

HZ. MUHAMMED'İN HAYATI

HZ. PEYGAMBERİN DÜNYAYA GELDİĞİ TARİHTE ARABİSTAN'IN DURUMU

Hiz. Peygamber (S.A.V.) Milâdi 570 yılı Ağustosunda Mekke'de doğmuştu. Kendisine övülmüş, meth-ü sena olunmuş anlamına gelen Muhammed (S.A.V.) adı verilmişti. Onun hayatını ve karakterini anlayabilmek için, doğduğu tarihte Arabistan'da hüküm süren şartlara dair bir düşünceye sahip olmak gerekir.

Onun doğduğu sıralarda hemen hemen bütün Arabistan çok tanrılı bir din şekline bağlı idi. Araplar Hiz. İbrahim neslinden geldiklerine inanırlardı. Hazreti İbrahim'in tek tanrılı bir dinin öğreticisi olduğunu biliyorlardı. Buna rağmen, çok tanrılı bir dinleri vardı ve bu tanrılara tapıyorlardı. Bu hareketlerinin doğruluğuna delil olmak üzere, bazı insanların tanrı ile temasa geçmekte başkalarından üstün olduğunu ileri sürerlerdi. Bu çeşit insanların başkaları hakkındaki şefaati, o zamanki Araplara göre tanrı katında makbul olurdu. Tanrıya yaklaşmak alelade insanlar için güçtü. Binaenaleyh, tanrının hoşnutluğunu ve yardımı kazanmak için başkalarını şefaatchi olarak kullanmak gerekti. Böylece, Hiz. İbrahim (a.s)'e karşı olan saygılarını kendi çok tanrılı inançlarıyla uzlaştırıyorlardı. Hiz. İbrahim (a.s)'ın kutsal bir insan olduğunu kabul ediyorlardı. O, kimsenin şefaatine muhtaç olmadan Allah'a yaklaşabilirdi. Fakat kendileri, yani alelade Mekkeliler, bunu yapamazlardı. Binaenaleyh Mekke halkı, kutsal ve Salih insanların suretlerini ve heykellerini yapıp onlara tapmışlar, ve bu putlar vasıtasıyla tanrıyı hoşnut kılmak için onlara takdimler sunmuşlar, kurbanlar kesmişler. Bu davranış çok ilkel ve mantığa aykırı idi. Fakat Mekkeliler buna aldırmazlardı. Onlara uzun müddet tek tanrı dininin bir öğreticisi gelmemişti. Çok tanrılı din bir kere kök saldı mı yayılır ve alabildiğine genişler. Hiz. Peygamber (S.A.V.) doğduğu sıralarda İslamiyet'in kutsal mescidi ve Hiz. İbrahim (a.s) ile oğlu Hiz. İsmail (a.s.)'ın inşâ ettikleri ibadet yeri olan Kâbe'de rivayete göre 360 put vardı. Anlaşıldığına göre Kamerî yılın her günü için, Mekkeliler ayrı bir puta taparlardı. Diğer büyük merkezlerde de başka putlar vardı. Böylece çok tanrılı din Arabistan'ın her tarafına yayılmıştı. Araların dil kültürüne karşı eğilimleri vardı. Konuşma dillerine çok bağlı ve onu geliştirmeye çok istekliydiler. Lâkin entelektüel emelleri ve hevesleri kıttı. Tarih, coğrafya, matematik vs. hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı. Fakat, bir çöl kavmi olduklarından ve çölde hiçbir yol nişanı ve alâmeti olmaksızın yollarını bulmaya mecbur kaldıklarından, astronomiye karşı keskin bir alâka peyda etmişlerdi. Bütün Arabistan'da tek bir okul yoktu. Rivayete göre, Mekke'de ancak birkaç kişi okuma yazma biliyordu.

Ahlâk bakımından Araplar tezatlı bir manzara arz ediyordu. Bazı çok büyük ahlâki eksiklikler içinde olmalarına rağmen, bazı iyi ve beğenilen vasıflara da sahiptiler. İçkiye çok düşkünlüler. Sarhoş olmak ve içkinin etkisi ile hoyratlık etmek onlarca kusur değil aksine beğenilen bir âdet idi. Onların görüşüne göre, asalet ve efendilik, dostları ve komşuları içki âlemleri ile eğlendirmekti. Her zengin adam günde en az beş defa içki sofrası kurdururdu. Kumar Arapların millî sporu idi. Fakat onlar bunu güzel sanatlardan biri haline getirmişlerdi. Kumarı zengin olmak için oynamazlardı. Kumarda kazananlardan dostlara ziyafet vermesi beklenirdi. Harp zamanında para kumar vasıtasıyla toplanırdı; hatta bugün bile, harp için para toplamak amacı ile ikramiyeli tahvilât müessesesi mevcuttur. Zamanımızda bu müesseseyi canlandıran Avrupalılar ve Amerikalılardır. Lâkin onlar bu hareketleriyle Arapları taklit ettiklerini hatırlamalıdır. Kim kazanırsa harp masrafının büyük bir kısmını karşılamaya mecbur idi.

Medenî hayatın zevklerinden Araplar bihaberler. Başlıca meşgaleleri ticaretti ve bu amaçla Habeşistan, Suriye, Filistin ve hatta Hindistan gibi uzak yerlere kervanlar gönderirlerdi. Arapların zenginleri Hint kılıçlarını çok beğenirlerdi. Giyecek ihtiyaçlarını umumiyetle Yemen ve Suriye'den tedarik ederlerdi. Ticaret merkezleri kasabalar ve şehirlerdi. Yemen'deki ve kuzeydeki bazı yerler dışında Arabistan'ın geri kalan kısımları bedevî, göçebe idi. Devamlı olarak bir yerde ikâmet etmezlerdi. Kabileler memleketi kendi aralarında bölmüşlerdi ve her kabilenin mensupları

memleketin kendilerine ait kısmında serbestçe dolaşırlardı. Bir yerde su tükenince, başka bir yere göçüp orada otururlardı. Servetleri koyun, keçi ve deveden ibaretti. Yünden kumaş ve deriden çadır yaparlardı. İhtiyaçtan arta kalanı da pazarda satarlardı. Altın ve gümüşü bilmez değillerdi fakat bunlara sahip olanlar muhakkak ki pek nadirdi. Fakir halk deniz böceği kabuklarından ve güzel kokulu maddelerden ziynet eşyası yaparlardı. Karpuz çekirdekleri temizlenir, kurutulur, ipe dizilir ve gerdanlık gibi kullanılırdı. Cinayet ve her çeşit ahlâksızlık yaygındı. Hırsızlık nadir ise de, haydutluk ve eşkıyalık olağan şeylerdendi. Birbirine saldırmayı ve birbirlerinin malını, mülkünü zaptetmeyi doğuştan kazanılmış bir hak sayarlardı. Fakat aynı zamanda, verdikleri söze başka kavimlerden daha sâdık kalırlardı. Bir şahıs bir kuvvetli lidere veya kabileye sığınıp himaye talep ederse, o lider ve kabilenin mezkûr şahsı himaye etmesi şeref ve namus borcu idi. Bu suretle hareket etmediği takdirde, o lider ve kabile bütün Arabistan'da mevkî ve itibarını kaybederdi. Şairlerin prestiji çok yüksekti ve millî liderler gibi hürmet görürlerdi. Liderlerden, yüksek derecede güzel söz söyleme ve hatta şiir yazma yeteneği beklenirdi. Misafirperverlik millî bir fazilet haline gelmişti. Kimsesiz, hâmisiz bir yolcu kabilenin karargâhına vardığında kendisine şerefli bir misafir muamelesi yapılırdı. En tavlî hayvanlar onun için kesilir ve ona çok saygı gösterilirdi. Yolcunun, ziyaretçinin kim olduğuna bakılmazdı. Bir ziyaretçinin yalnız, gelmesi yeterliydi. Ziyaret kabile şeref ve itibarının artması anlamına gelirdi. Binaenaleyh, ziyaretçiye ikram etmek ve saygı göstermek kabilenin vazifesi idi. Ziyaretçiye itibar etmek suretiyle kabile kendi itibarını artırır. Kadının Arap toplumunda yeri ve hukuku yoktu. Yeni doğan kız çocuklarını öldürmek şeref ve büyüklük gereği sayılırdı. Ancak çocuk öldürmenin bütün memleket ölçüsünde varolduğunu düşünmek yanlıştır. Böyle tehlikeli bir müessese bir memleketin her tarafında gelişemez, çünkü insan neslinin ve bir ırkın yok olmasına sebep olur. Gerçek şudur ki; Arabistan'da, Hindistan'da veya çocuk öldürmenin var olduğu herhangi bir memlekette, bu alışkanlık sadece belli ailelerle sınırlı kalmıştır. Bu alışkanlığın var olduğu Arap aileleri ya kendi sosyal mevkileri hakkında mübalağalı bir düşünceye sahiptiler veyahut da başka sebeplerden ötürü bu suretle harekete mecbur kalırlardı. Bekli de kızlarını evlendirmek için uygun gençler bulamıyorlardı. Bunu bildiklerinden, kız çocuklarını daha bebek iken öldürürlerdi. Bu müessesenin kötülüğü, bir milletin nüfusu bakımından yaratacağı sonuçlar dolayısıyla değil vahşiyane ve zalimane bir hareket olması dolayısıyladır. Kız bebekleri öldürmek için diri diri gömmek veya boğazını sıkarak boğmak gibi metotlar kullanılırdı.

Yalnız öz ana, Arap toplumunda, ana sayılırdı. Üvey analara ana gözüyle bakılmazdı, ve babanın ölümü üzerine erkek çocuğun üvey ana ile evlenmesi yasaklanmış değildi. Birden fazla kadınla evlenmek âdeti mevcut idi ve bir erkeğin alabileceği karıların sayısı sınırlandırılmamıştı. Aynı erkek aynı zamanda birden fazla kardeşleri ile evlenebilirdi.

Savaşta savaşılan taraflar birbirlerine en kötü muameleyi yaparlardı. Nefret hissi çok kuvvetli olduğu zaman, savaşanlar yaralıların gövdelerini parçalayıp iç uzuvları çıkarmaktan ve yamyamlar gibi bunları yemekten çekinmezlerdi. Burun veya kulak kesmek, göz çıkarmak alışık olarak yaptıkları bir zulüm ve işkence şekli idi. Kölelik yaygındı. Zayıf kabileler esir edilip köle yapılırdı. Kölelerin durumu hakkında kabul edilmiş bir kaide yoktu. Efendi kölelerine dilediği yapardı. Kölesine fena muamele yapan efendi aleyhinde bir işlem yapılmazdı. Efendi kimseye hesap vermeye mecbur olmadan kölesini öldürebilirdi. Bir efendi başkasının kölesini öldürürse, bunun cezası idam değildi. O, sadece kölesi öldürülen mağdur efendiye uygun tazminat ödemekten sorumlu tutulurdu. Kadın köleler cinsî arzuları tatmin için kullanılırdı. Böyle cinsî münasebetlerden doğan çocuklara da köle muamelesi yapılırdı. Ana olan kadın köleler, köle olarak kalırdı. Medeniyet ve toplumsal gelişme bakımından Araplar çok ilkel idi. Karşılıklı şefkat ve saygıdan haberleri yoktu. Durumu en kötü olan kadındı. Mamafih, Arapların yine de bazı meziyetleri vardı. Meselâ, kişisel cesaret bazen çok yüksek bir dereceye ulaşırdı.

İslâmiyet'in kutsal Peygamberi (S.A.V.) işte böyle bir kavmin arasından zuhur etti. babası Abdullah, o doğmadan ölmüştü. Bu sebepten dolayı ona ve anası Amine'ye büyük baba Abdul Muttalib'in bakması icap etti. Bebek Muhammed (S.A.V.)'i Taif civarında oturan bir kadın emzirmişti. O zamanlar Arabistan'da doğan çocukları köylü kadınlara teslim etmek âdetti. Bu

kadınların görevi çocukları büyütmek, konuşmayı öğretmek ve hayata sağlam bir sıhhatle başlatmaktır. Hz. Peygamber (S.A.V.) altı yaşında bulunduğu sıralarda, annesi Medine’den Mekke’ye giderken ölmüş ve yolda gömülmüştü. Çocuğa bir kadın hizmetçi Mekke’ye getirmiş ve büyük babasına teslim etmişti. Hz. Peygamber (S.A.V.) sekiz yaşında iken büyük babası da ölünce amcası Ebu Talip, büyük babasının vasiyeti gereğince onu himayesi altına aldı. Hz. Peygamber (S.A.V.) Arabistan dışında iki üç defa yolculuk etmek fırsatını ele geçirmişti. On iki yaşında iken, böyle bir yolculuk esnasında, Ebu Talib’le beraber Suriye’ye gitmişti. Bu yolculuğunda Suriye’nin sadece güneydoğu kasabalarına gittiği anlaşıyor; zira bu yolculukla ilgili tarihî kayıtlarda Kudüs gibi yerlerden bahsedilmemiştir. Bu andan itibaren gençlik çağına kadar Peygamber (S.A.V.) Mekke’de kalmıştı. O, tâ çocukluğundan beri tefekkür ve murakabeye düşkünlü. Başkalarının kavgalarından ve rekabetlerinden uzak kalır ve bu kavgalara ve rekabetlere, ancak onları yatıştırmak için karışır. Rivayete göre, Mekke’de ve Mekke civarında yaşayan kabileler, ardı arkası gelmeyen kan davalarından usanarak, gayesi haksızlık ve tecavüzkarlık mağdurlarına yardım etmekten ibaret olan bir cemiyet kurmaya karar verdiler. Hz. Peygamber (S.A.V.) bunu işitince memnuniyetle cemiyete katıldı. Bu cemiyetin üyeleri “Denizde bir damla su kalıncaya kadar, zulüm görenlere yardımda bulunmayı, haklarını iade etmeyi ve bunu yapamadıkları takdirde kendi mallarından mağdurlara tazminat vermeyi” taahhüt etmişlerdi. (Rauf al-Unuf, İmam Suheyli)

Öyle anlaşıyor ki, bu cemiyetin üyeleri içinde Hz. Peygamber (S.A.V.)’den başkasına cemiyet üyesi sıfatı ile giriştikleri ciddî taahhüdü yerine getirmeleri için, bir talep ve müracaat yapılmamıştı. Böyle bir müracaat Hz. Peygamber (S.A.V.)’e risaletini ilân ettikten sonra yapılmıştı. Onun en büyük düşmanı Mekke Reisi Ebu Cehil idi. Bu Ebu Cehil herkesi Hz. Peygamber (S.A.V.)’e boykot yapmaya ve hakaret etmeye kışkırtıyordu. O sıralarda dışarıdan Mekke’ye bir şahıs gelmişti. Bu şahsın Ebu Cehil’den alacağı vardı. Fakat Ebu Cehil borcunu ödememişti. Mezkûr şahıs bunu Mekkelilere anlattı. Gençlerden biri, sırf muziplik olsun diye, o şahsa Hz. Peygamber (S.A.V.)’e başvurmasını telkin etti. Hz. Peygamber (S.A.V.)’in, halk ve özellikle Ebu Cehil kendine muhalefet eder korkusuyla, bir şey yapmaktan çekineceği zannedilmişti. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu adama yardımdan çekinirse, topluma karşı olan taahhüdünü yerine getirmediği ortaya atılacaktı. Diğer yönden talebi reddetmeyip borcun ödenmesi için Ebu Cehil’in yanına gitse, Ebu Cehil muhakkak surette Peygamber (S.A.V.)’e hakaret edip yanından kovacaktı. Bahis konusu adam Hz. Peygamber (S.A.V.)’e gidip Ebu Cehil’den şikayet etti. Hz. Peygamber (S.A.V.), bir an bile tereddüt etmeksizin, ayağa kalktı ve o adamla beraber Ebu Cehil’in evine gidip kapıyı çaldı. Ebu Cehil dışarı çıktı ve karşısında alacaklısı ile Peygamber (S.A.V.)’i buldu. Hz. Peygamber (S.A.V.) borç para meselesini açtı ve ödemesi tavsiye etti. Ebu Cehil şaşırıp ve hiç geciktirmeden derhal parayı ödedi. Öteki Mekke reisleri bunu işitince Ebu Cehil’i azarladılar, ve kendisine akılsızlık ettiğini ve sözleri ile hareketlerinin birbirini tutmadığını söylediler. Ebu Cehil Hz. Peygamber (S.A.V.)’e umumî boykot yapılmasını telkin eylediği halde, bizzat kendisi Hz. Peygamber (S.A.V.)’den emir alarak, onun tavsiyesi ile borcu ödemişti. Ebu Cehil bu davranışını haklı göstermeye çalıştı ve “Benim yerimde kim olsa aynı şekilde hareket ederdi, çünkü kapımın önünde duran Muhammed (S.A.V.)’e bakarken onun sağında ve solunda üzerime saldırmaya hazır iki vahşi deve de görmüştüm,” dedi. Bu maceranın ne olduğunu bilemeyiz. Acaba bu, Ebu Cehil’i şaşırtmak için mucizevî bir suret ve hayal mi idi, yoksa Hz. Peygamber (S.A.V.)’in korku uyandıran heybetli görünüşünün yarattığı bir kuruntu mu idi? Bütün milletin nefret ettiği ve baskı altında tuttuğu bir adam yalnız başına o milletin en büyüğüne gitmek ve bir borcun ödenmesini talep etmek cesaretini göstermişti. İhtimal ki, hiç beklemediği o dehşetli manzara Ebu Cehil’i korkuttu, Ha. Peygamber (S.A.V.)’e yapmaya yemin ettiği muameleyi bir an için ona unutturdu ve Hz. Peygamber (S.A.V.)’in telkin ettiği şekilde harekete onu mecbur etti (Hişam).

HZ. PEYGAMBER (S.A.V.)’İN HZ. HATİCE (R.A.) İLE EVLENMESİ

HZ. PEYGAMBER (S.A.V.) yirmi beş yaşında bulunduğu sıralarda, bütün Mekke’de dürüst ve başkalarının derdine ortak olan şefkatli bir insan, diye şöhrat kazanmıştı. Herkes ona takdirle bakar ve işte güvenilecek bir adam, derlerdi. Peygamber’in iyi şöhratını işiten bir dul bayan onun amcası

Ebu Talib'e müracaatla, Suriye'ye göndermeyi tasarladığı bir ticaret kervanı için yeğenin kervan başı olmasına müsaadesini istedi. Ebu Talip bunu Hz. Peygamber (S.A.V.)'e anlattı ve Hz. Peygamber (S.A.V) de kabul etti. kervanın Suriye seferi çok başarılı oldu ve büyük kâr sağladı. Zengin dul Hatice (r.a.), kervanın başarısının sadece Suriye'deki müsait piyasa şartlarından değil, aynı zamanda kervan başının dürüst ve ehil olmasından ileri geldiğine inanmıştı. Kölesi Meysere ile bu meseleyi konuştu ve köle hanımının görüşünü destekleyerek, bu genç kervan başının kervan işlerini idarede gösterdiği dürüstlüğü ve başarıyı gösterebilecek pek az insan bulunduğunu söyledi. Bu söz Hatice üzerinde çok iyi bir etki yaptı. Kendisi kırk yaşında idi ve iki defa dul kalmıştı. Bir kadın ahababını Hz. Peygamber (S.A.V)'e gönderip onun kendisiyle evlenmeye razı olup olmayacağını anlamak istedi. Hatice (r.a.)'nın bu kadın ahababı Hz. Peygamber (S.A.V)'e gitti ve niçin evlenmediğini kendisine sordu. Hz. Peygamber (S.A.V) evlenecek kadar zengin değilim, cevabını verdi. Ziyaretçi, evlenebileceği zengin ve güvenilir bir kadın bulunduğu takdirde onunla evlenmeye razı olup olmayacağını sordu. Hz. Peygamber (S.A.V) bu kadının kim olabileceğini anlamak isteyince, ziyaretçi "Haticedir" dedi. Hz. Peygamber (S.A.V) Hatice (r.a.)'nin kendisinden çok üstün olduğunu söyleyerek özür diledi. Ziyaretçi bu konuda her türlü zorlukları ortadan kaldırmak görevini üzerine aldı. Hz. Peygamber (S.A.V), o takdirde buna razı olacağını söyledi. Mesele bu kerteye geldikten sonra, Hatice (r.a.) Hz. Peygamber (S.A.V)'in amcasına haber gönderdi. Hz. Peygamber (S.A.V) ile Hatice (r.a.)'nin evlenmesi kararlaştırıldı ve böylece Hz. Peygamber (S.A.V) Hz. Hatice anamız (r.a.) ile resmen evlendi. Çocuk iken öksüz kalmış fakir bir adam ilk defa olarak refaha kavuştu; zengin oldu. Fakat bu zenginliği ne yolda kullandığı durumu bütün insanlık için ibret alınacak bir derstir. Evlendikten sonra Hz. Hatice Anamız (r.a.) kendi zenginliğinden ve Hz. Peygamber (S.A.V)'in fakirliğinden üzölmeye başladı ve bu eşitsizliğin saadete hizmet etmeyeceğini gördü. Bu sebeple, malını ve kölelerini Hz. Peygamber (S.A.V)'e devretmek teklifinde bulundu. Hz. Peygamber (S.A.V) Hz. Hatice (r.a.)'nin bu işte ciddî olduğuna kanaat getirince köleler kendinin olduğunda onları derhal azat edeceğini açıkladı; ve dediğini yaptı. Üstelik, Hz. Hatice'den aldığı mal ve servetin büyük bir kısmını fukaraya dağıttı. Azatladığı köleler arasında Zeyd (r.a.) isimli biri vardı. Bunun öteki kölelerden daha zeki ve açıkgoz olduğu anlaşıyor. Zeyd (R.A.) yüksek bir aileye mensuptu. Çocukken kaçırılmış, köle olarak birçok yerlerde satılmış ve nihayet Mekke'ye getirilmişti. Delikanlı (r.a.) hürriyetine kavuşunca, Hz. Peygamber (S.A.V)'in kölesi olarak kalmanın hürriyetinden evlâ olduğunu derhal anladı. Hz. Peygamber (S.A.V) kölelerini azat ettiği vakit Zeyd (R.A.) azatlanmayı kabul etmedi ve Hz. Peygamber (S.A.V) ile beraber yaşamaya devam etmesine izin verilmesini istedi. Hz. Peygamber (S.A.V) izin verdi ve zaman geçtikçe Zeyd (R.A.)'in Hz. Peygamber (S.A.V)'e bağlılığı arttı. Fakat bu arada Zeyd (R.A.)'in babası ve amcası kaçırılan çocuklarının izini arıyorlardı ve en sonunda onun Mekke'de bulunduğunu işitmişlerdi. Mekke'de Zeyd (R.A.)'in izini araştırırken, onun Hz. Peygamber (S.A.V)'in yanında olduğunu keşfettiler. Hz. Peygamber (S.A.V)'e giderek Zeyd (R.A.)'in hürriyetini satın almak istediklerini ve bunun için Hz. Peygamber (S.A.V)'in istediği fidyeyi ödemeye hazır olduklarını söylediler. Hz. Peygamber (S.A.V) Zeyd (R.A.)'in zaten hür olduğunu ve isterse kendileri ile birlikte gidebileceğini söyledi. Zeyd (R.A.)'i yanına çağırıp babasına ve amcasına gösterdi. Taraflar karşılaştıktan ve sevinç gözyaşlarını sildikten sonra; Zeyd (R.A.)'in babası şefkatli efendisinin onu azat ettiğini, ayrıldığından ötürü annesinin çok ıstırap çektiğini ve evlerine dönmesinin çok hayırlı olacağını oğluna anlattı. Zeyd (R.A.) şu cevabı verdi: "Baba! Dünyada anne-babasını sevmeyen var mı? Benim kalbim senin ve annemin sevgisi ile doludur. Fakat bu Muhammed (S.A.V.) denilen insanı o kadar çok seviyorum ki, ondan başkasının yanında yaşamayı aklımdan geçiremem. Size kavuştum ve çok sevindim. Ancak Muhammed (S.A.V.)'den ayrılmayı tahammül edemem." Zeyd (R.A.)'in babası ve amcası onu kendileriyle birlikte evine ve memleketine dönmeye ikna etmek için çok uğraşırlarsa da Zeyd (R.A.) kabul etmedi . Bunun üzerine, Hz. Peygamber (S.A.V) "Zeyd (R.A.) esasen azat edilmiştir ve hürdür, fakat bugünden itibaren benim oğlumdur" dedi. Hz. Peygamber (S.A.V) ile Zeyd (R.A.) arasındaki bu sevgiye şahit olan Zeyd (R.A.)'in babası ve amcası memleketlerine döndüler ve Zeyd (R.A.) Hz. Peygamber (S.A.V)'in yanında kaldı. (Hişam).

HZ. PEYGAMBER (S.A.V.)’E İLK VAHİY GELİYOR

Hız. Peygamber (S.A.V.) otuzunu geçtikten sonra, Allah aşkı ve Allah’a tapma aşkı gittikçe onun benliğini sarmaya başlamıştı. Mekkelilerin rezaletlerinden, putlara tapmalarından ve kötü âdetlerinden tiksinen Hız. Peygamber (S.A.V.) tefekkür ve murakabe amacıyla, iki üç kilometre uzaktaki bir yere çekilirdi. Burası bir tepe üzerinde bir mağara idi. Karısı Hız. Hatice Anamız (R.A.) ona birkaç gün yetecek kadar yiyecek hazırlar ve o da bunu alıp Hira mağarasına giderdi. Mağarada gece gündüz ibadet ederdi. Kırk yaşında iken bu mağarada bir varlık gördü. Gördüğü bu varlık okuyacağını bilmediğini söyledi. Aynı varlık ısrar etti ve en sonunda Hız. Peygamber (S.A.V.)’e şu ayetleri okuttu: “Yaratan Tanrının adıyla oku. O, insanı, kan pıhtısından yarattı. Kalem ile öğreten, insana bilmediğini öğreten, payansız kerem ve ihsan sahibi olan Tanrının adıyla oku.” (96:2-6)

Hız. Peygamber (S.A.V.)’e ilk vahyedilen bu ayetler, daha sonra vahyedilen diğer ayetler gibi, Kur’an’ın metnine dahildir. Muazzam manalar taşıyan bu ayetlerde Hız. Peygamber (S.A.V.)’e harekete geçmesi; insanı yaratan ve Allah sevgisi ile insanlık sevgisinin tohumlarını beşerî fitrat içine ekilmiş olan tek Tanrının, tek yaratıcının -Hız. Peygamber (S.A.V.)’in ve bütün varlıkların tek Tanrısı ve yaratıcısının- adını âleme yayması emredilmektedir. Bu Tanrının tebliğini âleme yayması Hız. Peygamber (S.A.V.)’e emredilirken, bu hususta kendisine yardım edileceği ve korunacağı va’dolunmuştu. Aynı âyetler, dünyaya kalem vasıtasıyla her çeşit bilginin ve daha (önce) hiç işitilmemiş şeylerin, öğretiliceği bir zaman geleceğini de önceden haber vermişti. Bu âyetler Kur’an’ın özüdür. Daha sonraki âyetlerde Hız. Peygamber (S.A.V.)’e bildirilmiş olan her şey rüşeym halinde bu ayetlerde mevcuttur. İnsanlığın manevî gelişmesinde evvelce bilinmeyen büyük bir gelişmenin temeli o âyetlerde atılmıştı. Yazdığımız Kur’an tefsirinde bu âyetlerin manası ve açıklaması mevcuttur. Burada o ayetlerden bahsetmemiz, onların vahyolunmasının Hız. Peygamber (S.A.V.)’in hayatında büyük bir hadise teşkil etmesinden ötürüdür. Hız. Peygamber (S.A.V.) bu vahyi aldığı vakit, omuzlarına Allah’ın yüklemeye karar verdiği mesuliyet kendisini çok korkutmuştu. Onun yerinde başka kim olsa gurur duyardı- büyük bir adam olduğu düşüncesine kapılırdı. Hız. Peygamber (S.A.V.) böyle değildi. Büyük işler başarabilirdi, fakat başarısıyla kendisinden geçmezdi. Başından geçen bu büyük tecrübeden sonra, halecan ve heyecan içinde ve yüzü süzülmüş bir halde eve döndü. Hız. Hatice Anamız (R.A.) ne olduğunu sorunca, Hız. Peygamber (S.A.V.) her şeyi ona anlattı ve korkusuna “Zayıf ve âciz bir adamım; Allah’ın omuzlarıma yüklemek kararında olduğu mesuliyeti bilmem nasıl taşıyabileceğim,” sözleriyle özetledi. Hız. Hatice Anamız (R.A.) derhal şu cevabı verdi: “Vallahi. Allah, başarısızlığa uğrayasın ve liyakatsizlik gösteresin de ondan sonra Kendisi de terk etsin diye bu Kelâmı sana göndermedi. Sen akrabalarına karşı şefkat ve saygı ile muamele ederken, fakirlere ve kimsesizlere yardımda bulunup onların yükünü taşıırken, Allah sana öyle bir şeyi nasıl yapabilir? Memleketimizde ortadan kaybolan faziletleri sen geri getiriyorsun; misafirlerine hürmet ediyorsun, ve sıkıntıda olanlara yardım eli uzatıyorsun. Allah hiç senin başını derde sokar mı?” (Buhârî)

Bu sözleri söyledikten sonra, Hız. Hatice Anamız (R.A.) Hız. Peygamber (S.A.V.)’i Varaka bin Nevfel’e götürdü. Hatice (R.A.)’nin yeğeni olan Varaka bin Nevfel Hristiyandı. Hız. Peygamber (S.A.V.)’in başından geçeni işitince: “Musa’ya indirilen melek eminim ki sana da indirilmiştir” dedi. (Buhârî)

İLK MÜMİNLER

Varaka’nın Tensiye kitabındaki (18:18) kehaneti kastettiği belli idi. Hız. Peygamber (S.A.V.)’in azatlısı Zeyd (R.A.) o zaman otuz ve yeğeni Ali (R.A.) onbir yaşında idiler. Her ikisi de haberi duyunca ona iman ettiklerini ilân eylediler. Hız. Peygamber (S.A.V.)’in çocukluk arkadaşı Ebu Bekir o sırada Mekte’de bulunmuyordu. Kasabaya geri döndüğü zaman Hız. Peygamber (S.A.V.)’in başından geçen bu yeni tecrübeyi işitti. Dostunun aklını kaçırdığını, ve meleklerin kendisine Allah’tan tebliğ getirdiğini söylemeye başladığını, ona anlattılar; Ebu Bekir’in Hız. Peygamber (S.A.V.)’e olan güveni tamdı. Hız. Peygamber (S.A.V.)’in doğru söylediğinden bir an bile şüphe etmedi –onun akli başında ve samimî olduğunu biliyordu. Hız. Peygamber (S.A.V.)’in evine gitti ve

kapıyı çaldı. İçeri alındığında, başından ne geçtiğini Hz. Peygamber (S.A.V.) 'e sordu. Hz. Peygamber (S.A.V.) , Ebu Bekir'in yanlış anlaması ihtimalinden çekinerek, olanları detaylı olarak anlatmaya başladı. Hz. Ebubekir (R.A.) onun sözünü kesti ve sadece kendisine Allah'tan tebliğ aldı mı almadı mı meselesini öğrenmek istediğini söyledi. Hz. Peygamber (S.A.V.) tekrar detaylara girişmek isteyince, Hz. Peygamber (S.A.V.) detaylar istemediğini ve sadece Allah'tan bir tebliğ aldı mı almadı mı sorusuna bir cevap istediğini kesinlikle açıkladı. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in Allah'tan tebliğ aldığını söylemesi üzerine, Hz. Ebubekir (R.A.) derhal iman etti. iman getirdikten sonra; delil ve tafsîlât isteseydim, imanın değeri eksilirdi, dedi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'i uzun müddet yakından tanımıştı. Ondan şüphe edemezdi, ve onun gerçek olduğuna kanaat getirmek için delil ve tafsîlâtı ihtiyacı yoktu. İslâmiyet'in ilk müminleri işte bu küçük gruptu; olgun bir kadın, onbir yaşında bir çocuk; yabancılar arasında bir azaldı köle, genç bir dost ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kendisi. Allah'ın ışığını bütün dünyaya saçmak için sessizce ant içen bu küçük gruptu. Mekke halkı ve reisleri bunu işittikleri vakit gülüştiler ve bu insanların çıldırdığına hükmettiler. Korkmak ve endişeye düşmek için bir sebep görmediler. Lâkin, zaman geçtikçe, hakikat gün gibi doğmaya başladı ve Hz. Peygamber (S.A.V.) İşaya'nın asırlarca evvel dediği gibi (28:13) emir üzerine emir, emir üzerine emir; kanun üzerine kanun, kanun üzerine kanun; biraz burada biraz burada, Hz. Peygamber (S.A.V.)'e nâzil olmaya başladı.

MÜMİNLERE EZA VE CEFA EDİLİYOR

Allah Muhammed'e "başka bir kelâm" söylemeye başladı. Memleketin gençleri meraka düştü. Hakikati arayanlar heyecanlandı. Hakaret ve alayın yerini takdir ve tasvip almaya başladı. Köleler, gençler, bahtsız kadınlar Peygamberin etrafında toplanmaya başladı. Onun tebliğinde düşkünler, ,t,barı olmayanlar ve hakaret görenler, ve gençler için ümit vardı. Kadınlar haklarını elde edecekleri zamanın yakın olduğunu düşünüyorlardı. Köleler azaldığa kavuşacakları günün geldiğine inanıyorlardı ve gençler gelişme ve ilerleme yollarının kendilerine açılacağına kanaat getirmişlerdi. Alay ve istihzanın tasvibe, kayıtsızlığın alâka ve sevgiye dönüşmesi üzerine, Mekke reisleri ve idareciler korkmaya başladılar. Bir araya toplanıp bu meseleyi tartıştıktan sonra, alay ve küçümsemenin bu tehlike ile başa çıkacak bir metot olmadığına karar verdiler. Daha ciddî bir çareye başvurmak gerekiyordu. Yeni cereyan kuvvet ve şiddet yoluyla bastırılmalı idi. Baskı ve eziyet yapılması ve bir çeşit boykot uygulanması karara bağlandı. Çok geçmeden amelî tedbirler alındı ve Mekke İslâmiyete karşı ciddî bir mücadeleye girişti. Hz. Peygamber (S.A.V.) ve taraftarlarının oluşturduğu küçük zümreye artık kaçık ve mecnun gözüyle bakılmıyor, aksine önüne geçilmediği takdirde Mekke'nin dinini, prestijini, âdetlerini ve ananelerini tehdit eden bir tehlike sayılıyordu. İslâmiyet, Mekke'nin toplumsal çatısını yıkıp yeni baştan bina etmek, ve Arabistan'ın eski düzeninin ve eski ruhunun tamamıyla ortadan kalkmasına yol açacak yeni bir dünya yaratmak iddiasında idi. Mekkeliler artık İslâmiyet'e bir alay konusu gibi bakamazlardı. İslâmiyet bir meydan okuma idi ve Mekkeliler bu meydan okumayı kabul etmişlerdi. Nitekim, daha önce de peygamberlerin meydan okumasını onların düşmanları daima kabul etmişlerdi. Mekkeliler delile karşı delil ileri süremeyip kılıç çekmeye ve bu tehlikeli cereyanı bastırmaya; Hz. Peygamber (S.A.V.)'in ve ona bağlı olanların güzel misalini taklit etmemeye; nazikane sözlere aynı ile karşılık vermeyip masum insanlara kötü muamele yapmaya; ve tatlı dil kullananlara sövüp saymaya karar verdiler. Bir defa daha dünyada iman ile imansızlık arasında mücadele başladı. Şeytanın kuvvetleri meleklere karşı harp açtı. Henüz bir avuç insandan ibaret bulunan imanlılar imansızların saldırısına ve şiddet hareketlerine karşı dayanacak güçte değildiler. Son derece zalimane bir kampanya başladı. Kadınları hayasızca doğradılar. Erkekleri boğazladılar. Hz. Peygamber (S.A.V.)'e inandıklarını beyan eden köleleri çölün kızgın kumları ve kayaları üstünde sürüklediler. Aradan epey zaman geçip de İslâmiyet artık her tarafta iyice güçlendikten sonra, ilk müminlerden Habbab bin El-arat bir gün vücudunu dostlarına gösterdi. Dostları onun derisinin hayvan derisi gibi sert olduğunu gördüler ve sebebini sordular. Habbab güldü ve İslâmiyet'i kabul eden kölelerin Mekke sokaklarında ve kızgın kumlarla kayalar üzerinde sürüklendiği o ilk günlere ait hatıra olduğunu söyledi. (Musned, Cilt 5, Sayfa 110)

İman eden köleler değişik milletlere mensuptu. Bilâl (R.A.) Zenci, Suheyb (R.A.) Rum'du. Dinleri de değişik idi. Cebr ve Suheyb (R.A.) Hristiyan, Bilâl ve Ammar (R.A.) putperestti. Bilâl (R.A.)'i sıcak kumlara yatırmışlar, üzerine taşlar yığmışlar ve göğsünün üstünde çocuklara dans ettirmişlerdi. Efendisi Umeyye bin Half, Bilâl (R.A.)'e bu işkenceyi yaptırmış ve sonra da Allah'a ve Peygamber (S.A.V.)'e inanmaktan vazgeçip Mekkelilerin taptığı Lat ve Uzza'ta hamd-, sena etmesini onlardan istemişti. Bilâl (R.A.) sadece "ahad, ahad", yani "Allah bir, Allah bir" diye cevap vermişti.

Fena halde öfkelenen Umayya Bilâl (R.A.)'i sokak çocuklarına teslim edip, boynuna bir ip dolamalarını ve şehrin bir ucundan öbür ucuna kadar sivri taşlar üstünde sürüklemelerini söyledi. Bilâl (R.A.)'in gövdesinden kanlar akıyor, fakat o yine "ahad, ahad" demeye devam ediyordu. En sonunda Müslümanlar Medine'ye yerleşip bir derece huzur içinde ibadet etmeye başladıkları vakit, Kutsal Peygamber Hz. Muhammed Resulullah (S.A.V.) Bilâli müezzin tayin etmişti. Afrikalı olduğundan, Bilal (R.A.) Arapça "eşhedü" kelimesini iyi telâffuz edemiyordu; ve Medine'deki Müslümanlar da onun bu yanlış telâffuzuna gülüyorlardı. Lâkin, Hz. Peygamber (S.A.V.) Medinelileri azarlamış ve Bilâl (R.A.)'in Mekke'deki işkenceler karşısında gösterdiği sarsılmaz imanından ötürü Allah (C.C.) indinde ne kadar aziz olduğunu onlara anlatmıştı. Ebu Bekir (R.A.) için ve başka birçok köleler için fidye ödeyip onların azat edilmesini sağlamıştı. Bu köleler arasında, azatlandıktan sonra zengin bir tüccar olan Suheyb (R.A.) de vardı. Fakat, Kureyşliler hür iken de ona eziyet etmekten geri durmuyorlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine'de yerleşmek üzere Mekke'den ayrıldığı zaman, Suheyb (R.A.) onunla beraber gitmek istemişti. Fakat Mekkeliler buna engel olmuşlar ve Mekke'de kazandığı serveti Mekke'den çıkaramayacağını kendisine söylemişlerdi. Suheyb (R.A.), Medine'ye gitmesine engel olunmadığı takdirde, bütün malını ve servetini Mekkelilere vermeyi teklif etti. Mekkeliler teklifi kabul ettiler.

Suheyb (R.A.) parasız pulsuz Medine'ye vardığında Hz. Peygamber (S.A.V.) gördü ve vaziyetini ona anlattı. Hz. Peygamber (S.A.V.) kendisini tebrik etti ve "Hayatında yaptığın en hayırlı alışveriş budur," dedi.

Bu Hak yolu benimsemiş kölelerden çoğu hem dıştan hem içten imanlarına çok bağlı kalmışlardı. Lâkin, bazıları zayıf ve metanetsizdi. Bir kere, Hz. Peygamber (S.A.V.), Ammar (R.A.)'a ağırlar ve sızılar içinde inerken ve gözyaşlarını silerken rastladı. Hz. Peygamber (S.A.V.) yanına geldiğinde, Ammar (R.A.) kendisini dövdüklerini ve dinden dönmeye zorladıklarını anlattı. Hz. Peygamber (S.A.V.) Ammar (R.A.)'a "Kalben imanına bağlı kaldın mı?" diye sordu. Ammar (R.A.) "Evet" cevabını verince, Peygamber gösterdiği zaaf ve metanetsizliği Allah'ın affedeceğini ona söyledi.

Müşrikler Ammar (R.A.)'ın babası Yasir (R.A.)'e ve anası Samiye (R.A.)'ye de işkence yapmışlardı. Böyle bir işkence esnasında, Hz. Peygamber (S.A.V.) tesadüfen civardan geçiyordu. Kalbi üzüntü ile doldu ve "Ey Yasir ailesi! Metanetle sabrediniz, zira Allah sizin için bir cennet hazırladı," dedi. Bu mübarek sözler çok geçmeden gerçekleşti. Yasir (R.A.) işkenceler altında can verdi ve biraz sonra yaşlı karısı Samiye (R.A.)'yi de Ebu Cehil bir mızrakla öldürdü. Zinnira (R.A.) isminde bir kadın köle müşriklerin zâlimane işkenceleri neticesi gözlerini kaybetti. Safvan bin Umeyye'nin kölesi Ebu Fukayh (R.A.) kızgın kumların üstüne yatırıldı, ve acısından dili dışarıya sarkana kadar göğsüne ağır, sıcak taşlar konuldu.

Başka köleler de buna benzer işkence ve eziyetlere maruz kalmışlardı. Bu zulüm ve işkenceler çekinilmez bir durumda idi. Lâkin, ilk müminler, onların hepsine metanetle göğüs gerdiler; çünkü her gün Allah'tan aldıkları teminatla kalplerine kuvvet ve cesaret gelmişti. Hz. Peygamber (S.A.V.) Kur'an-ı Kerim indiği gibi, bütün müminlere de Allah'ın güven telkin eden sesi inmişti. Böyle olmasaydı, müminler, kendilerine yapılan eziyet ve işkencelere dayanamazlardı. Kendi hemcinsleri, dostları ve akrabaları onlardan yüz çevirmişti ve Allah'tan başka kimseleri yoktu. Fakat Allah'tan başka kimseleri yok diye endişelenmiyorlardı. Allah'ın inayeti ile zulüm onlara hiç gibi, savrulan küfürler iltifat gibi, taşlar kadife gibi geliyordu.

Hür müminlere yapılan zulüm, köle müminlere yapılan zulümden aşağı kalmıyordu. Mekke'nin ileri gelenleri ve reisleri onlara başka şekillerde eziyet ediyorlardı. Osman (R.A.) kırk yaşında idi ve zengin hâli vakti (yerinde) bir adamdı. Fakat, Kureyş, Müslümanlara eziyet edilmesini ve cefa yapılmasını kararlaştırdığı vakit, amcası Hakem onu bağlayıp dayak atmıştı. Sonraları büyük bir İslâm kumandanı olan cesur delikanlı Zubeyr bin El-Avam'ı dayısı bir hasırın içine sardı ve altından yaktığı ateşin dumanı içinde onu boğmakla tehdit etti. fakat Zubeyr bin El-Avam dininden dönmedi. Çünkü hakkı bulmuştu ve haktan ayrılamazdı.

Gaffar kabilesinden Ebu Zer Hz. Peygamber (S.A.V.) hakkında haberler işitmiş ve bunları tahkik etmek için Mekke'ye gitmişti. Mekkeliler, Muhammed'i çok iyi bildiklerini ve başlattığı cereyanın çirkin bir tertipten başka bir şey olmadığını söyleyerek, Ebu Zer'i fikrinden vazgeçirmeye çalıştılar. Fakat Ebu Zer bu telkinlere kulak asmadı; Hz. Peygamber (S.A.V.)'a gitti, İslâmiyet'in tebliğini doğrudan doğruya onun ağzından işitti, ve iman getirdi. Ebu Zer, imanını kabilesinden gizli tutsun mu tutmasın mı diye sordu. Hz. Peygamber (S.A.V.) birkaç gün gizli tutabileceğini söyledi. Lâkin Mekke sokaklarından geçerken Mekke reislerinin bir toplantısında Hz. Peygamber (S.A.V.)'a dil dil uzattıklarını ve küfrettiklerini işitti. İmanını saklamayıp derhal haykırdı: “Şahadet ederim ki Allah'tan gayrı yoktur; ve Allah'ın benzeri yoktur; ve Muhammed O'nun kulu ve Resulüdür”. Bir müşrik kalabalığı içinde böyle bir bağırma onlara hakaret gibi geldi. Fena halde hiddetlenerek, onu bayıltıncaya kadar dövdüler. Henüz İslâma gelmemiş olan Hz. Peygamber (S.A.V.)'in amcası Abbas tesadüfen oradan geçiyordu. Eziyet edenleri azarlayarak “Yiyecek kervanlarınız Ebu Zer'in kabilesine ait topraklardan geçer; bu yaptığınız muameleye kızarlarsa, sizi aç bırakıp öldürürler,” dedi. Ebu Zer ertesi gün evden dışarı çıkmadı. Fakat bir gün sonra yine aynı toplantının yapıldığı yere gitti ve eskisi gibi Hz. Peygamber (S.A.V.)'a küfrettiklerini işitti. Daha sonra Kâbe'ye uğradı ve halkın aynı şekilde konuştuklarına şahit oldu. Kendisini tutamadı ve yüksek sesle Kelime-i Şahadet getirdi. Onu yine fena halde dövdüler. Aynı şey üçüncü defa başına geldikten sonra, Ebu Zer kabilesine döndü.

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kendisi dahi müminlere yapılan zalimane muameleden kurtulamamıştı. Hz. Peygamber (S.A.V.) bir gün ibadet ederken bir takım müşrikler onun boynuna bir harmani dolayıp kendisini sürüklemişlerdi; ve gözleri adeta dışarı fırlamıştı. Ebu Bekir yetişip onu kurtardı ve müşriklere “Allah benim Rabbimdir, dediği için mi kendisini öldürmeye uğraşıyorsunuz?” dedi. Başka bir defa, bir sokaktan geçerken bir çok sokak çocuğu onun peşine takıldı. Ensesine şamar atıldılar ve gelip geçenlere onu gösterip, bu adam peygamberliğini ilân etti, diye alay ettiler. İşte herkes onun hakkında bu kadar nefret ve kin besliyordu ve o da buna karşı aciz ve çaresizlik içinde bulunuyordu.

Civarda oturanlar Hz. Peygamber (S.A.V.)'in evini taşlarlar ve mutfağına çöp, süprüntü ve kesilen hayvanların artıklarını dökerlerdi. Çok defa ibadet esnasında üstüne toprak atarlardı ve ibadet için emin bir köşeye çekilmek mecburiyetinde kalırdı.

Mamafih, zayıf ve masum bir zümreye ve onun namuslu, iyi niyetli ve fakat âciz bir önderine karşı yapılan bu zulümler ve haksızlıklar tepki yaratmaktan boş kalmamıştı. Temiz ve dürüst insanlar bunları görüyor ve İslâmiyet'e çekiliyorlardı. Bir kere, Hz. Peygamber (S.A.V.) Kâbe'ye yakın Safa tepesinde oturmuş dinleniyordu. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın baş düşmanı olan Mekke reisi Ebu Cehil yanından geçti ve ona ağız dolusu küfürler savurmaya başladı. Hz. Peygamber (S.A.V.) cevap vermedi ve evine gitti. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın ev halkından bir kadın köle bu can sıkıcı hadiseye şahit olmuştu. Mekkililerin çekindiği cesur bir adam olan Hazma – ki Hz. Peygamber (S.A.V.)'in amcası idi – aynı gün öğleden sonra avdan dönmüş ve yayı omzunda asılı olduğu halde kibirli bir şekilde eve girmişti. Sabahki hadiseyi unutamayan kadın köle Hamza'nın bu şekilde eve girmesinden tiksinti duydu, onu ayıpladı, ve “Kendini cesur sayıyorsun ve elinde silah etrafta caka satıyorsun amma sabahleyin Ebu Cehil'in masum yeğenine yaptığından haberin yok,” dedi. Hazma sabahki hadisenin detaylarını dinledi. Henüz iman getirmemiş olmakla beraber asîl bir karaktere sahipti. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in tebliği onun üzerinde belki de tesir yapmıştı, fakat bu tesir onu açıktan açığa müminler zümresine katılmaya sevk edecek kadar

kuvvetli olmamıştı. Ancak Ebu Cehil'in bu çirkin tecavüzünü işitince, kendini tutamadı. Yeni tebliğ hakkındaki kararsızlığı kayboldu. O zamana kadar yeni tebliğe karşı kayıtsız ve lâubali davrandığının farkına varmaya başladı. Doğruca Mekke reislerinin bulunduğu ve görüştüğü Kâbe'ye yollandı. Yayını çıkarıp Ebu Cehil'e şiddetli bir darbe indirdi ve "Bugünden itibaren beni Muhammed'in yandaşlarından say. Sana karşılık vermedi diye ona bu sabah küfür savurdun ha! Cesaretin varsa çık meydana ve benimle dövüş" dedi. Ebu Cehil küçük dilini yutmuştu. Dostları ona yardıma koşsalar da, Hamza'dan ve kabilesinden korkan Ebu Cehil, açıktan açığa çatışmanın çok pahalıya oturacağını düşünerek, onların önüne geçti; sabahki hadiseden ötürü gerçekten kendisinin suçlu olduğunu söyledi. (Hişam ve Tabari)

İSLÂMİYETİN TEBLİĞİ

Hız. Peygamber (S.A.V.)'a karşı muhalefet gittikçe artıyordu. Bu arada Hız. Peygamber (S.A.V.) ve taraftarları İslâmîyet'in tebliğini Mekkelilere açıklamak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bu, çok taraflı bir tebliğdi ve nihaî ehemmiyeti, yalnız Araplar için değil bütün dünya için de, pek büyüktü. Allah'tan gelen bu tebliğ şöyle diyordu:

Dünyayı yaratan birdir. O'ndan başka tapılmaya lâyık olan yoktur. Peygamberler her zaman O'nun birliğine inanmışlar ve ümmetlerine bunu öğretmişlerdir. Mekkeliler putlara tapmaktan vazgeçmelidir. Görmüyorlar mı ki putlar, tapanlar sunduğu kesilmiş kurbanlar üzerine konan sinekleri bile kovmaktan âcizdirler. O putlar kendilerine yapılan bir saldırıyı defedemezler; kendilerine sorulan bir suale cevap veremezler; kendilerinden yardım dileyen olsa bir şey yapmaktan âcizdirler. Fakat bir olan Allah Kendinden yardım dileyene yardım eder; Kendine düşman olanlara dostu çevirir; Kendi önünde alçalanları yükseltir. Allah'tan ışık gelince O'na tapanları aydınlatır. O halde, Mekkeliler niçin Allah'tan yüz çevirip cansız putlara dönüyorlar ve boşuna ömür telef ediyorlar. Görmüyorlar mı ki, bir olan gerçek Allah'a inanmamaları kendilerini hurafepere ve ehliyetiz yaptı? Neyin pâk, neyin murdar ve neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında bir fikirleri yok. Analarına saygı göstermezler. kız kardeşlerine ve kızlarına vahşice muamele yaparlar ve onları haklarından mahrum ederler. Karılarına kötü muamele yaparlar. Dullara eza ve cefa ederler, yetimleri ve fakirleri istismar ederler ve refahlarını başkalarının sefalet ve perişanlığı üstüne bina etmek isterler. Yalancılıktan, dolandırıcılıktan veya hırsızlıktan ve yağmacılıktan utanmazlar. Zevkleri kumarbazlık ve ayyaşlıktır. Kültür ve milletçe devamlı olarak zarar ve ziyanlara uğramaya, sıkıntı çekmeye daha ne kadar devam edecekler? Nefislerini ve ahlâklarını düzeltse daha iyi olmaz mı? Birbirlerini değişik şekillerde istismar etmekten vazgeçseler, hakkı sahibine teslim etseler, servetlerini millî ihtiyaçlar için ve fakara ve düşkünlerin durumunu düzeltmek için harcasalar, yetimlere, öksüzlere bir emanet, bir vedia gözüyle bakıp onları korumayı görev saysalar ve bunu teşvik etseler, yalnız insaf ve adalet değil âlicenaplık ve merhamet ve şefkat duygularını da geliştirseler daha iyi olmaz mı? Bu dünyadaki hayat, hayıra ve iyiliğe vesile olmalıdır. Geride iyi bir hatıra ve hayırlı işler bırakınız ki, siz buradan gittikten sonra onlar gelişsin ve meyve versin. Başkalarından almakta değil, başkalarına vermekte fazilet vardır. İlâhi iradeye teslimiyet göstermeyi öğreniniz ki, Allah'a yaklaşsınız. Hemcinsleriniz olan insanlara karşı tok gözlülükle hareket ediniz ki, Allah katında mertebemiz yükselsin. Müslümanlar gerçi şimdi zayıftır amma, onların güçsüzlüklerine bakmayınız. Hak ve hakikat üstün ve başarılı olacaktır. Takdir-i İlâhi böyledir. Peygamberin delâleti ile iyiyi ve kötüyü, doğruyu ve yanlış ayırt etmek için dünyada yeni bir ölçü, yeni bir kıstas vazedilecektir. Adalet ve merhamet hâkim olacaktır. Din meselesinde zorlama ve müdahaleye müsaade olunmayacaktır. Kadınlara ve kölelere yapılan zulüm ve haksızlık ortadan kalkacaktır. Allah'ın hükmü yerine geçecek ve üstün duruma geçecektir.

Bu tebliğ Mekke halkına telkin ve talim edildiği ve iyi niyetli ve düşünceli Mekkeliler üzerinde derin bir tesir yapmaya başladığı vakit, Mekke reisleri meseleyi ciddi buldular. Bir heyet halinde Hız. Peygamber (S.A.V.)'ın amcası Ebu Talib'e giderek ona şu şekilde hitap ettiler:

"Sen reislerimizden birisin ve şimdiye kadar senin hatırın için yeğenin Muhammed'e dokunmadık. Ancak, bu millî buhrana, aramızdaki bu mücadeleye, son verme zamanı artık

gelmiştir. Onun tanrılarımız aleyhinde konuşmaktan vazgeçmesini istiyoruz. İsterse Allah'ın bir olduğunu ilân etsin, fakat bizim putlarımız aleyhinde bir söz söylemesin . buna razı olursa onunla olan ihtilâf ve mücadelemiz biter. Onu ikna etmeni istiyoruz. Ancak bunu yapamazsan, ,ki durumdan biri gerçekleşecek: Ya sen yeğeninden vazgeçeceksin, veyahut da biz, senin kavmin, senden vazgeçeceğiz.” (Hişam)

Ebu Talip çetin bir durum karşısında kalmıştı. Yeğeninden vazgeçmesi zordu. Fakat kendi kavmi tarafından reddedilmesi de aynı derecede zorluk arz ediyordu. Arapların para olarak pek az servetleri vardı. Prestijleri reis veya baş olmaktan ibaretti. Onlar kavim ve kabileleri için, kavim ve kabileleri de onlar için yaşırdı. Ebu Talip çok üzülmüştü. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı arattı ve Mekke ileri gelenlerinin talebini kendisine anlattı. Gözleri yaşla dolu olarak “Muvafakat etmezsen, ya ben senden vazgeçeceğim, veyahut da kavmim benden vazgeçecek,” dedi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın amcasına, acıdığı belli idi. Gözleri yaşlarla doldu ve şöyle dedi:

“Kavminden vazgeçmemeni istiyorum. Beni desteklememeni istiyorum. Benden vazgeç ve kavmini destekle. Bir olan, tek olan Allah'ın gerçekliğini ilân etmekten geri durmayacağım. Bunu ölünceye kadar yapmalıyım. Sen dilediğin gibi hareket edebilirsin.” (Hişam ve Zurkani)

Bu keskin ve samimî cevap Ebu Talib'in gözünü açtı. Derin derin düşünceye daldı. Gerçi kendinde imana gelecek kadar cesaret yoktu. Fakat, bu fevkalâde iman örneğine ve görev duygusuna şahit olacak kadar ömür sürdüğü için kendini sayabileceğini anladı. Hz. Peygamber (S.A.V.)'a dönerek “Yeğenim! Bildiğin gibi hareket et. Görevini yap. Kavmim isterse beni terk etsin. Seninle beraberim” dedi. (Hişam)

HABEŞİSTAN'A GÖÇ

Zulüm son haddini bulduğu zaman Hz. Peygamber (S.A.V.) yandaşlarını bir araya topladı ve Batıyı göstererek onlara insanların din değiştirmek yüzünden öldürülmediği , rahatsız edilmeden Allah'a tapmanın mümkün olduğu ve âdil bir hükümdarın saltanat sürdüğü bir deniz-aşırı ülkeden bahsetti. Oraya gittikleri takdirde, bu değişiklikten ferahlık duyacaklarını söyledi. Müslüman erkek, kadın ve çocuklardan oluşan bir grup bu tavsiye üzerine Habeşistan'a gitti. Bu göç küçük ölçüde idi ve çok acıklı olmuştu. Araplar kendilerine Kâbe'nin muhafızı gözüyle bakıyorlardı ve nitekim de öyle idiler. Mekke'den ayrılmak onlar için büyük bir azaptı ve Mekke'de yaşamak mutlak surette imkânsız bir hâle gelmedikçe oradan ayrılmaya hazır değildiler. Mağdurlarının kaçmasına ve başka bir yerde yaşama fırsatını ele geçirmesine müsaade etmek istemediler. Binaenaleyh, küçük muhacirler grubu, seyahat hazırlıklarını bir sır gibi saklamışlar ve dostlarına ve akrabalarına veda etmeden ayrılmışlardı. Bununla birlikte bazıları bundan haberdar olmuşlardı ve böyle bir davranış onlar üzerinde derin bir etki yapmaktan boş kalmamıştı. Sonradan İslâmiyet'in ikinci Halifesi olan Ömer o sıralarda henüz imana gelmemişti ve Müslümanlara eziyet eden en büyük İslâm düşmanlarındandı. Sırf bir tesadüf eseri olarak muhacirler grubundan bazı kimselere rastladı. Bunlardan biri Um Abdullah isminde bir kadındı. Ömer, ev eşyasının denk yapıлып hayvanlara yüklendiğini görünce, başka bir yere sığınmak üzere Mekke'den ayrılacak bir gruba ait olduğunu derhal anladı. “Gidiyor musunuz?” diye sordu. Um Abdullah “Evet, Allah şahidimizdir ki, başka bir ülkeye göçüyoruz. Çünkü burada bize çok zulüm yapıyorsunuz. Allah bizi sıkıntıdan kurtarıp huzura kavuşturmadıkça geri dönmeyeceğiz,” cevabını verdi. Bu cevap Ömer'e çok tesir etti ve “Allah yardımcınız olsun” dedi. Sesi heyecanlı idi. Bu sessiz manzara ona dokunmuştu. Mekkeliler vaziyetten haberdar olunca, muhacirleri kovalamak için arkalarına adam saldı. Kovalayıcılar denize kadar vardılarsa da, Müslümanların daha evvelden gemiyi binip açıldıklarını öğrendiler. Müslümanlara yetişemeyince, Necaşiyi muhacirlerin aleyhinde kışkırtmak ve Mekke'ye geri gönderilmeleri için ona telkinde bulunmak üzere Habeşistan'a bir heyet göndermeyi kararlaştırdılar. Heyetin üyeleri arasında, sonradan Müslüman olan Mısır fatihi Amr bin El-As da vardı. Heyet Habeşistan'a gitti; Necaşi ile görüştü ve sarayda Entrikalar çevirdi. Fakat Necaşi metin ve karakterli bir adam çıktı. Mekke heyetinin ve kendi saraylılarının ısrarlarına rağmen, mültecileri düşmanlarına teslim etmedi. Mekke heyeti hayal kırıklığına uğrayıp geri döndü. Lâkin, Mekkeliler Müslümanları

Habeşistan'dan geri dönmeye mecbur etmek için başka bir plan tasarladılar. Habeşistan'a giden kervanlar arasında bütün Mekke'nin İslâmiyet'i kabul ettiğine dair şayialar çıkardılar. Şayialar Habeşistan'a ulaşınca, İslâm mültecilerinden birçoğu memnunlukla Mekke'ye döndüler fakat Mekke'ye vardıkları zaman şayiaların uydurma olduğunu anladılar. Bunlardan bazıları tekrar Habeşistan'a gitti, bazıları da Mekke'de kalmaya karar verdi. Kalanlar arasında, ileri gelen Mekke reislerinden birinin oğlu olan Osman bin Maz'un da vardı. Osman, bir baba dostu olan Velid bin Muğira'nın himayesine mahzar oldu ve huzur içinde yaşamaya başladı. Lâkin, diğer Müslümanların hala ağır işkenceler altında ıstırap çektiğini görmek onu çok üzdü. Velid bin Muğira'ya gitti ve onun himayesinden çıktığını ona bildirdi. Öteki Müslümanların ıstırap çekmekte iken kendisinin böyle bir himayeden faydalanmasının doğru olmayacağını düşündü. Velid bunu Mekkelilere ilân etti.

Bir gün Arabistan'ın en büyük şairi Lebid Mekke reisleri arasında oturmuş şiirlerini okuyordu. Bütün saadetlerin ve güzelliklerin bir sonu olduğunu anlatan bir mısranın okunuşu sırasında, Osman Lebide şiddetle itiraz etti ve "Cennet saadetinin ve cennet güzelliklerinin sonu yoktur, bunlar ebedidir,". Böyle itirazlara alışık olmayan Lebid çok öfkelenildi ve sordu: "Ey Kureyş Kabilesi! Misafirlerinize evvelce bu şekilde hakaret edilmezdi. Bu âdet de nereden çıktı?" Lebid'in gidermek için dinleyicilerden biri ayağa kalktı ve "Şiiri okumaya devam et ve şu budala herife aldırma!" dedi. Osman budalaca bir söz söylemediğini ısrarla söyleyince, bu Kureyşli adamakıllı öfkelenildi. Osman'a saldırdı ve bir yumrukla gözünü çıkardı. Bu öldürmeye" cevabını hadise cereyan ederken Osman'ın babasının dostu Velid bin Muğira orada bulunuyordu. Velid, vefat etmiş olan dostunun oğluna bu şekilde muamele yapılmasına tahammül edemedi. Fakat Osman artık resmen onun himayesi altında bulunmuyordu ve Arap örf ve âdeti gereğince taraf tutamazdı. Yarı öfke, yarı üzüntü içinde Osman'a döndü ve "Ey dostumun oğlu! Himayemi silkip atmasaydın, gözünü kaybetmezdin. Bütün kabahat sende" dedi. Osman şöyle cevap verdi: "Ben bunu esasen arzu ediyordum. Bir gözün kaybına acımam; ötekini de aynı akıbet bekliyor. Yalnız bil ki, Hz. Peygamber (S.A.V.) eziyet çekerken bir huzur ve rahatlık istemiyoruz." (Halbiyya, Cilt 1, Sayfa 348)

ÖMER İSLÂMİYETİ KABUL EDİYOR

Bu sıralarda pek önemli olan başka bir hadise de oldu. Sonraları İslâm'ın ikinci Halifesi olan Ömer, hâlâ en müthiş ve en korkunç Müslüman düşmanlarından biri idi. Yeni cereyana karşı henüz tesirli bir tedbir alınmadığına inanıyor ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'in hayatına son vermeyi tasarlıyordu. Kılıcını alıp yola çıktı. Bir dostu onu bu halde görünce şaşırdı; nereye gittiğini ve ne amaçla gittiğini sordu. Ömer "Muhammedi öldürmeye" cevabını verdi.

"Peki amma, bunu yaptıktan sonra onun kabilesinden yakını kurtarabilecek misin? İşlerin nasıl gittiğinden haberin var mı? Biliyor musun ki, kız kardeşin ile kocası da Müslümanlara katıldılar?"

Bu söz, Ömer'e gökten yıldırım düşer gibi geldi ve dehşetli canı sıkıldı. Hemşiresine ve hemşiresinin kocasına gidip evvelâ onların hesabını görmeye karar verdi. Evlerine yaklaştıklarında içeride bir şeyler okuduklarını işitti. İşittiği ses, Kur'an-ı Kerim'i öğreten Habbab'ın sesi idi. Ömer alalacele eve girdi. Hızlı ayak seslerinden telâşlanan Habbab saklanmaya çalıştı. Ömer'in kız kardeşi Fatma, Kur'an yapraklarını bir tarafa kaldırdı. Hemşiresi ve hemşiresinin kocası ile karşı karşıya gelince, Ömer, "Dininizden döndüğünüzü duydum," diyerek, aynı zamanda yeğeni olan hemşiresinin kocasına vurmak için elini kaldırdı. Fatma, Ömer ile kocasının arasına atıldı ve Ömer'in eli Fatma'nın yüzüne çarpıp burnundan sel gibi kanlar akmasına sebep oldu. Bu vuruş Fatma'ya daha da fazla cesaret verdi ve "Evet şimdi biz Müslümanız ve Müslüman kalacağız. Bize ne istersen yap" dedi. Ömer kaba olmakla beraber, cesur bir adamdı. Kendi eli ile hemşiresinin yüzünü kanlar içinde bırakmaktan pişmanlık duydu. Kalbinde birdenbire bir değişiklik belirlendi. Okudukları Kur'an yapraklarının kendisine gösterilmesini söyledi. Fatma, kardeşinin bu yaprakları yırtıp atabileceğinden korkarak, onları göstermekten çekindi. Ömer böyle bir şey yapmayacağına

dair söz verdi. Fakat, Fatma kardeşinin temiz olmadığını söyleyince, Ömer yıkanıp temizlenmek istedi. Temizlendikten ve sukûnet bulduktan sonra, Ömer Kur'an yapraklarını eline aldı. Bunlar üzerinde Ta Ha suresinin bir kısmı yazılı idi. Şu ayetlere gözü ilişti:

“Allah benim. Benden başka tapacak yoktur. Binaenaleyh Bana kulluk et. Beni anmak için namaz kıl. Muhakkak ki (beklenen) saat gelecek. Onu meydana koyacağım ki, herkes yaptığının karşılığını görsün.” (20:15,16)

Allah'ın varoluşu hakkındaki bu kuvvetli iddia, Mekke'de var olan putperestlik yerine İslâmiyet'in çok geçmeden gerçek ibadeti getireceği hususundaki bu açık vaid –bunlar ve bunların akla getirdiği zincirleme diğer birçok fikirler Ömer'e her halde çok tesir etmiş olmalıydı. Kendini tutamadı. Göğsü imanla kabardı ve “Ne kadar fevkalâde, ne kadar ümit verici!” diye söylendi. Habbab büzüldüğü köşeden meydana çıktı ve “Allah şahidimdir ki, daha dün Ömer'in veya Amr ibn Hişam'ın İslâma gelmesi için Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın dua ettiğini işitmiştim. Sendeki değişiklik onun duasının eseridir” dedi. Ömer artık karar vermişti, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in nerede olduğunu sordu ve elinde yalın kılıç olduğu halde Dar Arkam'da onu görmeye gitti. Kapıyı çaldığında, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sahabeleri aralıklardan Ömer'i görebiliyorlardı. Kötü bir niyetle gelmiş olmasından korktular. Fakat Hz. Peygamber (S.A.V.) “Bırakın gelsin” dedi. Ömer kılıç elde içeri girdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) “Gelişinin sebebi ne?” diye sordu. Ömer “Ya Resul-Allah! Buraya Müslüman olmaya geldim” cevabını verdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) yüksek sesle tekbir getirdi. Sahabeler de tekbir getirdiler. Mekke etrafında tepeler ALLAHU EKBER âvâzelerinin yankılarıyla çınladı. Ömer'in Müslüman olduğu haberi bir anda etrafa yaydı ve Müslümanlara eza ve cefa eden korkunç İslâmiyet düşmanı Ömer o andan itibaren, öteki Müslümanlarla birlikte, eza ve cefaya kendisi maruz kalmaya başladı. Fakat Ömer artık değişmişti. Evvelce eziyet vermekten nasıl zevk alıyor idi ise şimdi eziyet çekmekten öylece hoşlanıyordu. Çok taciz edilen ve rahat bırakılmayan bir adam olarak Mekke'de dolaşıyordu.

MÜSLÜMANLARA YAPILAN ZULÜM VE İŞKENCELER ŞİDDETLENİYOR

Zulüm ve işkenceler gittikçe daha ciddî ve daha tahammül edilmez bir hale gelmişti. Birçok Müslümanlar Mekke'den esasen ayrılmışlardı. Geride kalanlar eskisinden daha çok sıkıntı çekiyorlardı. Fakat, Müslümanlar seçtikleri yoldan zerre kadar sapmamışlardı. Kalpleri eskisi kadar metin, imanları eskisi kadar kuvvetli idi. Bir olan Allah'a karşı bağlılıkları artıyor, Mekke'deki kavmî putlara karşı nefretleri şiddetleniyordu. Mücadele her zamankinden daha ziyade ciddileşmeye başladı. Mekkeliler yeni bir toplantı yaptılar ve Müslümanlara karşı genel boykot uygulamaya karar verdiler. Mekkeliler Müslümanlarla genel alışverişi keseceklerdi. Müslümanlardan hiçbir şey satın almayacakları gibi, onlara hiçbir şey de satmayacaklardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) ve ailesi ve Müslümanlığı kabul etmedikleri halde Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı hâlâ desteklemekten vazgeçmeyen bazı akrabası, Ebu Talib'e ait olan تنها bir yere sığınmak zorunda bırakıldı. Paraları, imkânları ve geçim malzemesi ve yiyecekleri bulunmayan Hz. Peygamber (S.A.V.)'in ailesi ve akrabası bu ablukadan son derece güçlük çektiler. Üç sene müddetle ablukada hiçbir gevşeme olmadı. En sonunda düşman safları arasında bulunan nezih ve temiz kalpli beş adam bu hâle karşı isyan etti. bunlar, abluka altında bulunan aileye gittiler, boykotu kaldıracıklarını söylediler ve sığındıkları yerden dışarı çıkmalarını onlardan istediler. Ebu Talib sığınaktan dışarı çıktı ve Mekkelileri azarladı. Beş kişinin isyanı bütün Mekke'de duyuldu; iyi niyet tekrar hâkim oldu ve Mekkeliler vahşiyane boykotu iptal etmeye karar verdi. Boykot bitmişti amma boykotun sonuçları henüz bitmemişti. Bir iki gün içinde Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sadık zevcesi Hz. Hatice (R.A.) ve bir ay sonra da amcası Ebu Talib ölüvermişlerdi.

Hız. Peygamber (S.A.V.) artık Hatice'nin beraberliğinden ve desteğinden, ve Müslümanlar Ebu Talib'in yardımından mahrum idiler. Onların ölümü, tabiatı ile, Müslümanlara karşı umumî sempatinin kısmen azalmasına da yol açtı. Hız. Peygamber (S.A.V.)'in diğer amcası Ebu Leheb, evvela, Hız. Peygamber (S.A.V.)'a taraftar olacak gibi göründü. Kardeşi Ebu Talib'in ölümü üzerine geçirdiği şiddetli sarsıntı ve onun son arzusuna karşı beslediği saygı, Ebu Leheb'in hafızasından

henüz silinmemiştir. Fakat Mekkeliler onu çok geçmeden Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın aleyhine çevirmeye muvaffak oldular. Bu maksatla mutat taktiklerini kullanmışlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) Allah'ın birliğine inanmamanın ahirette cezalandırılacak bir suç ve günah teşkil ettiğini öğretmişti, onun öğrettikleri babalarından kendilerine kalan bütün itikat ve inançlarla taban tabana zıddı. Ebu Leheb, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a eskisinden daha fazla muhalefet etmeye karar verdi. Müslümanlarla Mekkeliler arasındaki münasebetler gerginleşti. Üç senelik boykot ve abluka onların arasındaki uçurumu genişletmişti. Halkla temas etmek ve onlara telkinde bulunmak imkânsızlaşmış görünüyordu. Hz. Peygamber (S.A.V.) yapılan zulme ve kötü muameleyle aldırımıyordu; halkla görüşmek ve halka hitap etmek fırsatını ele geçirdiği müddetçe zulümler ve kötü muameleler onun yanında hiç derecesinde idi. Fakat, görünüşe nazaran, artık Mekke'de böyle bir fırsat yoktu. Genel düşmanlık ve muhalefet bir yana, Hz. Peygamber (S.A.V.) için sokaklarda ve umumî yerlerde görünmeye bile imkân kalmamıştı. Sokaklarda ve umumî yerlerde üstüne başına toprak atıyorlar ve kendisini eve dönmeye zorluyorlardı. Bir gün üstü başı toz toprak içinde eve gelmiş ve kızı ağlayarak onu temizlemişti. Hz. Peygamber (S.A.V.) kızına ağlamamasını, çünkü Allah'ın kendileriyle beraber olduğunu söylemişti. Kötü muamele Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı endişelendirmezdi. Hatta, kötü muameleyi, tebliğine karşı gösterilen alâkanın bir delili sayar ve memnuniyetle karşılardı. Meselâ, bir gün, Mekkeliler alay olsun diye aralarında anlaşarak, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a ne ağır bir söz söylemişler ne de kötü bir muamele yapmışlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) hayal kırıklığına uğramış bir halde evine çekildi ve Allah'ın kalbine emniyet veren sesi onu tekrar halkın yanına gönderinceye kadar evden çıkmadı.

HZ. RESULULLAH (S.A.V.) TAİF'E GİDİYOR

Artık Mekke'de kimsenin onu dinlemek istemediğini görüyordu ve bu onu kederlendiriyordu. Kendisini hamlaşmaya ve battallaşmaya yüz tutuyor gibi hissetti. Bu sebeple, tebliğini beyan ve ilân için başka bir yere gitmeye karar vererek, bu amaçla Taif kasabasını seçti. Taif Mekke'nin eksten doksan kilometre kadar güney doğusunda kâin küçük bir kasabadır ki, ziraatı ve meyveciliği ile meşhurdur. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın kararı, bütün peygamberlerin an'anelerine uygundur. Musa tebliğini bildirmek için şimdi Firavuna, biraz sonra İsraililere ve daha sonra da Midyanlılara hitap ederdi. Aynı şekilde, İsa da vaaz etmek için şimdi Galileye, biraz sonra Ürdün nehrinin öte tarafındaki yerlere ve daha sonra da Kudüs'e giderdi. İslâmiyet'in Kutsal Peygamberi Hz. Peygamber (S.A.V.) de, Mekkelilerin kötü muamele yapmaya hazır fakat dinlemeye istekli olmadığını görünce, dikkatini Taif'e çevirdi. Çok tanrılı bir itikada bağlılık hususunda, Taif Mekke'den aşağı kalmazdı. Arapların taptığı putlar ve özellikle bu putlardan önemli olanlar, sadece Kâbe'de muhafaza edilmiyordu. Mühim bir put olan El-Lât Taif'de bulunuyordu. Bu sebepten ötürü; Taif de bir hac ve ziyaretgâh idi. Taiflilerin Mekkelilerle akrabalığı vardı ve Taif ile Mekke arasındaki birçok yeşillik ve ağaçlık yerler Mekkelilere aitti. Hz. Peygamber (S.A.V.) Taif'e vardığında, oranın reisleri kendisini ziyarete gelmişler fakat İslâmiyetin tebliğini kabule hazır görünmemişlerdi. Halk tabakası, büyüklere uyarak, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın talim ve telkinini hakaretle reddetmişlerdi. Bu olağan bir şeydi. Dünya işlerine dalmış olanlar böyle bir tebliğe her zaman bir engel, hatta bir suç, diye bakarlar ve tebliğ, çok sayıda taraftarlar ve silahlar gibi gözle görünebilen bir desteğe dayanmadığı için, onu hakaretle reddedebileceklerini sanırlar. Hz. Peygamber (S.A.V.) de kaidenin istisnasını teşkil etmemişti. Hz. Peygamber (S.A.V.)'a dair haberler Taif'e esasen ulaşmıştı ve şimdi de bizzat kendisi orada bulunuyordu. Fakat ne kendisine refakat eden taraftarları ne de silahı vardı. Zeyd'den başka yoldaşı bulunmayan kimsesiz insandı. Kasaba halkı, sırf reislerini memnun etmek için bile olsa, ona defedilmesi gereken bir baş belası gözüyle bakmışlar ve kasabanın serserileri ile sokak çocuklarını üzerine saldırtmışlardı. Bunlar Hz. Peygamber (S.A.V.)'i taşa tutarak kasabadan kovmuşlardı. Zeyd yaralanmış ve Hz. Peygamber (S.A.V.) çok kan kaybetmişti. Fakat, iki kişiden ibaret bulunan bu müdafaasız heyeti Taif'ten kilometrelerce uzak bir noktaya kadar kovalamışlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın çok üzüntülü ve ümitsiz olduğu bir anda bir melek indi ve kendisine zulmedenlerin ortadan kaldırılmasını isteyip istemediğini sordu. Hz. Peygamber (S.A.V.) "Ortadan kaldırılmalarını istemiyorum. Bu eziyet

eden insanların zürriyeti ileride bir olan Rabbine ibadet eder diye ümit ediyorum” dedi (Buhari, Kitab Bad’ El-Halk)

Yorgun ve üzüntülü bir halde, Hz. Peygamber (S.A.V.) iki Mekkeliye ait bir bağda mola etti. tesadüfen mal sahibi iki Mekkeli bağda bulunuyordu. Onlar da Mekke’de Hz. Peygamber (S.A.V.)’i eziyet edenlerdendi. Fakat bu defa sempatik davrandılar. Bu, belki de, Taiflilerin Mekkeli bir hemşehrîlilerine fena muamele etmesinden, veyahut da kalplerinde birdenbire insanî bir şefkat duygusu kıvılcımının parlamasından ileri gelmişti. Hz. Peygamber (S.A.V.)’a bir Hristiyan köle ile bir tepsi dolusu üzüm gönderdiler. Nineve’li olan Addas isimdeki Hristiyan köle tepsiyi Hz. Peygamber (S.A.V.)’a ve yoldaşına sundu. Kim olduklarını öğrenmek için merakla onlara bakarken, Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın “Rahim ve şefkati bol olan Allah’ın adıyla” dediğini işitince merakı daha da arttı. Çocukluğunda bir Hristiyan aileden ve bir Hristiyan muhitten aldığı terbiye hafızasında canlandı ve bir İbranî peygamberinin huzurunda bulunduğunu sandı. Hz. Peygamber (S.A.V.) nereli olduğunu sorunca, Addas Nivele’li olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (S.A.V.) “Nineveli olan Amittay oğlu Yunus da kutsal bir insandı; benim gibi bir peygamberdi” dedi. Hz. Peygamber (S.A.V.) Adasa da tebliğinden bahsetti; Addas kendisini büyülenmiş gibi hissetti ve derhal iman getirdi. Yaşlı gözlerle Hz. Peygamber (S.A.V.)’i kucakladı ve onun mübarek başını, ellerini ve ayaklarını öptü. Bu karşılaşmadan sonra Hz. Peygamber (S.A.V.) Allah’a döndü ve şöyle dedi:

Ya Allah! Sana arz ediyorum. Âcizim ve elimde imkânım yok. Kavmim ve hemşehrîlerim bana hor bakıyorlar, Sen zayıfların, fakirlerin Rabbisin ve benim Rabbimsin. Beni kimlerin eline terk ediyorsan –beni ite kaka öteye beriye kovan yabancıların eline mi, yoksa bana doğduğum büyüdüğüm kasabada zulmeden düşmanların eline mi? Eğer bana gadap etmemişsen, düşmanlarıma aldırmam. Rahmet ve mağfiretin benimle olsun. Senin cemalinin nurunda sığınacak yer ararım. Dünyadan karanlığa uzaklaştırmak, dünyada ve ahirette herkese huzur ve sükûn bahşeylemek Senin iktidarındadır. Gadabın üzerime inmesin. Sen ne zaman gadaba gelsen, yüne derhal hoşnutluk izhar edersin. Kuvvet ve kudret yalnız Sana aittir ve sığınılacak yer yalnız Sendedir. (Hişam ve Tabari)

Hz. Peygamber (S.A.V.) bu duadan sonra, Mekke’ye doğru yola çıktı. Nahle’de bir iki gün kaldıktan sonra tekrar yola koyuldu. Mekke geleneğine göre, atık Mekke’nin hemşehrîsi değildi. Mekke’yi kendine düşman saydığı için oradan ayrılmıştı ve Mekkelilerin müsaadesi olmaksızın geri dönemezdi. Bu sebepten dolayı Mekke reislerinden Mut’im bin Adî’ye haber gönderdi ve geri gelmesine Mekkelilerin müsaade edip etmeyeceğini ordu. Mut’im Hz. Peygamber (S.A.V.)’a ötekiler kadar düşman olmakla beraber, asıl bir kalbi vardı. Evlatlarını ve akrabalarını topladı. Hepsini birden silahlanıp Kâbe’ye gittiler. Mut’im Kâbe avlusunda durup Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın geri gelmesine müsaade ettiğini herkese duyurdu. Hz. Peygamber (S.A.V.) bunun üzerine, şehre geldi ve Kâbe’yi tavaf etti. Mut’im ile evlatları ve akrabaları, bundan sonra, kılıçları ellerinde olduğu halde, evine kadar Hz. Peygamber (S.A.V.)’a refakat ettiler. Bu muamele, Araplar indindeki manada himaye değildi. Hz. Peygamber (S.A.V.) eskisi kadar eziyet görüyor ve Mut’im onu himaye etmiyordu. Mut’im’in davranışı, Hz. Peygamber (S.A.V.)’a geri gelmesi için resmen izin verildiğini ilân etmek gibi bir şeydi.

Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın Taif’e gitmesini, İslâmiyet düşmanları bile, istemeye istemeye methetmişlerdir. Sir William Muir, Hz. Peygamber (S.A.V.)’a dair bir biyografisinde, Taif ziyareti için şöyle diyor:

Hemşehrîlerince küçük düşürülen ve reddedilen bir adamın, Muhammed’in, Nivene’ye yolculuk eden Yunus gibi, Allah adına, yalnız olarak, korkmadan Taif’e gitmesinde ve putlara tapan bir şehri pişmanlık duymaya ve tebliğini desteklemeye çağırmasında ulviyet ve kahramanlık vardır. Bu hareket, tebliğinin ilâhî menşeden geldiği hususundaki sarsılmaz inancı üstüne kuvvetli bir ışık saçmaktadır. (Muhammed’in Hayatı. Yazarı Sir W. Muir, basıldığı yıl 1923, sayfa: 112-113)

Mekke eski düşmanlığa tekrar başladı. Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın doğup büyüdüğü şehir ona yeniden cehennem oldu. Lâkin, tebliğini halka bildirmeye de devam ediyordu. “Allah birdir” tâbiri

ötede beride işitilmeye başladı. Herkese sevgi ve saygı göstererek ve sempatik davranarak, tebliğini sebat ve ısrarla açıklıyordu. Halk kendisinden yüz çevirse bile, o yine de tekrar tekrar halka hitap etmekte idi. Halk aldırısın veya aldırmasın, tebliğini ilân etmekten vazgeçmiyor ve sebat ve ısrarı meyve veriyor gibi görünüyordu. Habeşistan'dan geri gelen ve artık Mekke'de kalmaya karar veren bir avuç Müslüman gizliden gizliye dostlara, komşulara ve akrabalara telkin yapmaktan geri durmuyorlardı. Bu dostlar, komşular ve akrabalarından bazıları Müslüman olduklarını açıktan açığa söylemeye ve öteki Müslümanların ıstıraplarını paylaşmaya ikna edilebilmişti. Fakat birçokları, kalben ikna edilmiş olmakla beraber, alenen itiraf edecek kadar cesarete sahip değillerdi; Allah'ın melekûtunun yeryüzüne gelmesini bekliyorlardı.

Bu arada Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın aldığı vahiyler Mekke'den hicretin yakın bir ihtimal olduğunu ima etmeye başladı. Ona hicret edecekleri yer hakkında bir fikir de verilmişti. Bu yer, kuyuları ve hurmalıkları bulunan bir yerdi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın aklına evvela Yemame gelmişti. Fakat çok geçmeden bu düşüncüyü aklından çıkardı; ve Allah'ın takdiri kendilerini nereye sevk ederse etsin orası her hâlde İslâmiyet'in beşiği olacaktır, inancı ile bekledi.

İSLÂMİYET MEDİNEYE YAYILIYOR

Senelik hac vakti yaklaşmıştı ve Arabistan'ın her yanından hac ziyaretçileri Mekke'ye gelmeye başladı. Peygamber halk kitlelerine rastlayabileceği her yere gitti; onlara tek Allah fikrini açıkladı ve her çeşit aşırı hareketlerden sakınıp Allah'ın melekûtu için hazırlanmalarını söyledi. Bazıları dinlediler ve ilgilendiler, bazıları dinlemek istedikleri halde, Mekke'lilerin müdahalesi ile Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın yanından uzaklaştılar. Esasen kararlarını vermiş bulunan bir takım kimselerle, durup alay ettiler. Hz. Peygamber (S.A.V.) Mina vadisinde iken altı yedi kişilik bir gruba rastladı. Bunların, Yahudilerle ittifak halinde bulunan Hazrec kabilesine mensup olduğunu öğrendi. Kendilerine söyleyecek bazı şeyleri olduğunu ve bunları dinlemek isteyip istemediklerini sordu. Onlar, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a dair haberler işittiklerinden, ilgi gösterdiler. Hz. Peygamber (S.A.V.), Allah'ın melekûtunun yakında geleceğini, putların ortadan kalkacağını, tek Allah fikrinin zaferinin mukadder bulunduğunu ve gerçek dindarlık ile temiz ahlâkın tekrar hâkim olacağını onlara etraflıca anlattı. Medine'de tebliği iyi karşılamazlar mı, diye sordu. Bu küçük grup üzerinde Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın sözleri derin bir iz bıraktı. Tebliği kabul ettiler ve Medine'ye döndüklerinde başkaları ile görüşüp, Medine'nin Mekke'den İslâm muhacirleri kabul etmeye istekli olup olmadığını bir sene sonra bildirmeye söz verdiler. Medine'ye döndüler ve dostları, akrabaları ile görüştüler. O zaman Medine'de iki Arap ve üç Yahudi kabilesi vardı. Arap kabileleri Evs ile Hazrec'den, Yahudi kabileleri de Beni Kurayza, Beni Nadir ve Beni Kaynuka'dan ibaretti. Evs ile Hazrec harp halinde idiler. Kurayza ile Nadir Evs'in, Kaynuka da Hazrec'in müttefiki idi. Bitmez tükenmez savaştan bıkmışlardı ve barışa temayülleri vardı. En sonunda, Hazrec'in reisi Abdullah bin Ubey bin Salul'u Medine kralı diye kabul etmek hususunda uyuştular. Evs ve Hazrec Yahudilerden Kitab-ı Mukaddes'teki kehanetler hakkında bilgi edinmişlerdi. Keza İsrail'in eski ihtişamına ve Musa gibi bir peygamber geleceğine dair olan Yahudi hikayelerini işitmişlerdi. Yahudilerin dediğine göre, bu peygamberin gelmesi yakındı; ve geldiğinde İsrail düşmanları yok olacaktı. Hz. Peygamber (S.A.V.) hakkında edindikleri bilgi Medineliler üzerinde derin tesir yarattı, ve bu Mekkeli peygamberin Yahudilerden işittikleri peygamber olup olmadığını sormaya başladılar. Gençlerden birçoğu iman etmeye istekli idi. Öteki hac mevsiminde on iki Medineli, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a iltihak etmek için, Mekke'ye geldi. Bunlardan onu Hazrec ve ikisi Evs kabilesine mensuptu. Mina vadisinde Hz. Peygamber (S.A.V.) ile görüştüler. Onun elini tutarak Allah'ın birliğine inandıklarını; ve alışık oldukları kötülüklerin hepsinden yeni doğan bebekleri öldürmekten, birbirleri aleyhinde yalan isnatlarda bulunmaktan çekinmeye karar verdiklerini resmen beyan eylediler. Keza, bütün iyi işlerde Hz. Peygamber (S.A.V.)'a itaat etmeye de karar verdiler. Medine'ye döndüklerinde herkese yeni dinlerinden bahsetmeye başladılar. İslâmi gayret ve hamiyet arttı. Putlar yerinden alınıp sokaklara atıldı. O zamana kadar putların önünde baş eğenler artık başlarını dimdik tutmaya ve bir olan Allah'tan başkası önünde eğilmemeye karar verdiler. Yahudiler hayrette kaldı. Asırlar boyunca devam eden dostluklarının telkinlerinin ve

münakaşalarının yapamadığı değişikliği bu Mekke’li öğretici birkaç gün içinde yapıvermişti. Medineliler, aralarında bulunan birkaç müslümana müracaat etmeye ve İslâmiyete dair sualler sormaya başladılar. Fakat Medine’deki bu birkaç Müslüman sorulan bir sürü soru ile başa çıkamadı ve esasen kendi bilgileri de kâfi değildi. Binaenaleyh, Hz. Peygamber (S.A.V.) evvelce Habeşistan’da bulunmuş olan Müslümanlardan Mus’ab’ı göndermeyi kabul etti. Mus’ab Mekke’den harice giden ilk İslâm misyoneridir. Bu sıralarda, Hz. Peygamber (S.A.V.) Allah’tan büyük bir vaid aldı. Rüyasında Kudüs’e gittiğini ve bütün peygamberlere cemaatle namaz kıldırıldığını gördü. Bu rüyadaki Kudüs, tek Allah’a ibadetin merkezi haline gelmesi mukadder bulunan Medine demekti. Diğer peygamberlerin Hz. Peygamber (S.A.V.) arkasında cemaatle namaz kılması, değişik peygamberlere tâbi olan insanların İslâmiyete dahil olacağına ve İslâmiyetin böylece umumî bir din haline geleceğine delâlet ediyordu.

Mekke’de Müslümanların durumu son derece nazikleşmişti. Zulüm ve haksızlık son haddini bulmuştu. Mekkeliler, Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın rüyası ile alay ettiler ve onu hüsnü kuruntu diye vasıflandırdılar. Yeni Kudüs’ün temellerinin atılmış olduğunu anlamadılar. Doğulu ve batılı milletler heyecanlı bir bekleyiş içinde idiler. Allah’ın son büyük tebliğini iştirmek istiyorlardı. O günlerde Kayser ve Kisra birbirleri ile harp etmekte idiler. Kisra muzaffer oldu. Suriye ve Filistin İran ordularının istilâsına uğradı. Kudüs tahrip olundu. Mısır ve Küçük Asya Anadolu zaptedildi. Boğaziçinin ağzında, İstanbul’dan sadece onbeş kilometre uzakta, İran generalleri karargâh kurdu. Mekkeliler İran’ın zaferlerini alkışladılar ve Allah’ın bu surette hüküm ve kararını vermiş olduğunu söylediler. –İranlı putperestler ehl-i kitap olan Bizanslıları mağlup etmişlerdi. O zaman, Hz. Peygamber (S.A.V.)’a aşağıdaki vahiy geldi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْمُغْلِبَةِ الرُّومِ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِّنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ
بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَن يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ
وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Romalılar, yakın bir yerde mağlubiyete uğradılar. Bu mağlubiyetten sonra birkaç yıl içinde galip gelecekler – ondan evvel de sonra da emir Allah’ındır- ve o gün müminler Allah’ın yardımı ile sevinecekler. Allah dilediğine yardım eder ve kudretli ve merhametli olan O’dur. Bu vaid Allah’ın vadidir. Allah vadinden dönmez, fakat insanların çoğu bunu bilmez. (30:3-7)

Bu kehanet (önceden verilen haber) birkaç sene içinde gerçekleşti. Romalılar İranlıları mağlup ettiler ve onlara kaptırdıkları toprakları geri aldılar. Kehanetin “O gün müminler Allah’ın yardımı ile sevinecekler” diyen kısmı da gerçekleşti. İslâmiyet ileri gitmeye başladı. Halkı Müslümanlara kulak vermemeye ve hatta onlara karşı enerjik şekilde düşmanlık göstermeye ikna etmek suretiyle, Mekkeliler İslâmiyet’e son verdiklerini sanmışlardı. Tam o sıralarda, Hz. Peygamber (S.A.V.) Müslümanların zaferler kazanacağına ve Mekkelilerin perişan olacağına dair vahiy aldı; ve şu ayetleri ilân etti:

وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِّن رَّبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةٌ مَّا فِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِّن
قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِن قَبْلِ أَنْ نُنْزِلَ وَنَخْزِي قُلَّ كُلِّ مُتْرَبِّصٍ
فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مِّنْ أَصْحَابِ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَىٰ

Onlar “O, bize Rabbinden bir ayet getirmeli idi” derler. Onlara daha evvelki kitaplar içinde açık delil gelmedi mi? Bu delil gelmeden evvel onların azap ile helâk etseydik “Rabbimiz, bize bir peygamber göndereydin de rezil ve rüsva olmadan Senin emirlerine uyaydık” diyeceklerdi. Sen de

ki: “Hepimiz bekliyoruz. Siz de bekleyiniz. Doğru yolda gidenlerin ve hidayete erenlerin kim olduklarını yakında öğreneceksiniz.” (20:134,136)

Mekkeliler ayet bulunmamasından şikayet etmişlerdi. Onlara; İslâmiyet’e ve İslâm peygamberine (S.A.V.) dair olarak daha evvelki kitaplarda kaydedilen kehanetlerin kâfi olduğu, anlatıldı. Mekkeliler, İslâmiyet’in tebliği kendilerine açıklanmadan evvel helâk edilselerdi, ayetleri iyice düşünmeye fırsat bulamadıklarından şikayet edeceklerdi. Binaen aleyh, Mekkelilerin beklemesi gerekiyordu

İman getirenlere zafer ve iman getirmeyenlere mağlubiyet va’deden ayetler her gün nazil oluyordu. Mekkeliler kendi kudretleri ile refahlarına ve Müslümanların acizliği ile fakirliğine baktıkça ve Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın her günlük vahiyylerinde onlara İlâhi yardım ve zafer va’dedildiğini işittikçe hayretten hayrete düşüyorlardı. Yapılan zulüm ve eziyetlerin Müslümanları dinlerinden dönüp tekrar Mekkelilerle beraber olmaya mecbur bırakacağını ve Peygamberce ileri sürülen iddialar hakkında bizzat Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın ve en yakın taraftarlarının şüphe beslemeye başlayacağını ümit ediyorlardı. Lâkin, bu ümitlerinin aksine olarak, şu şekilde cü’retkârane beyanlar işitmeye mecbur kalıyorlardı:

فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ
وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذْكُرُونَ تَتَرَىٰ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ
بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ
مِنْكُمْ مُّكَذِّبِينَ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

Gördüğünüz ve görmediğiniz şeyleri şahit tutarak ant içerim ki, bu söz şerefli bir elçinin sözüdür. Yoksa bir şair sözü değildir. Ne kadar az inanıyorsunuz! Bu bir kâhin sözü de değildir. Ne kadar az düşünüyorsunuz. Bu söz âlemlerin Rabbinden gelen bir vahiyydir. O elçi bizim namımıza bir takım sözler uydursaydı; onu sağ elimizle yakalar ve sonra da can damarını koparırdık ve içinizden hiç kimse kendisini elimizden kurtaramazdı. Kur’an Allah’tan korkanlar için bir öğüttür. İçinizde ayetlerimizi yalan sayan ve reddedenler bulunduğunu biliyoruz. Kur’an inanmayanlar için dert ve elem kaynağıdır. (Fakat) en saf ve en halis hakikat odur. O halde, sen yüce Rabbinin ismini tebcil ve tazim et. (69:39-53)

Mekkeliler en tatlı ümitlerinin boşa çıkacağı hususunda ikaz edilmişlerdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) bir şair veya bir kâhin olmadığı gibi, yalan iddialar ileri süren birisi de değildi. Kur’an, Allah’tan korkanlarla kötülüklerden sakınanların okuduğu kitaptı. Gerçi onu inkâr edenler vardı; fakat onu gizlice takdir eden ve ihtiva ettiği talim ve telkinler ve gerçekler hususunda çok gayretli ve dikkatli olan kimseler de vardı. Onun içindeki vaidler ve kehanetlerin hepsi de yerine gelecekti. Hz. Peygamber (S.A.V.)’a hiçbir muhalefeti nazarı itibara almaması ve yüce Rabbinin tazim ve sena etmesi emrolunuyordu.

Üçüncü hac mevsimi gelmişti. Kâbe ziyaretçileri arasında Medine’den gelen kalabalık bir Müslüman grup da vardı. Mekkelilerin muhalif tutumundan ötürü, bu Medineli Müslümanlar Hz. Peygamber (S.A.V.)’ı gizlice görmek istediler. Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın düşünceleri, hicrete elverişli bir yer olmasından ötürü, gittikçe Medine üzerinde toplanıyordu. En yakın akrabalarına bundan bahsetmişti; fakat onlar kendisini bu fikrinden vazgeçirmeye çalıştılar. Mekke’de şiddetli muhalefet bulunmakla beraber, birçok nüfuzlu akrabalarından yardım ve destek sağlanabildiğini ileri sürdüler. Medine’nin arz ettiği manzara tamamıyla karanlıktı. Medine’de de, Mekke’deki gibi, düşmanca davranışlar ortaya çıkarsa, Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın Mekke’deki akrabaları yardımda bulunabilecekler miydi? Her şeye rağmen, Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine’ye hicret etmenin mukadder olduğuna kanaat getirmişti. Binaenaleyh, akrabalarının tavsiyesini dinlemedi ve Medine’ye göç etmeye karar verdi.

BİRİNCİ AKABE SÖZLEŞMESİ

Gece yarısından sonra, Hz. Peygamber (S.A.V.) Akabe vadisinde Medineli Müslümanlarla tekrar görüşti. Amcası Abbas kendisi ile beraberdi. Medine’den gelen Müslümanlar yetmiş üç kişi idi. Bunlardan altmış ikisi Hazrec kabilesine, ve on biri de Eva kabilesine mensuptu. Aralarında iki kadın da vardı ki, bir tanesi Beni Neccardan Um Ammara idi. Bunlara İslâmiyeti Mus’ab öğretmişti. Hepsinin de kalbi iman ve azim ile dolu idi ve İslâmiyet’in birer temel direği oldukları bilahare sabit oldu. Um Ammara buna bir misaldir. O, evlatlarına, İslâmiyete karşı sarsılmaz bir bağlılık duygusu aşılamıştı. Bunlardan biri olan Habib, Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın ölümünden sonra bir çarpışma esnasında, Museylemetul Kezzab’a esir düşmüştü. Yalancı peygamber Müseyleme Habib’in imanını sarsmaya çalıştı. “Muhammed’in, Allah’ın resulü olduğuna inanıyor musun?” diye sordu. Habib’ten “evet” cevabını aldı. “Benim Allah’ın resulü olduğuma inanıyor musun?” diye sorunca, Habin “Hayır” cevabını verdi. Bunun üzerine, Müseyleme, onun bir ayağının kesilmesini emretti. Bu emir yerine getirildikten sonra, Habib’e tekrar “Muhammed ‘in Allah’ın resulü olduğuna inanıyor musun?” سوالını sordu ve “Evet” cevabını aldı. “Benim, Allah’ın resulü olduğuma, inanıyor musun?” سوالine Habib yine “Hayır” cevabını verdi. Müseyleme, onun öteki ayağının da kesilmesini emretti. Habib’in kolları ve bacakları böylece birbiri arkasına kesildi ve gövdesi parçalandı. O, zalimane bir şekilde öldürüldü amma, arkasında dinî kanaat ve inanç uğruna şahsî kahramanlık ve fedakârlık göstermenin unutulmaz bir misalini bıraktı. (Halbiye, Cilt 2, Sayfa 17)

Um Ammara birçok muharebelerde Hz. Peygamber (S.A.V.)’a refakat etti. kısacası bu Medineli Müslümanlar grubu sadakat ve imanlarından ötürü büyük şan ve şerefe ulaştı. Onlar Mekke’ye servet için değil iman için geldiler ve bu arzularına fazlasıyla nail oldular.

Akrabalık gayretiyle ve Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın emniyet ve selâmeti için haklı olarak taşıdığı mesuliyet duygusuyla, Abbas Medineli Müslümanlar grubuna şöyle hitapta bulundu:

Ya Hazrec! Benim bu akrabam burada kendi yakınları arasında hürmet görüyor. Hepsi Müslüman değillerdir amma yine de onu koruyorlar. Lâkin, şimdi bizden ayrılıp size gitmeye karar vermiştir. Ya Hazrec! Ne olacağını biliyor musunuz? Bütün Arabistan aleyhinize dönecek. Davetinizden ortaya çıkabilecek tehlikelerin farkında iseniz, onu alıp götürün. Farkında değilseniz, niyetinizden vazgeçin ve bırakın kendisini burada kalsın.

Grubun lideri El-Bara tereddütsüzce şöyle cevap verdi: “Söylediğinizi dinledik. Kararımız kesindir. Hayatlarımız Resulullah (S.A.V.)’ın emrindedir. Bizim kararımız verilmiştir; şimdi yalnız onun kararını bekliyoruz.” (Halbiye, Cilt 2, Sayfa 18)

Hz. Peygamber (S.A.V.) İslâmiyeti ve İslâmiyetin talim ve telkinini, bu Medineli gruba yeniden açıkladı. Bu açıklamayı yaparken onlara “Medine’ye giderim, amma İslâmiyeti karılarınız ve çocuklarınız kadar sevmeniz ve aziz tutmanız şartı ile. Bu şartı kabul ediyor musunuz?” diye sordu. Hz. Peygamber (S.A.V.) sözünü henüz tamamlamadan, bu yetmiş üç sâdık Müslüman hep birden “Evet, evet” diye bağırdılar. Şevk ve heyecan içinde olduklarından, bağırımlarının Mekkeliler tarafından işitilebileceğini unutmuşlardı. Abbas onları uyararak alçak sesle konuşmalarını söyledi. Fakat içleri imanla dolup taşıdığından, ölüm onların gözünde bir hiçten ibaretti. Abbas kendilerini uyarırken bir tanesi yüksek sesle “Korkumuz yok, ya Resulullah! Bize müsaade et, bu Mekkelilerle şimdi de başa çıkabiliriz ve size yaptıkları fenalıkların intikamını alırız” diye bağırdı. Lâkin, Hz. Peygamber (S.A.V.) dövüşmek için henüz emir almadığını söyledi.

Medineliler sadakat yemini ettikten sonra toplantı bitti.

Mekkeliler her nasılsa bu toplantıdan haberdar oldular. Bu Medineli ziyaretçileri reislerine şikayet etmek için Medine çadırlarının kurulduğu yere gittiler. Reisler Reisi Abdullah bin Ubbay bin Salul’un olaydan haberi yoktu ve Mekkelilere işittiklerinin asılsız bir söylenti olduğu konusunda teminat verdi. Medine halkının kendisini lider kabul ettiğini ve bilgisi ve müsaadesi

olmadan hiçbir şey yapamayacaklarını söyledi. Medineliler iblisin hakimiyetini reddedip yerine Allah'ın hakimiyetini kabul etmişlerdi, fakat Abdullah bin Ubbay bin Salul bunun farkında değildi.

HİCRET

Heyet Medine'ye döndü ve Peygamber ile yandaşları göç etmek için hazırlığa başladılar. Aileler birbirini takiben ortadan kayboluyordu. Müslümanlar, Allah'ın melekûtunun yakın olduğundan emindiler ve dolayısı ile cesaretleri artmıştı. Bazen, bir gece içinde bir sokağın bütün evleri boşalıyordu. Sabahleyin Mekkeliler kapıların kilitlenmiş olduğunu görüyorlar ve ev sakinlerinin Medine'ye göç ettiğini anlıyorlardı. İslâmiyetin artmakta olan nüfuzu onları şaşırtıyordu.

En nihayet, Mekke'de birkaç Müslüman köle ile Hz. Peygamber (S.A.V.), Hz. Ebu Bekir (R.A.) ve Hz. Ali (R.A.)'den başka hiçbir Müslüman kalmadı. Mekkeliler ellerindeki avın kaçmak üzere olduğunu fark ettiler. Mekke reisleri yeniden toplandılar ve artık Resulullah (S.A.V.)'ı öldürmeğe karar verdiler. Her halde İlâhi bir plan neticesi olacak ki, onların Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı öldürmek için tespit ettikleri tarih, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın kaçması için kararlaştırılan güne rastlamıştı. Mekkelilerden bir grup öldürmek amacı ile Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kapısı önünde toplanırken, Hz. Peygamber (S.A.V.) de gecenin karanlığında evden çıkıyordu. Mekkeliler planlarını, Peygamberin akim bırakması ihtimalinden endişe ediyorlardı. Bu sebepten, yavaş yavaş ve etrafı kollayarak ilerliyorlardı; ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı bizzat kendisi yanlarından geçtiği vakit, bir başkası zannıyla, görünmemek için, bir köşeye çekilmişlerdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) en yakın dostu Ebu Bekir'i bir gün evvel planından haberdar etmişti. Ebu Bekir tam vaktinde Hz. Peygamber (S.A.V.) ile buluştu ve her ikisi de Mekke'den çıkarak beş altı kilometre uzaktaki bir tepenin üstünde bulunan Sevr mağarasına sığındılar. Mekkeliler Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kaçtığını duyunca, arkasından kovalayıcılar gönderdiler. Bunlar, başlarında ayak izlerinden anlayan bir avcı rehber bulunduğu halde, Sevr mağarasına geldiler. Rehber, Hz. Peygamber (S.A.V.) ile Hz. Ebu Bekir (R.A.)'in gizlendiği bir mağaranın ağzında durarak "Muhammed ya bu mağaranın içindedir veyahut da göğe uçmuştur" dedi. Ebu Bekir bunu işitti; yüreği yerinden oynadı; ve "Düşman bizi yakalamak üzere galiba" diye fısıldadı. Hz. Peygamber (S.A.V.): "Korkma, Allah bizimle beraberdir" (9:41) cevabını verdi. Hz. Ebu Bekir (R.A.) devamla "Kendim için değil, senin için korkuyorum. Çünkü ben ölürsem, alelade bir faniden başka bir şey değilim. Fakat sen ölürsen, din ve maneviyat için ölüm demek olacaktır" dedi. (Zurkani)

Hz. Peygamber (S.A.V.) "Öyle olsa bile, korkma. Bu mağarada biz ikimiz değiliz. Bir üçüncü daha var: Allah!" diyerek ona emniyet verdi. (Buhari)

Mekkelilerce irtikâp olunan zulümlerin sona ermesi ve İslâmiyet'in gelişme imkânına nail olması mukadderdi. takipçiler yarıldılar. Rehberlerinin sözüne güldüler. Burası açık bir mağaradır; engerek vesair zehirli yılanlarla dolu olduğundan emniyetli değildir; ve kimse buraya sığınmaz" dediler. Azıcık eğilip baksalardı, her ikisini de görebileceklerdi. Fakat böyle yapmadılar ve rehberi başlarından savarak Mekke'ye döndüler.

İki gün müddetle, Hz. Peygamber (S.A.V.) ve Hz. Ebu Bekir (R.A.) mağarada beklediler. Üçüncü gece, plân gereğince, mağaraya, biri peygamber ile kılavuz için ve diğeri Ebubekir ile hizmetkârı Amir bin Fuhayra için, iki tane süratli hecin devesi getirdiler.

SURAKA HZ. RESULULLAH (S.A.V.)'I TAKİP EDİYOR

Yola çıkmadan evvel, Hz. Peygamber (S.A.V.) dönüp Mekke'ye baktı. Kalbi heyecanla dolu idi. Mekke'de doğmuş, çocukluğunu ve yetişkinlik çağını orada geçirmiş ve İlâhi tebliği orada almıştı. Hz. İsmail (A.S) zamanından beri atalarının yaşadığı, devlet ve refaha kavuştuğu yer orası idi. Aklından bu düşünceler geçerken, son bir daha şehre bakıp "Ey Mekke! Sen benim için dünyanın başka her yerinden daha azizsin. Fakat senin halkın burada kalmamı istemiyor" diye

hitapta bulundu. Bunun üzerine Ebubekir “Bu yer peygamberini kovuyor. Şimdi, kendi helâkini beklemekten başka bir yapacağı şey kalmadı” dedi.

Mekkeliler, takipleri boşa çıkınca, iki kaçağı ölü veya diri yakalayıp getirene mükâfat olarak yüz deve vermeği vaat ettiler. Bu mükâfat vaidi, Mekke dolaylarındaki kabileler arasında ilân olundu. Mükâfatın cazibesi ile Suraka bin Malik isminde bir bedevî reisi kaçanları takibe koyuldu ve en nihayet Medine yolu üzerinde onları uzaktan seçti. Rakipleri ile birlikte iki deve gördü ve bunların Hz. Peygamber (S.A.V.)’ı ve Hz. Ebu Bekir (R.A.)’ı taşıdığından asla şüphe etmeyerek, atını mahmuzladı, biraz gittikten sonra at şaha kalktı ve yere yıkıldı ve onunla beraber Suraka da yere yuvarlandı. Suraka’nın bu olay hakkındaki enteresan ifadesi şudur:

“Attan düştükten sonra, Araplar arasında cârî olan hurafeperestlik âdeti gereğince ok atıp falıma baktım. Fal okları şemet ve uğursuzluk gösterdi. Fakat mükafat kazanma hırsı fazla idi. Tekrar ata binip takibe başladım ve kaçanlara yetişmeme az kalmıştı. Hz. Peygamber (S.A.V.) devenin üstünde vakurâne gidiyor ve arkasına bakmıyordu. Fakat Ebubekir, her halde Peygamberin emniyet ve selâmeti için duyduğu endişeden ötürü, dönüp dönüp arkaya bakmakta idi. Onlara yaklaştığımda, atım tekrar şahlandı ve yere düştüm. Tekrar fal oklarını denedim. Falım yine kötü çıktı. Atımın ayakları kumlara fazla gömülmüştü. Tekrar ona binip takibe devam etmek zor görünüyordu. O zaman, Allah’ın onları koruduğunu anladım. Kendilerine seslendim ve durmalarını rica ettim. Onlara iyice yaklaştığımda, evvelâ niyetimin kötü olduğunu ve fakat şimdi fikrimin değiştiğini anlattım. Takipten vazgeçip geri döneceğimi söyledim. Hz. Peygamber (S.A.V.) nerede olduklarını kimseye ifşa etmemeğe söz vermek şartı ile, gitmeme müsaade etti. Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın gerçekliğine ve ileride muhakkak surette başarı kazanacağına kanaat getirdim; ve hükmü ve nüfuzu herkes üzerinde câri olacağı gün geldiği vakit muhatara ve zarardan korunmamı garanti edecek bir tezkere yazıp vermesini rica ettim. Hz. Peygamber (S.A.V.) Amir bin Fuhayra’ya benim için bir tezkere yazmamı söyledi ve Amir de yazdı. Bu garanti tezkeresini alıp gitmeğe hazırlandığım vakit, Hz. Peygamber (S.A.V.) istikbale dair bir vahiy aldı ve ‘Ya Suraka! Kisra’nın altın bileziklerini koluna taktığında kendini nasıl hissedeceksin?’ dedi. Bu kehanete (önceden verilen haber) şaşıtm ve ‘Hangi Kisra? İran imparatoru Kisra bin Hurmuz mu?’ diye sordum. Hz. Peygamber (S.A.V.) ‘Evet’ dedi. (Usud el-Gaba)

On altı, on yedi sene sonra, kehanet (olacağı önceden söylenen hadise) harfiyen yerine geldi. Suraka İslâmiyeti kabul edip Mekke’ye dönmüştü. Hz. Peygamber (S.A.V.) vefat etmiş ve ondan sonra evvelâ (Hz.) Ebu Bekir (R.A.) ve sonra (Hz.) Ömer (R.A.), halife olmuştu. İslâmiyetin artan kuvvet ve nüfuzu İranlıları kıskandırmış ve onları Müslümanlara saldırmaya sevk etmişti. Fakat İranlılar Müslümanları itaat altına alamamışlar, bilâkis Müslümanlar onları itaat altına almıştı. İran başkenti Müslümanlar tarafından zapt edilmişti. Kisranın, devler işleri görürken taktığı bilezikler dahil olmak üzere, bütün hazinesi Müslümanların eline geçmişti. İslâma geldikten sonra Suraka, Hz. Peygamber (S.A.V.) ile yol arkadaşlarını nasıl takip ettiğini ve kendisi ile Hz. Peygamber (S.A.V.) arasında geçen konuşmayı herkese anlatırdı. İran’la yapılan muharebede ele geçen ganimetler Ömer (R.A.)’in huzuruna getirildiği vakit, Hz. Ömer (R.A.) altın bilezikleri gördü ve Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın Suraka’ya söylediği sözler aklına geldi. Bu, Hz. Peygamber (S.A.V.)’dan son derece âciz zayıf olduğu bir sırada, sadır olmuş muazzam bir kehanetti. Hz. Ömer (R.A.) kehaneti gözle görünür bir şekilde yerine getirmeye karar verdi. Bunun üzerine, Suraka’yı çağırttı ve altın bilezikleri koluna takmasını emretti. Suraka, İslâmiyette erkeklerin altın ziynet eşyası giymeleri ve taşımaları yasak olduğunu söyleyerek Halifenin emrini protesto etti. Hz. Ömer (R.A.) onun sözünü doğru buldu. Fakat bunun istisnai bir durum olduğunu söyledi. Hz. Peygamber (S.A.V.) çok evvelden, Kisranın altın bileziklerini onun kollarında takılı görmüştü. Binaen aleyh günah bile olsa, Suraka şimdi onları koluna takmalı idi. Suraka, Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın tâlim ve telkinlerine olan saygısından ötürü itiraz etmişti. Yoksa, bu büyük kehanetin yerine geleminde gözle görünür bir delil sağlamayı herkes gibi o da arzu ediyordu. Bilezikleri koluna taktı ve Müslümanlar kehanetin yerine gelişine şahit oldular. (Usud-el-Gaba). Firar eden Hz. Peygamber (S.A.V.) bir kral olmuştu. Gerçi kendisi artık bu dünyada değildi amma, sözlerinin ve vahiylerinin gerçekleştiğini onun ölümünden sonra hayatta kalanlar görmüşlerdi.

RESULÜLLAH (S.A.V.) MEDİNE'YE VARİYOR

Şimdi hicret hakkındaki hikâyemize dönelim. Hz. Peygamber (S.A.V.) Suraka'yı savdıktan sonra, taciz edilmeden Medine'ye doğru yoluna devam etti. Medine'ye vardığında, halkın sabırsızlıkla kendisini beklemekte olduğunu gördü. Onlar için bundan daha mesut ve uğurlu bir gün olamazdı. Çünkü, Mekke'de doğan güneş, Mekke yerine Medine'yi aydınlatmaya gelmişti.

Hız. Peygamber (S.A.V.) 'ın Mekke'den ayrıldığı haberi Medinelilere ulaşmıştı ve onun Medine'ye varmasını bekliyorlardı. Şehir halkı, onu aramak için, gruplar halinde Medine'den kilometrelerce uzaklara gidiyorlardı. Sabahleyin şehirden çıkıyorlar ve akşamüzeri hayal kırıklığı içinde geri geliyorlardı. En nihayet Hız. Peygamber (S.A.V.) Medine'ye vardığı zaman, civarda bulunan Kuba köyünde bir müddet dinlenmeye karar verdi. Bir Yahudi iki deveyi görmüş ve bunların Hız. Peygamber (S.A.V.) ile yoldaşlarını taşıdığına hükmetmişti. Yahudi yüksek bir yere çıkarak "Ey Kayla oğulları! Beklediğiniz kişi geldi" diye bağırdı. Bunu işiten bütün Medineliler Kuba'ya koşular. Hız. Peygamber (S.A.V.) köylerine geldiği için çok sevinen Kubalılar da onu şerefine şarkılar söylediler.

Bu sırada Kuba'da vuku bulan bir hadise Peygamberin son derece sade ve gösterişsiz bir insan olduğunu aydınlatmaktadır. Medinelilerin çoğu Hız. Peygamber (S.A.V.)'ı evvelce görmemişlerdi ve Hız. Peygamber (S.A.V.) ile beraberindekileri bir ağaç altında otururken gördüklerinde Ebu Bekir'i, Resulüllah (S.A.V.) zannetmişlerdi. Ebu Bekir daha genç olmakla beraber sakalı daha fazla ağarmıştı ve Hız. Peygamber (S.A.V.)'tan daha düzgün ve itinalı giyinmişti. Bu sebeple, Hız. Peygamber (S.A.V.)'a gösterilmesi gereken tazim ve hürmeti Ebu Bekir'e gösterdikten sonra, yine ona doğru dönüp önünde durdular. Ebu Bekir kendisinin yanlışlıkla Peygambere benzetildiğini görünce ayağa kalktı, abasını sırtından çıkarıp güneşe mâni olmak için ağaca astı ve "Ya Resul Allah! Güneşte kaldınız. Bunu, sizi gölgelendirmek için yaptım" dedi. (Buhari). Medineli ziyaretçilere yanıldıklarını incelikle ve nezaketle anlattı.

Hız. Peygamber (S.A.V.) Kuba'da on gün kaldıktan sonra, Medineliler kendisini şehre götürdüler. Şehre girerken, kadın erkek, çoluk çocuk, herkes kendisini karşılamaya çıkmışlardı. Söyledikleri şarkılardan biri şu idi:

Aydın on dördü bize El-Vida'nın ardından doğdu. Bizi Allah'a çağıran aramızda bulundukça, şükranlarımızı Allah'a sunmak bize farzdır. Sen ki bize Allah tarafından gönderildin, sana biat ederiz. (Halbiyya).

Hız. Peygamber (S.A.V.) Medine'ye doğu cihetinden girmede. Medineliler onu "Aydın on dördü" ne benzetmekle, Hız. Peygamber (S.A.V.) kendilerini ışıktandırmaya gelmeden önce karanlıkta yaşamış olduklarını anlatmak istemişlerdi. Hız. Peygamber (S.A.V.) Medine'ye girişi Pazartesi gününe rastlamıştı. Sevr mağarasından yola çıktığı gün de pazartesi idi ve tuhaf görünmekle beraber, takriben on yıl sonra Mekke'yi pazartesi günü zaptetmişti.

Hız. EBU EYYUB ENSARİ (R.A.) Hız. RESULÜLLAH (S.A.V.)'I EVİNDE MİSAFİR EDİYOR

Hız. Peygamber (S.A.V.) Medine'ye geldiğinde, herkes evinde onu misafir etmek şerefine nail olmayı istiyordu. Devesi bir sokaktan geçerken, aileler onu karşılamak için yolun iki tarafına diziliyorlardı. Hepsisi bir ağızdan "İşte biz evlerimizle, malımızla ve canımızla sizi misafir etmeye ve korumaya hazırız. Geliniz ve bizde kalınız" diyorlardı. Bir çokları daha fazla şevk ve tehalük gösterip ileri atılıyor, deveyi yularından tutup, Hız. Peygamber (S.A.V.)'ın kapıları önünde aşağı inmesini ve evlerine girmesini ısrarla diliyorlardı. Hız. Peygamber (S.A.V.) "Deveyi kendi haline bırakınız. O Allah'ın emri altındadır. Allah nerede durmasını istiyorsa orada duracak" diyerek nazikâne ret cevabı veriyordu. En sonunda, deve Beni Neccar kabilesi yetimlerine ait bulunan bir arsada durdu. Allah'ın Habibi (S.A.V.) deveden indi ve "Allah'ın burada kalmamızı istediği anlaşılıyor" dedi. Arsanın sahibini sordu. Yetimlerin vasisi ve mutemedi yanına geldi ve arsayı,

dilediği şekilde kullanması için kendisine vermeyi teklif etti. Allah'ın Habibi (S.A.V.) bir karşılık ödemedikçe teklifi kabul etmeyeceğini söyledi. Fiyat üzerinde anlaşılınca, Hz. Peygamber (S.A.V.) arsa üzerine bir mescit ve birkaç ev yapmayı kararlaştırdı. Bu mesele de halledilince, Hz. Peygamber (S.A.V.) en yakında kimin oturduğunu sordu. Hz. Ebu Eyyub Ensari (R.A.) Allah'ın Habibi'ne yaklaşıp, arsaya en yakın yerde kendi bulunduğunu ve hizmete âmâde olduğunu söyledi. Allah'ın Habibi, Hz. Ebu Eyyub (R.A.)'dan, evinde kendisi için bir oda hazırlamasını istedi. Hz. Ebu Eyyub (R.A.)'un evi iki katlı idi. Hz. Peygamber (S.A.V.) yukarı katı vermeyi teklif etti. fakat Hz. Peygamber (S.A.V.) ziyaretçilerine kolaylık olsun diye aşağı katı tercih etti.

Medine halkının Hz. Peygamber (S.A.V.)'a bağlılığı bir kere daha sabit oldu. Hz. Ebu Eyyub (R.A.), Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın aşağı katı almasına razı oldu amma, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a ikametgâh hizmeti gören bir yerin üstündeki katta yatmaya razı olmadı. Kendisi ve karısı böyle bir hareketi nezaketsizlik saydılar. Kezaen kırdıkları bir testideki su döşemeye aktı. Hz. Ebu Eyyub (R.A.), Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın işgal ettiği aşağı kata su sızmasın diye yorganını kapdı, onunla suyu kuruttu ve aşağıya sızmasına meydan vermedi. Sabahleyin Allah'ın Habibi'ni ziyaret ederek, bir gece evvelki hadiseyi anlattı. Allah'ın Resülü (S.A.V.) bunu dinledikten sonra üst kata taşınmayı kabul etti. Hz. Ebu Eyyub (R.A.) yemek hazırlar ve yukarı gönderirdi. Allah'ın Habibi (S.A.V.) bu yemeklerden istediğini alır, geri kalanı da Hz. Ebu Eyyub (R.A.) yerdı. Bir iki gün geçtikten sonra, başkaları da Hz. Peygamber (S.A.V.)'i ağırlamak istediler. Hz. Peygamber (S.A.V.) kendi evinde yerleşinceye ve işlerini bir düzene koyuncaya kadar, Medine halkı nöbetleşe Allah'ın Habibi (S.A.V.)'ne ikram ettiler. Bir dul kadının sekiz dokuz yaşlarında Enes isimli tek bir oğlu vardı. Çocuğu Hz. Peygamber (S.A.V.)'a getirdi ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın şahsî hizmetlerini görmesi için yanına verdi. Bu Enes İslâm tarihinde ölmez bir nâm bırakmıştır. Bilâhara âlim ve zengin bir adam olmuştu. Yüz seneden fazla ömür sürmüş ve halifelerin devrinde çok hürmet görmüştü. Enes (R.A.)'ten naklen rivayet edildiğine göre, kendisi çocukken Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın hizmetini görmeye başlamış ve Hz. Peygamber (S.A.V.) vefat edinceye kadar onun hizmetinde bulunmuş olduğu halde, Hz. Peygamber (S.A.V.) ona bir defacık olsun bile ne acı bir söz söylemiş, ne de yapabileceğinden daha ağır bir iş vermişti. Allah'ın Habibi (S.A.V.)'nin Medine'deki misafirliği esnasında yanında yalnız Enes (R.A.) vardı. Binaenaleyh, Enes (R.A.)'in şahadeti, Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine'de gittikçe nüfuz kazandığı ve refaha kavuştuğu günlerde gelişen şekli ile, karakterini ifşa etmektedir.

Sonraları, Hz. Peygamber (S.A.V.) azatlısı Zeyd (R.A.)'i Mekke'ye gönderip, ailesini ve akrabalarını Medine'ye getirdi. Mekkeliler, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın ve taraftarlarının birden bire ve iyi tasarlanmış bir plâna göre, ayrılıp gitmesinden şaşkına dönmüşlerdi. Binaenaleyh, bir müddet için onu taciz edecek bir harekette bulunmamışlardı. ..'ın ailesi ve Ebu Bekir (R.A.)'in ailesi Mekke'den ayrılırken bir güçlük çıkarmamışlardı. Bu arada, Hz. Peygamber (S.A.V.) satın aldığı arsa üzerinde bir mescidin temellerini atmıştı. Bundan sonra, kendisi için ve sahabeleri için evler yaptırmıştı. Bunlar yedi ayda tamamlanmıştır.

MEDİNEDE HAYAT EMNİYETSİZ VE TEHLİKELİ BİR HAL ALIYOR

Allah'ın Habibi (S.A.V.) Medine'ye geldikten bir iki sonra, putperest kabileler İslâmiyetle ilgilendi ve ekserisi Müslüman oldu. Bu arada samimî olarak İslâmiyete inanmayan birçok kişiler de bu surette Hz. Peygamber (S.A.V.)'a iltihak etmiş ve böylece kalben Müslüman olmayan bir takım insanlar da İslâm cemaatine dahil olmuştu. Bunlar sonraları çok sinsi bir rol oynamışlardır. Bazısı samimî Müslüman oldu. Bazısı samimiyetsizdi ve İslâmiyete ve Müslümanlara karşı dalavere çevirmeye devam etti. Bazısı da İslâmiyeti katiyen kabul etmedi. Fakat bunlar yeni dinin artmakta olan nüfuzuna karşı duramadılar ve neticede Medine'den Mekke'ye göçtüler. Medine bir İslâm şehri haline geldi. Orada tek Allah'a ibadet kökleşti ve yaygınlaştı. O zaman dünyada bu sıfatı taşıyan ikinci bir şehir yoktu. Hicretten sonra birkaç gün içinde, bütün bir şehrin putlara tapmaktan vazgeçmeye razı olması ve onun yerine görünmeyen tek Allah'a tapmayı ikame etmesi ..'ı ve taraftarlarını çok sevindirmişti. Fakat Müslümanlar henüz huzur ve rahata kavuşmuş

değillerdi. Medine'nin içinde Araplardan bir grup İslâmiyeti zahiren kabul etmişti. İçten ise Hz. Peygamber (S.A.V.)'in amansız düşmanı idiler. Ayrıca, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in aleyhinde mütemadiyen entrika çeviren Yahudiler vardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) bütün bu tehlikelerin farkında idi. Kendisi ihtiyatlı olduğu gibi, dostlarını ve taraftarlarını da ihtiyatlı bulunmaya teşvik ediyordu. Çok defa bütün gece uyanık kalırdı. (Bari, Cilt 6, Sayfa 60). Tehlikeye karşı bu şekilde bütün gece uyanık kalmaktan halsiz ve takatsiz düşen Hz. Peygamber (S.A.V.) bir defa yardım istemişti. Biraz sonra, silaha karşı korunmak için sırtı giyilen bir zırh takımını çıkardığı sesi duydu ve “Ne oluyor?” diye sordu. “Sa’d bin Vakkas’tır, Ya Resul Allah! Senin için nöbet beklemeye geldi” diye cevap verdiler. Medineliler, taşıdıkları sorumluluğun büyüklüğünü biliyorlardı. Allah'ın Habibi (S.A.V.)'ni aralarında yaşamaya davet etmişlerdi ve şimdi onu korumak vazifesi ile mükelleftiler. Kabileler istişare ettiler ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'in evini nöbetle muhafaza etmeye karar verdiler.

Şahsının tehlikeye maruz ve taraftarlarının huzur ve sükûndan mahrum bulunması itibariyle, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in Mekke'deki hayatı ile Medine'deki hayatı arasında pek fark yoktu. Yegâne fark, Medine'de Müslümanların, Allah adına inşa eyledikleri mescitte, alenî olarak ibadet edebilmesi idi. Bu maksatla, zorluk ve müşkilât çekmeden, günde beş defa toplanabiliyorlardı.

Böylece iki üç ay geçti. Mekkeliler şaşkınlıktan kurtuldular ve Müslümanları taciz etmek için plan kurmaya başladılar. Biraz sonra, Müslümanlara sadece Mekke'nin içinde ve etrafında eziyet vermekle amaçlarının yerine gelmeyeceğini anladılar. Hz. Peygamber (S.A.V.)'a ve taraftarlarına Medine'de hücum etmek ve onları bu yeni sığınaklardan kovmak lâzımdı. Binaenaleyh, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in hicretinden evvel bütün taraftarlarca Medine kralı olarak kabul edilen Medineli lider Abdullah bin Ubay ibn Salul'a bir mektup gönderdiler. Bu mektupta, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in Medine'ye gelmesini hayret ve nefret ile karşıladıklarını ve Medinelilerin ona iltica hakkı tanımamasına doğru bulmadıklarını yazdılar. Mektup şöyle bitiyordu:

Düşmanımızı aranızda kabul ettiğiniz bu anda, Tanrının ismine yemin edip beyan eyleriz ki, Mekkeliler Medine'ye karşı hücumla geçeceğiz; meğer ki siz Medineliler onu Medine'den kovasınız veya ona karşı bizimle ortaklaşa dövüşesiniz. Medine'ye hücum ettiğimizde bütün sağlam erkekleri kılıçtan geçirip kadınları köle yapacağız. (Ebu Davud, Kitab-el-Harac)

Abdullah bin Ubay bu mektubu beklenmeyen bir nimet saydı. Medine'nin huzur ve sükûn içinde yaşamasına müsaade ettikleri takdirde Mekke'nin düşmanlığını kazanacaklarını onlara inandırdı. Binaenaleyh, sırf Mekkelileri yatıştırmak için bile olsa, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a karşı harp açmaları gerekiyordu. Allah'ın Habibi (S.A.V.) bunu haber aldı ve Abdullah bin Ubay'a gidip, böyle bir teşebbüsün intihar kabilinde bir şey olacağına onu inandırmaya çalıştı. Medine'de birçokları Müslüman olmuştu ve İslâmiyet için canlarını feda etmeye hazır dılar. Abdullah Müslümanlara karşı harp açarsa, Medinelilerin çoğunluğu Müslümanların safında dövüşeceklerdi. Binaenaleyh, böyle bir harp Abdullah'a pahalıya mal olacak ve onu felâkete sürükleyecekti. Abdullah bu tavsiyeyi dinledi ve planlarından vazgeçti.

Bu sıralarda Hz. Peygamber (S.A.V.) başka bir mühim teşebbüse daha geçti. Müslümanları topladı ve onların ikişer ikişer kardeşlik bağı ile birleşip iki kardeş gibi olmalarını telkin etti. bu fikir iyi karşılandı. Medineli Mekkeliyi kardeş yaptı. Bu yeni kardeşlik fikrine uyararak, Medineli Müslümanlar mallarını ve eşyalarını Mekke Müslümanlara paylaşmak teklifinde bulundular. Bir Medineli Müslüman iki karısından birini boşayıp Mekke kardeşine nikâhlaymayı teklif etti. Mekke Müslümanlar, Medineli Müslümanların ihtiyaçlarını göz önünde tutarak, bu çeşit teklifleri kabulden çekindiler. Fakat Medineli Müslümanlar ısrar edince, meseleyi Hz. Peygamber (S.A.V.)'a danışmak gereği ortaya çıktı. Medineli Müslümanları, Mekke Müslümanları ile kardeş olduklarını ve binaenaleyh mallarını onlarla paylaşmaları lâzım geldiğini öne sürdüler. Mekke Müslümanlar çiftçilikle meşgul olmamışlardı ve toprak işlerini beceremezlerdi. Lâkin, toprağı değilse bile toprağın mahsulünü paylaşabilirlerdi. Mekke Müslümanlar bu inanılmayacak kadar cömertçe teklifi minnet ve şükranla karşıladılar fakat kabul etmediler ve kendi meslekleri olan ticaretle

uğraşmayı tercih ettiler. Bir çok Mekkeli Müslüman yeni baştan zengin oldu. Lâkin, Medineli Müslümanlar, mallarını Mekkeli Müslümanlarla paylaşmak için yaptıkları teklifi daima hatırlamışlardı. Çok defa bir Medineli Müslüman öldüğü vakit, evlatları mirası Mekkeli kardeşleri ile bölüşmüştü. Bu alışkanlık mirasın taksimi hakkındaki Kur'anî hükümlerle ortadan kaldırılınca kadar, senelerce devam etmişti. (Buhari ve Müslim)

MEDİNE KABİLELERİ ARASINDAKİ ANDLAŞMA

Hız. Peygamber (S.A.V.) Mekkeli ve Medineli Müslümanları kardeşlik bağı ile birleştirdikten başka, Medine'nin bütün sakinleri arasında bir sözleşme meydana getirdi. Bu sözleşme gereğince Araplar ve Yahudiler Müslümanlarla ortak bir hemşehrlik içinde birleşiyordu. Hız. Peygamber (S.A.V.) Müslümanların Medine'de bir cemaat olarak ortaya çıkmasından önce şehirde sadece iki cemaat bulunduğunu, fakat şimdi Müslümanlarla birlikte cemaatlerin üçe çıktığını müşrik Araplara ve Yahudilere açıkladı. Binaenaleyh, bu cemaatlerin, hepsini bağlayan ve hepsine mümkün mertebe huzur ve asayiş sağlayan bir anlaşma yapmaları gerekiyordu. En sonunda, böyle bir anlaşmaya varıldı. Anlaşma şöyle idi:

Bir taraftan Allah'ın resulü ile Müslümanlar, diğer taraftan kendi istek ve iradeleriyle dahil olmayı kabul eden bütün başka kimseler arasında. Mekkeli Müslümanlardan herhangi biri öldürülürse, Mekkeli Müslümanların kendileri sorumlu olacak. Esirlerinin serbest bırakılmasını sağlamak sorumluluğu da kendilerine ait olacaktır. Aynı şekilde, Medine'nin Müslüman kabileleri kendi canlarından ve kendi esirlerinden sorumlu olacak. Kim isyan ederse veya düşmanlık yaratıp karışıklık çıkarırsa, müşterek düşman sayılacaktır. Böyle kimse bir evlat veya yakın bir akraba bile olsa, ona karşı dövüşmek bütün başkaları için bir vazife teşkil edecektir. Bir müşrik kavgada bir mümin tarafından öldürülürse, müşrikin Müslüman akrabaları intikam almaya kalkmayacaklar veya müminlere karşı müşriklere yardımda bulunmayacaklardır. Bu anlaşmaya katılan Yahudilere eziyet ve zahmet verilmeyecektir. Yahudilerin düşmanlarına, Yahudilerle mücadelelerinde, yardım edilmeyecektir. Hiçbir müşrik hiçbir Mekkeliye aman vermeyecek, hiçbir Mekkelinin malı için mutemet ve yed-i emin olmayacaktır. Müslümanlarla başka müşrikler arasındaki bir kavgada taraf tutulmayacaktır. Bir mümin hiçbir sebep yokken fena muameleyle maruz kalırsa, Müslümanların fena muamele yapanlara karşı dövüşmeye hakkı olacaktır. Müşterek bir düşman Medine'ye saldırırsa, Yahudiler Müslümanların tarafını tutacak ve muharebenin masraflarına iştirak edecektir. Öteki Medine kabileleri ile antlaşmaya dahil olan Yahudi kabileleri Müslümanlarınkine benzer haklara sahip olacaklardır. Yahudiler kendi dinlerine ve Müslümanlar da kendi dinlerine bağlı kalacaktır. Yahudilerin yararlandığı haklardan, onlara tâbi ve taraftar olanlar da yararlanacaktır. Medine hemşehrileri, Rasulüllah'ın tasvibi olmaksızın, harp açmak hakkına sahip olmayacaktır. Fakat bu durum şahsî bir haksızlığa uğrayan bir ferdin intikam almak hakkına engel olmayacaktır. Yahudiler kendi teşkilatlarının, Müslümanlar da kendi teşkilatlarının, masraflarını çekecektir. Ancak, harp olduğunda birlikte hareket edeceklerdir. Antlaşmayı imzalayanlar Medine şehrini kutsal ve tecavüzden masun sayacaklardır. Medine hemşehrilerinin himayesi altına giren yabancılar hemşehri gibi muamele görecektir. Ancak, Medineliler bir kadının akrabaları izin vermeden, Medine hemşehriliğine kabul olunmasına müsaade etmeyeceklerdir. Bütün anlaşmalar, karara bağlanmak üzere, Allah'a ve Resulüllah'a havale olunacaktır. Bu antlaşmanın tarafları Mekkelilerle ve onların müttefikleriyle bir anlaşma yapmak hakkına sahip olmayacaklardır. Zira, bu anlaşmaya taraf teşkil edenler, ortak düşmanlarına karşı savaşmak konusunda mutabakata varmışlardır. Taraflar savaşta olduğu gibi barışta da birlik ve beraberlik içinde kalacaklardır. Taraflardan hiçbiri ayrı bir barış yapmayacaktır. Fakat, taraflardan hiçbiri savaşa katılmaya da mecbur olmayacaktır. Mamafih, haksızlık eden taraf cezalandırılacaktır. Muhakkak ki Allah doğruların ve müminlerin hâmisidir ve Muhammed O'nun resulüdür. (Hişam)

Antlaşmanın bu özeti tarihî kayıtlarda bulunan dağınık bilgilerden derlenmiştir. Medine'deki taraflar arasında çıkacak anlaşmazlıklarla çekişmelerin bir karara bağlanmasında temel prensiplerin namusluluk, doğruluk ve adalet olduğu bu andlaşmada açıkça belirtilmiştir. Haksızlık yapanlar ve şikayete yol açan hareketlerde bulunanlar yaptıklarından tutulacaktır. Andlaşmadan anlaşılacağı

veçhile, İslâm peygamberi Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine'nin diğer hemşehrilerine nezaket ve şefkatle muamele yapmaya ve onları kardeş gibi saymaya kararlı idi. Sonradan çatışma ve anlaşmazlık baş gösterirse, sorumluluk Yahudilere ait idi.

Daha önce belirtmiş olduğumuz gibi, Mekkeliler İslâmiyete karşı yeniden planlı düşmanca hareketlere ancak hicretten iki üç ay sonra başlayabilmişlerdi . Medine'deki Eva kabilesi reisi Sa'd bin Muaz'ın Kâbe'yi tavaf etmek üzere Mekke'ye varışı buna vesile olmuştu. Ebu Cehil onu gördü ve “Bu Muhammed denilen hain ve mürtedi himaye altına aldıktan sonra, Mekke'ye gelip barış içinde Kâbe'yi tavaf edebileceğini mi sanıyorsun? Onu koruyup kurtarabileceğini mi umuyorsun? Tanrıya and içerim ki, Ebu Süfyan olmasaydı, sağ salim ailene dönemezdin” dedi.

Sa'd bin Muaz “Sana şunu söyleyeyim ki, siz Mekkeliler Kâbe'yi ziyaret ve tavaf etmemize engel olursanız, Suriye yolculuğunda barış yüzü göremezsiniz” diye karşılık verdi. Bu sıralarda Mekke reislerinden Melik bin Muğira ciddi bir surette hastalanmıştı. Ölümünün yakın olduğundan endişe ediyordu. Mekke'nin öteki reisleri yanında oturuyorlardı. Velid kendini tutmadı ve ağlamaya başladı. Mekke reisleri buna şaşılar ve niçin ağladığını kendisine sordular. “Ölümden korktuğumu mu zannediyorsunuz? Hayır, hayır. Beni korkutan ölüm değildir. Asıl korktuğum şey, Muhammed'in dininin yayılması ve Mekke'nin bile ona boyun eğmesidir” diye cevap verdi. Ebu Süfyan, bu yeni türeyen dine karşı sonuna kadar canla başla mücadele edeceklerine dair, Velid'e teminat verdi. (Hamis, Cilt 1)

MEKKELİLER MEDİNEYE SALDIRIMAYA HAZIRLANIYOR

Naklettığımız bu hadiselerden açıkça anlaşılacağı gibi Mekkelilerin düşmanca davranışlarındaki bu durgunluk geçici idi. Mekke liderleri İslâmiyete karşı yeni bir saldırıya hazırlanıyorlardı. Ölüm yatağına düşen reisler, geride bıraktıklarından Hz. Peygamber (S.A.V.)'a düşman olacaklarına dair yemin alıyorlar ve onları Hz. Peygamber (S.A.V.) ve taraftarları ile dövüşe teşvik ediyorlardı. Medineliler, Müslümanlara karşı silaha sarılmaya çağırılıyordu. Bunu yapmazlarsa, Mekkelilerin ve Mekkelilerle müttefik bulunan kabilelerin Medine'ye saldırarak erkekleri kesecekleri kadınları köle yapacakları yolunda tehditler savuruyorlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) bir kenara çekilip Medine'nin savunması için hiç bir şey yapmasaydı, büyük bir sorumluluk altına girerdi. Binaenaleyh, Hz. Peygamber (S.A.V.) düşmanın durumunu anlamak için bir askerî keşif sistemi meydana getirdi. Savaş hazırlığı belirtilerine dair haber almak amacıyla Mekke dolaylarına keşif kolları gönderdi. Arasıra, bu keşif kolları ile Mekkeliler arasında ufak tefek çatışmalar vuku buluyordu. Avrupalı yazarlar bu hadiselerin Hz. Peygamber (S.A.V.) tarafından tahrik edildiğini, ve dolayısıyla bu yüzden ortaya çıkan savaşlarda Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın mütecaviz sayılması lazım geldiğini söylerler. Fakat Mekkeliler on üç sene yaptığı zulümler, Medinelileri Müslümanlara düşman etmek için çevirdikleri entrikalar ve Medine'ye karşı saldıracakları yolunda savurdıkları tehditler herkesçe malûmdur. Bunları göz önünde tutan bir kimse, mezkûr hadiseleri başlatmak sorumluluğunu Hz. Peygamber (S.A.V.)'a yükleyemez. Hz. Peygamber (S.A.V.) haber alma maksadı ile Müslümanlardan keşif kolları göndermişse bu sadece bir müdafaa tedbiri idi. On üç sene katlandıkları zulüm ve işkenceler, Müslümanların nefis müdafaası için yaptığı hazırlıkları mazur göstermeye kâfidir. Neticede Müslümanlarla Mekke düşmanları arasında savaşlar çıktıysa sorumluluk Müslümanlara ait değildir. Hristiyan milletlerin, bugün birbirlerine karşı savaşlar çıktıysa sorumluluk müslümanlara ait değildir. Hristiyan milletlerin, bugün birbirlerine karşı savaş ilân etmek için ne kadar sudan sebepler ileri sürdüğü herkesçe bilinmektedir. Mekkelilerin Müslümanlara sebepler ileri sürdüğü herkesçe bilinmektedir. Mekkelilerin Müslümanlara yaptığını bugün bir Avrupalı millete yapsalar, o millet harp etmekte kendini haklı görür. Bir memleketin halkı başka bir memleketin halkını katliâm etmek için geniş ölçüde teşkilâtlanırsa, bir millet başka bir milleti yerinden yurdundan ayrılmaya zorlarsa, bu, mağdurlara harp etmek hakkını vermez mi? Müslümanların, Medine'ye göç ettikten sonra, Mekkelilere karşı harp açmak için başka sebep aramaya ihtiyaçları yoktu. Fakat Hz. Peygamber (S.A.V.) harp açmadı. Müsamaha gösterdi ve savunma faaliyetlerini keşif hareketlerine sınırlandırdı. Halbuki, Mekkeliler Müslümanları tahrik ve

taciz etmeye devam ettiler. Medinelileri Müslümanlara karşı kıskırttılar ve Müslümanların hac için Kâbe'ye gelmek hakkına müdahale ettiler. Normal kervan yollarını değiştirerek, Medine etrafındaki kabilelere ait topraklar içinden geçmeye ve o kabileleri Müslümanlara karşı ayaklandırmaya başladılar. Medine'nin sükûn ve asayîşi tehdit altında idi. Bu sebeple, Mekkelilerin on dört seneden beri ardı arkası kesilmeyen meydan okumalarını kabul etmek Müslümanlar için zarurî bir hale gelmişti. Bu şartlar altında, Müslümanların bu meydan okumayı kabul etmesi hakkına kimse itiraz edemez.

Hız. Peygamber (S.A.V.) askerî keşif hareketleri ile meşgul iken, Medine'deki taraftarlarının normal ihtiyaçlarını ve keza ruhî ve manevî ihtiyaçlarını da ihmal etmiyordu. Medine halkının büyük ekseriyeti Müslümanlığı, hem lisanen ikrar ederek ve hem de kalben bağlanarak, kabul etmişti. Bazıları sadece ağızdan Müslüman olmuşlardı. Binaenaleyh, Hız. Peygamber (S.A.V.) küçük cemaati arasında İslâmî Hükümet şeklini kurmaya başladı. İlk zamanlarda, Araplar anlaşmazlıkları kılıç ile ve zor kullanarak hallederlerdi. Hız. Peygamber (S.A.V.) adlî ve hukukî usûl ve kaideler vaz'eyledi. Fertlerin veya zümrelerin birbirlerine karşı ileri sürdüğü iddiaları hal ve fasletmek üzere hakimler tayin olundu. Bir hakim bir iddianın âdilâne ve haklı olduğunu beyan etmedikçe, o iddia kabul edilmezdi. Eskiden, fikrî ve zihnî meşgalelere hakaretle bakılırdı. Hız. Peygamber (S.A.V.) okuryazarlığı ve ilim sevgisini teşvik için tedbir aldı. Okuma yazma bilenlerden, bunu başkalarına öğretmelerini istendi. Haksızlığa ve zulme son verildi. Kadın hakları ihdas edildi. Zenginler, fukaranın ihtiyaçları ve Medine'de hayatı kolaylaştıracak içtimâî imkânların ve vasıtaların ıslâhı için para ödemekle mükellef tutuldu. İşçiler, sömürilmekten korundu. Âciz ve ehliyetsiz mirasçılara vasi ve mutemet tayini için tertibat alındı. Ödünç alıp verme muameleleri yazılı olarak yapılmaya başlandı. Girişilen bütün taahhütleri yerine getirmenin önemi zihinlere yerleştirildi. Kölelere karşı eziyet ve kötü muamele yasak edildi. Halk sağlığına ve sağlık bilgisine önem verilmeye başlandı. Nüfus sayımı yapıldı. Yolların ve sokakların genişletilmesi emrolundu ve bunların temiz tutulması için tedbir alındı. Hulâsa, ideal bir aile hayatı ve içtimâî hayat yaratmak için kanunlar vaz'olundu. Vahşî Araplara, tarihlerinde ilk defa olarak, nezaket ve medenî hayat kaideleri öğretildi.

BEDİR MUHAREBESİ

Hız. Peygamber (S.A.V.) yalnız kendi nesline mensup Araplara değil, kıyamete kadar bütün insanlığa da yarayacak kanunların fiilen başlatılması için plan yaparken, Medineliler de kendi harp planlarını yapmışlardı. Hız. Peygamber (S.A.V.) yalnız kendi kavmine değil başkalarına da barış, şeref ve gelişme imkânları getirmesi mukadder olan bir kanun tasarlıyordu. Onun Mekkelî düşmanı ise bu kanunu ortadan kaldırmayı tasarlamakla meşguldü. Mekke planları en sonunda Bedir Muharebesine yol açtı. Hicretin üzerinden on sekiz ay geçmişti. Ebu Süfyan'ın başında bulunduğu bir ticaret kervanı Suriye'den dönüyordu. Bu kervanı korumak bahanesi ile, Mekkeliler büyük bir ordu topladılar ve bununla Medine üzerine yürümeye karar verdiler. Hız. Peygamber (S.A.V.) bu hazırlıkları haber aldı. Aynı zamanda düşmanın yaptıklarına aynı ile mukabele edilmesi için Allah'tan vahiy geldi. Bir grup taraftarı ile birlikte, Hız. Peygamber (S.A.V.) Medine'den çıktı. O zaman, bu Müslüman grubunun Suriye'den gelmekte olan kervan ile veyahut da Mekke'den gelmekte olan ordu ile, çatışmak zorunda kalacağını kimse bilmiyordu. Bu grup üç yüz kişi kadar vardı. O günlerde, bir ticaret kervanı sadece ticarî eşya yüklü develerden ibaret değildi. Kervanı koruyan ve seyahat boyunca ona refakat eden silahlı muhafızlar da vardı. Mekkelilerle Medineli Müslümanlar arasında gerginlik baş gösterdiği günden beri, Mekke reisleri silahlı muhafızlara özel bir önem vermeye başlamışlardı. Kısa bir müddet önce, bu yoldan iki tane başka kervan daha geçtiğini tarih kaydetmektedir. Bunlardan birinde refakatçi muhafız olarak iki yüz, ötekinde üçyüz silahlı adam vardı. Hristiyan yazarların iddia ettiği gibi, Hız. Peygamber (S.A.V.)'ın silahsız ve müdafaasız bir ticaret kervanına vurmak için, üçyüz taraftarı ile yola çıktığını söylemek yanlıştır. Bu iddia garazkâranedir ve temelsizdir. Suriye'den gelmekte olan söz konusu kervan büyük bir kervandı ve onun büyüklüğü ve başka kervanlara verilen silahlı muhafızların dört yüz, beş yüz kadar olduğunu düşünmek akla yakın geliyor. İyi silahlanmamış üç yüz kişilik Müslüman

grubunun, talan ve yağma ümidiyle, Hz. Peygamber (S.A.V.) kumandası altında böyle iyi silahlanmış bir kervana saldırdığını söylemek son derece insafsızlıktır. Böyle bir düşünceyi, ancak İslâmiyete karşı şiddetli garaz ve düşmanlık ve düşmanca kötü niyet doğurabilir. Müslümanların grubu yalnız bu kervanla karşılaşmak için yola çıkmışsa, göze aldıkları bu teşebbüsü bir harp, fakat müdafaa-i nefis harbi diye tarif edebiliriz. Çünkü onlar sayıca azdı ve iyi silahlanmış değillerdi. Halbuki Mekkelilerin kervanı kalabalıktı ve silahları üstündü. Üstelik, uzun zamandan beri Medineli Müslümanlara karşı bir düşmanlık kampanyası devam ettiriyorlardı.

Gerçek şudur ki bu küçük Müslüman grubu Medine'den çok ciddi şartlar altında yola çıkmıştı. Yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi, Suriye'den gelen kervanla mı yoksa Mekke'den gelen ordu ile mi karşılaşacaklarını bilmiyorlardı. Müslümanların içinde bulunduğu bu belirsiz durum Kur'an-ı Kerim'de imâ edilmiştir. Ancak, Müslümanlar her iki ihtimale karşı çıkmaya da hazır dılar. Müslümanların Medine'den meçhul şartlar içinde ayrılmış olması, taşıdıkları yüksek iman ve samimiyet hesabına iftiharla kaydedilecek bir durumdur. Medine'den biraz uzaklaştıktan sonra idi ki, Hz. Peygamber (S.A.V.) onlara, nispeten küçük Suriye kervanı ile değil de büyük Mekke ordusu ile karşılaşmalarının daha fazla ihtimal dahilinde olduğunu söylemiştir.

Mekke ordusunun büyüklüğü hakkında yürütülen tahminler Müslümanların kulağına kadar gelmişti. Bu tahminlere göre, Mekke ordusu en az bin kişiden müteşekkildi ve bunların hepsi de harp görmüş ve iyi yetişmiş askerlerdi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın maiyetinde ise sadece üç yüz on üç kişi vardı. Bunların çoğu tecrübesiz olduğu gibi silahları da yetersizdi. Bütün Müslüman ordusunda yalnız iki atlı vardı; büyük çoğunluk piyade idi veya develi askerdı. İşte bu silahları kifayetsiz ve tecrübesiz Müslüman grubu, ekserisi harp darp görmüş tecrübeli dövüşçülerden ibaret bulunan üç misli daha büyük bir kuvvetle çatışmaya mecbur kalmıştı. Bunun, tarihte girişilmiş bulunan en tehlikeli teşebbüs olduğu aşikârdır. Hz. Peygamber (S.A.V.) maiyetinde buluna herkesin bu kavgaya, durumu iyice bilerek ve can ve gönülden arzu duyarak, katılmasını garanti edecek kadar âkilâne hareket etmişti. Onlara artık kervanla değil, Mekke ordusu ile karşılaşacaklarını açıklamıştı. Onlardan fikir sordu. Mekkeliler, bir bir ortaya çıkıp sadakatleri ile şevk-u tehalükleri ve Medine Müslümanlarına yurtlarında saldırmaya gelen Mekke ordusuyla sonuna kadar dövüşmeye azimleri, hakkında Hz. Peygamber (S.A.V.)'a teminat verdiler. Hz. Peygamber (S.A.V.) her Mekkeliyi dinledikten sonra, başkalarından da fikir ve mütalaâ beyan etmelerini istiyordu. Medineli Müslümanlar ses çıkarmamıştı. Hz. Peygamber (S.A.V.) ile Medine'ye göç eden ve şimdi bu küçük askerî grup içinde bulunan Müslümanlardan çoğunun saldırmaya kalkan Mekkelilerle kan akrabalığı vardı. Binaenaleyh, Medineli Müslümanlar, Mekkelilerle düşmana karşı dövüşmek için besledikleri şiddetli meyil ve arzudan Mekkeliler din kardeşlerinin hisleri rencide olur diye çekiniyorlardı. Lâkin, Hz. Peygamber (S.A.V.) mütemadiyen yeni fikir ve mütalaâ beyan olunması hususunda ısrar edince, Medinelilerden biri ayağa kalktı ve “Ya Resul Allah! Sana her türlü rey ve mütalaâ beyan edildiği halde, sen yine başkaları tarafından da rey ve mütalaâ ileri sürülmesini istiyorsun. Belki de bununla biz Medine Müslümanlarını kastetmekte sin, değil mi?” dedi. Hz. Peygamber (S.A.V.) “Evet” cevabını verdi.

Medineli bunun üzerine şöyle dedi: “Bizden rey ve fikir soruyorsun; çünkü seninle birlikte dövüşmek için yaptığımız anlaşmanın ancak Medine dahilinde sana ve Mekkelilerle muhacirlere tecavüz vaki olması haliyle sınırlı olduğunu sanıyorsun. Lâkin şimdi Medine'den dışarı çıktığımız göre, anlaşmamızın bugün içinde bulunduğumuz şartlara uygulanmayacağını düşünüyorsun. Fakat, Ya Resul Allah, o anlaşmayı yaptığımız zaman seni şimdiki kadar tanımıyorduk. Şimdi senin ne kadar yüksek bir manevî rütbeyi haiz olduğunu biliyoruz. Anlaşma ile kabul ettiğimiz şartlara baktığımız yok. Bu anda sana yardıma, bizden istediklerini yapmaya hazırız. Biz, “Sen ve Allah'ın gidiniz de düşmanla dövüşünüz. Biz burada kalıyoruz” diyen Musa'nın ümmeti gibi davranmayacağız. Dövüşmemiz gerekiyorsa, senin sağında, solunda, önünde ve arkanda, her tarafta dövüşeceğiz. Gerçi düşman seni ele geçirmek istiyor amma, seni temin ederiz ki, biz son ferdimize kadar can vermeden onlar bunu yapamayacaklardır. Ya Resul Allah! Sen bizi dövüşmeye çağırıyorsun. Bundan fazlasını da yapmaya hazırız. Deniz buradan uzak değil. Onun içine atlamamızı emretsen, bunu dahi yapmaktan çekinmeyeceğiz. (Buhari, Kitab el-Mağazi ve Hişam)

İlk Müslümanlarda bağlılık ve fedakârlık ruhu işte böyle idi ve bunun benzeri dünya tarihinde görülmemiştir. Musa (A.S.)'nın ümmetinin davranışından az evvel bahsedildi. İsa (A.S.)'nın havarilerine gelince, onların en nazik bir anda İsa (A.S.)'yı terk ettiklerini biliyoruz. Hatta onlardan biri cüz'i bir para mukabilinde İsa (A.S.)'yı ele verdi. Diğer bir havari, de İsa (A.S.)'yı lânetledi ve geri kalan on tanesi de sıvışıp kaçtı. Medine'de İslâmiyete iltihak eden Müslümanların Hz. Peygamber (S.A.V.) ile tanışıklığı bir buçuk seneden fazla değildi amma onlardaki iman kuvveti öyle bir dereceye ulaşmıştı ki, Hz. Peygamber (S.A.V.) emretseydi kendilerini engine atmaya hazırdılar. Hz. Peygamber (S.A.V.) sahabelerine danıştı ve onlarla istişare etti. lâkin onların sadakat ve bağlılığından zerre kadar şüphesi yoktu. İstişareden maksadı yüreksizleri ayıklamak ve geri göndermektir. Fakat Mekke ve Medine Müslümanlarının bağlılık göstermekte birbirleriyle yarış ettiğini müşahade eyledi. Her iki grup da, düşman sayı bakımından üç misli daha kalabalık ve silah, teçhizat ve tecrübe bakımından daha üstün olsa bile, düşmanın karşısından kaçmamaya azimli idiler. Allah'ın vaidlerine güvenmeye, İslâmiyete saygı göstermeye ve onu müdafaa yolunda can vermeye hazırdılar.

Gerek Mekkeli ve gerekse Medineli Müslümanlar sadakatinden emin olunca, Hz. Peygamber (S.A.V.) ilerlemeye karar verdi. Bedir denilen bir yere vardıklarında sahabelerden birinin ileri sürdüğü fikri kabul ederek adamlarına Bedir çayı yanında mevzileneceklerini emretti. Müslümanlar bu su kaynağını ele geçirdiler. Fakat mevzilendikleri arazi hep kumluktu ve binaenaleyh manevraya müsait değildi. Sahabeler bu mahsur dolayısıyla endişe izhar ettiler. Hz. Peygamber (S.A.V.) da onların bu endişelerini paylaşmış ve bütün geceyi duâ ve ibadetle geçirmişti. Tekrar tekrar şöyle diyordu:

Ya Rabbi! Şimdi bütün dünya yüzünde şu üçyüz kişiden başka sana bağlı, ve sana ibadet etmeye temelleştirmeye azimli kimse yok. Ya Rabbi! Bu üç yüz insan bu muharebede düşmanlarının elinde helâk olursa, geride Senin adını yükseltecek kim kalır? (Tabari)

Allah (C.C.) Resul (S.A.V.)'ünün niyazını işitti. Geceleyin yağdı. Muharebe meydanının kumluk kısımları ıslandı ve katılaştı. Düşmanın işgal ettiği kuru ve sert kısım ise çamurlu ve kaygan bir hale geldi. İhtimal ki Mekkeli düşman, muharebe meydanının bu kuru ve sert kısmını piyade ve süvarinin hareketini kolaylaştıracağı için keskin gözüyle seçmiş ve öteki kısmını Müslümanlara bırakmıştı. Lâkin, Allah'ın tam vaktinde müdahalesi ile vaziyet tamamen onların aleyhine döndü. Geceleyin yağın yağmurla harp sahasının Müslümanlar elindeki kumlu kısmı sertleşti ve Mekkelilerin ordugâh kurduğu sert kısmı kayganlaştı. Geceleyin, Hz. Peygamber (S.A.V.) düşman ordusundaki mühim şahsiyetlerin telef olacağına dair Allah'tan açık tebliğ aldı. Hatta onların isimleri bile vahiy ile kendisine bildirildi. Düşüp ölecekleri yerler dahi kendisine vahyolundu. Bu vahiyler aynen gerçekleşti.

Muharebede bu küçük Müslüman grubu harikulâde cesaret ve sadakat gösterdi. Müslüman ordusunda sadece bir iki general vardı. Bunlardan biri olan Abdurrahman bin Avf Mekke reislerindendi ve kendi kendine yetişmiş tecrübeli bir askerdirdi. Muharebe başladığı zaman, komutası altında ne biçim askerler bulunduğunu görmek için bir sağına bir de soluna baktı; ve iki tarafında sadece Medineli iki genç bulunduğunu görünce hayrette kaldı. Yeise düşüp kendi kendine “Bir kumandanın, her iki yanında, destek ve yardıma ihtiyacı var. Hele bugün, benim buna ihtiyacım her zamankinden daha fazla. Fakat, yanıma tüysüz iki acemi çocuktan başkası yok. Onlarla ne yapabilirim ki?” diye söylendi. Abdurrahman bin Avf'ın anlattığına göre, kendi kendine söylenmesi henüz bitmeden, bu delikanlılardan biri dirseğiyle ona dokundu. Delikanlının ne dediğini işitmek için ona doğru eğildi. İşittiği şu idi: “Hey amca! Hz. Peygamber (S.A.V.)'a eziyet eden Ebu Cehil adında birisi varmış. Bu herifle dövüşmek istiyorum. Göstersene bana bulunduğu yer neresi?”. Bu çocukça suale cevap veremeden, Abdurrahman bin Avf'ın nazarları aynı suali soran öbür yanındaki ikinci delikanlıya çevrildi. Bu iki delikanlının cesaret ve azmine karşı hayranlık duydu. Kendisi tecrübeli ve yetişmiş bir asker olduğu halde, teke tek dövüşmek için düşman ordusu kumandanını seçmekten çekiniyordu. Abdurrahman bin avf parmağını kaldırıp tepeden tırnağa kadar silahlanmış olarak hatların gerisinde duran Ebu Cehil'i gösterdi. Ebu Cehil'in yanında, onu korumak için, yalın

kılıç iki kıdemli general duruyordu. Abdurrahman bin Avf kaldırdığı parmağını daha indirmeden, bu iki delikanlı kartal hızıyla düşman safları içine daldılar ve seçtikleri hedefe doğru süzöldüler. Hücumları çok ani olmuştu. Muhafızlar ve askerler hayretten dona kaldılar. Kendilerine gelince, delikanlılara hücum ettiler ve bir tanesi kolunu kaybetti. Fakat yılmadılar ve yenilmediler. Ebu Cehil'e öyle şiddetle saldırdılar ki, büyük kumandan ağır yaralı olarak yere yıkıldı. Bu iki delikanlının ateşin azminden, genç ihtiyar bütün sahabelerin, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a ve kendilerine yapılan zulüm ve işkenceye karşı nasıl şiddetli bir tepki gösterdiklerini ve nasıl heyecanlandıklarını anlayabiliriz. Biz bunların sadece hikayesini okuduğumuz halde, şimdi bile heyecanı duymaktayız. Medineliler bu zulüm ve işkenceleri bizzat görenlerden işitmişlerdi. Bunlar karşısında neler hissettiklerini tahmin etmek güç değildir. Bir taraftan Mekkelilerin yaptığı zulüm ve eziyetler, diğer taraftan Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın gösterdiği sabır ve tahammül onların kulağına gelmişti. Binaenaleyh, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a ve Mekke Müslümanlarına yapılan haksızlıkların intikamını almak hususundaki azim ve kararları çok sert olmuşsa buna hayret edilmez. Müslümanlar kılıca kılıçla mukabelede bulunmamışlarsa, bunun, âciz olmalarından değil, Allah'ın kılıca kılıçla karşılık vermeye müsaade etmemiş olmasından ileri geldiğini Mekke zalimlere bildirmek fırsatını kolluyorlardı. Bu küçük Müslüman ordudaki sonuna kadar dövüşmek azminin ne kadar yüksek olduğu başka bir hadise ile de anlaşılabilir. Muharebe henüz başlamadan, Ebu cehil Müslümanların kaç kişi olduğu hakkında bilgi edinmek üzere İslâm ordugâhına bir bedevî reisi göndermişti. Bu bedevî reisi geri geldi ve Müslümanların üçyüz kusur kişi olduğunu haber verdi. Ebu Cehil ve taraftarları memnun olmuşlar ve Müslümanların kolayca çantaya girecek bir av olduğunu sanmışlardı. Bedevi reisi "Fakat benim size tavsiyem şudur: bu adamlarla dövüşmeyin. Çünkü en büyüğünden en küçüğüne kadar hepsi de ölmeye ant içmiş görünüyor. Develere binmiş olan ölümdü, insanlar değildi" dedi. (Tabari ve Hişam)

Bedevi reisinin sözü doğru çıktı. Ölmeye hazır olanlar kolayca ölmezler.

BÜYÜK BİR KEHANET GERÇEKLEŞİYOR¹

Muharebenin başlamasına az kalmıştı. Küçük bir kulübenin içinde duâ etmekte olan Hz. Peygamber (S.A.V.) dışarı çıktı ve:

سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ

"Kalabalık grup muhakkak bozguna uğrayacak ve arkalarını çevirip kaçacaklar" (54:46) diye haber verdi. Bu haber, bir müddet evvel Mekke'de Hz. Peygamber (S.A.V.)'a vahyolunan kelimelerin aynen tekrarından ibaretti, ve muharebe ile ilgili oldukları aşikârdı. Mekkelilerin zulmü son haddine eriştiği ve Müslümanlar huzur ve sükûn bulabilecekleri yerlere göç ettiği sıralarda, Allah'tan Hz. Peygamber (S.A.V.)'a şu ayetler inzal edilmişti:

وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النَّذْرُ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخَذَ عَزِيزٌ مُّقْتَدِرٌ أَكْفَارَكُمْ خَيْرٌ
مِّنْ أَوْلِيَّكُمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرُونَ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ
الدُّبُرَ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذْهَى وَأَمْرٌ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ يَوْمَ
يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ

Firavunun kavmine de ikaz ediciler gelmişti. Onlar bütün ayetlerimizi yalan saydılar. Biz de onları HER ŞEYE KÂDİR VE GALİP OLAN'a yakışan bir yakalama ile yakaladık. Sizin kâfirleriniz

¹ 'Kehanet' kelimesi, gerçekleşeceği önceden bildirilen ve önceden bildirilmiş olan âlâmetlere uygun olarak tam zamanında gerçekleşen bir hadise anlamında kullanılmıştır.

onlardan daha mı iyi idi, yoksa kutsal kitaplar sizi müstesna mı tuttular? O guruh muhakkak ki bozguna uğrayacak ve arkalarını çevirip kaçacaklar. Hayır, (beklenen) saat onların vadesidir ve o saat çok felâketli ve çok acı olacak. Muhakkak ki, günahkâr şaşkınlık ve alevli ateş içinde olacaklar. O gün yüzüstü ateşin içine sürüklenecekler ve onlara “Cehennemın yakmasını tadın” denilecek. (54:42-49)

Bu ayetler Kamer suresinin bir parçasıdır ve bu sure bütün rivayetlere göre Mekke’de inzal edilmiştir. Muteber İslâm müellifleri inzal tarihini Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın davete memur edilmesinden beş ilâ on yıl sonra, yani hicretten en az üç yıl evvel, diye gösterirler. Sekiz yıl evvel inzal edilmiş olması daha muhtemeldir. Noldeka’ya göre, surenin tamamı Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın davete memur edilmesinin beşinci yılından sonra vahyolunmuştur. Wherry bu tarihi biraz erken buluyor. Ona göre, bu sure hicretten altı veya yedi yıl evveline aittir. Kısacası, gerek Müslim ve gerekse gayri müslim müellifler bu surenin hicretten yıllarca evvel vahyedilmiş olduğu hususunda mutabıktırlar. Bu Mekke ayetlerinin istikbali haber verme bakımından değeri şüphe götürmez. Bedir muharebesinde Mekkelilerin başına ne geleceği bu ayetlerde açıkça imâ edilmişti. Onları bekleyen akıbet önceden açık olarak haber verilmişti. Hz. Peygamber (S.A.V.) kulübesinden dışarı çıktığında, Mekke suresindeki kâhiane tasviri tekrarladı. Kulübedeki duâ ne niyazları esnasında bu Mekke ayetleri her halde Cenab-ı Hak (C.C.) tarafından hatırına getirilmişti. Bu ayetlerden bir tanesini okumak suretiyle, sahabelerine, Mekke vahyinde imâ olunan mev’ut saatin gelmiş olduğunu hatırlattı.

Mev’ut saat hakikaten gelmişti. Peygamber İşaya (21:13-17) bu saati evvelden haber vermişti. Müslümanlar hazırlıksızdı ve müşriklere dövüşmemeleri tavsiye edilmişti. Buna rağmen muharebe başladı. Çoğu harp görmemiş ve tecrübesiz ve hemen hemen teçhizatsız olan üçyüz on üç Müslüman, kendilerinden üç misli daha kuvvetli ve hepsi de tecrübeli bir düşman karşısında kalmıştı. Birkaç saat içinde Mekke’nin tanımış reislerinden birçoğu ecellerine kavuştular. Peygamber İşaya’nın önceden bildirdiği gibi, Kedar’ın haşmet ve izzeti söndü. Mekke ordusu bir miktar esir ile ölülerini arkada bırakarak, miskinane bir ivedilik ile kaçtı. Esirler arasında Hz. Peygamber (S.A.V.)’ı Mekke’deki günlerde ekseriya himaye etmiş olan amcası Abbas da vardı. Abbas Mekkelilere katılamaya ve Hz. Peygamber (S.A.V.)’a karşı dövüşmeye zorlanmıştı. Esirlerden bir başkası da Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın damatlarından Ebu’l As idi. Ölenler arasında Mekke ordusunun başkomutanı ve bütün müelliflerin beyan ve ifadesine göre, İslâmiyetin baş düşmanı olan Ebu Cehil de vardı.

Zafer gerçi gelmişti fakat gelirken Hz. Peygamber (S.A.V.)’a hem sevinç ve hem de üzüntü getirdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) geçen ondört yıl esnasında defalarca tekrarlanan ve en eski din kitaplarından bazısında yazılı olan İlâhi vaidlerin yerine gelmesi ile sevinmişti. Fakat Mekkelilerin perişan durumuna da üzülmişti. Onlar ne kadar da acınacak akıbete uğramışlardı! Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın yerinde başkası olsaydı, bu zaferin sevinci ile sarhoşa dönerdi. Fakat huzuruna getirilen kelepçeli ve iple bağlı esirlerin manzarası Hz. Peygamber (S.A.V.)’in ve sadık dostu Hz. Ebu Bekir (R.A.)’in gözlerini yaşla doldurdu. Hz. Ebu Bekir (R.A.)’den sonra ikinci halife olan Hz. Ömer (R.A.) bunu görmüş fakat manasını anlamamıştı. Hz. Peygamber (S.A.V.) ve Hz. Ebu Bekir (R.A.) kazanılan bir zafere niçin ağlasınlar? Hz. Ömer (R.A.) hayret etti ve Hz. Peygamber (S.A.V.)’a “Ya Resul Allah! Allah sana böyle büyük bir zafer ve nusret verdiği halde niçin ağlıyorsun? Eğer ağlamamız gerekiyorsa, ben de seninle ağlayayım ve hiç olmazsa ağlıyormuş gibi bir tavır takınalım” şeklinde hitap etmeye cesaret etti. bunun üzerine Hz. Peygamber (S.A.V.) eliyle, Mekkeliler esirlerin acınacak halini gösterdi. Allah’a itaatsizlik işte bu neticeye ulaşmıştı.

Peygamber İşaya, çok kanlı bir muharebeden muzaffer çıkan bu Peygamberin adaletine tekrar tekrar temas etmişti. Onun sözlerinin bu hadisede kuvvetli bir delil ve ispatı mevcuttu. Medine’ye dönerken, Hz. Peygamber (S.A.V.) geceyi yolda istirahat etmek için geçirdi. Başında nöbetçilik eden sadık askerleri, onun yatakta sağa sola dönüp uyuyamadığına şahit olmuşlardı. Az ötede, bir harp esiri olarak sıkıca bağlı duran amcasının iniltilerini işittiğinden ötürü uyuyamadığını derhal anladılar. Abbas’ın iplerini gevşettiler ve inilti kesildi. Artık iniltiden rahatı ve huzuru

bozulmayan Hz. Peygamber (S.A.V.) uykuya daldı. Biraz sonra uyandığında, neden artık Abbas'ın iniltisini duymadığını merak etti. Abbas'ın bayılmış olması ihtimali zihninden geçer gibi oldu. Lâkin, Abbas'ı gözetleyen sahabeler Hz. Peygamber (S.A.V.)'a rahat uyuyabilmesi için amcasının iplerini gevşettiklerini söylediler. Hz. Peygamber (S.A.V.) “Yok, yok, bu olmaz” dedi. “Haksızlık yapılmamalı. Abbas benim akrabamsa, öteki esirler de başkalarının akrabalarıdır. Ya hepsinin iplerini gevşetiniz veyahut da Abbas'ın ipini de sıkı bağlayınız.” Sahabeler bu nasihatı işittiklerinde bütün esirlerin iplerini gevşetmeye ve onların kaçmasından doğacak sorumluluğu yüklenmeye karar verdiler. Esirlerden okuma yazma bilenlere, her biri Mekkeli on erkek çocuğa okuma yazma öğretmeyi taahhüt etmek şartı ile serbest bırakacakları vâdolundu. Azatlık için onların fidyesi bu idi. Fidyeye ödeyecek kimsesi bulunmayanlar, diledikleri vakit azat edildiler. Fidyeye ödemeye gücü yetenler, bunu ödedikten sonra azaltandılar. Esirleri bu şekilde hürriyete kavuşturmak suretiyle, Hz. Peygamber (S.A.V.) harp esirlerini köle yapmak yolundaki zalimane geleneğe son verdi.

UHUD MUHAREBESİ

Mekke ordusu Bedir'den kaçtıktan sonra, Medine'ye tekrar saldıracaklarını ve Bedir'in intikamını Müslümanlardan alacaklarını ilân ettiler. Gerçekten, bir sene sonra var güçleriyle Medine'ye tekrar saldırdılar. Mağlubiyetlerinden o kadar küçük düşmüşler ve rezil olmuşlardı ki, Mekke reisleri, sağ kalan akrabaların muharebede ölenler için ağlamasını ve yas tutmasını menetmişlerdi. Keza, ticarî kervanların kârlarından bir harp fonu meydana getirilmesine de karar vermişlerdi. Böylece, Ebu Süfyan'ın komutası altında iyi hazırlanmış üç bin kişilik bir ordu Medine'ye hücum etti. Hz. Peygamber (S.A.V.) bir harp meclisi topladı ve düşmanla Medine'nin içinde mi yoksa dışında mı karşılaşmak istediklerini sahabelerden sordu. Kendisi birinci şıkkı tercih ediyordu. Müslümanların Medine içinde kalmasını ve düşmanın ta şehre kadar gelip onlara yerlerinde yurtlarında saldırmalarını istiyordu. Hz. Peygamber (S.A.V.)'a göre, böyle bir hareket saldırganlık sorumluluğunu düşmana yükleyecekti. Fakat, harp meclisinde birçok Müslümanlar vardı ki, Bedir muharebesine katılmak fırsatını bulamamışlardı ve şimdi Allah yolunda dövüşmeye istekli idiler. Müstahkem mevki içinde değil de açıkta dövüşmek ve dövüşerek şehitlik mertebesine erişmek için ısrar ettiler. Hz. Peygamber (S.A.V.) umumî tavsiyeyi kabul etti. (Tabakat)

Mesele münakaşa edilirken, Hz. Peygamber (S.A.V.) gördüğü bir rüyayı nakletti. “Rüyamda bir inek gördüm. Kılıcımın ucunun da kırılmış olduğunu gördüm. İneği boğazlıyorlardı ve ben de elimi zırhlı ceketin içine sokmuşum. Keza, kendimi bir koça binmiş olarak gördüm” dedi. Sahabeler Hz. Peygamber (S.A.V.)'tan rüyasının tâbir olunmasını istediler.

Hz. Peygamber (S.A.V.) rüyayı şöyle tâbir etti: “İneğin boğazlanmasını, sahabelerimden bir kısmının şehit düşeceğini gösterir. Kılıcımın kırılmış ucu, akrabamdan mühim bir ferdinin şehit olacağına veya belki de benim yaralanacağıma ve incineceğime dalâlet eder. Elimini bir zırhlı ceketin içine sokmam, Medine'de kalmamızın bizim için daha iyi olacağına işaretler, kendimi bir koç üzerine binmiş olarak görmem, müşriklerin komutanının mağlup olacağını ve elimizde can vereceğini gösterir.” (Buhari, Hişam ve Tabakat)

Bu rüya ve onu tefsiri, Müslümanlar için Medine içinde kalmanın daha iyi olacağını belirtmişti. Mamafih, Hz. Peygamber (S.A.V.) bu hususta ısrar etmedi; çünkü rüyanın tabiri kendisine aitti. Vahyedilmiş bir tebliğ değildi. Çoğunluğun tavsiyesini kabul edip, düşmanla karşılaşmak üzere, Medine dışına çıkmaya karar verdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) çıkarken, sahabelerinden aşırı hamiyet ve gayret gösterenler hatalarını anladılar ve onun yanına gelip “Ya Resul Allah! Senin tavsiyenin daha hayırlı olduğu anlaşılıyor. Medine'de kalmalıyız ve düşmanla sokaklarımızda çarpışmalıyız” dediler. Hz. Peygamber (S.A.V.) “Artık bu olmaz. Allah'ın Resulü zırh takımını giyindi, kuşandı. Ne olursa olsun, şimdi ilerleyeceğiz. Sebat ve metanet gösterirseniz, Allah size yardım eder” cevabını verdi. (Buhari ve Tabakat) Bunu dedikten sonra, bin kişilik bir kuvvetle ileride yürüyüşe geçti. Medine'den biraz uzakta geceyi geçirmek için ordugâh kurdular. Düşmanla karşılaşmadan evvel askerlerini dinlendirmek Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın âdeti idi. Sabah namazı vakti, ordugâhı teftişe çıktı. Bazı Yahudilerin İslâm ordusuna katılmış olduğunu gördü. Bu

Yahudiler, Medine kabileleri ile ittifak anlaşmaları bulunduğu bahanesini ileri sürdüler. Hz. Peygamber (S.A.V.) Yahudi entrikalarından haberdar olduğu için, Yahudileri defetti. Bunun üzerine, münafıkların reisi Abdullah bin Ubay bin Salul üçyüz taraftarı ile birlikte İslâm ordusundan ayrıldı. Bu ordunun artık düşmanla baş başa çıkamayacağını, muharebeye iştirak etmenin şimdi muhakkak ölüm demek olduğunu ve kendi müttefiklerini kovmak suretiyle Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın hata ettiğini söyledi.

Son dakikada bu ihanet neticesi olarak, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın komutası altında bulunan kuvvetlerin sayısı yedi yüze düştü. Bu yedi yüz kişi, sayıca ve teçhizatça kendilerinden dört beş misli üstün bir düşman karşısında bulunuyordu. Mekke ordusunda yedi yüz zırhlı piyade vardı; İslâm ordusundaki zırhlı piyade ise sadece yüz kişiden ibaretti. Mekkelilerin süvari kuvvetleri iki yüzdü; Müslümanların ise iki idi. Hz. Peygamber (S.A.V.) Uhud'a vardı. Orada dar bir dağ geçidine elli kişilik bir muhafız kuvveti yerleştirdi. Düşmanın buraya vâki olacak her hangi bir hücumunu veya burayı ele geçirmeye matuf her hangi bir teşebbüsünü defetmek görevi bu muhafız kuvvetine verildi. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu muhafızlara vazifelerini açıklamıştı. Onlar bulundukları yerde duracaklar ve öteki Müslümanlara ne olursa olsun, emir almadıkça bulundukları yerden ayrılmayacaklardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) geri kalan altıyüz elli kişi ile, beş misli daha kalabalık bir orduya karşı harp etmek üzere yürüyüşe geçti. Lâkin, Allah'ın inayetiyle, kısa bir zamanda altı yüz elli kişiden ibaret İslâm ordusu üç bin kişilik talimli ve tecrübeli Mekke askerini bozguna uğrattı. Müslümanlar düşmanı kovalamaya başladı. Üzerine elli kişilik İslâm muhafız kuvveti yerleştirilen dağ geçidi geride kalmıştı. Muhafızlar komutanlarına “Düşman mağlup oldu. Bizim için de gazaya katılmak ve âhirette mükâfata nail olma vakti geldi” dediler. Komutan, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın açık olan emrini kendilerine hatırlatarak, onları durdurmak istedi. Fakat, muhafızlar, Peygamberin emrinin kelimesine değil ruhuna bakılması gerektiğini söylediler. Düşman can kaygısıyla kaçıyorken geçidi muhafazaya devam etmekte mana yoktu.

ZAFER YENİLGİYE DÖNÜYOR

Bu münakaşadan sonra, muhafızlar harp meydanına atıldılar. Sonraları büyük bir İslâm komutanı olan Halid bin Velid kaçan Mekke ordusunda bulunuyordu. Onun keskin gözü müdafaasız kalan geçidi derhal gördü. Şimdi burayı koruyan muhafızlar sadece birkaç kişiden ibaretti. Halid, Mekkelilerden Amr bin el-Âs'aseslendi ve gerideki geçide bir göz atmasını söyledi. Amr, Halid'in dediğini yaptı ve orada her zaman ele geçmez bir fırsat bulunduğunu anladı. Her iki Mekkelilerden kaçan askerlerini durdurup tepeye tırmandılar. Tepedeki geçidi müdafa etmek için hâlâ orada duran birkaç İslâm muhafızı öldürdüler ve bu yüksek noktadan aşağıdaki Müslümanlara hücumla geçtiler. Onların harp naralarını duyan mağlup Mekke askerleri yeniden toplandılar ve muharebe meydanına döndüler. Müslümanlara karşı yapılan saldırı çok âni oldu. Mekkelileri kovalarken, Müslümanlar her tarafa dağıldıklarından, bu yeni saldırıyı karşı durabilmek için derlenip toplanamamışlardı. İslâm askerlerinin düşmanla ancak münferiden dövüştüğü görülmüyordu. Bunlardan birçoğu dövüşürken şehit düştü. Diğerleri geri çekildi. Sayısı yirmiyi geçmeyen bir grup Müslüman askeri Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın etrafında bir halka oluşturmuşlardı. Mekke ordusu bilhassa bu halkaya çok şiddetle saldırdı. Halkayı teşkil eden Müslümanlar Mekkelilerin kılıç darbeleriyle bir bir şehit oldu. Tepeden düşman okçuları ok yağmuru yağdırmakta idi. O sırada, Kureyş'e mensup olan muhacirlerden (yani Medine'ye iltica eden Mekkelilerden) Talha (R.A.), düşman okçularının hep Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın yüzünü hedef tuttuklarını gördü. Oklara kaşı elini kaldırıp siper etti ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın yüzünü korudu. Eli oklarla delik deşik olduğu halde, Talha yine de elini aşağı indirmede. En sonunda eli tamamen sakatlandı ve bütün hayatı boyunca çolak kaldı. Dördüncü halife zamanında dahilî tefrika ve ihtilâller baş gösterdiği vakit, bir düşmanı Talha (R.A.) ile “çolak Talha” diye alay etmeye kalkışmıştı. Talha'nın bir dostu “Evet, doğru. O çolaktır. Fakat bilir misin nerede çolak oldu? Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın yüzünü korumak için elini düşman oklarına karşı siper ettiği Uhud gazvesinde” diye cevap verdi.

Uhud muharebesinden çok zaman sonra, dostları Talha (R.A.)'ya "İsabet eden oklarla elin acıdı mı ve bu acı seni bağırttı mı?" diye sordular. Talha şöyle cevap verdi: "Evet acı duydum ve az kalsın can acısı ile bağıracaktım; fakat tahammül ettim. Çünkü elim azıcık sarsılrsa, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın yüzünün düşman oklarına açık kalacağını biliyordum."

Hız. Peygamber (S.A.V.)'ın yanında kalan birkaç kişi, karşılaştıkları düşmana mukavemet edemezlerdi. Bir düşman müfrezesi ilerledi ve Hız. Peygamber (S.A.V.)'ı koruyan birkaç kişiyi de gerilemeye mecbur etti. O zaman Hız. Peygamber (S.A.V.) tek başına bir kaya gibi yerinde durdu. Fakat bir taş alnına isabet etti ve derin bir yara açtı. Başka bir darbe ile miğferindeki halkalar yanaklarının içine battı. Hız. Peygamber (S.A.V.), ok yağmuru altında, yaralı vaziyette "Ya Rabbi! Kavmimi bağışla; çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar" diye dua etmekte idi (Muslim). Hız. Peygamber (S.A.V.) ölümlerin, kendisini korurken hayatlarını feda eden ölümlerin, üstüne yıkıldı. Başka Müslümanlar yeni hücumlardan Peygamberi korumak için ileri atıldılar. Onlar da şehit düştüler. Hız. Peygamber (S.A.V.) cesetlerin arasında kendinden geçmiş bir halde yatıyordu. Düşmanlar bunu gördüler ve Hız. Peygamber (S.A.V.)'on öldüğünü sandılar. Zaferden emin olarak, geri çekilip saf halinde toplanmaya koyuldular. Hız. Peygamber (S.A.V.)'ı müdafaa eden ve ezici düşman sürüleri karşısında gerilemeye mecbur olan Müslümanlar arasında Ömer (R.A.) da vardı. Muharebe meydanında artık kimseler kalmamıştı. Bunu gören Ömer (R.A.) Hız. Peygamber (S.A.V.)'ın öldüğüne kanaat getirdi. Ömer (R.A.) cesur bir adamdı. Muazzam Bizans ve İran imparatorlukları ile aynı zamanda dövüşmek suretiyle ve başka vesilelerle, bunu defalarca ispat etmişti . Güçlükler karşısında yıldıgı ve cesaretini kaybettiği vâki değildi. İşte bu Ömer (R.A.), hüznün ve yeis içinde bir taşın üstüne oturup çocuk gibi ağlamaya başladı. Bu sırada Enes bin Nadr (R.A.) adında başka bir mümin, Müslümanların muharebeyi kazandığı inancı ile Ömer (R.A.)'in yanına geldi. Düşmanın mağlup olduğunu görmüştü. Fakat bir gece evvelinden beri ağzına bir lokma yiyecek koymadığı için, elindeki birkaç hurma tanesi ile muharebe meydanından ayrılmıştı. Ömer (R.A.)'i ağlar vaziyette görünce şaşı ve sordu: "Ömer (R.A.), sana ne oluyor? Müslümanların kazandığı büyük zafere sevineceğin yerde niçin ağlıyorsun?"

Ömer (R.A.) şöyle cevap verdi: "Ya Enes! Olanlardan senin haberin yok. Sen muharebenin yalnız birinci kısmını gördün. Düşmanın tepedeki stratejik noktayı ele geçirip bize şiddetle hücumla geçtiğini bilmiyorsun. Müslümanlar muharebeyi kazandıklarını sanarak dağılmışlardı. Düşmanın bu hücumuna mukavemet gösterilemedi. Yalnız Hız. Peygamber (S.A.V.) be bir avuç muhafız bütün düşman ordusuna karşı durdu ve hepsi de dövüşerek şehit düştü."

Enes (R.A.) "Eğer söylediğin doğru ise burada oturup ağlamak ne işe yarar? Sevgili Efendimiz nereye gittiye biz de oraya gidelim" dedi.

Ener (R.A.) avucunda tuttuğu son hurma tanesini ağzına atmak üzere idi. Fakat bunu yapacağı yerde, "Ey hurma tanesi! Cennet ile benim aramda duran tek engel sensin" diyerek onu yere fırlattı. Bundan sonra kılıcını çekip düşmanın üstüne atıldı. Bine karşı idi ve çok bir şey yapamazdı. Ancak, imanlı bir ruh taşıyan tek kişi çok kişiden üstündür. Kahramanca dövüşen Enes (R.A.) en sonunda yaralandı ve yere düştü. Fakat yine de dövüşmekten vazgeçmedi. Bundan sonra, düşman sürüsü barbarca onun üstüne üşüştü. Rivayete göre, muharebe bittiğinde ve ölümlerin hüviyeti tespit edildiğinde, Enes (R.A.)'in yetmiş parça edilen naşı teşhis edilememişti. En nihayet Enes (R.A.)'in hemşiresi, kesilmiş bir parmağın yardımı ile onu teşhis etti ve "Kardeşimin naşı budur" dedi. (Buhari)

Hız. Peygamber (S.A.V.)'ın etrafında bir halka teşkil eden ve fakat gerilemeğe mecbur bırakılan Müslümanlar, düşmanın çekilmekte olduğunu görünce, tekrar koşup geri geldiler. Hız. Peygamber (S.A.V.)'ın gövdesi ölümlerin arasından kaldırdılar. Ebu Ubeyde bin el-Cerrah (R.A.), Hız. Peygamber (S.A.V.)'ın yanaklarına batmış olan miğfer halkalarını dişleriyle çekip çıkardı ve bunu yaparken bir dişini kaybetti. Bir müddet sonra Hız. Peygamber (S.A.V.) kendine geldi. Yanındaki muhafızlar etrafa haberci salarak Müslümanları tekrar toplanmaya çağırdılar. Bozulmuş İslâm askerleri tekrar bir araya toplanmaya başladı. Hız. Peygamber (S.A.V.)'ı tepenin eteğine

götürdüler. Düşman komutanı Ebu Süfyan bu kılıç artığı Müslümanları görüp “Muhammed’i öldürdük” diye bağırdı. Hz. Peygamber (S.A.V.) Ebu Süfyan’ın bu övünmesini duydu. Fakat düşman gerçeği anlayıp yeniden hücumla geçmesin ve bitkin ve yaralı Müslümanlar bu barbar sürüye karşı yeniden dövüşmeye mecbur kalmamasın diye, sahabelerini Ebu Süfyan’a cevap vermekten menetti. Müslümanlardan bir cevap alamayınca, Ebu Süfyan Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın öldüğüne kesin olarak kanaat getirdi ve ikinci defa bağıarak “Ebu Bekir’i de öldürdük” diye böbürlendi. Hz. Peygamber (S.A.V.) cevap vermemesini Ebu Bekir (R.A.)’e emretti. Ebu Süfyan bundan sonra üçüncü defa olarak “Ömer’i de öldürdük” diye bağırdı. Hz. Peygamber (S.A.V.) Hz. Ömer (R.A.)’e de cevap vermemesini emretti. Bunun üzerine, Ebu Süfyan her üçünün öldürüldüğünü bir kere daha ilân etti. Ömer (R.A.) artık kendini tutamayıp “Hepimiz ve Allah’ın inayetiyle tekrar çarpışmaya ve kafalarınızı kırmağa hazırız” karşılığını verdi. Ebu Süfyan putperest Mekke Araplarının millî nidasıyla: “Hubal’a hamdolsun! Hubal’a şükürler olsun! Hubal Müslümanlığı yok etti” diye haykırdı. Hubal Mekkelilerin millî putu idi. Hz. Peygamber (S.A.V.) kendisinin ve Müslümanların, uğrunda her şeyi feda etmeye hazır oldukları tek Tanrı’ya, Allah’a karşı bu şekilde küçük düşürücü sözler söylemesine tahammül edemedi. Kendi ölümü hakkındaki yanlış beyanı yalanlamamıştı. Ebu Bekir (R.A.) ile Ömer (R.A.)’in öldürüldüğü hakkındaki beyanı da, askerî mülahazalarla, düzeltmekten çekinmişti. Küçük askerî kuvvetinden ancak cüz’i bir bakiye kalmıştı. Düşman kuvveti ise büyüktü ve zafer neşesi içinde idi. Fakat, düşman şimdi Allah’a dil uzatmıştı ve Hz. Peygamber (S.A.V.) böyle bir harekete tahammül edemezdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) etrafını almış olan Müslümanlara hiddet ve gâdâpla göz attı ve “Allah’a, tek Tanrıya karşı yapılan bu hakarete niçin cevap vermiyorsunuz da susuyorsunuz” dedi.

Müslümanlar sordular: “Ya Resul Allah! Cevaben ne diyelim?”

الله اَعْلٰى وَاَجَلٌ

“Büyük ve kudretli olan yalnız Allah’tır. Celâl ve kerem sahibi olan yalnız Allah’tır. Celâl ve kerem sahibi olan yalnız Allah’tır, deyiniz.”

Müslümanlar Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın bu sözlerini haykırdılar. Düşman şaşkına döndü. Hz. Peygamber (S.A.V.)’in ölmemiş olmasına canları sıkıldı. Karşılarında bir avuç yaralı ve bitkin Müslüman vardı. Onların işini bitirmek çok kolaydı. Fakat yeniden hücumla kalkmayı göze alamadılar. Kazandıkları cinsten bir zaferle yetindiler ve büyük bir sevinç içinde geri döndüler.

Uhud gazvesinde Müslümanların zaferi mağlubiyete dönmüştü. Bununla beraber, bu muharebe Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın gerçekliğine bir delildir. Çünkü, bu muharebede Hz. Peygamber (S.A.V.)’in önceden haber verdiği olaylar gerçekleşmiştir. Müslümanlar başlangıçta galip gelmişti. Hz. Peygamber (S.A.V.)’in sevgili amcası Hazma şehit düşmüştü. Düşman komutanı çatışmanın ilk anlarında öldürülmüştü. Hz. Peygamber (S.A.V.) bizzat kendisi yaralanmış ve birçok Müslüman şehit olmuştu. Bütün bunlar, Hz. Peygamber (S.A.V.)’a rüyası ile önceden haber verildiği şekilde cereyan etmişti.

Önceden haber verilen olayların gerçekleşmesinden başka, bu savaş Müslümanların samimî ve sadık olduklarına dair birçok deliller vermiştir. Onların davranışı, tarihte benzerine rastlanmayacak kadar mükemmeldi. Bunu destekleyen hadiselerden bazılarını esasen anlatmış bulunuyoruz. Sahabelerin sarsılmaz imanını ve bağlılığını gösteren bir hadiseyi daha anlatmak yerinde olur. Hz. Peygamber (S.A.V.) bir avuç Müslümanla beraber tepenin eteğine çekildiği vakit, sahabelerden bir kısmını savaş meydanında yatan yaralılara bakmaya göndermişti. Bir sahabe, savaş sahasını bir hayli aradıktan sonra, yaralı olan bir Medineli Müslüman rastladı. Bu yaralı Müslüman ölmek üzere idi. Sahabe, ona doğru eğilerek, selâm verdi. Yaralı titreyen eliyle ziyaretçinin elinden tuttu ve “Birinin gelmesini bekliyordum” dedi. Ziyaretçi yaralı askere durumunun ciddî olduğunu söyledi ve akrabalarına bildirilmesini istediği bir şey var mı diye sordu. Ölümü çok yakın olan Müslüman “Evet, evet. Akrabalarımı selâmımı ilet ve onlara de ki, ben burada ölürken kendilerine

kıymetli bir emanet bırakıyorum. Bu emanet Allah'ın Resulüdür. Akrabalarımın, hayatları pahasına da olsa, onun şahsını koruyacaklarını ve bu son arzumu unutmayacaklarını ummaktayım” cevabını verdi. (Mur’atta ve Zurkani)

Ölüm halindeki insanların akrabalarına söyleyecek çok şeyi vardır. Fakat bu ilk Müslümanlar, ölüm anında bile, akrabalarını, evlatlarını, karılarını veya mallarını değil yalnız Hz. Peygamber (S.A.V.)’ı düşünürlerdi. Ölüme, dünyanın kurtarıcısının Hz. Peygamber (S.A.V.) olduğuna kesin surette inanarak, giderlerdi. Peygamberin şahsını korumak için ölmeye, hatta ailelerini bile feda etmeye, hem Allah ve hem de insanlığa bir hizmet sayarlardı. Ölümü kendi üzerlerine davet etmekle bütün insanlık için ebedî hayat sağladıklarını düşünürlerdi.

Hz. Peygamber (S.A.V.) ölüleri ve yaralıları toplattı. Yaralılara ilk sıhhi yardım yapıldı ve ölüler gömüldü. Hz. Peygamber (S.A.V.), sonra düşmanın Müslümanlara karşı son derece barbarca davrandığını şehit düşen Müslümanların gövdelerini parça edip kimisinin kulaklarını, kimisinin burunlarını kestiğini öğrendi. Parçalanan gövdelerden bir tanesi Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın amcası Hz. Hazma (R.A.)’ya aitti. Hz. Peygamber (S.A.V.) müteessir oldu ve “Müşriklerin bu hareketleri şimdiye kadar kendilerine yapmayı doğru bulmadığımız şiddetli muamelelere artık müstahak olduklarını gösteriyor” dedi. Tam bu sözleri söylediği esnada, müşriklere eskisi gibi şefkatle muamele etmesi Hak Teâla (C.C.) tarafından kendisine emrolundu.

HZ. RESULÜLLAH’IN ÖLDÜĞÜ ŞAYIASI MEDİNEDE YAYILIYOR

Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın öldüğü şayiası ve Müslüman ordusunun bozulduğu haberi, sağ kalan İslâm askerleri şehre dönmeden evvel, Medine ‘ye ulaşmıştı. Kadınlar ve çocuklar çılgın gibi Uhud’a koştular. Bunlardan birçoğu geri gelmekte olan askerlerden gerçeği öğrenip şehre döndüler. Ben-i Dinar kabilesinden bir kadın Uhud’a varıncaya kadar yoluna devam etti. bu kadın kocasını, babasını ve erkek kardeşini kaybetmişti. Bir oğlunu dahi kaybettiği bazı ravilerce naklonulmuştur. Geri dönmekte olan askerlerden biri ona rastladı ve babasının ölmüş olduğunu kendisine söyledi. Kadın “Babam için üzüldüğüm yok. Hz. Peygamber (S.A.V.)’a ne oldu, bana onu anlat” dedi. Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın sağ olduğundan askerinin haberi vardı. Fakat kadının sualine hemen cevap vermeyip, ona kardeşi ile kocasının da şehit düştüğünden bahsetti. Bu haberler karşısında hiçbir üzüntü belirtisi göstermeyen kadın tekrar sordu: “Allah’ın Resulü ne yaptı?” bu tuhaf bir sözdü. Lâkin, bunu söyleyenin bir kadın olduğunu göz önünde tutarsak, o kadar tuhaf görünmeyebilir. Bir kadının hisleri çok kuvvetlidir. Bir kadın çok defa ölü bir şahsa sanki diri imiş gibi hitap eder. Hele o şahıs yakın bir akraba ise, ona şikayette bulunur ve kendisini niçin kimsesiz ve bakımsız bir halde bırakıp gittiğini sorar. Kaybettikleri yakınları ve sevdikleri için, kadınların bu şekilde matem tutması bir alışkanlıktır. Binaenaleyh, söz konusu kadının gösterdiği tepki, Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın ölümüne ağlayan bir kadına yaraşır. Hz. Peygamber (S.A.V.)’ı çok aziz tutuyordu, ve hatta öldüğünü işittikten sonra bile onun ölmüş olduğuna inanmak istemiyordu. Aynı zamanda, haberi de yalan saymayıp bir kadına yakışan samimî bir teessürle “Peygamber ne yaptı?” deyip duruyordu. Bunu söylemek suretiyle o, Hz. Peygamber (S.A.V.)’ı sağ imiş gibi düşünüyor ve böyle sadık bir liderin ayrılık acısını kendilerine tattırmış olmasından şikayet ediyordu.

Geri dönmekte olan asker bu kadının şehit düşen babasına, kardeşine ve kocasına hiç aldırmadığını görünce, Hz. Peygamber (S.A.V.)’a karşı beslediği sevginin ne kadar derin olduğunu anladı ve “Hz. Peygamber (S.A.V.)’a gelince, o senin temenni ettiğin gibi sağ ve esendir” dedi. Kadın, askerden kendisine Hz. Peygamber (S.A.V.)’ı göstermesini istedi. Asker eliyle muharebe meydanının bir yerini gösterdi. Kadın o yere doğru koştu. Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın yanına geldiğinde abâsını eline aldı, öptü ve “Anam, babam sana kurban olsun, Ya Resul Allah!” dedi. “Sen sağ ol da, başka kim ölürse ölsün aldırmam.” (Hişam)

Kadın, erkek bütün Müslümanların bu savaşta gösterdiği metanet ve sadakati böylece görmüş oluyoruz. Hristiyan yazarlar Mary Magdalane ile arkadaşlarının hikayesini övünerek anlatırlar ve bize onların sadakat ve cesaretinden bahsederler. Rivayete göre, onlar, gece yarısından

sonra, gizlice Yahudilerin arasından geçip İsa'nın mezarına gitmişler. Fakat Magdalane'nin yaptığı şey, Dinar kabilesine mensup bu İslâm kadınının sadakati yanında pek sönük kalır.

Tarih başka bir misal daha kaydetmiştir. Ölüler gömüldükten ve Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine yolunu tuttuktan sonra, kendisini karşılamak üzere Medine'den gelen kadınlara ve çocuklara rastladı. Devesinin ipini Medine reislerinden Sa'd bin Muaz tutuyordu. Sa'd deveyi gurur ve azametle güdüyor ve adeta Müslümanların Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı her şeye rağmen Medine'ye sağ salım getirdiğini ilân etmek istiyordu. Yoluna devam ederken, savaştan dönen Müslümanları karşılamak üzere gelen yaşlı anasına gözü ilişti. Bu yaşlı kadının gözleri çok zayıftı. Sa'd, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a dönerek "Ya Resul Allah! İşte benim anam bu" dedi. Hz. Peygamber (S.A.V.) "Bırak yakına gelsin" karşılığını verdi.

Kadın yaklaştı ve fersiz gözleri ile Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın yüzünü görmeye muvaffak oldu ve sevindi. Hz. Peygamber (S.A.V.) onu görünce "Kadınım, oğlunun kaybına çok üzüldüm" dedi.

Bu sadık ve fedakâr ana "Seni sağ gördükten sonra bütün felaketlerimi içime attım" diye cevap verdi .kadının Arapça ifadesi "Felaketlerimi kızartıp yuttum" şeklindedir. (Halbiyya, Cilt 2, Sayfa 210) Bu söz ne kadar derin bir hissin ifadesidir! Normal olarak keder insanı yiyip bitirir. Fakat işte, âhır-i ömründe kendisine destek olacak oğlunu kaybetmiş yaşlı bir kadın ki, gam ve kederi yiyor. Oğlunun Hz. Peygamber (S.A.V.) uğrunda hayatını feda etmiş olmasına, ömrünün geri kalan kısmı için, kâfi bir destek ve teselli gözüyle bakıyor.

Hz. Peygamber (S.A.V.) nihayet Medine'ye vardı. Bu muharebede birçok Müslüman öldü ve birçoğu da yaralandı. Mamefih, yine de bu muharebe Müslümanlar için kaybedilmiş sayılmaz. Yukarıda anlattığımız hadiseler bunu teyit ediyor ve Uhud'un bir zafer olduğunu gösteriyor. İslâm tarihinin ilk zamanlarını okuyan Müslümanlar Uhud'dan kuvvet ve ilham alabilirler. Medine'ye döndükten sonra, Hz. Peygamber (S.A.V.) dikkatini yeniden tebliğinin üzerine çevirdi. Taraftarlarının eğitimi ve öğretimi ile tekrar meşgul olmaya başladı. Fakat, evvelce olduğu gibi, bu iş fasılasız ve aralıksız olarak yürümüyordu. Uhud'dan sonra, Yahudiler ve münafıklar daha fazla cüret göstermeye başladılar. Müslümanlığı ortadan kaldırmanın artık kendileri için imkân dahiline girdiğini sandılar. Ancak bu yolda elbirliği yapmak lazım geldiğine kanaat getirdiler. Bunun neticesi olarak, Yahudiler yeni bir taciz metoduna başvurdular. Manzum olarak çirkin küfürler savurmaya ve Hz. Peygamber (S.A.V.) ile ailesine bu şekilde hakaret etmeye başladılar. Bir gün Hz. Peygamber (S.A.V.)'dan bir anlaşmazlık için hakem olmasını istediler. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın bu münasebetle bir Yahudi müstahkem mevkiine gitmesi gerekti. Yahudiler onun üstüne yüksekte büyük bir taş parçası düşürüp hayatına son vermeyi planladılar. Allah bunu Hz. Peygamber (S.A.V.)'a önceden bildirdi. Allah Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı bu şekilde tehlikelerden tam zamanında haberdar ederdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) hiç bir şey söylemeksizin oturduğu yerden kalkıp gitti. Yahudiler bu iğrenç planlarını sonradan itiraf etmişlerdi. Müslüman kadınları sokakta hakarete maruz kalıyordu. Böyle bir hadise esnasında bir Müslüman hayatını kaybetmişti. Başka bir defasında, Yahudiler bir Müslüman kızını taşa tuttular ve bu kız ıstırap içinde kıvranarak öldü. Yahudilerin bu davranışı Müslümanlarla Yahudiler arasındaki münasebetleri gerginleştirdi ve Müslümanları Yahudilerle mücadele etmek zorunda bıraktı. Fakat, Müslümanlar Yahudileri Medine'den kovmakla yetindiler. İki Yahudi kabilesinden biri Suriye'ye hicret etti. öteki Yahudi kabilesinin mensuplarından bir kısmı Suriye'ye gitti. Bir kısmı da Medine'nin kuzeyinde kuvvetli bir Yahudi müstahkem mevki olan Hayber'e yerleşti.

Uhud savaşı ile onu takip eden savaş arasındaki barış devresinde, dünya İslâmiyetin Müslümanlar üzerindeki tesirinin açık bir misaline şahit olmuştu. Bununla içki yasağını kastediyoruz. İslâmiyetten önceki Arap sosyetesini anlatırken, Arapların içkiye çok düşkün olduklarına temas etmiştik. Günde beş defa içki içmek her Arap evinde âdet olmuştu. Kendilerini bilmeyecek hale gelinceye kadar içmek Arapların alışık olduğu bir şeydi; ve bun ayıp saymak şöyle dursun, tersine meziyet sayarlardı. Bir misafir geldiğinde içki sofrası kurmak ev hanımının vazifesi

idi. Bir kavmi kökleşmiş olan böyle bir kötü alışkanlıktan vazgeçirmek kolay değildi. Lâkin, hicretin dördüncü yılında Hz. Peygamber (S.A.V.)’a içkinin yasaklandığına dair emir geldi. Bu emrin ilânı üzerine içki İslâm sosyetesinde ortadan kalktı. Tarihî kayıtlara nazaran, içkiyi yasaklayan vahiy alındığında, Hz. Peygamber (S.A.V.). sahabelerinden birini çağırttı ve bu yeni yasağı Medine sokaklarında ilân etmesini söyledi. Ensardan (yani Medine Müslümanlarından) birinin evinde bir içki âlemi devam ediyordu. Birçok davetlinin bulunduğu bu içki âleminde şarap kadehleri dolup boşalıyordu. Tüklenen bir şarap yerine bir yenisi açılmak üzere idi. Birçokları kendini bilmeyecek kadar sarhoş olmuştu ve bir o kadarı daha körkütük sarhoş olmaya başlamıştı. İşte onlar bu halde bulundukları sırada, içkinin Allah’ın emriyle Hz. Peygamber (S.A.V.) tarafından yasaklandığını bağırarak ilân eden birisini işittiler. Alem yapanlardan biri ayağa kalktı ve “İçkiyi yasaklayan bir emir geldi galiba; gidip işin aslını soruşturalım” dedi. Başka birisi daha ayağa kalktı, kalın değneği ile dolu şarap küpünü kırıp parçaladı ve “Evvela emre itaat et, ondan sonra gidip işin aslını öğren. Böyle bir ilânı işitmiş olmamız kâfi. Emrin mahiyetini soruştururken içkiye devam etmemiz doğru değil. Bizim vazifemiz evvela şarabı sokağa dökmek ve ilân edilen emri ondan sonra öğrenmektir” dedi. (Buhari, Müslim ve Kitab el-Eşriba)

Bu Müslüman’ın hakkı vardı. Çünkü, madem ki şarap menedilmişti, içmeye devam etmekle günah işlemiş olurlardı. Öte taraftan, içki yasaklanmış değil idiyse, bir defacık şarabı sokağa dökmekle fazla bir şey kaybetmiş olmazlardı. Bu yasaktan sonra, içki bütün İslam sosyetesinden kalktı. Bir inkılâp kadar büyük olan bu değişikliği yapmak için hususî bir kampanya açmaya, hususî bir gayret göstermeye, lüzum kalmamıştı. Bu emri işiten ve ona derhal itaat edildiğini gören Müslümanlar yetmiş, seksen yaşına kadar yaşamışlardı. Bu yasağı işittikten sonra, ona uymayacak kadar gevşek davranan bir Müslüman çıktığına dair bir kayda rastlanmamıştır. Böyle bir kimse çıkmışsa, her halde Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın doğrudan doğruya nüfuz ve tesiri altına girmek fırsat ve imkânını bulamayan birisi olmalıydı. Müslümanların bu misalini Amerika’daki içki yasağı cereyanı ile ve keza Avrupa’da senelerden beri sürüp gelen içki aleyhtarlığı kampanyası ile karşılaştırınız. Bir tarafta, kökleşmiş sosyal bir hastalığın tamamıyla ortadan kalkması için Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın basit bir ilânı kâfi geliyordu. Öte tarafta, içki yasağı için özel kanunlar vaz’ediliyor. Polis, ordu, gümrük memurları ve inhisar idaresi müfettişleri elbirliği ile içki âfetini ortadan kaldırmaya çalışıyorlar ve fakat bunu başarmak hususunda aciz kaldıklarını itiraf ediyorlar. Neticede sarhoşlar muzaffer oluyor ve içki âfeti mağlup edilemiyor. Asrımızın sosyal terakki asrı olduğunu bize söyleyip dururlar. Ancak, asrımızı ilk Müslümanların yaşadığı asır ile mukayese edersek, bu ikisinden hangisinin –bu asrın mı, yoksa İslâmiyetin bu büyük içtimaî inkılâbı başardığı asrın mı- sosyal terakki asrı unvanına daha lâyık olduğunu kendi kendimize sormak mecburiyetini duyarız.

Uhud’da olanlar kolayca unutulacak şeyler değildir. Mekkeliler, Uhud’un, İslâmiyete karşı kazandıkları ilk zafer olduğunu sanmışlardı. Haberi bütün Arabistan yaymışlar ve Arap kabilelerini Müslümanların mağlup edilmez bir kuvvet olmadığına inandırıp onları İslâmiyet’e karşı tahrik etmeye çalışmışlardı. Müslümanlar geliştirmek ve ilerletmekte devam ediyorlarsa, bu onların kuvvetli olduğundan değil, Arap putperestlerinin zayıf oluşundan ileri geliyormuş. Arap putperestleri birlik halinde hareket ettikleri takdirde, Müslümanları ezmek işten bile değilmiş. İşte bu çeşit propagandaların tesiriyle, Müslümanlara karşı düşmanlık hisleri kuvvetlenmeye başladı. Öteki Arap kabileleri Müslümanları taciz etmek için Mekkelilerle yarışa çıktıkları, İslâmlara açıktan açığa saldırmaya, bazıları da el altından onları zarara sokmaya başladı. Hicretin dördüncü yılında Adl Ve Kara adında iki Arap kabilesi İslâmiyete meyilleri bulunduğunu Hz. Peygamber (S.A.V.)’a arz eylemek için temsilci göndermişler ve kendi aralarında yaşayıp yeni dini kendilerine öğretecek ehliyetli Müslüman öğretmenler sağlamasını Hz. Peygamber (S.A.V.)’tan rica etmişlerdi. Hakikatte bu, İslâmiyetin baş düşmanı Ben-i Lihyân’ın çevirdiği bir entrika idi. Bu temsilcileri Hz. Peygamber (S.A.V.)’a büyük mükâfat vaadi ile göndermişlerdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) hatırına bir şüphe gelmeden bu isteği kabul etti ve İslâm prensipleriyle akidelerini kabilelere öğretmek için on Müslüman gönderdi. Bu on kişilik grup Ben-i Lihyân kabilesinin toprağına ayak bastığı vakit, onlara refakat eden kılavuzlar kabileye haber gönderdiler ve kabile mensuplarını bu on kişiyi tevkif

etmeye yahut da öldürmeye teşvik ettiler. Bu alçakça tavsiye üzerine, Ben-i Lihyan kabilesinin iki yüz silahlı adamı Müslümanları takip için yola çıktı ve nihayet Râci denilen yerde onlara yetişti. On Müslüman ile iki yüz düşman arasında bir çatışma başladı. Müslümanlar imanla dolu idi. Düşmanda ise bunun zerresi yoktu. On Müslüman yüksek bir yere tırmanıp iki yüz kişiye meydan okudular. Düşman çok bayağı bir hileye başvurarak onları yenmeye çalıştı. Aşağı indikleri takdirde, kendilerine aman verileceğini vaat ettiler. Fakat bu küçük Müslüman grubunun reisi, müşriklerce yapılan vaidlerin değeri hakkında yeteri kadar fikir edindiklerini söyledi. Bundan sonra dönüp Allah’a niyazda bulundu. Müşkül durumlarını bilen Allah’ın bundan Habibini haberdar ermesini diledi. Müşrikler İslâm grubunun azmini ve metanetini görünce hücumla geçti. İslâmlar yenilgi düşüncesini akıllarına bile getirmeksizin dövüştüler. On kişiden yedisi şehit düştü. Geriye kalan üç kişiye müşrikler, bulundukları yüksek yerden aşağıya gelmek şartıyla aman vereceklerini yediden vaat ettiler. Üç kişi bu vaade inanıp teslim oldu. Onlar teslim olur olmaz, müşrikler kendilerini sınıksız bağladı. Bu üç Müslümandan bir tanesi, “Bu yaptığınız va’dinize birinci riayetsizlik. Ondan sonra ne yapacağınız da yalnız Allah bilir” dedi ve onlarla beraber gitmekten imtina etti. müşrikler bu bir tek müslümanın gösterdiği mukavemet ve cesareten öyle korktular ki, onu hemen oracıkta öldürüverdiler. Diğer ikisini beraberinde götürüp Mekke Kureyşlilerine köle diye sattılar. Bunlardan biri Hubeyb (R.A.), öteki Zeyd (R.A.) idi. Hubeyb’i satın alan Mekkelî müşrik, Bedir’de ölen babasının intikamını almak için, onu öldürmeye karar verdi. Bir gün Hubeyb (R.A.), taharetini tamamlamak üzere, bir ustura istedi. Ustura Hubeyb’in elinde iken, evin çocuklarından biri merak edip onun yanına geldi. Hubeyb çocuğu kucağına aldı ve dizinin üstüne oturttu. Çocuğun annesi bunu gördü ve dehşete düştü. Birkaç gün sonra idam edilecek bir adamı elinde ustura ile çocuğunun yanında bulunca zihninden kötü kötü dünceler geçti ve Hubeyb’in çocuğa muhakkak surette öldüreceğine kanaat getirdi. Kadının yüzündeki dehşet ve korku ifadesini müşahade eden Hubeyb (R.A.) dedi ki: “Çocuğunuzu öldüreceğimi mi sanıyorsunuz? Böyle bir şey aklınıza gelmesin. Müslümanlar böyle alçaklığa tenezzül etmez.” Hubeyb’in bu dürüst ve namuskârane davranışı kadın üzerinde derin bir tesir bıraktı. Sonraları Hubeyb’i daima hatırlar ve öyle bir esire bir daha rastlamadığını anlatırdı. Nihayet Mekkeliler, Hubeyb’in alenî olarak idamını tesit etmek üzere, onu açık bir meydana götürdüler. İdam saati yaklaşıncı, Hubeyb (R.A.) iki rekat namaz kılmak için izin istedi. Kureyşliler izin verdi ve Hubeyb (R.A.) bu dünyada Allah’a son ibadetini ve niyazını herkesiz gözü önünde yaptı. İbadeti bittikten sonra, biraz daha duâ etmek istediğini ve fakat ölümünden sonra korktuğunu zannetmesinler diye bundan vazgeçtiğini söyledi. En sonunda, sükûnetle boynunu cellâda uzattı ve şu kelimeleri mırıldandı:

وَلَسْتُ أَخَافُ حِينَ أُقْتَلُ مُسْلِمًا
عَلَى أَيِّ جَنْبٍ كَانَ لِلَّهِ مَصْرَعِي
فَذَلِكَ فِي ذَاتِ الْإِلَهِ وَإِنْ يَشَاءُ
يُبَارِكْ عَلَى أَوْصَالِ شَلْوٍ مُمَزَّعٍ

Bir Müslüman olarak ölürken, başsız gövdem ister sağa yuvarlansın ister sola. Buna aldırış etmem. Niçin edeyim? Allah yolunda ölüyorum. Allah dilerse, parçalanmış gövdem her zerresini kutsallaştırır. (Buhari)

Hubeyb (R.A.) bu kelimeleri henüz bitirmişti ki, cellâdın kılıcı boynuna indi ve başı bir yana yuvarlandı. Bu alenî cinayeti kutlamak için toplananlar arasında sonradan Müslüman olan Said bin Amir isimli birisi vardı. Rivayete göre, Hubeyb’in katli her ne zaman Said bin Amir’in huzurunda nakledilirse baygınlık geçirirmiş. (Hişam)

İkinci esir Zeyd’i de katletmek için bir meydana götürdüler. Seyre gelenler arasında Mekke reisi Ebu Süfyan da vardı. Ebu Süfyan Zeyd’e dönüp sordu: “Senin yerinde Muhammed’in olmasını

tercih etmez misin? Sen evinde emniyet ve selâmet içinde olsan ve burada elimizde Muhammed olsa, istemez misin?”

Zeyd (R.A.) vakurâne şu cevabı verdi: “Ne diyorsun ya Ebu Süfyan! Hz. Peygamber (S.A.V.)’n ayağına Medine sokaklarında bir diken batmasındansa ben ölmeye razıyım.” Böyle sevgi ve bağlılık karşısında Ebu Süfyan takdir hissi beslemekten kendini alamadı. Hayretle Zeyd’e baktı ve hiç çekinmeden alçak bir sesle: “Vallahi, taraftarlarının Muhammed’e karşı beslediği kadar kuvvetli sevgiyi başka kimsede görmedim” dedi. (Hişam, Cilt 2)

Yine bu sıralarda Necid’den bazı kimseler, İslâmiyeti kendilerine öğretecek öğretmenler istemek için, Hz. Peygamber (S.A.V.)’a başvurdular. Hz. Peygamber (S.A.V.) onlara itimat etmedi. Fakat, Amir kabilesi reisi Ebu Bara o vakit tesadüfen Medine’de bulunuyordu. Kabile nâmına kefil olmayı teklif etti ve bir fenalık yapılmayacağına dair Hz. Peygamber (S.A.V.)’a teminat verdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) Kur’an’ı hıfzetmiş olan yetmiş Müslüman seçti. Bu yetmiş kişilik Müslüman grubu B’ir Ma’una’ya vardığı zaman, içlerinden Haram bin Malhan adlı birisi, İslâmiyetin tebliğini öğretmek üzere, Amir kabilesinin bir reisine gitti. Bu reis Ebu Bara’nın yeğeni idi. Haram’ın Amir kabilesi mensupları tarafından iyi karşılandığı anlaşıyor. Lâkin, Haram reise hitap ederken, kabileden bir adam gizlice arkasına geçip mızrakla ona hücum etti. mızrak ensesine saplandığı vakit, Haram’ın “Allah büyüktür. Kâbe’nin sahibi şahidimdir ki, ben gayeme ulaştım” dediği işitildi. (Buhari) Haram bu şekilde kahpece öldürüldükten sonra, kabile ileri gelenleri, öteki Müslüman öğretmenlerin de öldürülmesi için, kabile efradı arasında tahriklere başladılar. Kabilenin fertlerinden biri “Fakat, reisimiz Ebu Bara onlara kefil oldu. Kendilerine hücum edemeyiz” dedi. Ondan sonra, kabile ileri gelenleri, Hz. Peygamber (S.A.V.)’tan Müslüman öğretmenler isteyen iki kabilenin ve diğer bazı kabilelerin yardımı ile, bu öğretmenlere saldırdılar. Onların “Biz buraya dövüşmeye değil, vaaz etmeye geldik” şeklindeki hitabı fayda vermedi. Müslümanları katletmeye başladılar. Yetmiş kişilik gruptan yalnız üç kişi kurtuldu. Bunlardan bir tanesi topaldı ve çatışma başlamadan bir tepeye çıkmıştı. Diğer ikisi de develeri otlatmak üzere ormana gitmişlerdi. Ormandan döndüklerinde, altmış altı arkadaşlarının dövüş meydanında yatan cansız gövdeleriyle karşılaştılar. İki Müslüman müşavere ettiler. Bir tanesi “Gidip bunu Hz. Peygamber (S.A.V.)’a haber verelim” dedi. Öteki “Allah’ın Habibi tarafından bize başkan tayin edilen din kardeşimizin öldürüldüğü yerden ayrılmam” dedi. Ondan sonra, tek başına müşriklere saldırdı ve dövüşerek şehit oldu. Ötekini esir aldılar, fakat kabile reisinin va’dini yerine getirmek üzere sonradan serbest bıraktılar. Öldürülen bu yetmiş kişilik Müslüman öğretmenler grubu içinde Hz. Ebubekir (R.A.)’in azatlısı Amir bin Fuhayra (R.A.) da vardı. Onu öldüren Cebbar isimdeki adam sonradan Müslüman olmuştu. Cebbar, Müslümanların kütle halindeki bu katliamı neticesinde İslâmiyeti kabul ettiğini anlatmıştı. Cebbar’ın kendi rivayeti şu idi: “Amir’i öldürdüğüm sırada ‘Vallahi ben gayeme eriştim’ dediğini işittim ve Müslümanların ölürken neden böyle bir söz söylediğini kendisine sordum. Amir, cevaben, Müslümanların Allah yolunda ölmeyi bir nimet ve bir zafer saydıklarını söyledi.” Bu cevabın çok tesiri altında kalan Cebbar İslâmiyeti ciddî şekilde tetkik etmeye başladı ve en nihayet Müslüman oldu. (Hişam ve Usud el-Gaba)

Seksen müslümanın menfur bir entrikaya kurban gittiği hakkındaki iki üzücü haber Medine’ye aynı zamanda ulaştı. Öldürülenler alelâde kimseler değildi. Onlar Kur’an’ın hâmilî ve hâfızî idiler. Hiçbir suç işlememişler ve kimseye zarar vermemişlerdi ve bir muharebeye de gitmiş değillerdi. Allah ve din adına, söylenmiş bir yalan ile düşman tuzağına düşürülmüşlerdi. Bu olaylar İslâmiyet düşmanlığının keskin ve zorlu olduğunu açıkça göstermiştir. Fakat, Müslümanların azmi ve hamiyeti de aynı derecede keskin ve zorlu idi.

BENİ MUSTALİK İLE ÇATIŞMA

Uhud muharebesinden sonra Mekke’de şiddetli bir kıtlık baş göstermişti. Allah’ın Habibi, Mekkelilerin kendisine karşı beslediği düşmanlığa aldırmaksızın ve bütün memleketi kendi aleyhine çevirmek maksadıyla baş vurdukları entrikalara ehemmiyet vermeksizin, ihtiyaç içinde kıvranan Mekke fukarasına yardım etmek için para topladı. Bu iyi niyet ifadesinin Mekkeliler üzerinde hiçbir

tesiri olmadı, onların düşmanlığını yumuşatmadı. Bilâkis bu düşmanlık daha da şiddetlendi. O ana kadar İslâmiyete sempati gösteren kabileler de düşman kesildiler. Bunlardan biri Beni Mustalik kabilesi idi. Evvelce bu kabilenin mensupları Müslümanlarla iyi geçiniyorlardı. Fakat, şimdi Medine'ye hücum etmek için hazırlanmaya başladılar. Allah'ın Habibi (S.A.V.) bunu haber alınca, araştırma yapmak üzere adamlar gönderdi. Bu adamlar geri geldiklerinde haberleri doğruladılar. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu hücumu önlemeye karar verdi. Topladığı askerî kuvveti Beni Mustalike karşı sevketti. İslâm askerleri Beni Mustalik ile karşılaşıncı, Hz. Peygamber (S.A.V.), düşmanı dövüşmeden geri çekilmeye ikna etmek için çalıştı. Düşman bunu reddedince savaş başladı ve birkaç saat içinde düşman yenildi.

Mekke müşrikleri fitne ve fesat çıkarmak hususunda kararlı oldukları gibi, dost kabileler de düşmanlığa başlamışlardı. Fakat, her nedense, Müslümanlar arasındaki münafıklar bu defa Müslüman ordusu saflarında muharebeye katılmışlardı. Belki de hainlik yapmak için bir fırsat ele geçireceklerini sanıyorlardı. Lâkin Beni Mustalik ile olan çatışma bir iki saat içinde bitmiş ve münafıklar muharebe esnasında hainlik yapmak için fırsat bulamamışlardı. Mamafih, Hz. Peygamber (S.A.V.) Beni Mustalik kasabasında bir iki gün ikamete karar verdi. Bu ikamet esnasında, bir kuyudan su çekme meselesi yüzünden bir Mekkeli Müslüman ile bir Medineli Müslüman arasında kavga çıktı. Eski bir köle olan Mekkeli Medineliliyi vurmaya başlayınca, bu Medineli, Ensar adıyla anılan öteki Medinelileri imdada çağırdı, Mekkeli de, muhacirin adıyla anılan öteki Mekkelileri imdada çağırdı ve mesele büyüdü. Heyecan arttı. Kimse olayın ne sebepten ortaya çıktığını sormuyordu. İki tarafın gençleri kılıçlarını kından çıkardılar. Abdullah bin Ubay İbn Salul bu kavgayı fırsat bildi ve karışıklık ateşini körüklemeye başladı. "Mekkeli muhacirlere şefkat ve muhabbet göstermek hususunda çok ileri gittiniz. Onlara yaptığınız bu iyi muamele başlarını döndürdü ve şimdi her şeyde siz Medinelilere zorbalık etmeye kalkıyorlar" diye nutuk çekti. Nutuk Abdullah'ın istediği neticeyi vermedi ve kavga büyümedi. Abdullah kötü niyetli sözlerinin yaratacağı tesiri hesaplarken yanıldı. Lâkin, Ensarı (Medinelileri) inandırdığını sanarak "Haydi Medine'ye dönelim. O zaman, Medine'nin hemşehrileri arasında en şerefli ve itibarlı olan, en hakir ve aşağılık olanı kovacaktır" diyecek kadar ileri gitti. En şerefli ve itibarlı olan tabiriyle kendisini, en hakir ve aşağılık olan tabiriyle de Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı kastetmişti. Bunu söylediği vakit, sadık Müslümanlar onun kötü niyetini derhal anladılar. Dinledikleri nutkun samimî olmadığını, kendilerini doğru yoldan çıkarmak için gelen şeytanın sözü olduğunu, söylediler. Bir delikanlı ortaya çıkıp amcası vasıtasıyla Allah'ın Habibi'ni hadiseden haberdar etti. Hz. Peygamber (S.A.V.) Abdullah bin Ubay ibn Salul'u ve arkadaşlarını çağırttı ve hadise hakkında kendilerinden bilgi istedi. Onlar, hadisede kendilerine isnat olunan sözleri ve hareketleri inkâr ettiler. Hz. Peygamber (S.A.V.) ses çıkarmadı. Fakat, hakikat ağızdan ağza yayılmaya başladı. Bir müddet sonra, Abdullah bin Ubay ibn Salul'un öz oğlu Abdullah da olup bitenleri işitti ve derhal Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı görmeye gidip dedi ki: "Ya Resul Allah! Babam size hakaret etmiş. Onun cezası ölümdür. Buna karar verirseniz, babamı öldürmeye beni memur etmenizi isterim. Bunu yapmaya başkasını memur ederseniz ve babam da o adamın elinden ölürse, ben de o adamı öldürerek babamın intikamını almaya kalkabilirim ve böylece Allah'ın gadabını ve hoşnutsuzluğunu üzerime çekebilirim."

Allah'ın Habibi (S.A.V.) şöyle cevap verdi: "Fakat benim öyle bir niyetim yok ki. Babanıza saygı ve şefkatle muamele edeceğim." Delikanlı Abdullah, babasının vefasızlığını ve nezaketsizliğini Resulüllah (S.A.V.)'in kalpliliği ile mukayese edince, babasına karşı fena halde hiddetlendi. Fakat bunu kimseye belli etmeyerek Medine'ye doğru yola çıktı. Yolda babasını durdurup, Hz. Peygamber (S.A.V.)'a karşı sarf ettiği sözleri geri almadıkça yoluna devam etmesine müsaade etmeyeceğini bildirdi. "Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın aşağılık ve şerefsiz ve senin itibarlı ve şerefli olduğunu söyleyen dudaklar, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın itibarlı ve şerefli ve senin ise aşağılık ve şerefsiz olduğunu söylemedikçe buradan daha ileriye gidemezsin" dedi. Abdullah bin Ubay ibn Salul bundan hem hayrete düştü hem de korktu ve "Hakkın var oğlum; Muhammed şerefli dir ben ise şerefsizim" dedi. Bunun üzerine delikanlı Abdullah, babasını kendi haline bıraktı. (Hişam, Cilt 2)

Çevirdikleri haince dalavereler ve zararlı entrikalar dolayısıyla Medine'den sürülmelerine lüzum duyulan iki Yahudi kabilesinden evvelce bahsetmiştik. Bu iki kabilelerden biri olan Beni Nadir'in bir kısmı Suriye'ye, bir kısmı da Medine'nin kuzeyinde bulunan Hayber kasabasına göç etmişti. Hayber, Arabistan'da kuvvetle tahkim edilmiş bir Yahudi merkeziydi. Oraya göç eden Yahudiler, Arapları Müslümanlar aleyhine tahrik etmeye başladılar. Mekkeliler zaten amansız İslâmiyet düşmanları idi. Onları Müslümanlar aleyhine ayaklandırmak için fazla tahrik etmeye lüzum yoktu. Necid havalisinde yaşayan Gatafan kabilesi de, Mekkelilerle olan dostane münasebetleri dolayısıyla, Müslümanlara düşmandı. Hayber'de yerleşen Yahudiler Mekke'deki Kureyşlilere ve Necid'deki gatafanlara esasen güveniyorlardı. Bunlardan başka, Beni Suleym ile Ben, Esed kabilelerini de Müslümanlar aleyhine çevirmeyi tasarlıyorlardı. Keza, Yahudilerle ittifakı bulunan Beni Sa'd kabilesini de, İslâmiyet aleyhinde Mekkelilerle, birleşmeye ikna etmişlerdi. Bir sürü dalaverelerden sonra, Arap kabileleri arasında, Müslümanlarla dövüşmek için bir ittifak meydana getirilmişti. Bu ittifaka Mekkeliler, Mekke çevresinde bulunan kabileler, Necid kabileleri ve Medine'nin kuzey bölgelerinde yaşayan kabileler dahildi.

HENDEK MUHAREBESİ

Hicretin beşinci yılında büyük bir ordu meydana getirilmişti. Tarihçiler bu ordunun kuvvetini on bin ilâ yirmi dört bin kişi olarak tahmin etmişlerdir. Ancak, muhtelif Arap kabilelerinden meydana gelen böyle bir ordular birliği her halde on bin kişi değildi. Yirmi dört bin rakamı gerçeğe daha yakın görünüyor. Böyle bir kalabalık gürhün saldırmak istediği Medine kasabası ufak bir kasaba idi, bütün Arapların hep birlikte saldırmasına karşı duramazdı. O zamanlar Medine'nin erkek nüfusu, yaşlı erkeklerle, delikanlılar ve küçük erkek çocuklar dahil, üç bin civarında idi. Bu kadarcık bir nüfusa karşı, düşman, harp darp görmüş yirmi bin ilâ yirmi dört bin güçlü kuvvetli erkekten müteşekkil bir ordu toplamıştı. Memleketin dört bucağından toplandığı için, bu ordunun efradı iyi seçilmişti. Halbuki, bu kalabalık ordunun karşısına çıkmaya çağrılan Medine ordusu genç, ihtiyar her yaştaki erkeklerden müteşekkildi. Medine Müslümanlarının karşılaşmak zorunda kaldığı gayri müsait ihtimalleri insan kolayca tahmin edebilir. Çatışma eşit olmayan şartlar altında yapılacaktı. Düşmanın yirmi ilâ yirmi dört bin güçlü kuvvetli erkekten ibaret bir ordusuna karşı Müslümanların, biraz evvel belirttiğimiz gibi, kasabadaki genç, ihtiyar bütün erkeklerden meydana gelmiş üç bin kişilik bir kuvveti vardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) düşmanın geniş ölçüdeki hazırlıklarını öğrenince, bir harp meclisi topladı ve herkesten fikir sordu. Fikrine müracaat edilenler arasında, ilk İranlı Mühtedi Selman-ı Farisî (R.A.) da vardı. Hz. Peygamber (S.A.V.), büyük bir orduya karşı bir kasabayı müdafaa etmek için İran'da ne yaptıklarını Selman'dan sordu. Selman da "Kasabanın tahkimatı ve istihkâmları yoksa ve eldeki kuvvet küçükse, etrafına bir hendek kazarsınız ve kasabayı içeriden müdafaa ederiz" cevabını verdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu fikri beğendi. Medine'nin bir yanında tepeler vardır ve bunlar o yanı koruyan tabî bir müdafaa vasıtası teşkil eder. Yolların ve sokakların çok fazla olduğu başka bir yanda nüfus kalabalığı çoktu ve bu yandan baskın şeklinde bir hücum yapılamazdı. Şehrin üçüncü yanında evler, hurma bahçeleri ve biraz uzakta Beni Kureyza adındaki Yahudi kabilesinin müstahkem bir kalesi vardı. Bu Yahudi kabilesi Müslümanlarla bir barış anlaşması imzalamış olduğu için, bu yanın da düşman hücumuna karşı emin ve korunmuş olduğu düşünülmüştü. Dördüncü yan açık bir ova idi ve düşman hücumunun daha ziyade bu yandan yapılması ihtimali vâridi. Binaenaleyh Hz. Peygamber (S.A.V.), düşmanın baskın şeklinde ansızın yapacağı bir hücumu önlemek üzere, bu yanda hendek kazılmasına karar verdi. Müslümanlar bu vazifeyi aralarında taksim etmişlerdi. Her on kişi on metre uzunluğunda bir hendek kazacaktı. Böylece kâfi derinlikte ve genişlikte ve bir buçuk kilometre uzunluğunda bir hendek kazılmıştı. Hendek kazma işi devam ederken, Müslüman istihkâmcıları rastladıkları bir kayayı parçalayamadılar. Bundan haberdar edilen Hz. Peygamber (S.A.V.) derhal oraya gitti. Eline bir kazma alıp olanca kuvvetiyle kaya parçasına vurdu. Kıvılcımlar saçıldı ve Allah'ın Habibi "Allahu Ekber!" diye bağırdı. Hz. Peygamber (S.A.V.) ikinci defa yine bir kazma salladı. Yine kıvılcımlar saçıldı ve Hz. Peygamber (S.A.V.) yine "Allahu Ekber!" diye bağırdı. Hz. Peygamber (S.A.V.) üçüncü defa bir kazma daha salladı. Yine kıvılcımlar saçıldı; Allah'ın Habibi (S.A.V.)

yine “Allahu Ekber!” dedi ve kaya paramparça oldu. Sahabeler, Hz. Peygamber (S.A.V.) niçin tekrar tekrar Allahu Ekber diye bağırdığını sordular. Allah’ın Habibi şu cevabı verdi: “Ben bu kazma ile bu kayaya üç defa vurdum ve İslâmiyetin gelecekteki şan ve ihtişamına ait manzaraları üç defa aynen gördüm. Birinci defa saçılan kıvılcımlar içinde Bizans İmparatorluğunun Suriye’deki saraylarını gördüm ve o sarayların anahtarlarını bana verdiler. İkinci defa İran’ın Medayin’deki aydınlanmış saraylarını gördüm ve İran İmparatorluğunun anahtarlarını bana verdiler. Üçüncü defa San’a’nın kapılarını gördüm ve Yemen krallığının anahtarlarını bana verdiler. Bunlar Allah’ın va’dleridir ve umarım ki onlara, itimat edeceksiniz. Düşmandan size hiçbir zarar gelmeyecektir.” (Zurkani, Cilt 2 ve Bari Cilt 7)

Ellerindeki mahdut insan gücüyle Müslümanların kazdığı hendek askerî strateji bakımından mükemmel olamazdı. Fakat, hiç olmazsa düşmanın kasabaya birdenbire girmesini önleyecek gibi görünüyordu. Hendeğin aşılmaz bir mania olmadığını muharebe esnasındaki olaylar açıkça göstermişti. Kasabaya öteki yanlardan hücum etmek düşman için elverişli değildi. Binaenaleyh, müttefik Arap kabilelerinin teşkil ettiği büyük ordu hendeğin bulunduğu yandan Medine’ye yaklaşmaya başladı. Allah’ın Habibi (S.A.V.) bunu haber alır almaz, bin iki yüz kişi ile hendeğin müdafaasına koştu ve geri kalan kuvveti kasabanın öteki kısımlarını müdafa etmek için görevlendirdi.

Hendeği müdafa eden askerî kuvvetin sayısı hakkında tarihçiler birbirinden farklı tahminler yürütmüşlerdi. Bunu bazıları üç bin, bazıları bin ikiyüz ilâ bin üçyüz ve bazıları da yediyüz olarak göstermişlerdir. Bu tahminleri birbiri ile telif etmek güçtür, lâkin, mevcut delilleri iyice inceledikten sonra, Hendek müdafaasına iştirak eden Müslümanların sayısı hakkındaki her üç tahminin de doğru olduğu neticesine vardık. Bu tahminler muharebenin muhtelif safhalarına taalluk etmektedir.

MÜSAİT OLMAYAN ŞARTLAR ALTINDA DÖĞÜŞ

Yukarıda anlattığımız gibi, münafıkların Uhud’da geri çekilmesinden sonra muharebe meydanında kalan Müslüman askerlerinin sayısı yediyüze düşmüştü. Hendek muharebesi Uhud’dan sadece iki sene sonra cereyan etti. Tarih, bu iki sene içinde İslâmiyete çok sayıda iltihaklar vuku bulduğunu kaydetmiyor. İslâm muhâriplerinin bu müddet zarfında yediyüzden üçbine yükselmesi beklenemez. Lâkin, Uhud ile Hendek arasındaki devrede bir miktar çoğalmış olmaları muhtemeldir. Bu mülâhazaların ışığında, Hendek savaşına katılan İslâm muhâriplerinin bin iki yüz kişi olduğu hakkındaki tahmin doğru gibi görünüyor. Ancak, bazı kaynaklar bu rakamı neden üçbin bazıları da neden yediyüz olarak gösteriyor, diye sual varid olur. Biz buna, iki farklı rakam muharebenin iki ayrı safhasına taallük ediyor, diye cevap veririz. Hendek muharebesinin üç safhası vardı. Birinci safhada, Müslümanlar düşmanın Medine’ye yaklaşmasından evvel hendek kazmakla meşgul olmuştu. Bu esnada kazılan toprağı biraz öteye taşımak için çocukların hatta bir dereceye kadar kadınların yardım etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Binaenaleyh, hendek kazılırken Müslümanların tarafında topluca üç bin kişi bulunduğu düşünülebilir. Bu rakama çocuklar ve kadınlar dahildir. Çocuklar toprak taşımak suretiyle yardımda bulunabilirlerdi. Bütün İslâm seferlerinde faydalı olmak için erkeklerle yarış eden kadınların hendek kazılması ile ilgili talî işlerde çalıştığı muhakkaktır ve bunu gösteren deliller vardır. Kazı işi başladığı zaman çocuklar da yardım etmeye çağırılmıştı. Hemen hemen bütün kasaba halkı hendeğin kazılması işine katılmıştı. Fakat düşman gelip de muharebeye başlayınca, Hz. Peygamber (S.A.V.) onbeş yaşından küçük çocukların harekât sahasından çekilmesini emretmişti. Onbeş yaşından büyük olanların, istedikleri takdirde, muharebeye iştirakine izin verilmişti. (Halbiyye, Cilt 2)

Bundan anlaşılacağı vechile, hendek kazıldığı sırada Müslümanların sayısı muharebe başladıktan sonrakine nazaran çok daha fazla idi. Muharebe cereyan ederken küçük çocukların hepsi geri çekilmişti. Müslümanların sayısını üçbin diye zikreden tahminler sadece hendek kazma safhasına ve bin ikiyüz diye gösteren tahminler de yalnız yetişkin erkeklerin katıldığı fiilî muharebe safhası ile ilgilidir. Müslümanların sayısını yediyüz olarak gösteren tahminler hakkında henüz bir açıklama yapmamış isek de, bu tahminler bile bize göre doğrudur. Bu rakamı veren İbn İshak gibi

güvenilir bir yazardır ve o da İbn Hazm gibi aynı derecede muteber bir kaynağa dayanmaktadır. Bu rakamdan şüphe etmek güçtür. Muharebenin başka teferruatına baktığımızda, bu rakamın doğru olduğu neticesine varırız. Beni Kureyza, Müslümanlara karşı giriştiği taahhüt hilâfına, düşmanla birleştiği ve Medine'ye arkadan hücum etmeyi kararlaştırdığı zaman, bu Yahudi kabilesinin kötü niyetinden haberdar edilen Hz. Peygamber (S.A.V.), Medine'nin böyle bir Yahudi saldırısına maruz bulunan kısmına muhafızlar yerleştirmişti. Medine'nin bu kısmı, Beni Kureyza ile Müslümanlar arasındaki ittifak göz önünde tutularak, başlangıçta savunmasız bırakılmış ve bu yönden yapılacak bir düşman saldırısına Beni Kureyzanın engel olacağı düşünülmüştü. Beni Kureyza'nın düşmana iltihak ettiği Allah'ın Habibi'ne haber verildiğinde ve ittifak dolayısıyla emniyet içinde oldukları sanılan o taraftaki Müslüman kadınlarının artık emniyette olmadıkları anlaşıldığında, Allah'ın Habibi kasabanın şimdi hücumu maruz bulunan iki ayrı ayrı kısmını korumak üzere biri ikiyüz diğeri üçyüz kişilik iki kuvvet göndermişti. Allah'ın Habibi bu iki gruba arada sırada Allahu Ekber diye bağırma ve bu suretle Müslüman kadınlarının emniyette olduğunu İslâm ordusunun ana kuvvetine bildirmelerini emretmişti. Binaenaleyh, İbn İshak'ın Hendek Gazvesine katılan İslâm kuvvetini yedi yüz kişi olarak tahmin etmesi de doğrudur. Bin iki yüz kişilik kuvvetten beş yüzü, kasabanın arka tarafını korumak için görevlendirilerek sevk edilirse, geriye yediyüz kişi kalır. Böylece, Hendek savaşına katılan İslâm askerlerinin sayısı hakkındaki tahminlerin üçü de doğrudur.

Binaenaleyh, hendeği müdafaa etmek için Hz. Peygamber (S.A.V.)'in elinde sadece yediyüz kişi vardı. Gerçi hendek kazılmıştı. Fakat düşmanın ordusu gibi büyük bir orduyu, hatta hendeğin yardımıyla dahi olsa, karşılamak ve defetmek imkânsız gibi görünüyordu. Ancak, Müslümanlar, her zaman olduğu gibi, Allah'a güveniyorlar ve O'nun yardımına istinat ediyorlardı. Müslüman kadınları ve çocukları kasabanın emin ve masun sanılan iki semtine gönderilirken, küçük İslâm kuvveti de düşman sürülerini bekliyordu. Düşman hendeğe geldiği zaman şaşırdı. Zira o zamana kadar Araplar arasındaki muharebelerde böyle bir strateji kullanılmamıştı. Binaenaleyh, hendeğin beri tarafında ordugâh kurmaya ve Medine'ye nasıl saldıracakları ve nasıl girecekleri hususunda müşavere etmeye karar verdiler. Kasabanın bir yanını hendek koruyordu. İkinci bir yanda tepeler tabî bir müdafaa vasıtası teşkil etmekte idi. Üçüncü bir yanda taştan evler ve hurma bahçeleri vardı. Kasabanın hiçbir yanından düşmanın baskın şeklinde bir hücumu geçmesi mümkün değildi. Düşman komutanları istişare ettiler ve hâlâ Medine'de yaşayan Beni Kureyza ismindeki Yahudi kabilesini Müslümanlarla yaptıkları ittifaktan caydırmaya çalışmak ve Medine'ye karşı girişilen bu hayatî taarruzda Arap kabileleri birliğine katılmaya ikna etmek gerektiği neticesine vardılar. Kasabaya girmek için kendilerine ancak Beni Kureyza geçit verebilirdi. En sonunda Ebu Süfyan, Medine'den sürülen Beni Nadir kabilesinin reisi Arap kabilelerini Medine'ye karşı hücumu kışkırtanların elebaşısı Huyai bin Ahtab adındaki Yahudiye seçti ve kasabaya arkadan hücum imkânını sağlamak için Beni Kureyza ile müzakerede bulunmaya memur etti. Huyai bin Ahtab, Beni Kureyzanın liderini görmek üzere Yahudi müstahkem kalesine gitti. Yahudiler evvela onu kabul etmek istemediler. Fakat Huyai, Müslümanları yenilgiye düşürmek için bu zamanın en müsait zaman olduğunu anlattı ve Kureyza kabilesinden Ka'bı kandırmaya muvaffak oldu. Bütün Arabistan, Müslümanları yok etmek için ayaklandığını da söyledi. Hendeğin beri tarafında kamp kuran kuvvetli bir ordu değil, Müslümanların mukavemet edemeyeceği zinde ve güçlü erkeklerden oluşan insan deryasıdır, diye de ilân etti. En sonunda, müşrik ordusu hendeği aşmaya muvaffak olur olmaz, Müslüman kadınları ile çocuklarının bir emniyet tedbiri olarak gönderildiği semte Beni Kureyza tarafından hücum edilmesi hususunda anlaşmaya varıldı. Müşrikler bu plânın Müslüman mukavemetini ezeceğini ve kadın, erkek, çoluk, çocuk bütün Müslümanlar için bir ölüm tuzağı teşkil edeceğine inanıyorlardı. Plân kısmen bile başarıya ulaşırdı, Müslümanlara çok pahalıya oturacak ve durumlarını çok güçleştirecekti. Bu ölüm tuzağından kurtulmaları da mümkün olmayacaktı.

BENİ KUREYZANIN İHANETİ

Beni Kureyza'nın, evvelce belirttiğimiz gibi, Müslümanlarla ittifakı vardı. Müslümanların yanında savaşa katılmasalar bile, hiç olmazsa kendi topraklarından düşmana geçit vermeyecekleri

bekleniyordu. Binaenaleyh, Hz. Peygamber (S.A.V.), Medine'nin Beni Kureyza ittifakı ile korunan kısmını tamamen savunmasız bırakmıştı. Beni Kureyza, kendine Müslümanların itimat ettiğini biliyordu. Binaenaleyh müşrik Arapların ittifakına katılmaya karar verince, bunu Müslümanlara belli etmemek için, müşriklerle anlaştı. Çünkü o zaman Müslümanlar şüphelenip Medine'nin Beni Kureyza tarafına düşen kısmında müdafa tedbirleri alacaklardı. Yahudilerin bu hareketi çok tehlikeli bir suikasttı.

Müslümanlara iki taraftan hücum etmek konusunda mutabakata varılınca, Arap ordusu hendeğe saldırdı. Ancak, birkaç gün geçtiği halde bir netice çıkmadı. Bunun üzerine, yüksek bir tepeye okçular yerleştirip hendeği müdafa eden Müslüman gruplarına buradan oklarla hücum etmeyi düşündüler. Müdafaadaki Müslüman grupları, birbirlerinden kısa fasıllarla ayrılmış olarak, hendeğin kenarında duruyorlardı. Müslüman müdafaasında gevşeme alâmetleri belirdiği vakit, müşrikler en iyi süvarilerinin yardımıyla hendeği aşmaya çalışacaklardı. Müşrikler, bu çeşit saldırıların tekerrürü halinde, hendeğin Müslümanlar tarafındaki kısmında bir köprü başı ele geçirebileceklerine ve buraya bütün kuvvetlerini aktarıp kasabaya karşı umumî taarruza kalkabileceklerine inanıyorlardı. Binaenaleyh, birbiri ardınca hücumlar yapıldı. Müslüman müdafiler durmadan dinlenmeden dövüşmeye mecbur kalıyorlardı. Bir gün bu saldırıları püskürtmek için o kadar meşgul olmuşlardı ki, bazı namazları vaktinde kılamamışlardı. Allah'ın Habibi Hz. Peygamber (S.A.V.) buna çok üzüldü ve "Allah bu kâfirlerin cezasını versin! İbadetimize manî oldular" dedi. Bu olay düşmanın hücumunun ne kadar şiddetli olduğunu göstermektedir. Fakat, aynı zamanda, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın Allah'a ibadeti her şeyden üstün tuttuğunu da göstermektedir. Medine dört yandan kuşatılmıştı. Yalnız erkekler değil, kadınlar ve çocuklar da muhakkak bir ölümle karşı karşıya bulunuyordu. Bütün kasaba endişe içinde idi. Buna rağmen Allah'ın Habibi yine de namazların vaktinde kılınmasını düşünmekten geri kalmıyordu. Müslümanlar, Hristiyanlar ve Hindular gibi, Allah'a yalnız haftada bir gün ibadet etmezler. Günde beş vakit ibadet etmek şöyle dursun; bir defa bile ibadet etmek bile zordur. Fakat Hz. Peygamber (S.A.V.) savaş esnasında dahi her gün cemaatle beş vakit namaz kıldırırdı. Bu namazlardan biri düşman hücumu yüzünden geri kalırsa, çok müteessir olurdu.

Şimdi tekrar muharebeye dönelim. Düşman cepheden hücum ederken, Beni Kureyza da Müslümanlara gafil avlayacak şekilde arkadan hücumla geçmeyi planlıyordu. Amaçları kasabaya arkadan girip oraya sığınan kadınları ve çocukları kılıçtan geçirmektir. Bir gün Beni Kureyza, kadınlarla çocukları korumak için muhafızlar verilip verilmediğini, verilmişse kaç kişi olduklarını anlamak için bir casus gönderdi. Aileler için etrafı çitle çevrilmiş hususî bir yer vardı ki, düşman burayı hedef olarak seçmişti. Casus buraya gelip çitin etrafında dolaşmaya ve şüpheyi davet edecek şekilde etrafa bakmaya başladı. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın halası Safiye onu gördü. Orada nöbet bekleyen tek bir erkek muhafız vardı fakat o da hasta idi. Safiye meseleyi nöbetçiye anlattı ve kasabanın bu kısmında kadınların ve çocukların ne kadar müdafaasız olduklarını düşmana haber vermeden önce bu casusu yakalamasını tavsiye etti. nöbetçi Müslüman muhafız hastalığı ve dermansızlığı yüzünden bir şey yapamayacağını söyleyince, Safiye eline bir değnek alıp bu davetsiz misafirle boğuşmaya başladı. Öteki kadınların da yardımıyla casus Yahudiye yere yıkmaya ve öldürmeye muvaffak oldu. Bu adamın Beni Kureyza tarafından gönderilmiş bir ajan olduğu sonunda meydana çıktı. Müslümanlar, kasabanın o zamana kadar tehlikeden emin sandıkları bu kısmına başka düşman taarruzları yöneltilebileceğinden endişe etmeye başladılar. Lâkin cepheden yapılan taarruz o derece şiddetliydi ki, elde bulunan bütün İslâm kuvvetini bu taarruzun önlenmesi için kullanmak icap ediyordu. Mamafih, Allah'ın Habibi (S.A.V.) kuvvetin bir kısmını kadınlarla çocukların müdafaası için ayırmaya karar verdi. Bu savaşa katılan Müslümanların sayısını incelerken belirttiğimiz gibi, bin ikiyüz kişiden beş yüzünü, Hz. Peygamber (S.A.V.) kasabadaki kadınlarla çocukları korumaya memur etmişti. Binaenaleyh, onsekiz bin ilâ yirmi bin kişilik bir orduya karşı hendeği müdafa etmek için yalnız yediyüz kişi kalmıştı. Maruz bulundukları zorluklar karşısında, birçok Müslümanların cesareti kırılmıştı. Durumun ne kadar nazik olduğunu ve kasabayı kurtarmanın ne kadar imkânsız görüldüğünü Hz. Peygamber (S.A.V.)'a anlattılar ve ondan Allah'a niyaz etmesini istediler. Keza Hz. Peygamber (S.A.V.)'dan, kendilerine bu müşkül anında

okuyacakları hususî bir duâ öğretmesini de rica ettiler. Allah'ın Habibi (S.A.V.) “Korkmayın! Allah sadece metanetinizi halel gelmekten sizi koruması, kalbinize cesaret vermesi ve endişeden sizi kurtarması için dua edin” diye cevap verdi. Hz. Peygamber (S.A.V.)’ın kendisi şöyle duâ emiştî:

Yarabbi! Sen Kur'an'ı bana indirdin. Kimseyi hesaba çekmekte gecikmezsin. Bize saldırmaya gelen şu sürüleri bozguna uğrat. Yarabbi, Sana yine niyaz ediyorum: Onları mağlubiyete uğrat; bizi onlara galip kıl; ve onların kötü niyetlerini hüsrânla neticelendir. (Buhari)

Keza şu şekilde de duâ etmiştî:

Yarabbi! Dert ve ıstırap içinde iken Senden yardım niyaz edenleri iştirsin. Endişeye kapılmış olanların duâlarını kabul edersin. İstiraptan, endişeden ve korkudan beni kurtar. Benim ve sahabelerimin ne kadar çetin zorluklarla mücadele ettiğimizi Sen bilirsin. (Zurkani)

İslâm ordusu içindeki münafıkların sinirleri başkalarinkinden daha fazla bozulmuş, cesaretleri daha fazla kırılmıştı. Kendi taraflarının şerefini; kendi kasabalarının, kendi kadınlarının, kendi çocuklarının emniyetini zerre kadar düşünmez olmuşlardı. Fakat, kendi hemşehrilerine karşı göz göre göre düşmeyi de istemiyorlardı. Binaenaleyh, asılsız sahte bahanelerle Müslümanları terk etmeye başladılar. Kur'an Ahzap Suresinin ondördüncü ayetinde bundan bahsetmiştir.

وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا

Onlardan bir grup Peygamberden izin isteyerek “Evlerimiz açık ve muhafazasızdır” demişlerdi. Halbuki evleri açık ve savunmasız değildi. Onlar sadece kaçmayı düşünüyorlardı.

Muharebenin o andaki durumunu ve o vakit Müslümanların ne gibi şartlar içinde bulunduğunu Kur'an aşağıdaki ayetlerde anlatıyor:

إِذْ جَاؤُكُمْ مِّنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا

Onlar yukarıdan ve aşağıdan üzerinize gelmişlerdi ve gözleriniz yılmış ve yürekleriniz ağızlarınıza gelmişti ve Allah hakkında türlü türlü düşüncelere kapılmıştınız. İşte o zaman müminler büyük imtihan karşısında kalmışlar ve çok şiddetli bir sarsıntı geçirmişlerdi. Münafıklar ve hasta yürekli “Allah ve Resulü bize sadece boş vaatlerde bulundular” demişlerdi. Yine onlardan bir grup “Ey Medine halkı! Düşmana karşı tutunacak yeriniz yoktur, binaenaleyh geri dönün” demişlerdi (33:11-14)

Burada Müslümanlara, cepheden müttetik Arap kabileleri ordusunun ve arkadan Yahudilerin hücumlarına nasıl maruz kaldıkları ve o zaman nasıl feci bir durumda oldukları hatırlatılıyor. Gözleri korkmuş ve yürekleri ağızlarına gelmişti. Allah'tan bile şüphe etmeye başlamışlardı. Müminler o zaman imtihan geçiriyorlardı. Hepsisi de çok sarsılmışlardı. Münafıklar ve maneviyat hastası olanlar “Allah ve Resulü hepimizi yalan vaatlerle aldattılar” demeye başlamışlardı. Hatta onlardan bir grup “Artık savaş edilmez. Geri dönmekten başka yapacak şey yoktur” diyerek İslâm askerinin cesaretini kırmaya kalkışmışlardı.

Bu münasebetle gerçek müminlere nasıl davranmış olduğunu Kur'an anlatıyor:

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا
زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّن قَضَىٰ
نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

Müminler müttefik askerlerini görünce “Allah ve Resülü bize bunu va’dettiler; ve Allah ve Resülü doğru söylediler” demişlerdi. Bu sadece onların imanını ve Allah’a bağlılıklarını arttırdı. Müminler içinde Allah’a karşı giriştikleri taahhüde bağlı olanlar vardır. Onlardan bir kısmı taahhütlerini yerine getirdiler, bir kısmı da yerine getirmek için bekliyor ve durumlarında katien bir değişiklik olmamıştır. (33:23,24)

Yani, gerçek müminler münafıklardan ve metanetsizlerden farklı idi. Düşmanın sayıca kat kat üstünlüğünü görünce, Allah’ın ve Resulünün kendilerine esasen bildirmiş olduğu şeyi hatırladılar. Arap kabilelerinin hep birlikte yaptığı bu hücum Allah’ın ve Resulünün gerçekliğine burhandı. Hakikî müminlerin maneviyatı sarsılmıştı. Onlardaki Allah’a teslimiyet ruhu ve iman gayreti bilâkis artmıştı. Gerçek müminler Allah’a karşı giriştikleri taahhüde bağlı kaldılar. Onlardan bazıları şehit olmak suretiyle gayelerine ulaşmışlardı. Bazıları da, sadece Allah yolunda ölmeye ve böylece gayelerine erişmeye bekliyordular.

Düşman hendeğe ardı arkası kesilmeyen şiddetli hücumlar yapıyor ve bazen onu aşmaya muvaffak oluyordu. Bir gün düşmanın mühim komutanları karşıya geçmeye muvaffak oldular. Fakat, Müslümanların çok cesurane bir karşı hücumuyla çekilmeye mecbur kaldılar. Bu çatışmada müşriklerin büyük reislerinden Nevfel öldürülmüştü. Bu öyle büyük bir lider idi ki, müşrikler onun cesedinin bile hakarete maruz kalması ihtimalinden dehşete düşmüşler ve ceset kendilerine iade edildiği takdirde on bir dirhem para ödeyeceklerine dair Hz. Peygamber (S.A.V.)’a haber göndermişlerdi. Bu, bir cesedin iadesi için çok yüksek bir bedel idi. Müşrikler suçluluk duygusunun tesiri altında böyle bir teklif yapmışlardı. Uhud muharebesinde Müslüman ölümlerini kesip parçaladıkları için, Müslümanların da aynı şeyi yapmasından korkuyorlardı. Fakat İslâmiyetin talim ve telkinleri bambaşka idi. Bir ölüyü, kesip parçalayarak, hakarete bulunmaya İslâmiyet haram kılmıştır. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu teklifi alınca, “Bu cesedin bize ne lüzumu var? İstiyorsanız onu alınız. Karşılık olarak bedel ödemenizi istemeyiz” demişti (Zurkani, Cilt 2, Sayfa 114)

Muir “MUHAMMEDİN HAYATI” adlı eserinde (Londra, 1878, sayfa 322) Müslümanlara karşı yapılan taarruzun şiddetini belâgatla ifade etmiştir. Buna dair olan parçayı aşağıya iktibas ediyoruz ve bunu yaptığımız için kimseden özür dileyerek kendisini razı etmek mecburiyetini duymuyoruz:

Ertesi sabah, Muhammed, bütün müttefik kuvvetinin kendisine karşı savaş düzeninde tertiplenmiş olduğunu gördü. Düşman manevralarını başarısızlığa uğratmak için kendi tarafında çok süratli hareket etmek ve devamlı surette uyanık bulunmak icap ediyordu. Düşman şimdi umumî bir taarruza kalkacak gibi davranıyor, biraz sonra tümenlere ayrılarak muhtelif mevzilere birbiri arkasına hızlı ve şaşırtıcı saldırılara geçiyor ve en sonunda fırsat kollayıp sürekli ve bunaltıcı okçu hücumları himayesinde hendeği zorlamaya teşebbüs ediyordu. Şehre karşı ve Muhammed’in çadırına karşı, Halid ve Amr gibi tanınmış komutanlar tarafından tekrar tekrar cesurane hamleler yapılıyor ve bunlar mütemadi karşı hamlelerle ve yorulma bilmez oklu ve yaylı askerlerle ancak tardedilebiliyordu. Bu hal bütün güb devam etti; ve Muhammed’in ordusu uzun cephe hattını korumaya ancak yettiği için, savaşa dinlenmiş taze ihtiyatlar sürmek bahis konusu olamazdı. Hatta geceleyin bile Halid, kuvvetli bir süvari müfrezesiyle, tehlikeli durumu devam ettiriyor ve savunma hattını yine tehdit ederek Müslümanların sık fasılalarla nöbetçiler ve öncüler tutmaya mecbur bırakıyorlardı. Fakat düşmanın bütün gayretleri etkisiz kalmış ve hendek aşılammıştı.

Savaş dört gün sürmüş olduğu halde göğü göğse çarpışma cereyan etmemiş, fazla kan dökülmemişti. Yirmi dört saatlik çarpışmalarda düşmandan sadece üç ve Müslümanlardan da beş kişi ölmüştü. Eva kabilesi reislerinden ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın çok sadık taraftarlarından Sa'd bin Muaz yaralanmıştı. Mamafih, yapılan üst üste saldırılarda hendek kısmen zarara uğramış ve bu durum yeni saldırıları kolaylaştırmıştı. Büyük şecaat ve sadakat sahneleri müşahade edilmişti. Gece soğuktu ve belki de Arabistan'ın en soğuk gecesi idi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın kutsal eşi Hz. Ayşe (R.A.)'nin ifadesine göre, Hz. Peygamber (S.A.V.) hendeğin hasar gören kısmını korumak üzere defalarca uykusunu terk etti. takati kesilince tekrar uyumaya geldi, fakat biraz ısındıktan sonra yine hendeği müdafaa etmeye koştu. Bir kere o kadar yorgun ve bitkin bir halde idi ki, kımıldamaya bile takati yok gibi görünüyordu. Bunun üzerine, gecenin ayazında hendekte nöbetçilik görevini sâdık bir Müslümana devretmek arzusunu izhar eyledi. Çok geçmeden bir ses duydu. Bu, Sa'd bin Bakkas'ın sesi idi. Hz. Peygamber (S.A.V.) niçin geldiğini sordu. O da "Şahsınızı korumak için" diye cevap verdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) "Benim şahsımı korumaya hacet yok. Hendeğin bir kısmı zarara uğradı, git ve onu koru ki, Müslümanlar emniyet ve selâmette olsunlar" dedi. Sa'd gitti ve Hz. Peygamber (S.A.V.) biraz uyuyabildi. (Bu bir tesadüf eseri idi. Çünkü, Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine'ye ilk geldiğinde ve şahsı büyük bir tehlikeye maruz kaldığında, onu korumak üzere muhafızlık yapmayı teklif eden yine Sa'd bin Vakkas idi.) bu çetin günlerde Hz. Peygamber (S.A.V.), başka bir defa, bir silah şakırtısı duydu. "Kim var orada?" diye sordu ve "İbad bin Bişr" cevabını aldı.

"Yanında birisi var mı?" diye sordu Hz. Peygamber (S.A.V.)

"Evet Ya Resul Allah! Sahabelerden bir grup var. Çadırını koruyacağız" diye cevap verdi İbad (R.A.). bunun üzerine Hz. Peygamber (S.A.V.):

"Benim çadırımı bırakın. Müşrikler hendeği aşmaya çalışıyor. Gidip onlarla dövüşün" buyurdu. (Halbiyya, Cilt 2)

Evvelce belirttiğimiz gibi, Yahudiler kasabaya gizlice sokulmaya çalışmışlardı. Buna teşebbüs eden bir Yahudi casusu da yakalanıp öldürülmüştü. Yahudiler çevirdikleri entrikanın meydana çıktığını görünce, müttefik Arap kabilelerine açıktan açığa yardım etmeye başladılar. Lâkin, arka taraftan müşterek bir taarruza teşebbüs etmemişlerdi. Zira bu taraftaki saha dardı ve oraya Müslüman nöbetçiler ve muhafızlar yerleştirilince geniş ölçüde bir taarruz imkânsızlaşmıştı. Ancak, birkaç gün sonra, Yahudiler ve müşrik Araplar Müslümanlara aynı zamanda birden bire hücum etmeyi kararlaştırmışlardı.

MÜTTEFİK ARAP KABİLELERİ ORDUSU DAĞILIYOR

Fakat, bu tehlikeli plân, Allah tarafından mucizevî bir şekilde başarısızlığa uğratıldı. Bunun ne tarzda cereyan ettiğini anlatalım: Gatafan kabilesinden Nuaym isminde birisinin İslâmiyete meyli vardı. Gerçi kendisi müşrik Arap ordularına katılıp hendeğe kadar gelmişti amma, Müslümanlara yardım etmek için fırsat kolluyordu. Yalnız başına bir şey yapamazdı. Lâkin, Yahudilerin müşrik Araplarla ittifak yaptığını ve Müslümanlar için muhakkak surette mahvolma tehlikesi belirdiğini görünce, Nuaym Müslümanları kurtarmak için elinden geleni yapmaya karar verdi. Beni Kureyza'nın gidip reisleriyle görüştü. Arap orduları çekilecek olursa, Yahudiler Müslümanların kendilerine nasıl bir muamele yapacağını düşünüyorlardı. Yahudiler Müslümanlara karşı bir anlaşma ile taahhüt altına girdiklerinden, taahhütlerine bağlı kalmayanların hak ettiği cezaya maruz kalmayacaklar mıydı? Bu çeşit sualle Yahudilerin ileri gelenlerini korkuttu. Yerimizde sen olsaydın ne yapardın diye kendisinden sordular. Nuaym onlara müşrik Araplardan yetmiş kadar rehine istemelerini tavsiye etti. müşrik Arapların Yahudilerle beraber taarruza geçmek hususundaki niyetleri halisane ise, böyle bir isteği reddedemezlerdi. Kendileri arkadan Müslümanlara hücum edince, bölgelerindeki stratejik noktaları bu yetmiş kişinin müdafaa edebileceğini müşrik Araplara söyleyebilirlerdi.

Nuaym bu görüşmeden sonra müşrik Arap liderlerine gitti. Yahudiler giriştikleri taahhüde riayet etmezlerse müşrik Araplardan evvela rehineler isteyip sonradan Müslümanları yatıştırmak için bu rehineleri onlara teslim ederlerse, ne yapacaklarını bu liderden sordu. Yahudilerin dürüst olup olmadıklarını denemek ve müşterek taarruza derhal katılmalarını onlardan istemek müşrik Arap liderleri için mühim değil miydi? Müşrik Arap liderleri çok makul buldukları bu tavsiyeye uyarak Yahudilere haber gönderdiler ve planlanmış taarruz için müttefik Arap kabilelerinin hazır olduğu bu anda Yahudilerin de kasabaya arkadan hücum edip etmeyeceğini sordular. Yahudiler, ertesi günün kendileri için istirahat ve ibadet günü olduğunu ve o gün harp edemeyeceklerini bildirdiler. Saniyen, kendilerinin Medineli, ve Arap kabilelerini ise başka şehir ve kasabalara mensup taşralı, olduklarını ve bu müttefik kabileler muharebeden kaçtığı takdirde Yahudilerin kötü durumda kalacağını söylediler. Binaenaleyh, Araplardan kendilerine yetmiş kişinin rehine olarak verilmesi lüzumunu belirttiler. Buna muvafakat edildiği takdirde, Yahudiler planın kendilerine ait kısmını tatbik etmeye hazırdılar. Karşılıklı şüphe ve tereddüt esasen belirmeye başlamıştı. Müşrik Araplar Yahudilerin talebini kabul etmediler. Yahudiler müttefik Araplarla yaptıkları antlaşmaya dürüstlük ve iyi niyetle bağlı iseler, bu kabil teklifleri ileri sürmekte bir mana yoktur, dediler. Şüphe cesareti zedelediği için, Arap ordularının şevki kırıldı ve gece karanlığı bastığında şüpheler ve zorluklardan duydukları sıkıntı ve üzüntü ile uykuya daldılar. Müşrik Arapların subayları da, askerleri de bezgin ve neşesiz bir halde çadırlarına çekilmişlerdi. Ondan sonra bir mucize oldu; Müslümanlara gökten yardım indi. Şiddetli bir rüzgar esmeye başladı. Çadırlar söküldü. Kaynayan tencereler ateşlerin üstüne devrildi. Ordugâhda yanan ateşlerden bir kısmı söndü. Putperest Araplar bu ateşleri bütün bir gece yanar bir halde tutmak gerektiğine inanırlardı. Alevler çıkarak yanan bir ordugâh ateşi gelecek için hayırlı bir alâmet sayılırdı. Bir çadırın önündeki ateş sönerse, o çadırda yatan askerler bunu kötüye yorarlar ve o gün muharebeye girmezlerdi. Müşrik Arap komutanları zaten şüphe ve tereddüt içinde bulunuyordu. Ordugâhdaki askerlerden bazıları eşyalarını derleyip, toplayıp savuştuklarında ötekiler Müslümanların bir gece baskını yaptığına kanaat getirmişlerdi. Bu kanaat ev düşünce her tarafa yayıldı. Müşrik Arap ordusu askerlerinin hepsi de eşyalarını derleyip, toplayıp savaş meydanından çekilmeye başladılar. Rivayete göre, Ebu Süfyan çadırında uyuyormuş. Müşrik Arap birliklerinin birden bire savaş meydanından çekilmekte olduğu kendisine haber verilince, telaş ve heyecan içinde yataktan kalkmış ve ayakları köstekli bir deveye binmiş. Ebu Süfyan hayvanı mahmuzlamış, fakat hayvan yerinden kıvıldamamış. Dostları hayvanın köstekli olduğunu göstermişler, kösteği hayvanın ayaklarından çözmüşler ve Ebu Süfyan ile dostları da savaş meydanından çekilip gitmişler.

Gecenin üçte ikisi geçmişti. Savaş meydanında kimsecikler kalmamıştı. Yirmi ilâ yirmi beş bin askerden ve yardımcılardan müteşekkil bir ordu ortadan kaybolmuş ve arkasında ıssız bir çöl bırakmıştı. Tam o sırada Hz. Peygamber (S.A.V.) düşmanın ilâhi bir müdahale neticesinde kaçmış olduğuna dair vahiy geldi. Olup biteni anlamak için, Hz. Peygamber (S.A.V.) savaş meydanını gözden geçirsın ve kendisine haber getirsin diye bir adam göndermek istedi. Hava buz gibi soğuktu. İncecik eski püskü elbiseler giyen Müslümanlar donacak hale gelmişlerdi ve buna hayret edilemezdi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın gece karanlığı içinde seslendiğini duyanlar olmuştu fakat soğuk o kadar müthişti ki cevap vermek isteyenler bile ağız açıp konuşamıyordu. Yalnız Huzeyfa yüksek sesle: "Evet Ya Resul Allah, bir emriniz mi var?" diyebilmişti. Allah'ın Habibi (S.A.V.) bir defa daha seslendi. Fakat soğuk yüzünden yine cevap veren olmadı. Yalnız Huzeyfa tekrar cevap verdi. Allah'ın Habibi (S.A.V.) Huzeyfa'ya, savaş meydanına gidip bir göz atmasını zira düşmanın kaçtığına dair Allah'tan kendisine haber geldiğini söyledi. Huzeyfa hendeğin yanına gitti ve muharebe meydanının düşmandan boş olduğunu gördü. Askerler gitmiş, meydanda kimseler kalmamıştı. Huzeyfa, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in nezdine döndü, Kelime-i Şahadet getirdi ve düşmanın kaçmış olduğunu bildirdi. Ertesi sabah Müslümanlar da çadırlarını söktüler ve şehre dönmek için ağırlıklarını toplamaya başladılar. Yirmi gün kadar devam eden çok büyük bir tehlike atlatılmıştı.

BENİ KUREYZA CEZALANDIRILIYOR

Müslümanlar yeniden rahat bir nefes alabilmişlerdi. Fakat, Beni Kureyza ile görülecek bir hesapları da vardı. Bu Yahudi kabilesi Müslümanlarla yaptığı anlaşmayı bozmuştu ve buna müsamaha ile bakılamazdı. Hz. Peygamber (S.A.V.) yorgun düşmüş, tâkâtları kesilmiş askerlerini topladı ve onlar için istirahat zamanının henüz gelmemiş olduğunu kendilerine anlattı. Güneş batmadan evvel Beni Kureyza'nın müstahkem kalesine hücum edileceğini bildirdi. Ondan sonra, verdikleri namus sözünden niçin döndüklerini sordurmak için Hz. Ali (R.A.)'yı Beni Kureyza nezdine gönderdi. Beni Kureyza ne pişmanlık eseri ve ne de özür dileme temayülü gösterdi. Bilâkis, nezdlerine gönderilen Hz. Ali (R.A.)'ye ve öteki İslâm delegelerine hakaret ettikleri gibi, Hz. Peygamber (S.A.V.) ve Resulullah'ın ailesine mensup kadınlara çirkin küfürler savurdular. Üstelik, Muhammed'e zerre kadar metelik vermediklerini ve ona karşı hiçbir taahhüde girmediklerini de söylediler. Hz. Ali (R.A.) Yahudilerin cevabını Allah'ın Habibi'ne iletmek için geri dönerken, yolda Yahudi kalesine doğru ilerleyen Hz. Peygamber (S.A.V.) ve sahabeleri ile karşılaştı. Yahudiler Hz. Peygamber (S.A.V.)'a ve Resulullah'ın ailesine ve kızlarına küfrediyorlardı. Bunun Hz. Peygamber (S.A.V.)'ı üzmesinden endişe duyan Hz. Ali (R.A.), Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın harekâta katılmasına gerek olmadığını, çünkü Müslümanların Yahudilerle başa çıkabileceğini ileri sürdü. Hz. Peygamber (S.A.V.) Hz. Ali (R.A.)'nin maksudını anladı ve "Yahudiler küfürlerini iştmememi istiyorsun değil mi, Ali?" dedi.

Hz. Ali (R.A.) "Evet" diye cevap verdi.

Hz. Peygamber (S.A.V.) "Ne zararı var? Musa onların soyundandı. Bununla beraber, ona yaptıkları kötülük bana yaptıklarından çok daha fazla idi" diye karşılık verdi ve ileri yürüyüşe devam etti. Yahudiler müdafaa için tertibat aldılar ve dövüşe başladılar. Kadınları da buna katıldı. Birkaç Müslüman bir duvarın dibinde oturuyordu. Bir Yahudi kadını bunu görünce, üzerlerine bir kaya parçası bıraktı ve içlerinden Hallad isminde birisini öldürdü. Muhasara bir müddet devam etti. Bu müddetin sonunda, Yahudiler daha fazla dayanamayacaklarını anladılar. Reisleri Hz. Peygamber (S.A.V.)'a haber gönderdi ve Yahudilerle dost olan Eva kabilesinin ileri gelenlerinden Ebu Lubaba'nın gönderilmesini rica etti. Yahudiler bir uzlaşma için müşavere etmek istiyorlardı. Allah'ın Habibi (S.A.V.) Ebu Lubaba'yı Yahudilere gönderdi. Ebu Lubaba, teslim olmak ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın vereceği karara boyun eğmek isteyip istemediklerini sordu. Kendilerine bu şekilde hareket etmelerini tavsiye etti. fakat, aynı zamanda parmağını gırtlığının üstünde gezdirip, bıçakla kesiyormuş gibi ölüm işareti yaptı. Hz. Peygamber (S.A.V.) kimseye böyle bir şey söylememişti. Fakat Ebu Lubaba, Yahudilerin suçunun ölümden başka cezası bulunmadığından endişelenerek, farkında olmaksızın, Yahudiler için neticede çok fena olan bu işareti yapmıştı. Yahudiler Ebu Lubaba'nın tavsiyesine uymadıkları gibi, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın vereceği kararı da reddettiler. Bu kararı kabul etselerdi, maruz kalacakları en şiddetli ceza Medine'den sürgün edilmeye inhisar edecekti. Fakat kötü talih eseri olarak, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın kararını kabulden çekindiler. Onun yerine, müttetikleri olan Evs kabilesinin reisi Sa'd bin Muaz'ın vereceği kararı kabul edeceklerini söylediler. Onun tayin edeceği cezaya, ne olursa olsun, boyun eğeceklerini bildirdiler. Bu arada Yahudiler arasında bir anlaşmazlık baş gösterdi. İçlerinden bazıları, Müslümanlarla yaptıkları anlaşmayı kendi dindaşlarının açıkça bozduğunu, halbuki Müslümanların davranışının dürüst ve namuskârane olduğu gibi dinlerinin de gerçek bir din olduğunu söylemeye başladılar. Bu şekilde düşünenler İslâmiyete dahil oldular. Yahudi reislerinden Amr bin Sa'di kendi dindaşlarını suçladı ve "Taahhüdünüze riayet etmediniz ve verdiğiniz sözü tutmadınız. Sizin için tek çıkar yol ya Müslüman olmak veyahut cizye vermektir" dedi.

Yahudiler "Ne Müslüman oluruz, ne de cizye veririz" diye mukabelede bulundular. Bunun üzerine, Amr bin Sa'di "Öyle ise artık benden günah gitti" diyerek kaleden çıkıp gitti. Bir Müslüman koluna komuta eden Muhammed bin Maslama, Amr'ı gördü ve kim olduğunu sordu. Hüviyetini öğrenince ona emniyet içinde yoluna devam edebileceğini söyledi ve yüksek sesle şöyle duâ etti: "Yarabbi! Nezih ve iyi insanların hatalarını örtmek için her zaman bana kuvvet ver." Bundan, öteki Yahudilerin davranışı karşısında bu Yahudi'nin pişmanlık ve üzüntü duyduğunu

kastetmişti. Binaenaleyh, böyle adamları affetmek Müslümanlar için ahlakî bir vazife idi. Onun gitmesine müsaade etmekle iyi bir iş yapmıştı ve Allah'tan böyle iyi işler işlemek için kendisine yeni fırsatlar bahşolunmasını dilemişti. Hz. Peygamber (S.A.V.), Muhammed bin Maslaha'nın yaptığından haberdar olunca onu azarlamamış, bilâkis bu hareketini tasvip etmişti.

Yalnız tek tük birkaç Yahudi barışa ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'in vereceği kararı kabule temayül göstermişti. Genellikle Yahudiler Hz. Peygamber (S.A.V.)'in hakem olarak vereceği kabul etmediler ve onun yerine Sa'd bin Muaz'ın karar vermesinde ısrar ettiler. (Buhari, Tabari, Hamiz). Hz. Peygamber (S.A.V.) onların talebini kabul etti ve yaralı olarak yatmakta olan Sa'd'a Yahudilerin sözlerine riayetsizliği meselesinde hakem sıfatı ile karar vermeye gelmesi için, haber gönderdi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in Yahudi talebini kabul ettiği herkese duyuruldu. Bunun üzerine, Beni Kureyza'nın uzun zamandan beri müttefikî olan Evs kabilesi mensupları derhal Sa'd'ın yanına koştular ve Beni Kureyza lehinde karar vermesi için onu zorlamaya başladılar. Hazrec kabilesi, müttefikleri olan Yahudileri kurtarmak için daima gayret göstermişti; ve binaenaleyh, kendi kabilesiyle ittifak halinde bulunan Yahudileri kurtarmak artık Sa'd'a düşüyordu, dediler. Sa'd bir ata binmiş olarak Beni Kureyzaya gitti. Sağında solunda kendi kabilesinin mensupları koşuyor ve Beni Kureyza'yı cezalandırmaması için onu sıkıştırıyorlardı. Sa'd buna karşı sadece, hakem olarak karar verecek insanın, yanına bir emanet bırakılan bir şahsa benzediği ve emanete hıyanet edilmeyeceği şeklinde cevap verdi; ve "Binaenaleyh, kararımı her şeyi nazarı itibara alarak, tarafgirlik etmeyerek ve korkmayarak vereceğim" dedi. Sa'd Yahudi kalesine vardığı zaman, Beni Kureyzalıların, kale duvarı boyunca dizilmiş olarak, kendisini beklemekte olduklarını gördü. Karşı tarafta da Müslümanlar durmakta idi. Sa'd onlara yaklaşıncı sordu: "Kararımı kabul edecek misiniz?" Onlar da "Evet" diye cevap verdiler.

SA'DIN KARARI TEVRATA UYGUNDUR

Sa'd, Beni Kureyzalılara dönerek, Müslümanlara sorduğu suali onlara da soru ve onlar da muvafakat cevabı verdiler. Bundan sonra Sa'd, çekingen bir tavırla Hz. Peygamber (S.A.V.)'on oturmakta olduğu tarafa eliyle işaret etti ve o tarafta olanlar da vereceği kabul edecekler mi, diye sordu. Buna Hz. Peygamber (S.A.V.) "Evet" diye cevap verdi (Tabari ve Hişam) Bunun üzerine, Sa'd Kitab-ı Mukaddes'in aşağıdaki emrine uygun olarak kararını verdi. Tevrat şöyle diyor:

Bir şehre karşı cenk etmek için ona yaklaştığın zaman, onu barışıklığa çağıracaksın. Ve vâki olacak ki, eğer sana sulh cevabı verirse ve kapılarını sana açarsa, o vakit vâki olacak ki, içinde bulunan bütün kavim sana angaryacı olacaklar ve sana kulluk edecekler. Ve eğer seninle musalâha etmeyip cenk etmek isterse, o zaman onu muhasara edeceksin ve Allah'ın Rab onu senin eline verdiği zaman, onun her erkekini kılıçtan geçireceksin; ancak kadınları ve çocukları ve hayvanları ve şehirde olan her şeyi, bütün malını kendin için çapul edeceksin; ve Allah'ın Rabbin sana verdiği düşmanlarının malını yiyeceksin. Bu milletlerin şehirlerinden olmayıp senden çok uzakta bulunan bütün şehirlerde böyle yapacaksın. Ancak Allah'ın Rabbin miras olarak sana vermekte olduğu bu kavimlerin şehirlerinden nefes alan kimseyi sağ bırakmayacaksın; fakat onları Hittileri ve Amorîleri ve Kenanlıları ve Perizzîleri ve Hivîleri ve Yebusîleri, Allah'ın Rabbin sana emrettiği gibi tamamen yok edeceksin; tâ ki kendi ilâhlarına yaptıkları bütün mekruh şeylerine göre yapmayı size öğretmesinler; yoksa Allahınız Rabba suç edersiniz. (Tevrat'ın beşinci Tensiye Kitabı 20:10-18)

Tevrat'ın talim ve telkinine göre, Yahudiler galip gelse ve Hz. Muhammed (S.A.V.) mağlup olsa idi, erkek olsun kadı olsun çocuk olsun bütün Müslümanları kılıçtan geçireceklerdi. Yahudilerin bundan başka bir niyeti olmadığını tarih bize gösteriyor. Yahudilerin tatbik edeceği en hafif ceza erkekleri kesmek, kadınları ve çocukları köle yapmak ve Müslümanların bütün malını yağma etmek idi. Çünkü Tevratın beşinci Resniye Kitabı, dünyanın uzak taraflarında yaşayan düşman milletlere böyle muamele yapılmasını emrediyor. Sa'd, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in hakemliğini Yahudilerin kabul etmediklerini ve İslâmiyetin böyle bir suç için verdiği daha hafif cezaya razı olmadıklarını görünce, onları Musa'nın koyduğu kanun gereğince cezalandırmaya karar verdi. Bu kararın sorumluluğu Hz. Peygamber (S.A.V.)'e veya Müslümanlara değil,, fakat Musa'ya

ve Musa'nın talim ve telkinlerine ve keza Müslümanlara karşı çok zalimane muamele etmiş olan Yahudilere aittir. Kendilerine, şefkatli ve nazik davranacak bir hakem kararı teklif edildi. Onlar bunu kabul etmeyip, Sa'dın karar vermesi hususunda ısrar ettiler. Sa'd, Yahudilerin Musa şeriati gereğince cezalandırılmasına karar verdi. Fakat Hristiyanlar bugün bile İslâm peygamberine iftira etmekte ve onun Yahudilere zulüm yaptığını söylemektedirler. Allah'ın Habibi (S.A.V.) hiçbir zaman başka kavimlere zalimane davranmamıştır. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın düşmanları çok defa onun ocağına düşüp aman dilemişlerdi ve bağışlanmaları hususundaki dileklerinin kabul edilmediği vâki değildi. Fakat bu vak'ada düşman Hz. Peygamber (S.A.V.)'dan başka bir şahsın karar vermesi için ısrar etmişti. Yahudilerin seçtiği zât, onlar ile Müslümanlar arasında hakem sıfatıyla hareket ederek, vereceği kararı kabul edecekler mi diye Hz. Peygamber (S.A.V.)'dan ve Yahudilerden alenen sormuş ve ancak taraflar "Evet" cevabı verdikten sonra kararını ilân etmişti. Bu karar ne idi? Yahudilerin işlediği suça karşı Musa'nın kanununa uygulamaktan başka bir şey değildi. O halde neden o kararı kabul etmeyeceklerdi? Kendilerini Musa'nın ümmetinden saymıyorlar mıydı? Eğer yapılan bir zulüm varsa, bunu Yahudi Yahudiye karşı yapmıştı. Yahudiler, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın vereceği kararı kabul etmediler ve bunun yerine işledikleri suç için kendi dinî kanunlarının uygulanmasını istediler. Ortada zulüm diye bir şey varsa bu zulmü yapan Musa'dır ve Allah'ın emri diye kitabına geçirmiştir. Hristiyan yazarları İslâm Peygamberine karşı ateş püskürtmemeli; sözde bu zalimane cezayı tayin eden! kendi peygamberlerine veya bu şekilde hareket edilmesini sözde ona emreden! onun Allahına, kabahati yüklemelidirler.

Hendek muharebesi bittikten sonra, Allah'ın Habibi (S.A.V.) artık putperestlerin Müslümanlara değil, Müslümanların putperestlere hücum edeceğini ilân etti. vaziyet tersine dönecekti. Müslümanlar, o zamana kadar sebepsizce kendilerine saldıran ve kendilerini taciz eden kabilelere ve taraftarlara karşı taarruza geçeceklerdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) boş tehdit savurmuyordu. Hendek muharebesinde müttefik Arap kabileleri mühim zayiata uğramamıştı. Kayıpları azdı. Bir seneden daha az bir müddet zarfında Medine'ye yeniden ve daha iyi hazırlanmış olarak, hücum edebilirlerdi. Bu defa, yeni bir taarruz için, değil yirmi bin kişilik, hatta kırk bin veya elli bin kişilik bir ordu meydana getirebilirlerdi. Yüzbin veya yüzelli bin kişilik bir ordu bile kudret ve iktidarlara haricinde değildi. Lâkin, yirmi bir seneden beri İslâmiyet'in düşmanları İslâmiyet'i ve Müslümanları yok etmek için ellerinden geleni yapmışlardı. Planlarının devamlı surette başarısız kalması güvenlerini sarsmıştı. Acaba Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın öğrettikleri gerçek midir, kendi millî putlarımız ve ilâhlarımız sahte midir, ve yine Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın söylediği gibi, Yaratıcı, gözle görünmeyen tek Allah mıdır diye endişelenmeye başlamışlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın haklı ve kendilerinin haksız olduğu endişesi ve korkusu yavaş yavaş onların zihnine yerleşiyordu. Mamafih bu endişe ve korkunun dışarıya akseden bir belirtisi yoktu. Müşrikler, eskisi gibi, kendi putlarına gidiyorlar ve millî gelenekleri veçhile onlara tapıyorlardı. Fakat maneviyatları bozulmuştu. Zahiren putperestler ve müşrikler gibi yaşıyorlardı. Fakat batınen, kalplerinde Müslümanların "Allah'tan başka tanrı yoktur" inancı yankılar yaratmakta idi.

Biraz evvel belirtmiş olduğumuz gibi, Hendek muharebesinden sonra, Hz. Peygamber (S.A.V.) artık müşriklerin Müslümanlara değil, bilâkis Müslümanların müşriklere hücum edeceğini ilân etmişti. Müslümanların tahammülü kalmamıştı. Durum artık tersine dönecekti. (Buhari, Kitab el-Mağazi)

RESULÜLLAH HARBE DEVAM ETMEK İSTİYOR MUYDU?

Bu ana kadar giriştikleri muharebelerde, Müslümanlar ya Medine'nin içinde kalmışlar veya da müşriklerin tecavüzünü önlemek için Medine'nin biraz dışarısına çıkmışlardı. Müslümanlar bu çarpışmaları başlatmadıkları gibi, çarpışmalar bir kere başladıktan sonra onları devam ettirme temayülü de göstermemişlerdi. Normal olarak, düşmanlık bir kere başladı mı, iki şekilde sonuçlanabilir: üzerinde karşılıklı olarak uyuşulmuş bir barış veya bir tarafın öteki tarafa boyun eğmesi. Müslümanlarla müşrikler arasında bu ana kadar yapılan çarpışmalarda ne bir barış ortaya çıkmıştı, ne de bir taraf öteki tarafa boyun eğmek istemişti. Gerçi dövüşmelerde

duraklamalar oluyordu, fakat kimse Müslümanlarla müşrikler arasında harbin kesildiğini söyleyemezdi. Alışık kaidelere göre, Müslümanlar düşman kabilelerine hücum edebilirler ve onları teslim olmaya zorlayabilirlerdi. Fakat böyle bir şey yapmamışlardı. Düşman dövüşü durdurunca, Müslümanlar da durduruyordu. Çünkü, bir barış görüşmesi başlayabileceğine inanıyorlardı. Fakat müşriklerin, barıştan bahsetmedikleri gibi, teslim olmaya da yanaşmadıkları belli olunca, Hz. Peygamber (S.A.V.) artık harbin ya barışla veya bir tarafın öteki tarafa teslim oluşuyla bitmesi zamanı geldiğine hükmetti. Barış isteniyorsa, harbi bitirmek gerekti. Binaenaleyh, Hendek muharebesinden sonra, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın barış veya teslim olma şıklarından birini gerçekleştirmeye kararlı olduğu görülüyordu. Müslümanlar için müşriklere teslim olma söz konusu değildi. Müslümanlara eza ve cefa eden düşmana karşı İslâmiyetin zafer kazanacağını Allah va'detmişti. Hz. Peygamber (S.A.V.) daha Mekke'de iken buna dair beyanlarda bulunmuştu. O halde, Müslümanlar barış talep edebilirler miydi? Barış teşebbüsünü ya kuvvetli taraf veya zayıf taraf başlatabilir. Zayıf taraf sulh talebinde bulunursa, toprağının veya gelirinin bir kısmını geçici olarak veya sürekli bir şekilde düşmana teslim etmeye veya düşman tarafından dikte edilen başka şartları kabul etmeye mecburdur. Kuvvetli taraf barış talebinde bulunursa, zayıf tarafı büsbütün yok etmek amacını gütmeyip, bazı şartlar mukabilinde zayıf tarafa bağımsızlığını kısmen veya tamamen elde tutma müsaadesi verir. Müslümanlarla müşrikler arasında bu ana kadar yapılan savaşlarda müşrikler üst üste yenilgiye uğramışlardı. Bununla beraber kuvvetleri ve kudretleri yıkılmamış, sadece İslâmiyeti yok etmek için giriştikleri teşebbüsler sonuçsuz kalmıştı. Düşmanı yok etmek hususundaki başarısızlık mağlubiyet demek değildir. Bu, sadece yapılan taarruzlar henüz başarıya ulaşmadı demektir; ve bu kabil taarruzlara yeniden girişilebilir. Binaenaleyh, Mekkeliler yenilmemiş, sadece Müslümanlara karşı giriştikleri tecavüzlerde başarısızlığa uğramışlardı. Askerî bakımdan, Müslümanların zayıf taraf olduğu muhakkaktı. Gerçi müdafaa kabiliyetlerine bir halel gelmemişti. Fakat çok azınlıkta idiler. Öyle bir azınlık ki çoğunluğun tecavüzlerine karşı durmayı başarmakla beraber, henüz teşebbüsü ele alıp hücumla geçememişti. Binaenaleyh, Müslümanlar bağımsızlıklarını henüz kuramamışlardı. Barış talebinde bulunsalardı, böyle bir teşebbüs savunma yeteneklerinin kırıldığı ve müşriklerin şartlarını kabule hazır oldukları anlamına gelecekti. Onlar tarafından barış teklif edilmesi İslâmiyet için bir felâket ve intihar demek olacaktı ve birbiri ardınca yenilgiye uğrayan morali bozulmuş bir düşmana taze canlılık getirecekti. Artmakta olan bir yenilgi duygusunun yerini taze ümit ve hırs alacaktı. Müşrikler, Müslümanların, Medine'yi kurtarmış olmakla beraber, nihai zaferden ümitli olmadıklarına hükmedeceklerdi. Binaenaleyh, bir barış teklifi Müslümanların tarafından gelemezdi. Böyle bir teklif ancak müşriklerin tarafından veyahut, bulunabildiği takdirde, üçüncü bir taraftan gelebilirdi. Ancak, üçüncü bir taraf bulunamazdı. Ortaya çıkan mücadelede, Medine bütün Arabistan'ın düşmanlığı ile karşı karşıya bulunuyordu. Binaenaleyh, barış teklif edebilecek durumda olan müşriklerdi. Fakat böyle bir belirti yoktu. Müslümanlarla müşrik Araplar arasındaki harp sonuna kadar devam edebilirdi. Müslümanlar barış teklif edemezlerdi; müşrik Araplar ise böyle bir teklifte bulunmak istemiyorlardı. Böylece, Arabistan'da iç harp sona ermeyecek ve en az yüz yıl sürecek gibi görünüyordu.

Müslümanlar için, bu mücadeleye son vermek istedikleri takdirde, tek bir çıkar yol vardı. Onlar vicdanlarını müşrik Araplara teslim etmeye, yan, inançlarını açıkça ikrar, icra ve ilân etmekten vazgeçmeye, âmâde değildiler; ve müşriklerin tarafından gelen bir barış teşebbüsü de mevcut değildi. Müslümanlar sık sık vâki olan tecavüzleri def etmeye muvaffak olmuşlardı. Binaenaleyh, müşrik Arapları teslim olmaya veya barış kabul etmeye zorlamak Müslümanlara düşüyordu. Allah'ın Habibi (S.A.V.) bunu yapmaya karar vermişti.

Hz. Peygamber (S.A.V.) harp mı istiyordu? Hayır, onun gerçekleştirmek istediği harp değil barıştı. Eğer o bu sırada hiçbir şey yapmamış olsaydı, Arabistan iç savaşın pençesinde kalacaktı. Onun başvurduğu tedbir, barışın tek çıkar yolu idi. Tarihte uzun savaşlar olmuştur. Bunlardan bazıları yüz sene, bazıları da otuz bu kadar sene sürmüştü. Böyle uzun harpler daima taraflardan birinin kesin tedbirlere başvurmamasından ileri gelmiştir. Kesin teşebbüs ve tedbir evvelce belirttiğimiz gibi, ya teslim olma veya müzakere yoluyla barış yapma şıklarından yalnız bir tanesi olabilir.

Hız. Peygamber (S.A.V.) pasif davranabilir miydi? Küçük İslâm ordusu ile Medine duvarlarının arkasına çekilip her şeyi kendi haline bırakabilir miydi? Böyle bir şey imkânsızdı. Tecavüzü başlatan müşrik Araplardı. Pasif davranış harbin bitmesini değil, uzayıp gitmesine sonuçlanacaktı. Müşriklerin, her istediklerinde, Medine'ye saldırabilecekleri manasına gelecekti. Müşrikler dilediklerinde hücumu geçebilecek, dilediklerinde hücumu durdurabileceklerdi. Savaşta bir duraklama savaşın sonu demek olmayacak, sadece stratejik bir tedbir anlamına gelecekti.

YAHUDİLİĞİN VE HRİSTİYANLIĞIN SAVAŞ HAKKINDA ÖĞRETTİKLERİ

Fakat ortaya şu sual çıkmaktadır. Bir din uğrunda dövüşmek doğru mu? Binaenaleyh, şimdi bu suali ele alalım.

Dinlerin harp konusunda öğrettiği şeyler birbirinden farklıdır. Tevrat'ın öğrettiğini esasen açıklanmış bulunuyoruz. Musa'ya Kenan diyarına zorla girmesi, yerli halkı mağlup etmesi ve kendi kavmini oraya yerleştirmesi emrolunmuştur. (Tensiye Kitabı, 20:10-18) Musa'nın kitabında böyle bir akide öğretildiği halde ve bu akide peygamber Yeşu, Davud ve diğerlerinin misali ile fiilen kuvvetlendirilmiş olduğu halde, Yahudilerle Hristiyanlar o peygamberlere saygı göstermeye devam etmekte ve onların kitaplarına İlâhi kitaplar gözüyle bakmaktadırlar.

Yahudi dinindeki Musa ananesinin sonunda (Hristiyanların inancına göre) İsa bize şunları öğretiyor:

“Fakat ben size derim: Kötüye karşı koyma; ve senin sağ yanağına kim vurursa, ona öteki de çevir.” (Matta, 5:39)

Hristiyanlar İsa'nın bu talim ve telkininden çok bahsetmişler ve onun harp aleyhinde öğüt verdiğini ileri sürmüşlerdir. Fakat Yeni Ahit'te bunun tam aksini öğretir görünen ibareler vardır. Meselâ bir ibare şöyle diyor:

“Yeryüzüne barış getirmeye geldim sanmayın. Ben barış değil fakat kılıç getirmeye geldim.” (Matta, 10:34)²

Başka bir ibare de şunu söylüyor:

“İsa onlara dedi ki: Fakat şimdi, kesesi olan onu alsın ve torbası olan da alsın; ve kılıcı olmayan esvabını satsın ve kılıç satın alsın.” (Luka, 22:36)³

Bu üç ayetten son iki tanesi birinciye tekzip etmektedir. İsa yeryüzüne savaş için gelmişse, öteki yanağı çevirmeyi niçin öğretmiştir? Görünüşe nazaran, ya Yeni Ahit'te bir çelişki bulunduğunu itiraf etmeliyiz; veyahut da bu birbirini tutmayan talim ve telkinlerden bir tanesini münasip şekilde yorumlamalıyız. Öteki yanağı çevirmek tatbik ve icrası kabil olan bir şey midir, meselesi bizi burada ilgilendirmez. Bizi ilgilendiren cihet, sadece uzun tarihleri boyunca bütün Hristiyan milletlerin savaşmak konusunda asla tereddüt göstermediklerine işaret etmektedir. Hristiyanlar Roma'da ilk defa olarak kuvvet kazandıkları vakit, hem tesadüfî hem de tecavüzî harplere katılmışlardı. Bu gün onlar dünyaya hâkim olan devletlerdir ve gerek tesadüfî ve gerekse tecavüzî savaşlara katılmaya devam etmektedirler. Fakat şimdi, kazanan taraf Hristiyan âleminin öteki milletleri tarafından azizler arasına konulmaktadır. Onun zaferi Hristiyan medeniyetinin zaferidir, denilmektedir. Hristiyan medeniyeti, galip ve muvaffak olmak yeteneğini gösteren her şey manasına kullanılmaktadır. İki Hristiyan devlet savaşa tutuştuğu zaman ikisi de Hristiyan ideallerinin koruyucusu gerçek Hristiyan devleti diye azizleştirilir. İsa'nın gününden bu güne kadar, Hristiyanlık harbe karışmıştır ve belirtilere nazaran, karışmaya devam edecektir.

² Misyonerler tarafından yayınlanan Türkçe Kitabı Mukaddes metninde, bu ibaredeki “barış” kelimesi yerine “selâmet” kelimse kullanılmış ve ibare şu şekle sokulmuştur: “Yeryüzüne selâmet (!) getirmeye geldim sanmayın; ben selâmet(!) değil, fakat kılıç getirmeye geldim.” (Mütercim)

³ Türkçe Kitabı Mukaddes metninde, bu ibaredeki iki “kılıç” kelimesinden birincisi ibareden çıkarılmış ve mana müphem bırakılmıştır. (Mütercim)

Binaenaleyh, Hristiyan milletlerin hareketlerine ve davranışlarına bakacak olursak, harp Yeni Ahdin gerçekten öğrettiği bir akidedir; ve öteki yanağı çevirmek ya ilk Hristiyanların aczinin zarurî kıldığı opurtunist bir talim ve telkin idi, veyahut da devletlere ve milletlere değil yalnız fertlere uygulanması amaçlanmıştı diye hükmetmemiz gerekir.

Saniyen, İsa'nın savaşı değil barışı talim ve telkin ettiği farz olursa bile, bundan bahis konusu talim ve telkine göre hareket etmeyenlerin hürmete ve takdise şayan olmadığı neticesi çıkmaz. Çünkü Hristiyanlık Musa, Yeşu ve Davud gibi savaşı savunanları ve savaşa taraftar olanları kutsal ve muhterem tutmuştur. İş bununla da bitmiyor. Hatta kilise bile harplerde ölen millî kahramanları takdis etmiş ve papalar onları Hristiyanlığın azizleri yapmıştır.

KUR'ANIN SAVAŞ VE BARIŞ HAKKINDA ÖĞRETTİKLERİ

İslâmiyet'in öğrettikleri, yukarıdaki iki talim ve telkinden farklıdır. İkisi arası bir yol tutan İslâmiyet ne Musa gibi tecavüzkârlık telkin etmiş, ve ne de tahrife uğradığı anlaşılan bugünkü Hristiyanlık gibi birbirini tutmaz inançlar öğretmiştir. İslâmiyet bizden öteli yanağımızı çevirmememizi ve aynı zamanda bir kılıç satın almak için sırtımızdaki elbiseleri satmamızı istemez. İslâmiyetin talim ve telkini insanın tabîî temayüllerine ve duygularına uygundur ve mümkün olan tek çıkar yoldan barışı sağlar.

İslâmiyet saldırganlığı men eder; fakat dövüşmemek barışı tehlikeye koyarsa ve savaşa zemin hazırlarsa, o takdirde bizden dövüşmemizi ister. Eğer dövüşmemek iman hürriyetinin ve hakikati arama imkânının ortadan kalkması anlamına gelirse, dövüşmek bizim için bir vazife teşkil eder. Barış ancak böyle bir talim ve telkin temeli üzerine kurulabilir; ve Hz. Resulüllah (S.A.V.) tedbirlerini ve icraatını bu temel üzerine kurmuştur. Hz. Resulüllah (S.A.V.) Mekke'de iken devamlı surette eziyet ve ıstırap çekmiş, fakat mağduru olduğu tecavüzlere karşı dövüşmemiştir. Hicretten sonra düşman İslâmiyeti yok etmeye kalkıştı. Binaenaleyh, iman hürriyeti ve hakikat uğrunda düşmanla savaşmak ve dövüşmek gerekiyordu.

Kur'an-ı Kerim'in savaş ile ilgili olan ayetlerini aşağıya dercediyoruz.

(I) Hac suresinde şöyle deniliyor:

أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بَأْتِهِمْ ظُلْمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفُتَّتْ صَوَامِعُ وَبِعِ
وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ
الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ
الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

Kendilerine karşı harp edilenlere, zulme uğradıklarından, dövüşmek için izin verildi; ve Allah onlara hakkıyla yardım etmeye kâdirdir. Onlar yalnız “Rabbimiz Allah’tır” dedikleri için yurtlarından haksız olarak sürülmüşlerdi. Allah insanlardan bazısının şerrini başka insanlarla defetmeseydi, manastırlar ve kiliseler ve havralar içinde Allah’ın ismi çok anılan camiler harap ve viran edilirdi. Allah Kendi davasına yardımcı olanlara yardım eder. Allah gerçekten kudret ve izzet sahibidir. O müminleri dünya yüzüne yerleştirdiğimizde namaz kılarlar, zekât verirler, iyiliği emrederler ve kötülüğü yasaklarlar; ve işlerinin sonu Allah’ın elindedir. (22:40-42)

Bu ayetlerde tecavüzün mağdurlarına dövuşmek için izin verildiği anlatılıyor. Allah bu mağdurlara, inançları sebebiyle yurtlarından sürülmüş olanlara, yardım etmeye kâdirdir. İzin çok isabetlidir, çünkü Allah zalimi âdil ve hakkaniyetlinin yardımıyla def etmezse, dünyada din ve ibadet hürriyeti kalmaz. Allah, hürriyet ve ibadetin teessüsünde yardımını dokunanlara yardım etmelidir. Bundan, bir kavim uzun müddet haksız yere tecavüze uğradığı, mütecaviz hiçbir sebep yokken tecavüze kalkıştığı ve mağdurunun dinine müdahale etmek istediği zaman, dövüşe izin verildiği neticesi çıkar. Mağdurun vazifesi, kuvvet kazanırsa ve kazandığı zaman, din hürriyetini temelleştirmek ve bütün dinleri ve dinî yerleri korumaktır. Onun kazanacağı kuvvet ve kudret kendi şan ve şerefi için değil, fakirlerin bakımı, memleketin gelişmesi ve genel olarak teşvik edilmesi için kullanılmalıdır. Kimsenin itiraz edemeyeceği bu İslâmî talim ve telkin açık ve kesindir, ve ilk Müslümanların mecbur kaldıkları için savaşa başvurduklarını da belirtmektedir. İslâmiyet tecavüzî harpleri yasaklamıştır. Müslümanlara siyasî kudret vâdedilmiştir; fakat bu kudretin mütecavizane bir şekilde büyüyüp genişlemek için değil, fakirlerin durumunu düzeltmek ve barış ve terakkiyi desteklemek için kullanılması gerektiği de onlara ihtar edilmiştir.

(II) Bakara suresinde şöyle deniliyor:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ وَاقْتُلُوهُمْ
حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلَوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ فَإِنْ
انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا
عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ

Sizinle dövüşenlerle Allah yolunda dövüşün, fakat haddi aşmayın. Muhakkak ki Allah haddi aşanları sevmez. Onları rastladığınız zaman her yerde öldürün, ve sizi çıkardıkları yerden onları çıkarın. Çünkü zulüm ve tazyik öldürmeden beterdir. Onlar sizinle Mescid-i Haram'ın yanından dövüşmedikçe siz de orada onlarla dövüşmeyin; fakat onlar sizinle orada dövüşürlerse siz de onlarla dövüşün. Kâfirlerin cezası böyledir. Fakat vazgeçerlerse (siz de vazgeçin). Allah muhakkak ki bağışlayıcı ve merhametlidir. Zulüm ve tazyik ortadan kalkıncaya ve din yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla dövüşün. Fakat onlar vazgeçerlerse, yalnız zalimlere karşı düşmanlığa izin verildiğini hatırlayın. (2:191-194)

Dövüşmeye kendi hatırımız için, hiddetlendiğimiz için veya toprak, servet ve kudret kazanıp büyümek için değil, yalnız Allah için yapılacaktır. Ayrıca dövüşte haddi aşan, ifrata varan hareketlerden uzak durmaya çalışılacaktır; çünkü o kabil hareketler Allah'ı hoşnut etmez. Dövüş muharipleri inhisar edecektir. Muharip olmayanlara saldırmak yasaklanmıştır. Bir dine karşı vâki olan tecavüze şiddetle mukavemet edilecektir, çünkü böyle bir tecavüz kan dökmekten beterdir. Müslümanlar Mescid-i Haram'ın yanında dövüşmeyeceklerdir. Ancak evvela düşmanın saldırması hali müstesnadır. Mescid-i Haram'ın yanında dövüşme, herkesin hac etmek hakkına karşı bir müdahaledir. Dövüşü düşman başlatırsa, o zaman Müslümanlar dövüşmekte serbesttirler. Çünkü bu, tecavüze karşı yerinde bir davranıştır. Ancak, düşman dövüşten vazgeçerse, Müslümanlar da vazgeçmeli ve geçmişi unutup affetmelidir. Dinî tazyik ve zulüm ortadan kalkmadığı ve din hürriyeti gerçekleşmediği müddetçe, dövüşme de devam edecektir. Din Allah içindir. Dinde tazyik ve zor kullanmak yanlıştır. Kâfirler bundan vazgeçerlerse ve dini serbest bırakırlarsa, Müslümanlar da kâfirlerle dövüşmekten vazgeçerler. Ancak haddi aşanlara ve ifrata gidenlere karşı silaha davranılır. Hadden aşırı davranışlar kesildi mi dövüşmenin de kesilmesi icap eder.

Binaenaleyh, bahis konusu âyetlerin aşağıdaki kaideleri öğrettiğini kesinlikle beyan edebiliriz:

1. Harp yalnız Allah için yapılır; hodbinane saikler için, toprak ve servet ve kudret kazanıp büyümek için veya sair menfaatlerin elde edilmesi için yapılmaz.
2. ancak bize evvela saldıranlara karşı harbedebiliriz.
3. Ancak bizimle dövüşenlerle dövüşebiliriz. Dövüş katılmayanlara karşı dövüşemeyiz.
4. Düşman saldırıyı başlattıktan sonra bile, muharebeyi sınırlar içinde tutmak vazifemizdir. Üzerinde dövüş cereyan eden saha ve kullanılan silahlar bakımından harbi genişletmek caiz değildir.
5. Yalnız, düşmanın dövüşmek için görevlendirdiği muntazam bir ordu ile dövüşeceğiz. Düşman tarafında bulunan başka kimselerle dövüşmeyeceğiz.
6. Harpte bütün dinî ibadetlere ve ayinlere muafiyet tanınacaktır. Düşman dinî merasimin cereyan ettiği yerleri tahrip etmezse, Müslümanlar da o kabil yerlerde dövüşmekten sakınacaktır.
7. Düşman bir ibadet yerini taarruz üssü olarak kullanırsa, Müslümanlar taarruza misli ile mukabele edecekler ve bu hareketlerinden ötürü mesul tutulmayacaklardır. Dinî yerlere saldırmak, onları tahrip etmek, veya herhangi bir şekilde hasara ve zarara uğratmak mutlak surette yasaktır. Harekât üssü olarak kullanılan bir dinî yer mukabil taarruz davet eder. Bu sebeplerden ötürü, dinî yerlerde vaki olan her hangi bir zarar ve hasarın sorumluluğu Müslümanlara değil düşmana aittir.
8. Düşman bir dinî yeri harekât üssü olarak kullanmanın hatalı ve tehlikeli olduğunu takdir eder ve muharebe cephesini değiştirirse, Müslümanlar da bu değişikliğe uyacaklardır. Düşmanın, dinî bir yerden taarruzu başlatmış olması keyfiyeti, o yere hücum etmek için bahane olarak kullanılmayacaktır. Düşman muharebe cephesini değiştirir değiştirmez Müslümanlar da, dinî yerlere hürmeten, aynı şeyi yapacaklardır.
9. Dövüş, ancak dine ve din hürriyetine karşı müdahalede bulunulduğu müddetçe devam edecektir. Din serbest bırakıldığı, dine müdahale edilmesine artık izin verilmediği ve düşman bu şekilde hareket ettiğini sözleriyle ve davranışlarıyla göstermeye başladığı zaman, harbi düşman başlatmış olsa bile, harp durdurulacaktır.

(III) Enfal suresinde şöyle deniliyor:

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ
وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهُوا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ
وَإِنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نَعَمَ الْمَوْلَىٰ وَنَعَمَ النَّصِيرُ

Kâfirlere de ki: Vazgeçerlerse eskiden yaptıkları affedilecektir. Eski yaptıklarına tekrar dönerlerse, kendilerinden evvel gelip geçenlerin misali gözlerinin önündedir. zulüm ve tazyik ortadan kalkıncaya ve din tamamıyla Allah için oluncaya kadar onlarla dövüşün. Yüz çevirirlerse, bilin ki Allah sizin koruyucunuzdur ve O koruyucuların ve yardımcılarının en iyisidir. (8:39-41)

Yani Müslümanlar harbe girmeye mecbur bırakılmışlardır. Fakat düşman vazgeçerse, Müslümanlar da vazgeçmeli ve geçmiş i unutup affetmelidir. Ancak düşman vazgeçmezse ve

Müslümanlara tekrar tekrar hücum kalkışırsa, o takdirde daha evvelki peygamberlerin düşmanlarının akıbetini göz önünde tutması gerekir. Dinî zulüm ve tazyik devam ettiği, din Allah için olmadığı ve din işlerine müdahaleden vazgeçilmediği müddetçe, Müslümanlar dövüşmekten uzak olmayacaklardır. Mütecaviz vazgeçerse, Müslümanlar da vazgececektir. Düşman sahte bir dine bağlıdır diye onunla dövüşmeye devam etmeyeceklerdir. İtikatların ve amellerin değeri Allah'ın indinde malûmdur ve onları dilediği şekilde mükâfatlandırır ve cezalandırır. Müslümanlar, başka bir milletin dini kendilerine sahte görünse bile, ona müdahale etmek hakkını haiz değildirler. Barış teklifinden sonra düşman harbe devam ederse, Müslümanlar sayıca az olsalar bile, zaferden emin olabilirler. Çünkü Allah onlara yardım edecektir ve Allah'tan daha iyi yardımcı kimdir?

Bu ayetler Bedir savaşı münasebetiyle vahyolunmuştu. Bu savaş Müslümanlarla müşrikler arasında yapılan ilk düzenli dövüştü. Müslümanlar sebepsiz ve haksız bir tecavüze uğramışlardı. Düşman Medine'nin ve dolaylarının başarısını bozmaya kalkışmış, fakat zafer Müslümanlarda kalmıştı. Önemli düşman liderleri de öldürülmüştü. Sebepsiz bir tecavüze mukabelede bulunmak tabîidir, haklıdır ve gereklidir. Buna rağmen, düşman harbi durdurunca Müslümanların da durdurması emrolunmuştur. Düşmandan istenilen yegâne şey din ve ibadeti serbest bırakmasıdır.

(IV) Enfal Suresinde yine şöyle denilmektedir:

وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ
يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِبَصَرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ

Onlar barışa meylederlerse, sen de meylet ve Allah'a güven. Her şeyi işiten ve bilen elbette O'dur. Onlar seni aldatmak isterlerse, muhakkak ki Allah sana yeter. Yardımıyla ve müminlerle seni destekleyen O'dur. (8:62-63)

Yani, harp devam ederken, herhangi anda kâfirler barışa temayül gösterirlerse, Müslümanlar barış teklifini kabul edip barış yapacaklardır. Müslümanlar, hatta aldatılmak tehlikesi bile mevcut olsa, bu şekilde hareket edecekler ve Allah'a güveneceklerdir. Allah'ın yardımına dayanan Müslümanlara aldatılmaktan bir zarar gelmez. Onların zaferi kendilerinin değildir, Allah'ındır. En ümitsiz ve en müşkül anlarda, Allah, sevgili Habibi'ne ve ümmetine yardım etmiştir. Hilekârlara ve aldaticılara karşı da kendilerine yardım edecektir. İleri sürülen bir barış teklifi kabul olunacaktır. Bu teklif, sadece yeni bir taarruz için vakit kazanmak ümidiyle düşman tarafından kullanılan bir hile, bir taktiktir diye reddedilmeyecektir.

Ayetlerde, barış üzerinde bu kadar ısrarla durulması anlamlıdır. Bu, Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın Hudeybiye'de imzaladığı barış antlaşmasını daha önceden belli etmektedir. Hz. Resulüllah (S.A.V.)'a düşmanın barış talebinde bulunacağı bir zaman geleceği önceden haber veriliyor. Düşman mütecavizdi; zulümler yapmıştı ve itimada şayan değildi diye onun barış talebi reddedilmemeliydi. İslâmiyetin telkin ettiği doğru yol Müslümanların bir barış teklifini kabul etmesini gerektiriyor. Gerek diyanet ve gerek siyaset bakımından, böyle bir teklifin kabulü arzuya şayandır.

(V) Nisa Suresinde şöyle deniliyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ
لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنْ
اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

Ey iman edenler! Allah'ın davası uğrunda yola çıktığınız zaman, gereği gibi tahkikat yapın ve size selâm verene “Sen mümin değilsin” demeyin. Siz bu hayatın fayda ve menfaatlerini arıyorsunuz. Fakat nimetler Allah'ın nezdinde bol bol mevcuttur. Siz de evvelce onlar gibi idiniz de Allah size lûtfunu bahşeyledi. O halde, iyice tahkik edin ve araştırın. Muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır. (4:95)

Yani, Müslümanlar harbe giderken, harbin ne kadar anlamsız olduğu düşmana anlatıldığı halde onun yine de harp istediğine iyice kanaat getirmiş olmalıdırlar. Fakat böyle olsa bile, bir fertten veya bir gruptan barış teklifi alınır, Müslümanlar, dürüst ve samimî olmadığı mülâhazası ile teklifi reddetmeyeceklerdir. Müslümanlar barış teklifini reddederlerse, Allah için değil, dünya menfaati için ve servet ve kuvvetlerini arttırmak için dövüşmüş olurlar. Gaye öldürmek değildir. Bu gün öldürmek istediğimiz birisi yarın hidayete erişebilir. Canları bağışlanmasaydı, Müslümanlar Müslüman olabilirler miydi? Müslümanlar öldürmekten sakınmalıdırlar, çünkü bağışlanan canlar neticede hidayete eden canlar olabilir. Allah insanların ne iş işlediğinden ve bunu ne maksatla ve hangi saiklerle işlediğinden haberdardır.

Ayetin bize öğrettiğine göre, harp başladıktan sonra bile, düşmanın tecavüz için kararlı olduğu hususunda kesin bilgiye sahip olmak Müslümanlar için bir vazifedir. Çok kere düşmanın, tecavüz niyeti beslemediği halde, heyecan ve korku tesiriyle harp hazırlığına başladığı görülmüştür. Müslümanlar, düşman tarafından bir hücum tasarlandığına kesinlikle kanaat getirmediği savaşımayacaklardır. Düşmanın hazırlıklarının nefis müdafaası için olduğu anlaşılırsa veya düşman böyle bir iddiada bulunursa, Müslümanlar iddiayı kabul edip harpten vazgeçeceklerdir. Girişilen hazırlıkların tecavüzden başka bir hedefi olmadığını ileri sürmeyeceklerdir. Düşman tecavüz niyeti beslemiş, fakat niyetini değiştirmiş olabilir. Niyetler ve saikler daima değişmez mi? İslâmiyet düşmanları dosta dönmüş olmamışlar mıydı?

(VI). Muahedelerin ihlâli caiz olmadığı hususunda Kur'an açıkça şöyle söylemektedir.

إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوا شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُوا
إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

Sizinle muahede yaptıktan sonra taahhütlerini tamamen ifada kusur etmeyen veya aleyhinizde kimseye yardımda bulunmayan müşrikler müstesnadır. Bunlarla münasebetinizde, muahedenin hükümlerine, mer'iyet müddeti sonuna kadar, riayet ediniz. Allah adaleti ve insafı olanları muhakkak ki sever. (9:4)

Müslümanlarla antlaşma yapan, bu antlaşmayı bozmayan ve Müslümanlara karşı düşmana yardım etmeyen müşrikler Müslümanlardan aynı şekilde muamele göreceklerdir. Müslümanların bir antlaşma ile yükledikleri taahhütleri tamamen yerine getirmesi dindarlık icabıdır.

(VII) Müslümanlarla savaş halinde olmakla beraber, Müslümanlığın tebliğini tetkik ve tahkim isteyen bir düşman hakkında Kur'an-ı Kerim şöyle diyor:

وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ

Müşriklerden biri senden himaye edilmesini dilerse, Allah'ın kelâmını işitebilmesi için onu himaye et. Sonra, onu, emniyet içinde olacağı yere kadar gönder. Çünkü onlar bilgiden mahrum bir kavimdirler. (9:6)

Yani Müslümanlarla harbedenlerden birisi, İslâmiyeti incelemek ve İslâmiyetin tebliği üzerinde düşünüp taşınmak amacıyla, Müslümanlara sığınacak olursa, böyle bir amacın elde edilmesi için gereken müddet zarfında Müslümanlardan himaye görecektir.

(VIII) Harp esirleri hakkında Kur'an-ı Kerim şunu öğretiyor:

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Bir peygambere, yeryüzünde harp etmedikçe, esir almak yaraşmaz. Siz dünya malı istiyorsunuz. Halbuki Allah sizin için ahireti ister ve Allah kudret ve hikmet sahibidir. (8:68)

Yani bir peygamber, ancak çok kan dökülmesine yol açan düzenli bir savaş neticesinde esir alabilir. İslâmiyetten evvel ve hatta İslâmiyetten sonra, harp edilmeden ve kan dökülmeden düşman kabilelerinden esir almak gelenek halinde idi. İslâmiyet bunu yasaklamıştır. Esir, ancak bir muharebe neticesinde muhariplerden alınır.

(IX). İslâmiyet harp esirlerinin serbest bırakılmasına dair kaideler de vaz'eylemiştir. Bu hususta Kur'an-ı Kerim şöyle diyor:

فِيمَا مَنَّا بَعْدُ وَإِنَّمَا فِدَاءٌ حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا

Ondan sonra, harp ve tahmil ettiği külfetler nihayete erince, esirleri ya bir lûtf olarak veyahut bir bedel alarak serbest bırakın. (47:5)

İslâmiyete göre, esirleri bedel almadan serbest bırakmak en makbul hareket tarzıdır. Fakat bu her zaman mümkün olmadığından, bedel mukabilinde serbest bırakmak için de hüküm konulmuştur.

(X) Serbestliklerini elde etmek için bizzat bedel ödemeye gücü yetmeyen, ve bedel ödemeye muktedir veya istekli bir kimsesi bulunmayan harp esirleri hakkında da hüküm vardır. Çok defa akrabalar bedel ödemeye muktedir oldukları halde bunu yapmazlar ve ihtimal ki esir düşen yakınlarının gıyabında mallarını gasbetmek niyetiyle, onların esir olarak kalmalarını tercih ederler. Kur'an-ı Kerim'in bu husustaki hükmü şudur:

وَالَّذِينَ يَبْتِغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ

Elinizin altında bulunan esirler içinde sizden azatlık senedi isteyenlerle, hal ve tavırlarını iyi bulursanız, böyle bir senet yapın; ve Allah'ın size bahşettiği maldan onlara verin. (24:34)

Yani bedelsiz serbest bırakılmaya lâyık olmayan ve fakat bedel ödeyecek kimseleri bulunmayan esirler yine de serbestlik isterlerse, çalışıp para kazanmalarına müsaade olunduğu takdirde bedeli ödeyeceklerine dair bir taahhüt senedi imzalamak şartı ile, serbestliklerini elde ederler. Ancak, onların çalışıp para kazanmaya ehil oldukları iyice bilinmelidir ki kendilerine böyle bir müsaade verilsin. Ehliyeti sabit olanlara, çalışıp para kazanmaları için, Müslümanlar tarafından malî yardım bile yapılmalıdır. Gücü yeten Müslümanlar şahsen böyle bir yardımda bulunmalı veya bu bedbahtların kimseye muhtaç olmaksızın hayatlarını yoluna koyacak bir duruma gelebilmesi için halktan yardım toplanmalıdır.

Yukarıda iktibas olunan ayetler İslâmiyetin sava ş ve barış konusu hakkında öğrettiği esasları ihtiva etmektedir. İslâmiyete göre hangi şartlar altında harbetmek caiz olduğu ve harbederken Müslümanların hangi kaidelere uyacağı bu ayetlerde bize anlatılmıştır.

RESULÜLLAHIN HARP HAKKINDA KOYDUĞU KAİDELER

Şu kadar var ki, İslâmiyet'in talim ve telkinleri sadece Kur'an-ı Kerim'de vaz'edilmiş bulunan kaidelerle sınırlı değildir. Bu talim ve telkinler, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın koyduğu prensipleri ve onun örnek ve misal tutulan fiil ve hareketlerini de ihtiva etmektedir. Belli hal ve durumlarda onun yaptıkları ve öğrettikleri de İslâmî talim ve telkinlerin önemli bir parçasıdır. Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın savaş ve barış konusuyla ilgili hadislerinden bazısını aşağıya dercediyoruz:

1. Muharebede ölenlerin gövdelerinden uzuvlarını kesip parçalamak Müslümanlara yasaktır. (Müslim)
2. Müslümanların hilekârlığa başvurma sını yasaktır. (Müslim)
3. Çocuklar ve kadınlar öldürülmeyecektir (Müslim).
4. Rahiplere, din adamlarına ve din liderlerine müdahale edilmeyecektir (Tahavi).
5. Yaşlılar, hasta ve sakat olanlar, kadınlar ve çocuklar öldürülmeyecektir. Barış ihtimali daima göz önünde tutulacaktır.
6. Müslümanlar düşman toprağına ayak bastıklarında halkı dehşete düşürmeyecekler, onlara fena muamele yapılmasına müsaade etmeyeceklerdir (Müslim).
7. Bir Müslüman ordusu halkı taciz eden bir yerde ordugâh kurmayacaktır. Ordu yürüyüşe geçtiğinde yolu tıkamamaya ve öteki yolcuları rahatsız etmemeye dikkat edecektir.
8. Çehrenin sakatlanmasına ve bozulmasına müsaade edilmeyecektir. (Buhari ve Müslim).
9. Düşmana mümkün olduğu kadar az zarar ve hasar verilecektir. (Ebu Davud).
10. Harp esirleri kaçmasın diye başlarına nöbetçi dikildiğı ve nezaret altında tutulduğu zaman, yakın akraba olanlar bir araya konacaktır (Ebu Davud).
11. Esirlerin rahat yaşaması sağlanacaktır. Müslümanlar esirlerinin rahatını kendi rahatlarından fazla düşüneceklerdir. (Tirmizi).
12. Başka memleketlerden gelen elçilere ve delegelere saygı gösterilecek, onlardan sadır olan hatalara ve nezaketsizliklere göz yumulacaktır (Ebu Davud, Kitab el-Cihad).
13. Bir Müslüman bir harp esirine karşı kötü muamele yapmak suçunu işlerse, kefarete olarak onun bedelsiz serbest bırakılması gerekir.

14. Bir Müslüman bir esiri yanına aldığında, ona aynen kendi yediğinden yedirecek ve kendi giydiğinden giydirecektir (Buhari).

Hız. Resulüllah (S.A.V.) harbe giden bir ordunun bu kaidelere uyması hususunda çok ısrar eder ve onlara riayet etmeyenlerin, Allah için değil, kendi süflî menfaatleri için dövüşüklerini söylerdi (Ebu Davud).

İslâmiyet'in Birinci Halifesi Hız. Ebu Bekir (R.A.) , Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın bu emirlerine bazı ilâveler yapmıştır. İslâmî talim ve telkinler arasına dahil olan bu ilâvelerden bir tanesi şudur:

15. Umumî binalara ve meyve veren ağaçlara (ve ekinlere) zarar verilmeyecektir (Mu'atta)

Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın hadislerinden ve birinci İslâm Halifesinin emirlerinden açıkça anlaşılacağı veçhile, İslâmiyet savaşı önleyecek ve savaşın kötülüklerini azaltacak mahiyette esaslar koymuştur. Evvelce belirttiğimiz gibi, İslâmiyet'in öğrettiği prensipler sadece laftan ibaret kalmamış, fakat Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın ve ilk İslâm Halifelerinin misaliyle uygulama sahasına girmiştir. Bütün dünya bilir ki, Hız. Resulüllah (S.A.V.) bu prensipleri yalnız öğretmekle kalmamı, onları bizzat uygulamış ve onlara riayet edilmesini ısrarla istemiştir.

Zamanımızdaki şartlara göz atarsak, savaş ve barış problemi için İslâmî talim ve telkinden başka bir hal sureti bulunmadığını itirafa mecbur oluruz. Musa (A.S.)'nın (bugünkü şekliyle Tevrattaki) talim ve telkini adalet ve hakkaniyet telâkkilerimizden çok uzaktır ve bugün öyle talim ve telkine göre hareket etmek imkânsızdır. İsa (A.S.) 'nın (bugünkü şekliyle İncildeki) talim ve telkini ise, eskiden olduğu gibi bugün de tatbik kabiliyetinden mahrumdur. Zaten Hristiyanlar İsa'nın bu talim ve telkinini hiçbir zaman uygulamak çabasında bulunmamışlardır. Tatbiki mümkün olan yalnız İslâmiyetin talim ve telkinidir. İslâmî talim ve telkine bağlı olanlar, onu yalnız teori olarak telkin edilen sözler şeklinde bırakmayıp uygulama sahasına da getirmişlerdir; ve İslâmî talim ve telkininin bilfiil tatbiki vasıtasıyla barış hem yaratılabilir ve hem de idame edilebilir.

Zamanımızda Bay Gandhi, görünüşe bakılırsa, zorla dövüşmek mecburiyetinde bırakılsak bile dövüşmememizi ve harp etmememizi öğretiyor. Fakat onun bu talim ve telkini dünya tarihinde hiçbir zaman denenmemiştir. Binaenaleyh Gandiizm'in savaş ve barış bakımından ne değer taşıdığı kestirilemez. Bay Gandhi uzun bir ömür sürmüş ve Hindistan Kongre Partisinin siyasî bağımsızlığa kavuştuğunu görmüştür. Fakat, Kongre Partisi hükümeti Hindistan'ın ne ordusunu ve ne de öteki silahlı kuvvetlerini terhis edip dağıtmamıştır. Kongre Partisi silahlı kuvvetleri millileştirmek ve Hintlileştirmekle meşguldür; ve İkinci Dünya Harbi sonlarına doğru Japonlar Birmanya ve Hindistan'a saldırırken Britanya makamlarının kurulan Millî Hint Ordusundan tardettiği Hintli subayları tekrar orduya almak için planlar hazırlamıştır. Bay Gandhi, çok defa kan dökme ve şiddet hareketlerine başvurma suçlarına müsamaha ile bakılması lehinde konuşmuş ve bu çeşit suçları işleyenlerin serbest bırakılmasını tavsiye etmiştir. Bu durum en hafif bir deyimle, Gandiizmin tatbik kabiliyeti olmadığını ve Bay Gandhi ile taraftarlarının da bunu bildiklerini göstermektedir. Milletler ve devletler arasında silahlı çatışmalar baş gösterince, şiddete başvurmama ve mukavemet göstermeme prensibinin nasıl tatbik olunacağını ve bu prensiple savaşın önüne nasıl geçileceğini dünyaya gösteren amelî bir misal verilmemiştir. Savaşları durdurmak için bir metot öğretmek, fakat o metodun pratik olduğunu gösteren bir örnek verememek, onun tatbik kabiliyeti olmadığına delâlet eder. Binaenaleyh, görünüşe nazaran, beşerî tecrübe ve mantık savaşı önleyen ve durduran tek bir metoda işaret etmektedir ve o metodu öğreten ve tatbik eden de Allah'ın Habibi Hız. Resulüllah (S.A.V.)'dır.

MÜŞRİKLERİN KİŞİSEL SALDIRILARI

Müttefik Arap kabileleri Hendek muharebesinden mağlup ve üzüntülü dönmüşler, fakat Müslümanları taciz etmek kudretinin artık ellerinden gittiğini takdir eyleyememişlerdir. Mağlup olmalarına rağmen, üstün bir çoğunluk teşkil ettiklerini biliyorlardı. Tek tük Müslümanlara kötü muamele yapabiliyorlar; onları dövrebiliyorlar ve hatta öldürebiliyorlardı. Fertlere saldırmak

suretiyle mağlubiyetlerinin hincını çıkaracaklarını düşünüyorlardı. Binaenaleyh, savaştan az bir müddet sonra, Medine dolaylarındaki Müslümanlara saldırmaya başlamışlardı. Fazara kabilesinden develere binmiş olarak geçen bazı adamlar Medine yakınlarında oturan Müslümanlara saldırdılar. Civarda bulabildikleri eveleri çaldılar, bir kadını esir aldılar ve bu ganimetleri alarak çekip gittiler. Kadın kaçıp kurtulmuş ise de, Fazara kabilesinin adamları bir miktar hayvan aşırıp götürmeye muvaffak olmuşlardı. Bir ay sonra, Gafatan kabilesine mensup başka bir grup, Müslümanların deve sürülerini çapul etmek üzere, kuzeyden saldırdı. Hz. Resulüllah (S.A.V.), Muhammed bin Naslama'yı, on atlı sahabe ile birlikte, hem düşmanın harekâtını keşif ve tahkik etmeye ve hem de Müslümanların sürülerini korumaya memur eyledi. Fakat düşman bu Müslüman grubunu pusuya düşürdü ve hunharca saldırıp hepsini kırdı. Ancak, Maslama yaralı ve baygın bir halde yere serilmiş olmakla beraber ölmemişti. Ayıldığında, bütün kuvvetini toplayıp Medine'ye dönmeye ve vak'ayı haber vermeye muvaffak oldu. Birkaç gün sonra, Cuzam kabilesinin adamları, Bizans başkentine gitmek üzere yola çıkan Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın elçisine saldırdılar ve onu soydular. Bir ay sonra, Beni Fazara bir Müslüman kervanını vurdu ve çok mal talan etti. bu saldırı belki de dinî düşmanlıktan ileri gelmiyordu. Beni Fazara talana ve adam öldürmeye alışmış bir yağmacılar kabilesi idi. Hendek muharebesinin başlıca sebebi ve kıskırtıcısı olan Hayber Yahudileri de bu savaşta uğradıkları hezimetin intikamını almak kararında idiler. Bizans hududuna yerleştirilen kabileleri ve oralarındaki memurları tahrik etmek için dolaşıp duruyorlardı. Binaenaleyh, Medine'ye doğrudan doğruya hücum edemeyen Arap liderleri, Müslümanlara yaşama imkânı bırakmamak için Yahudilerle birlikte entrika çeviriyorlardı. Lâkin, Allah'ın Habibi (S.A.V.) kesin ve son bir dövüş henüz karar vermemişti. Arap liderlerinin bir barış teklifi yapacağı ve çekişmelerin son bulacağı hususundaki ümidini henüz yitirmemişti.

RESULÜLLAH BİN BEŞYÜZ SAHABE İLE BİRLİKTE MEKKEYE GİTMEK ÜZERE YOLA ÇIKIYOR

Bu sıralarda, Allah'ın Habibi (S.A.V.) Kur'an-ı Kerim'de de zikredilmiş bulunan bir rüya gördü:

لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ
مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا

Allah dilerse, muhakkak ki, bazılarınızın başı tıraş edilmiş bazılarınızın saçları kısa kesilmiş olarak, emniyet içinde Mescid-i Haram'a girersiniz ve hiç kimseden korkmazsınız. Allah sizin bilmediğinizi biliyordu ve bundan başka size yakın bir zafer nasip etmişti (48:27).

Yani, Allah, Müslümanların Kâbe'ye, başları tıraşlı ve saçları kesilmiş olarak (bunlar Kâbe'ye giden hacıların alâmetidir) ve barış içinde korkusuzca girmelerine müsaade etmeyi kararlaştırmıştı. Fakat, Müslümanlar, Allah'ın bunu nasıl yapacağını bilmiyorlardı. Bundan başka, Müslümanlar hacı barış içinde ifâ etmeden evvel, Hz. Resulüllah (S.A.V.)'a rüyasında Allah, Müslümanların nihaî zaferi kazanacağını, barış içinde Mekke'ye gireceğini, ve Mekke'yi silah kullanmaya hacet kalmaksızın ele geçireceğini önceden haber veriyordu. Lâkin Hz. Resulüllah (S.A.V.) bundan, Allah'ın Müslümanlara Kâbe'yi derhal tavaf eylemelerini emrettiği şeklinde bir mana çıkarmıştı. Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın rüyayı tefsir hususundaki hatası, rüyada vaat edilen yakın zafer için bir vesile olacaktı. Binaenaleyh, Allah'ın Habibi (S.A.V.) yanlışlıkla Kâbe'ye doğru bir yürüyüş planladı. Rüyasını ve rüya hakkındaki tabirini Müslümanlara ilan etti ve hazırlık yapmalarını istedi. "Sadece Kâbe'yi tavaf etmeye gidiyorsunuz. Binaenaleyh, düşmana karşı bir kuvvet gösterisi yapılmayacaktır" dedi. 628 yılı Şubatının sonlarında, bin beş yüz hac ziyaretçisi⁴,

⁴ Hendek muharebesinden bir yıl sonra planlanan bu hac ziyaretinde ...'a sadece bin beş yüz kişi refakat etmiştir. Hendek muharebesine iştirak eden İslâm muhariplerinin sayısı bu sayının altında olabilirdi, fakat bu rakamı herhalde

başlarında Hz. Resulüllah (S.A.V.) olduğu halde, Mekke'ye gitmek üzere yola çıktılar. Düşman hücum etme temayülü gösterdiği takdirde, Müslümanlara tehlikeyi haber vermek için, yirmi kişilik bir süvari müfrezesi ileriye sürülmüştü.

Mekkeliler bu kervanın yola çıktığını derhal haber aldılar. Eski Arap geleneğine göre, Kâbe'yi tavaf etmek genel bir haktı ve Müslümanlar da bu haktan mahrum edilemezdi. Zaten, Müslümanlar da, yürüyüşe geçmelerinin hacı ifâ etmekten başka bir amaca yönelik bulunmadığını en açık şekilde ilân etmişlerdi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) hiçbir veçhile silah teşhir edilmemesini emretmişti. Münakaşa edilmeyecek, sual sorulmayacak ve hiçbir iddia ileri sürülmeyecekti. Buna rağmen, Mekkeliler silahlı bir çatışma olacakmış gibi hazırlanmaya başladılar. Her tarafta siperler ve istihkâmlar hazırladılar, etraftaki kabileleri yardıma çağırdılar ve dövüşmeye kararlı göründüler. Hz. Resulüllah (S.A.V.) Mekke'ye yaklaştığında, Kureyşlilerin dövüşmeye hazır olduğu kendisine haber verildi. Kureyşliler kaplan postları giymişler, karılarını, çocuklarını yanlarına almışlar ve Müslümanlara yolu kapamaya yemin etmişlerdi. Kaplan postu sonuna kadar dövüşme kararına alâmetti. Çok geçmeden, düşman ordusunun bir öncü kolu Müslümanların karşısına dikildi. Müslümanların yollarına devam edebilmesi için kılıca davranmaktan başka çare yoktu. Lâkin, Hz. Resulüllah (S.A.V.) buna kesinlikle müsaade etmemeye kararlı idi. İslâm kervanının başka yoldan çölü geçmesi için bir klavuz bulundu. Bu klavuzun rehberliğiyle, Hz. Resulüllah (S.A.V.) ve sahabeleri Mekke'ye çok yakın olan Hudeybiye'ye vardılar. Resulüllah'ın hecin devesi burada durdu ve dürtmelere rağmen daha ileri gitmedi.

Sahabelerden biri “Ya Resul Allah! Hayvan yorulmuşa benziyor. Bir başkasına binseniz daha iyi olur” dedi. Hz. Resulüllah (S.A.V.): “Hayır, hayır. Yoruldu değil de, Allah burada durmamızı ve daha ileri gitmememizi istiyor, her halde. Binaenaleyh, burada konaklamamızı ve tavaf etmeye bizi bırakacaklar mı diye Mekkelilerden sormamamızı teklif ediyorum. Ben, kendi hesabıma, ileri sürecekleri bütün şartları kabul etmeye istekliyim” karşılığı verdi. (Halbiyya, Cilt 2, Sayfa 13)

Mekke ordusu bu defa Mekke'de bulunmuyordu; Medine ana yolu üzerinde Müslümanlarla karşılaşmak için şehirden çıkmış ve epeyce uzağa gitmişti. Allah'ın Habibi (S.A.V.) isteseydi, bin beş yüz adam ile Mekke'ye girer ve şehri hiçbir mukavemetle karşılaşmadan ele geçirebilirdi. Lâkin, sadece Kâbe'yi tavaf eylemek ve bunu da ancak Mekkeliler müsaade ederse yapmak niyetinde idi. Fakat, evvela Mekkeliler silaha davrandığı takdirde mukavemet etmeye ve dövüşmeye de kararlı idi. Binaenaleyh, ana yoldan çekildi ve Hudeybiye'de karargâh kurdu. Mekkelilerin komutanı bunu çok geçmeden haber aldı ve adamlarına geri dönmelerini ve Mekke civarında mevzilenmelerini emretti. Ondan sonra Mekkeliler, Hz. Resulüllah (S.A.V.) ile müzakereye girişmek için, Budayl adlı bir reisi gönderdiler. Allah'ın Kutsal Peygamberi (S.A.V.) kendisinin ve Müslümanların Kâbe'yi tavaf etmekten başka bir niyetleri olmadığını, fakat Mekkeliler dövüş isterse Müslümanların buna hazır olduğunu Budayl'a anlattı. Bundan sonra, Mekke komutanı Ebu Süfyan'ın damadı Urva Hz. Resulüllah (S.A.V.)'a geldi. Son derece nezaketsiz davrandı. Müslümanları ayak takımı ve serseri güruhu diye vasıflandırdı ve Mekke'ye girmelerine Mekkelilerin müsaade etmeyeceğini söyledi. Görüşmek için başka birçok Mekkeliler daha geldi, ve son söz olarak, hiç olmazsa o sene Müslümanları tavaf etmeye bırakmayacaklarını söylediler. Mekkeliler o sene Müslümanları tavaf etmeye bıraksalardı küçük düşeceklerdi. Mamafih, ertesi sene tavaf için Müslümanların Mekke'ye gelmesine müsaade edebileceklerdi.

Mekkelilerle müttetik bulunan bazı kabileler, Müslümanların tavaf etmesine müsaade olunması için Mekke reisleri nezdinde teşebbüs yaptılar. Madem ki Müslümanlar tavaf etmekten başka bir şey istemiyorlardı, o halde onların bundan men edilmesine ne lüzum vardı, dediler. Fakat Mekkeliler tutumlarında ısrar ettiler. Bunun üzerine, kabilelerin ileri gelenleri, Mekkeliler barış istemezlerse biz de onlarla ittifakımızı bozarız, diye tehditte bulundular. Bundan korkan Mekkeliler

---

aşmamıştı. Binaenaleyh, hendek muharebesindeki İslâm askerini üç bin olarak gösteren tarihçiler hata etmişlerdir. Bu rakamı bin iki yüz diye kabul etmek tamamıyla makuldur.

de Müslümanlarla uzlaşmayı denemeye razı oldu. Hz. Resulullah (S.A.V.) bunu öğrenince Hz. Osman (R.A.)'ı (sonraları Üçüncü Halife) Mekkelilere gönderdi. Mekke'de Hz. Osman (R.A.)'ın birçok akrabası vardı. Onu karşıladılar; etrafını aldılar; ve isterse Kâbe'yi tavaf edebileceğini, fakat Hz. Resulullah (S.A.V.)'a ancak ertesi sene hac müsaadesi verilebileceğini söylediler. Hz. Osman (R.A.) "Efendimle beraber olmadıkça tavaf edemem" dedi. Hz. Osman (R.A.)'ın Mekke reisleri ile müzakeresi uzadı. Araya fitne ve fesat sokmak kastıyla, Hz. Osman (R.A.) 'ın öldürüldüğü şayiası çıkarıldı. Bunu işiten Hz. Resulullah (S.A.V.) sahabelerini topladı ve "bir elçinin hayatı bütün milletler indinde kutsaldır. Şayia doğru ise, her ne pahasına olursa olsun Mekke'ye girmeliyiz" dedi. Şartlar değişince, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın Mekke'ye barış içinde girilmesine dair olan ilk kararı da değişmeli idi. Hz. Resulullah (S.A.V.) sözüne devamla "İleri yürüyüşe geçmek icap ederse, bundan ancak muzaffer olarak geri dönmeye söz verecekler yanıma gelsin ve elimin üstünde yemin versin" dedi. Hz. Resulullah (S.A.V.) daha sözünü bitirmeden bin beş yiz sahabe hep birden ayağa kalktı ve Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın elini tutup yemin etmek için birbirlerini çiğnercesine ona doğru koşuştular. Bu yeminin ilk İslâm tarihinde hususî bir ehemmiyeti vardır ve ona "Şecere yemini" yahut "Biat-i Rıdvan" denilmektedir. Hz. Resulullah (S.A.V.) bu yemin esnasında bir ağaç altında oturuyordu. Yemin edenlerin hepsi de hayatlarının sonuna kadar bununla iftihar etmişlerdi. İslâm ordugâhındaki bin beş yüz sahabeden hiçbiri yemin vermektan kaçınmamıştı. Hepsı de, İslâm elçısı öldürüldüğü takdirde, geri dönmemeye ant içmişlerdi. Ya gün batmadan Mekke'yi zaptedeceklerdi veya bu uğurda dövüşerek öleceklerdi. Yemin merasımı daha bitmeden Hz. Osman (R.A) geri geldi ve Müslümanların ertesi seneden önce Mekke'yi tavaf etmesine Mekkelilerin rıza göstermediğini haber verdi. Mekkeliler Müslümanlarla bir anlaşma imzalamak üzere delegeler tayin ettiler. Az bir müddet sonra, Mekke reislerinden Suheyl, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın yanına geldi ve bir anlaşmaya varıldı.

HUDEYBİYE MUAHEDESİ

Varılan anlaşma şöyle idi:

Bismillâh, Abdullah oğlu Muhammed ile Mekke delegesı Suheyl ibn Amr arasındaki barış şartları şunlardır. On sene harp olmayacaktır. Muhammed'e iltihak etmek ve onunla her hangi bir anlaşma yapmak isteyenler bunu yapmakta serbesttir. Kureyşlilere iltihak etmek ve onlarla bir anlaşma yapmak isteyenler de bunu yapmak da serbesttir. Bir genç veya babası sağ olan biri, babası veya velısı izin vermeden Muhammed'e giderse babasına veya velısına geri verilecektir .fakat biri Kureyşlilere giderse geri verilmeyecektir. Bu sene Muhammed Mekke'ye girmeden geri dönecektir. Fakat ertesi sene o ve taraftarları Mekke'ye girebilecekler ve üç gün kalıp Kâbe'yi tavaf edebileceklerdir. Bu üç gün esnasında Kureyşliler civardaki tepelere çekileceklerdir. Muhammed ve taraftarları Mekke'ye girdiklerinde, yolcuların Arabistan'da daima taşıdıkları kınına sokulmuş kılıçlar müstesna, yanlarında silah bulundurmayaacaklardır. (Buhari)

Bu barış antlaşmasının imzalanması esnasında iki enteresan olay vuku bulmuştu. Şartlar üzerinde uyuşulduktan sonra, Hz. Resulullah (S.A.V.) anlaşmayı yazdırmaya başladı ve Bismillâhi'r-Rahmâni 'r-Rahîm dedi. Suheyl, "Allah'ı biliriz ve O'na inanırız. Fakat bu Rahmân ve Rahîm de ne oluyor? Bu, iki taraf arasında varılan bir antlaşmadır. Binaenaleyh, her iki tarafın itikatlarına saygı gösterilmesi lâzımdır" diye itirazda bulundu.

Hz. Resulullah (S.A.V.) bunu derhal kabul etti, ve kâtibe "Yalnız Bismillâh yaz" dedi ve şartları yazdırmaya devam etti. birinci cümle "Mekke halkı ile Allah'ın Resulü Muhammed arasındaki barış şartları şunlardır" idi. Suheyl tekrar itiraz etti ve "Allah'ın resulü olduğuna inansaydık seninle dövüşmezdik" dedi. Hz. Resulullah (S.A.V.) bu itirazı da kabul etti ve "Allah'ın Resulü Muhammed" yerine "Abdullah oğlu Muhammed" 'i ikâme etti. Allah'ın Habibi (S.A.V.) Mekkelilerin teklif ettiğı her şeye razı olunca, sahabeler onun bu şekilde küçük düşürülmesine sinirlendiler. Tepeleri attı ve en çok canı sıkılan Ömer, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın yanına gitti ve:

“Ya Resul Allah! Biz haklı değil miyiz?” diye sordu.

Hiz. Resulüllah (S.A.V.): “Evet, biz haklıyız” dedi. Ömer yine sordu:

“Allah Kâbe’ye tavaf etmemizi bize bildirmedi mi?”

Hiz. Resulüllah (S.A.V.): “Evet” diye cevap verdi.

“O halde bu anlaşma neden? Bu küçük düşürücü şartlar neden?”

Allah’ın Habibi (S.A.V.): “Allah gerçi Kâbe’yi tavaf edeceğimizi önceden bildirdi, fakat zamanını bildirmedi. Tavaf bu sene yapılacakmış gibi konuştum amma bunda belki de yanıldım. Bu sene behemehal yapılması zaruri mi?” dedi.

Ömer sustu. Fakat öteki sahabeler de itiraz etti. Bazıları, Müslümanlığı kabul eden bir genç babasına veya velisine geri verilecekse Mekkelilere giden bir Müslüman hakkında aynı şartı niçin istemedik, diye sordular. Hiz. Resulüllah (S.A.V.) bunun hiçbir zararı olmadığını anlattı; ve “Bir insan İslâmiyetin talim ve telkin ettiği akideleri ve amelleri kabul ettiği için Müslüman olur, yoksa bir fırka veya hizbe iltihak edip onun adetlerini benimsemek için Müslüman olmaz. Böyle bir insan her nereye gitse İslâmiyetin tebliğini yayar ve İslâmiyetin yayılmasına hizmet eder. Fakat İslâmiyetten dönen bir adamın bize faydası yoktur. Bizim inandığımıza o da kalben inanmıyorsa artık bizden değildir. Onun bizden ayrılıp başka yere gitmesi daha hayırlı olur” dedi. Bu cevap, Hiz. Resulüllah (S.A.V.)’ın davranışının isabetli olduğundan şüphe eden sahabeleri tatmin etti. Bugün, İslâmiyette dinden dönmenin cezası idamdır diye düşünenler dahi aynı cevabı tatmin edici bulmalıdırlar. Onların düşündüğü doğru olsaydı, Hiz. Resulüllah (S.A.V.) irtidat edenlerin geri verilmesi ve cezalandırılması hususunda ısrar ederdi.

Antlaşmanın yazılıp imzalanmasından hemen sonra, tarafların hüsnü niyetini değerlendirmeye ve ölçmeye imkan veren bir hadise cereyan etti. Mekke baş delegesi Suheylin bir oğlu, eli kolu bağı ve yaralı ve bitkin bir halde, Hiz. Resulüllah (S.A.V.)’ın huzuruna getirildi. Bu genç Hiz. Resulüllah (S.A.V.)’ın ayaklarına kapanarak “Ya Resul Allah! Ben kalben Müslümanım ve inancımın dolayısı babamın elinde bu eziyet ve ıstıraplara katlanmak mecburiyetinde kalıyorum. Bu sebepten ötürü kaçtım ve size gelmeye muvaffak oldum” dedi. Hiz. Resulüllah (S.A.V.)’ın konuşmasına vakit kalmadan, Suheyl antlaşmanın imzalanmış bulunduğunu ve oğlunun geri verilmesi iktiza ettiğini söyledi. Adı Ebu Candal olan genç adam babasının kötü muamelesinden ümitsizliğe düşmüş ve Müslümanlara, din kardeşlerine gelmişti. Onu geri göndermek Müslümanlar için tahammül edilemeyecek bir mecburiyet ve mükellefiyetti. Kılıçlarını çektiler ve bu kardeşlerini kurtarmak için ölmeye âmâde göründüler. Ebu Candal, alıkonulmasını Hiz. Resulüllah (S.A.V.)’tan rica etti. pençelerinden kaçıp kurtulduğu zalimlere geri mi verilecekti? Fakat Allah’ın Habibi (S.A.V.) kararlı idi, ve Ebu Candal’a şöyle cevap verdi: “Peygamberler sözlerinden dönmezler. Bu antlaşmayı şimdi imzaladık. Sabır ve tahammül göstermen ve Allah’a güvenmen lazım. Allah seni ve senin gibileri muhakkak hürriyete kavuşturacak.” Barış yapıldıktan sonra Allah’ın Habibi (S.A.V.) Medine’ye döndü. Çok geçmeden, Ebu Basir isminde Mekke’ye başka bir genç Medine’ye geldi. Fakat, antlaşma hükümleri gereğince, Hiz. Resulüllah (S.A.V.) tarafından geri gönderildi. Mekke’ye geri götürülürken, bu genç muhafızlarla dövüştü ve muhafızlardan birini öldürüp kaçırmaya muvaffak oldu. Mekkeliler tekrar Resulüllah’a başvurdular ve şikayet ettiler. Hiz. Resulüllah (S.A.V.) “Adamınızı size teslim ettik. Elinizden kaçtı. Artık onu bulup tekrar size teslim etmekle mükellef değiliz” dedi. Birkaç gün sonra da bir kadın Medine’ye kaçtı. Akralardan bazıları kadının peşinden geldiler ve onun kendilerine iade edilmesini istediler. Hiz. Resulüllah (S.A.V.) antlaşmanın bu hükmünün yalnız erkeklere râci olduğunu ve kadınları da kapsamadığını söyledi ve kadını geri vermekten imtina etti.

RESULÜLLAHIN MUHTELİF KRALLARA GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR

Hız. Resulüllah (S.A.V.) Hudeybiye dönüşü Medine’de işlerini yoluna koyduktan sonra, tebliğini yaymak için yeni bir plan düşündü. Meseleyi sahabelere açtığı zaman, onlar arasında kral saraylarının usul ve âdetlerine vâkıf olanlardan bazıısı, mühürsüz mektupları kralların kabul etmediğini Hız. Resulüllah (S.A.V.)’a anlattılar. Bunun üzerine, Hız. Resulüllah (S.A.V.) üzerinde “Muhammed Resul Allah” kelimelerinin kazılı olduğu bir mühür yaptırdı. Allah kelimesi hürmeten en üste, Resul ortaya ve Muhammed de an alta konuldu.

628 yılı Muharrem ayında elçiler, Hız. Resulüllah (S.A.V.)’ın birer mektubunu hamilen muhtelif başkentlere gittiler ve hükümdarları İslâmiyeti kabule davet ettiler. Bu hükümdarlar arasında Bizans İmparatoru Kayser Herakliyas, İran kralı ve o zaman Kayserin himayesinde olan Mısır Kralı ve Habeş kralı vardı. Başka krallara ve hükümdarlara da elçi gönderilmişti. Kayserin mektubunu götüren Dihya Kalbi (R.A.)’ye evvela Basra valisini görmesi tembih edildi. Dihya (R.A.) valiyi ziyarete gittiği zaman, imparatorluğu dahilinde bir tetkik seyahatine çıkmış olan büyük Kayser Suriye’de idi. Vali, Dihya (R.A.)’yı, zorluk çıkartmaksızın Kaysere gönderdi. Dihya (R.A.) saraya gittiğinde, Kayser tarafından huzura kabul olunanların onun önünde yere kapanmaları lazım geldiği kendisine anlatıldı. Dihya (R.A.), Müslümanlar hiçbir insanın önünde secdeye kapanmazlar, diyerek bunu yapmayı reddetti ve mütad reveransları ve yere kapanmaları yapmaksızın Kayserin huzurunda oturdu. Kayser mektubu bir tercümana okuttu ve şehirde bir Arap kervanı var mı diye sordu. Kendisini Müslüman olmaya davet eden bu Arap Peygamberi hakkında bir araba bazı sorular sormak istediğini söyledi. Tesadüfen Ebu Süfyan bir ticaret kervanı ile orada bulunuyordu. Saray memurları kendisini Kaysere götürdüler. Ebu Süfyan’a yalan veya yanlış bir beyanda bulunduğu takdirde bunu düzeltmeye memur edilen başka Arapların karşısında oturması, emrolundu. Ondan sonra Herakliyas Ebu Süfyan’ı sorguya çekti. Tarihlerde yazılı olan bu konuşma şöyledir:

Herakliyas: Peygamber olduğunu iddia eden ve bana bir mektup gönderen bu adamı tanıyor musun? Nasıl bir aileden geldiğini söyleyebilir misin?

Ebu Süfyan: Asıl bir ailedendir ve benim akrabamdır.

Herakliyas: Ondan evvel bu çeşit iddiaları ileri süren Araplar gelmiş midir?

Ebu Süfyan: Hayır

Herakliyas: Bu adam iddiasını ortaya atmadan evvel, senin kavmin onu hiç yalancılıkla suçladı mı?

Ebu Süfyan: Hayır.

Herakliyas: Onun ecdadı arasında bir kral veya hükümdar var mıydı?

Ebu Süfyan: Hayır.

Herakliyas: Onu genel kabiliyeti ve muhakeme yeteneği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ebu Süfyan: Onun zeka ve dirayeti ile muhakeme kabiliyetinde asla bir kusur ve hata görmedik.

Herakliyas: Onun taraftarları ne biçim insanlardır? Büyük ve kudretli şahıslar mı, yoksa fakir ve mütevazı insanlar mı?

Ebu Süfyan: Fakir ve mütevazı insanlar çoğunluğu teşkil ediyor.

Herakliyas: Sayıları artıyor mu, eksiliyor mu?

Herakliyas: Onun taraftarları arasında eski dinlerine dönen var mı?

Ebu Süfyan: Hayır.

Herakliyas: Kendisi sözünden hiç döndü mü?

Ebu Süfyan: Şimdiye kadar hiç dönmedi. Son zamanlarda kendisiyle bir antlaşma imzaladık. Bakalım bu antlaşmaya karşı tutumu ne olacak?

Herakliyas: Onunla bu güne kadar harp ettiniz mi?

Ebu Süfyan: Evet.

Herakliyas: Netice ne oldu?

Ebu Süfyan: Dolap kuyusunun kovaları gibi. Bazen o üstte biz altta, bazen biz üstte o altta. Mesela Bedir muharebesinde bizim tarafı yenmeye muvaffak oldu. Bizim tarafın kuvvetlerine komutanlık ettiğim Uhud muharebesinde ise onlara dayak attık. Midelerini, kulaklarını ve burunlarını kestik kopardık.

Herakliyas: Pek âlâ amma, o size ne öğretiyor?

Ebu Süfyan: Bir olan Allah’a tapmamızı ve O’na başka tanrıları ortak yapmamızı. Babalarımızın taptığı putların aleyhinde konuşuyor. Bizim putlarımıza değil tek Allah’a tapmamızı, yalnız doğruyu söylememizi ve kötü amellerden her zaman uzak durmamızı istiyor. Birbirimize karşı iyi davranmaya, taahhütlerimize ve borçlarımıza sadık kalmaya bizi teşvik ediyor.

Bu enteresan konuşma bitince Kayser şunları söyledi:

Sana evvela onun ailesini sorum ve asıl bir aileye mensup olduğunu söyledin. Filvaki, peygamberler daima asıl ailelerden gelir. Sonra, kendisinden evvel başka Araplar Peygamberlik iddiasında bulundu mu diye sordum ve “Hayır” dedin. Bu suali sormamın sebebi şu idi ki; yakın bir geçmişte başka birisi öyle bir iddiada bulundu ise, bu peygamberin o iddiayı taklit ettiği söylenebilirdi. Sonra, peygamberliğini iddia etmeden evvel yalancılıkla suçlandı mı diye sordum ve sen de “Hayır” dedin. Bundan, insanlar hakkında yalan söylemeyen bir adamın Allah hakkında yalan söylemeyeceği neticesini çıkardım. Sonra, onun ecdadı arasında bir kral var mıydı diye sordum ve sen “Hayır” dedin. Bundan anladım ki, onun iddiası krallığı tekrar ele geçirmek için kurnazca tasarlanmış bir plan olamazdı. Sonra, onun cemaatine katılanlar büyük, hali vaktinde yerinde ve kudretli kimseler mi, yoksa fakir ve mütevazı insanlar mı diye sordum. Sen de onların umumiyetle büyük ve mağrur insanlar değil, fakir ve âciz kişiler olduğunu söyledin. Bir peygambere ilk iman edenler daima böyle olur. Sonra, onun taraftarları çoğalıyor mu yoksa azalıyor mu diye sordum: “Çoğalıyor” cevabını verdin. Bu, bir peygamber hedefine ulaşınca kadar taraftarlarının artmaya devam ettiği keyfiyetini bana hatırlattı. Sonra, taraftarları tiksiniyor veya hayal kırıklığına uğrayarak kendisinden ayrıldılar mı diye sordum: “Hayır” cevabını verdin. Bu, peygamberlerin taraftarlarının umumiyetle yerinde ve fikrinde sabit kişiler olduğunu aklıma getirdi. Onlar başka sebeplerle peygamberlerden ayrılabilirler, fakat dine karşı tiksinti duymak yüzünden asla. Sonra, sizinle onun arasında harp çıktı mı ve neticesi ne oldu diye sordum. Sizin taraf ile onun taraftarlarının, dolap kuyusu kovaları gibi, münavebe ile bazen üste çıkıp bazen altta kaldığınızı söyledin. Peygamberler hep böyledir. Onların taraftarları başlangıçta muvaffakiyetsizlikler ve talihsizlikler ile karşılaşır, fakat neticede muzaffer olurlar. Sonra, onun ne öğrettiğini sordum; ve sen de bir Allah’a tapmayı, doğru söylemeyi, faziletli, taahhütlere ve borçlara sadık kalmanın önemini öğrettiğini söyledin. Aynı zamanda, hilekârlık ve yalancılık ettiği hiç işitildi mi diye sordum. “Hayır” dedin. Faziletli insanların hali böyledir. Binaenaleyh, bana öyle geliyor ki, onun peygamberlik iddiası doğrudur. Zamanımızda bir peygamber çıkmasını biraz umuyordum, fakat onun bir Arap olacağını bilmiyordum. Bana söylediğin doğru ise, o takdirde onun nüfuzu ve hakimiyeti her halde bu topraklara yayılacaktır, sanırım (Buhari).

Bu sözler saraylıların canını sıktı; ve başka bir cemaatin peygamberini alkışladığı için Kayseri ayıplamaya ve protesto etmeye başladılar. Saray memurları, bundan sonra, Ebu Süfyan’ı ve arkadaşlarını savdılar. Hz. Resulullah (S.A.V.) tarafından Kaysere yazılan mektubun metni tarihî kayıtlarda mevcut olup şöyledir:

Allah'ın kulu ve Resulü Muhammed'den Bizansın Başı Herakliyusa. Hidayet yolunda gidenler selam.bundan sonra ey kral, seni İslâmiyete davet ediyorum. Müslüman ol. Allah seni bütün belalardan korur ve seni iki kat mükâfatlandırır. Amma inkâra sapar ve bu tebliği kabulden imtina edersen, yalnız kendi inkarının günahını değil, tebaalarının inkârının günahı da senin boynunadır. “De ki: Ey kitap ehli! Aramızda müşterek olan bir söze gelin de yalnız Allah’a tapalım, ona hiçbir şeyi ortak farz yapmayalım.” Eğer yüz çevirirlerse “Şahit olun ki biz (Allah’ın iradesine teslim olan) Müslümanlarız” deyin (Zurkani).

İslâmiyete davet, Allah’ın birliğine ve Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın O’nun resulü olduğuna inanmaya davet idi. Mektup, Herakliyas Müslüman olduğu takdirde iki kat mükâfata nail olacağını söylüyor. Bu, İslâmiyetin hem Hz. İsa (A.S.)’ya ve hem de Hz. Muhammed (S.A.V.)’e inanmayı öğrettiğine telmihtir.

Rivayete göre, mektup Kaysere sunulduğunda bazı saraylılar onun İmparatora karşı bir hareket teşkil ettiğini söylemişler ve yırtılıp atılmasını ileri sürmüşler. Çünkü mektupta imparatora “İmparator” diye hitap edilmeyip sadece Bizansın Başı diye hitap edilmiş. Lakin, İmparator mektubu okumadan yırtıp atmanın akıllıca bir davranış olmadığını ve “Bizansın başı” hitabının da yanlış sayılamayacağını söylemiş. Ne de olsa, her şeyin sahibi ve hâkimi Allah’tır, bir imparator sadece baştır, diye de ilâve etmiş.

Mektubunun Herakliyas tarafından nasıl karşılandığı Hz. Resulullah (S.A.V.)’e anlatıldığı zaman, Hz. Resulullah (S.A.V.) memnun göründü ve imparatorun bu hareketinden ötürü imparatorluğunun kurtulacağını ve torunlarının imparatorlukta uzun zaman hüküm süreceğini söyledi. Filvaki, hadiseler Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın dediği gibi oldu. Bil’ahare cereyan eden muharebelerde Bizans İmparatorluğunun büyük bir kısmı Resulullah’ın başka bir kehanetine uygun olarak, Bizansın elinden çıktı. Mamafih, bunu müteakip, altı yüz sene müddetle, Herakliyusun sülalesi İstanbul’da hükümlan oldu. Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın mektubu uzun zaman devler arşivlerinde mahfuz kaldı. İslâm hükümdarı Mansur Kalavun’un elçileri Bizans sarayını ziyaret ettiklerinde, bir kutu içinde saklı tutulan mektup onlara gösterilmişti. Mektubu kendilerine gösteren İmparator, onun Hz. Resulullah (S.A.V.) tarafından cedlerinden birine gönderildiğini ve itina ile muhafaza edildiğini söylemişti.

İRAN KRALINA MEKTUP

İran kralına yazılan mektup Hz. Abdullah bin Huzafe (R.A.) vasıtasıyla gönderilmişti. Mektubun metni şudur:

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla. Bu mektup Allah’ın Resulü Muhammed’den İran’ın başı Kisrayadır. Gerçek ikaz ve irşada boyun eğenlere ve Allah’a inananlara ve Allah’ın birliğine, şeriki bulunmadığına, ve Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet edenlere selâm. Ey Kral! Allah’ın emri ile seni İslâmiyete davet ediyorum. Çünkü, bütün insanlara ikaz etmek ve bütün müşriklere tebliğimi iletmek üzere, Allah tarafından bütün insanlığa elçi olarak gönderildim. İslâmiyeti kabul et ve bütün belalardan korunmuş ol. Bu daveti reddedersen, bütün kavminin inkârının günahı da boynunadır (Zurkani ve Hamis).

Hız. Abdullah bin Huzafe (R.A.)’nin anlattığına göre, kendisi Kisranın (yani İran İmparatorunun) sarayına vardığında, huzura kabul edilmek için müracaatta bulunmuş. Mektubu İran İmparatoruna sunmuş. İmparator, mektubu okuyup açıklamasını bir tercümana emretmiş. Kısa mektubun muhteviyatına sinirlenmiş, mektubu geri almış ve yırtıp parçalamış.

Hız. Abdullah bin Huzafe (R.A.) hadiseyi Hız. Resulullah (S.A.V.)’e nakletti. Hız. Resulullah (S.A.V.) bunu işitince: “Kisranın mektubumuza yaptığını Allah onun İmparatorluğuna yapacak (yani parçalayacak) dedi.

Kisranın bu hadisede gösterdiği öfke ve gadap, Bizans ülkesinden İran'a göç eden Yahudilerin İslâmiyet aleyhinde yaptıkları kötü propagandadan ileri gelmişti. Bu Yahudi muhacirler İran'ın desteklediği Bizans aleyhtarı entrikalarda baş rolü oynamışlar ve İran Sarayının gözdeleleri olmuşlardı. Kisra, Hz. Resulullah (S.A.V.)'a son derece öfkelenmişti. Bu mektup, kendisine, Yahudilerin Hz. Resulullah (S.A.V.) ile ilgili olarak İran'a götürdükleri haberleri destekler mahiyette göründü. Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın İran topraklarına göz diken mütecaviz bir maceracı olduğunu sanıyordu. Çok geçmeden, Kisra Yemen valisine yazdığı mektupta, Kureyşli bir Arabın kendisini Peygamber ilân ettiğinden ve ileri sürdüğü iddiaların gittikçe aşırı bir mahiyet aldığından bahsetti; ve bu Kureyşliyi tevkif edip İran sarayına getirmek üzere iki adam görevlendirilmesini validen istedi. Kisraya tâbi bir vilayet olan Yemen'in valisi Bazan, ordu subaylarından birini, yanına atlı bir yol arkadaşı katarak, Hz. Resulullah (S.A.V.)'a gönderdi ve ellerine Hz. Resulullah (S.A.V.)'a hitaben yazılmış bir de mektup verdi. Bu mektupta Hz. Resulullah (S.A.V.)'a gönderilen iki elçi ile beraber derhal İran Sarayına gitmesi bildiriliyordu. Bu iki adam evvela Mekke'ye gitmeyi kararlaştırmışlardı. Fakat Taif civarına geldiklerinde, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın Medine'de oturduğunu öğrendiler ve Medine'ye gittiler. Medine'ye vardıklarında, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın tevkif edilip İran'a gönderilmesi için Kisra tarafından Yemen valisi Bazan'a emir verildiğini; ve Hz. Resulullah (S.A.V.) bu emre itaat etmediği takdirde kendisinin, kavmi ile birlikte, yok edileceği gibi memleketinin de yakılıp yıkılacağını anlattılar. Ondan sonra, Hz. Resulullah (S.A.V.)'a acıdiklarını söyleyerek, emre itaat edip İran'a razı olmasını kendisinden ısrarla istediler. Allah'ın Habibi (S.A.V.) bu sözleri dinledikten sonra, Yemenli elçilere ertesi gün kendisini tekrar görmeye gelmelerini söyledi. Geceleyin Allah'a dua etti; ve Kisranın bu küstahlığı hayatıyla ödeyeceğini Allah kendisine "Oğlunu onun aleyhine çevirdik ve bu oğul babasını bu sene Cemaziyelevvelin onuncu pazartesi günü öldürecek" mealinde bir vahiy ile bildirdi. Bazı rivayetlere göre, bu vahiy "Evlât babasını bu gece öldürdü" şeklinde idi. İhtimal ki o gece Cemaziyelevvelin onuna rastlamıştı. Sabahleyin Allah'ın Habibi Yemen elçilerini çağırttı ve kendisine geceleyin gelen vahyi onlara anlattı. Ondan sonra, Bazan'a hitaben hazırladığı bir mektupta, Kisranın filân ayın filân günü öldürülmesi mukadder bulunduğunu yazdı. Yemen valisi mektubu alınca, "Bu adam gerçek bir peygamberse, dediği çıkacak. Gerçek bir peygamber değilse, Allah ona ve memleketine acısın" demiş. Çok geçmeden, İran'dan gelen bir gemi Yemen limanına demir attı. O gemi İran İmparatorundan Yemen valisine bir mektup getirdi. Mektup yeni bir mühürle mühürlenmişti. Vâli bundan, Arap peygamberinin kehanetinin doğru çıktığına hükmetti. Çünkü, yeni bir mühür yeni bir kral demektir. Mektubu açtı ve şunları okudu:

"Kisradan Yemen valisi Bazan'a. Babamı öldürdüm, çünkü idaresi bozulmuş ve adalete aykırı bir hale gelmişti. Asîlleri öldürüyor ve tebaalarına zulmediyordu. Bu mektubu alır almaz bütün subayları topla ve bana biat etmelerini iste. Arap peygamberinin tevkifi hakkında babam tarafından verilen emre gelince, onu hükümsüz ve iptal edilmiş say." (Tabari, Cilt 3, Sayfa:1572-1574, ve Hişam Sayfa 46)

NECAŞİYE GÖNDERİLEN MEKTUP

Necaşiye hitaben mektubu Amr bin Umayya Damri götürmüştü. Mektubun metni şudur:

Bismillahi'r Rahmani'r Rahim. Allah'ın Resulü Muhammed, Habeşistan hükümdarı Necaşi'ye yazıyor: Selâmün-aleyküm ey hükümdar! Bir ve yegane olan Allah'a senin huzurunda hamdû sena ederim. Ondan başkası tapılmaya lâayık değildir. O, krallar kralıdır; bütün mükemmelliklerin kaynağıdır; bütün kusurlardan münezzehtir; bütün kullarına huzur ve sükûn sağlar ve mahlûklarını korur. Şahadet ederim ki, Meryem Oğlu İsa Allah'ın bir Resulü idi ve Meryem'e yapılan ilâhi vaidlerin gerçekleşmesi için geldi. Meryem hayatını Allah'a vakfetmişti. Seni, benimle birlikte, bir ve yegâne olan Allah'a bağlanmaya ve O'na itaat etmeye çağırıyorum. Seni, bana uymaya ve beni gönderen Allah'a da inanmaya çağırıyorum. Ben O'nun resulüyüm. Seni ve ordularını her şeye kâdir olan Allah'ın dinine katılmaya çağırıyorum. Vazifemi böylece yapmış oluyorum. Allah'ın tebliğini sana

bildirdim ve bu tebliğin manasını sana açıkladım. Bunu tam bir hulûs ve samimiyetle yaptım ve bu yazıyı ilham eden hulûs ve samimiyete değer vereceğini umuyorum. Hidayet-i Rabbaniyeyi ittiba eden Allah'ın nimetlerine varis olur (Zurkani).

Bu mektup Necaşi'ye ulaştığında ona çok hürmet ve riayet gösterdi. Onu kaldırıp gözlerinin önünde tuttu, tahttan indi ve bir fil dişi kutu getirilmesini emretti. Mektubu fildişi kutuya koyduktan sonra “Bu mektup emniyette oldukça krallığım da emniyettedir” dedi. Dediği doğru çıktı. İslâm orduları bin sene fütuhatla meşgul iken her istikamette ilerlemişler, Habeşistan'ın dört yanından geçmişler, fakat Necaşi'nin bu küçük krallığına dokunmamışlardı. Bunun sebebi Necaşi'nin unutulmaz iki davranışı idi: İslâmiyetin ilk günlerinde kendisine iltica eden Müslümanları koruması ve Hz. Resulullah (S.A.V.)'in mektubuna saygı göstermesi. Bizans İmparatorluğu parçalanmıştı. Kisra, hakimiyeti altındaki toprakları kaybetmişti. Çin ve Hint krallıkları ortadan silinmişti. Fakat Necaşi'nin bu küçük krallığı masun kalmıştı. Çünkü, o kendisine sığınan ilk Müslümanları korumuş ve Hz. Resulullah (S.A.V.)'in mektubuna saygı göstermişti.

Müslümanlar, Necaşinin büyük kalpliliğine bu yolda mukabele etmişlerdi. Şimdi, bunu, bu medeniyet asrında bir Hristiyan devletin yine Hristiyan olan Habeş Krallığına yaptığı muamele ile karşılaştırınız. O Hristiyan devlet Habeşistan'ın savunmasız şehirlerini hava bombardımanlarıyla tahrip etti. Habeş kralı ailesi başka bir memlekete sığınmaya ve senelerce yurdundan uzak kalmaya mecbur oldu. İki ayrı dinin mensupları aynı memlekete birbirinden farklı muamelede bulundular. Müslümanlar Habeşistan'ı, hükümdarlarından bir tanesinin gösterdiği âlicenaplık sebebiyle, kutsal ve tecavüzden masun saydı. Bir Hristiyan millet ise⁵ bu memlekete saldırıp talan etti. Hz. Resulullah (S.A.V.)'in telkin ve misalinin ne kadar hayırlı ve devamlı neticeler verdiği bundan anlaşılabilir. Bir Hristiyan krallığına karşı Müslümanların duyduğu minnettarlık, o krallığı Müslümanlar indinde kutsal yaptı. Hristiyan açgözlülüğü ve hırsı aynı krallığa, Hristiyan olduğuna aldırmaksızın saldırdı.

MISIR HÜKÜMDARINA GÖNDERİLEN MEKTUP

Mukavis'e hitaben yazılan mektubu Hz. Hatib ibn Ebi Balta (R.A.) götürmüştü. Bu mektubun metni, Kaysere gönderilen mektubun metninin aynıdır. Keysere gönderilen mektupta, Bizans tebaasının inkârının günahını bizzat İmparatorun çekeceği belirtilmişti. Mukavkis'e yazılan mektupta da, Kıptilerin inkârının günahını hükümdarın çekeceği anlatılmıştı. Mektubun metni şudur:

Bismillâhî'r Rahmani'r Rahîm. Bu mektup Allah'ın Resulü Muhammed'den Kıptilerin Başı Mukavkise'dir. Hidayet ve salâh yolunda gidene selâm. Seni İslâmiyeti kabule davet ediyorum. İman et ki, halâs olasın ve sevabın iki kat olsun. İnkâr edersen, Kıptilerin inkârının günahı da senin boynunadır. De ki: Ek kitap ehli! Aramızda müşterek olan bir söze gelin da yalnız Allah'a tapalım, O'na hiçbir şeyi şerik koşmayalım, Allah'ı bırakıp içimizden bazılarını tanrı yapmayalım. Fakat yüz çevirirlerse: Şahit olun ki biz (Allah'ın iradesine teslim olan) Müslümanlarız, deyin. (Halbiyya, Cilt 3, Sayfa 275)

Hatip Mısır'a vardığında, Mukavkis'i başkentte bulamadı. Hükümdar İskenderiye'ye gitmiş ve denize yakın bir yerde divan kurmuştu. Hatib onun peşinden gemi ile İskenderiye'ye gitti. Saray sıkı muhafaza altında idi. Binaenaleyh elindeki mektubu uzaktan gösterdi ve yüksek sesle konuşmaya başladı. Mukavkis Hatib'in huzura getirilmesini emretti ve mektubu okudu. “Bu adam gerçek bir peygamber ise, düşmanlarının yok olması için Allah'a neden dua etmiyor?” diye sordu. Hatib “Siz Hz. İsa (A.S.)'ya inanıyorsunuz. Hz. İsa (A.S.)'ya kavmi kötü muamele yapmış, fakat o kavminin yok olması için duâ etmemişti” cevabını verdi. Hükümdar Hatib'e hürmet ve takdir gösterdi ve akıllı bir adamın akıllı bir elçisi olduğunu söyledi. Hatib sorulan sualleri iyi cevaplandırdıktan sonra tekrar söz alıp şöyle dedi: “Sizden evvel Hz. Musa (A.S.)'ya eziyet etmiş

⁵ Mussolini İtalya'sı

olan kibirli ve zalim hükümdar vardı. Adına Firavun derlerdi. En sonunda İlâhî cezaya çarptırıldı. Binaenaleyh, mağrur olma. Allah'ın bu peygamberine iman et. Vallahi, Hz. Musa (A.S.), Hz. İsa (A.S.)'nın geleceğini önceden haber vermişti.

“Siz Hristiyanlar Yahudileri nasıl Hz. İsa (A.S.)'ya davet ediyorsanız, biz de sizi öylece Allah'ın Peygamberi Hz. Muhammed (S.A.V.)'e davet ediyoruz. Her peygamberin ümmeti vardır. Ümmet, peygamberine itaat etmelidir. Bir peygamberin ortaya çıkmış olduğu bu zamanda ona inanmak ve uymak vazifenizdir. Bizim dinimiz Hz. İsa (A.S.)'yı inkâr etmenizi ve ona itaatten vazgeçmenizi istemediğini de göz önünde tutunuz. Bizim dinimiz herkesin Hz. İsa (A.S.)'ya inanmasını ister.”

Bu sözleri dinledikten sonra, Mukavkis, bu peygamberin talim ve telkinlerinden malûmatı olduğunu; onun kötü şeyler öğretmediği gibi, iyi şeyleri de yasaklamadığını kanaatini beslediğini açıkladı. Yaptığı tahkikat neticesinde, onun bir sihirbaz veya kâhin olmadığını anladığını da ilave etti. Hz. Muhammed (S.A.V.)'in doğru çıkan kehanetlerinden⁶ bir kısmını işitmişti. Bundan sonra, bir fil dişi kutu getirilmesini emretti. Hz. Muhammed (S.A.V.)'in mektubunu mühürleyip onun için koydu ve saklanması için bir köleye verdi. Hz. Resulullah (S.A.V.)'a cevaben bir de mektup yazdı. Bu mektubun tarihlere geçmiş olan metni şöyledir:

Rahman ve rahîm olan Tanrı adıyla. Kıptların kralı Mukavkis'ten Abdullah oğlu Muhammede. Üzerine selâm. Bundan sonra beyan ederim ki, mektubunu okudum ve onun muhteviyatı ile beni davet ettiğin itikad üzerinde düşündüm. İbrani peygamberlerinin zamanımızda bir geleceğini önceden haber verdikleri bence malûmdur. Fakat onun Suriye'de zuhur edeceğini sanıyordum. Elçini kabul ettim ve ona bin dinar ile beş hil'at hediye ettim. Sana da hediye olarak iki Mısırlı kız gönderiyorum. Kavmim Kıptların bu kızlara çok büyük hürmet ve riayeti vardır. Birisi Meryem ve ötekisi Sirin'dir. Sana yüksek kaliteli Mısır keteninden yapılmış yirmi elbise ve bir de binek katırı gönderiyorum. Hatimede sana allah'tan yine barış ve sükûn dilerim (Zurkani ve Tabari).

Mektuptan açıkça anlaşılacağı veçhile, Mukavkis mektubuna saygı göstermekle beraber İslâmiyeti kabul etmemiştir.

BAHREYN REİSİNE GÖNDERİLEN MEKTUP

Hz. Resulullah (S.A.V.) Bahreyn reisi Munzir Taimi'ye de bir mektup göndermiş ve mektubu Hz. Ala ibn Hadrami (R.A.) götürmüştü. Bu mektubun metni kaybolmuştur. Bahreyn reisi mektubu alınca iman getirdi, ve Hz. Resulullah (S.A.V.)'a yazdığı cevapta kendisinin ve dostları ile tebaasının çoğunun İslâmiyete iltihak etmeye karar verdiklerini bildirdi. Mamafih, onlardan bir kısmı İslâmiyet dışında kalmaya karar vermişlerdi. Bahreyn reisi, kendisine tâbi olanlar arasında Yahudiler ve Mecusiler de bulunduğunu yazmış ve onlara nasıl muamele edileceğini sormuştu.

Hz. Resulullah (S.A.V.) bu reise tekrar yazdığı mektupta şöyle diyordu:

İslâmiyeti kabul etmenize sevindim. Vazifeniz size göndereceğim elçilere ve habercilere itaat etmektir. Onlara itaat eden bana itaat etmiş olur. Mektubumu tarafınıza ileten haberci sizi bana methetti ve imanınızın samimî olduğu hakkında bana teminat verdi. Kavminiz için Allah'a dua ettim. Binaenaleyh, onlara İslâmiyetin usullerini ve âdetlerini öğretmeye çalışınız. Mallarını koruyunuz. Dörtten fazla karı almalarına müsaade etmeyiniz. Geçmişin günahları affedilmiştir. İyi ve faziletli bir insan olduğunuz müddetçe kavminizi idareye devam edeceksiniz. Yahudilerle Mecusilere gelince, onlar sadece bir vergi ödemekle mükelleftir. Binaenaleyh, kendilerinden başka taleplerde bulunmayınız. Ahaliye gelince, iaşelerini temin edecek kadar toprağı bulunmayanlara dörder dirhem ve giyecek bir miktar kumaş verilecektir (Zurkani ve Hamis).

⁶ Kehanet kelimesi, cereyan etmesi önceden haber verilen bir hadise anlamında kullanılmıştır. (Mütercim)

Hız. Resulüllah (S.A.V.) aynı zamanda Uman kralına, Yamama reisine, Gassan kralına. Yemen kabilelerinden Beni Nahd'in reisine, başka bir Yemen kabilesi olan Hamdan'ın reisine, Beni Alim'in reisine ve Hadrami kabilesinin reisine mektuplar göndermiş ve bunlardan çoğu İslâmiyeti kabul etmişlerdi.

Bu mektuplar Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın Allah'a inancının ne kadar mükemmel olduğunu gösteriyor. Keza mektuplar, Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın ta başlangıçtan beri, Allah tarafından yalnız bir kavme veya bir ülkeye değil, bütün dünya milletlerine gönderilmiş olduğuna inandığını da göstermektedir. Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın mektup yazdığı kimselerin bu mektuplara karşı tepkisi ve muamelesi birbirinden farklı olmuştur. Bazıları İslâmiyeti derhal kabul ettiler. Bazıları mektuplara karşı saygılı davranmış olmakla beraber İslâmiyeti kabul etmediler. Bazıları alelade bir nezaket gösterdiler. Bazıları da hürmetsizlik ve kibirlilik gösterdiler. Fakat, bu mektupları alanların ve kavimlerinin akıbeti tarihin de şahadet ettiği gibi, o mektuplara yaptıkları muameleye uygun düşmüştür.

HAYBERİN DÜŞMESİ

Yahudiler ve diğer düşmanlar, evvelce belirttiğimiz gibi, kabileleri Müslümanlar aleyhinde kışkırtmakla meşguldüler. Artmakta olan İslâm gelişmesine karşı Arabistan'ın karşı koyamayacağına ve Arap kabilelerinin Medine'ye saldıramayacağına artık kanaat getirmişlerdi. Binaenaleyh, Yahudiler, Bizans İmparatorluğunun güney sınırına yerleşmiş bulunan Hristiyan kabileleri arasında entrika çevirmeğe teşebbüs ettiler. Aynı zamanda, Iraktaki Yahudilere Resulüllah (S.A.V.) aleyhinde mektuplar yazmaya başladılar. Muhabere yoluyla yaptıkları kötü niyetli propaganda vasıtasıyla Kisrayı (İran İmparatorunu) İslâmiyet aleyhine tahrik etmeye çalıştılar. Yahudi entrikaları neticesinde, Kisra Müslümanların aleyhine döndü ve hatta Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın tevkif edilmesi için Yemen valisine emir gönderdi. Allah'ın hususî müdahalesi ve inayeti sayesinde Resulüllah (S.A.V.) selâmete erişti ve İran İmparatorunun iğrenç planı başarısız kaldı. Kolayca anlaşılabilceği veçhile, Allah'ın Habibi (S.A.V.) bütün hayatı boyunca Allah'tan yardım görmeseydi, başlangıçtaki nazik İslâmiyet fidanı Bizans ve İran İmparatorluklarının düşmanlık ve muhalefeti karşısında kuruyup giderdi. Kisra, Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın tevkifini emrettiği sıralarda, bu emir henüz yerine getirilmeden, öz oğlu Kisrayı tahttan indirip öldürmüş ve Hız. Resulüllah (S.A.V.)'ın tevkifine dair olan emri iptal etmişti. Yemen memurları üzerinde bu mucize çok büyük bir tesir bırakmış ve Yemen vilâyeti kolayca İslâm İmparatorluğunun bir parçası haline gelmişti. Yahudilerin Müslümanlar aleyhinde ve Müslüman şehri Medine aleyhinde çevirmeğe devam ettikleri entrikalar, onların Medine'den daha da uzaklara sürülmesini gerekli kılmıştı. Medine civarında oturmalarına müsaade edilseydi, bu entrikalar yüzünden daha fazla kan akmasına ve fesat baş göstermesine muhakkak surette yol açılmış olacaktı.

Hudeybiyeden dönüşünde Hız. Resulüllah (S.A.V.) beş ay bekledi ve ondan sonra Yahudileri Hayberden sürüp uzaklaştırmaya karar verdi. Hayber Medine'ye çok yakın olduğu için, Yahudiler buradan entrikalarını kolayca yürütebiliyorlardı. Hız. Resulüllah (S.A.V.) kararını uygulamak üzere, Milâdî 628 yılının Ağustos ayı içinde Hayber üzerine yürüdü. Maiyetinde bin altı yüz kişi vardı. Hayber, evvelce söylediğimiz gibi, iyi tahkim edilmiş bir kasaba idi. Her taraftan kayalarla çevrilmişti ve kayaların üzerine inşa edilmiş, küçük istihkâmlar vardı. Böyle bir mevki az bir kuvvetle ele geçirmek kolay bir iş değildi. Hayberin varoluşlarındaki küçük mevziler az bir çatışmadan sonra zaptedildi. Fakat Yahudiler kasabasının merkez kalesi içine çekildikleri vakit, oraya karşı yapılan saldırılar ve başvuru bütün tedbirler başarısızlığa uğrayacak gibi göründü. Bir gün Hız. Resulüllah (S.A.V.) Hayberin Hız. Ali (R.A.) eliyle değişeceği hakkında bir vahiy aldı. Ertesi sabah Allah'ın Habibi (S.A.V.) bunu sahabilere açıkladı ve "Bu gün İslâmiyetin siyah bayrağını Allah'ın, Resulünün ve bütün Müslümanların sevdiği birine teslim edeceğim. Allah Hayberde zaferimizin Ali (R.A.) eliyle kazanılmasını takdir buyurmuştur" dedi. Ertesi gün Hız. Ali (R.A.)'yi çağırttı ve bayrağa ona teslim etti. Hız. Ali (R.A.) beklemedi. Adamlarını aldı ve Hayberin merkezî kalesine saldırdı. Yahudilerin bütün kuvvetleriyle bu kaleye toplanmış olmasına rağmen,

Hız. Ali (R.A.) ve komutasındaki askerler onu karanlık basmadan evvel zaptetmeğe muvaffak oldu. Bir barış imzalandı. Yahudilerin, karıları ve çocukları ile, Hayberi terk etmeleri ve Medine'den uzak bir mevkide yerleşmeleri şart koşulmuştu. Onların malları ve eşyaları Müslümanlara kalacaktı. Mallarını ve eşyalarını saklayanlar veya bunlara dair yanlış beyanda bulunanlar anlaşmanın sağladığı amandan faydalanmayacaklardı. Bu gibiler, taahhütlerine ve vaadlerine riayet etmeyenler için konulan cezaya çarptırılacaklardı.

Hayber kuşatması esnasında üç enteresan olay cereyan etmişti. Bir tanesi Allah'tan bir ayettir. Diğer iki tanesi Hız. Resulullah (S.A.V.)'ın yüksek ahlâki karakterini anlamağa yararmaktadır.

Hayber reislerinden Kinana'nın dul karısı Hız. Safiye (R.A.) Hız. Resulullah (S.A.V.) ile evlenmişti. Hız. Resulullah (S.A.V.) onun yüzünde el izini andıran bazı bereler gördü ve "Ya Safiye! Nedir bu yüzündekiler?" diye sordu.

Hız. Safiye (R.A.) "Sebebini anlatayım. Rüyamda ayın gökten kucağıma düştüğünü görmüş ve bunu kocama nakletmiştim. Sözümü bitirdiğimde, kocam yüzüme dehşetli bir şamar atmış ve "Demek ki sen Arabistanın kralı ile evlenmek istiyorsun ha!" demişti" cevabını verdi (Hişam). Ay Arabistanın millî sembolü idi. Ayın kucakta bulunması Arabistan kralı ile mahremiyet ve sıkı münasebete delâlet ediyordu. Ayın parçalanması veya düşmesi Arap devletinde tefrikalar baş göstereceğine veya onun yıkılacağına işaretli.

Hız. Safiye (R.A.)'nin rüyası Hız. Muhammed (S.A.V.)'in gerçekliğine bir burhandır. Keza, Allah'ın, rüyalar vasıtasıyla geleceği kullarına bildirdiğini de göstermektedir. Müminler bu İlâhi lûtu ve ihsana gayrı müminlerden daha ziyade nail olurlar. Hız. Safiye (R.A.) bu rüyayı gördüğü vakit bir Yahudi kadını idi. Kocası Hayber kuşatmasında öldürülmüştü. Bu kuşatma Yahudilerin ahde vefa etmemesine, taahhütlerini de bozmasına karşı bir ceza idi. Hız. Safiye (R.A.) esir alınmış ve esirler dağıtılırken sahabelerden birine verilmişti. Sonradan bir reisin dul karısı olduğu anlaşıldı ve Hız. Resulullah (S.A.V.)'in evinde oturmasının içtimaî mevkiine daha uygun olacağı düşünüldü. Lâkin, Hız. Resulullah (S.A.V.) Hız. Safiye (R.A.)'yi zevce olarak almayı teklif etti ve Hız. Safiye (R.A.) de bunu kabul etti. Böylece Hız. Safiye (R.A.)'nin rüyası doğru çıktı.

Diğer iki hadiseye gelince: Bir tanesi Yahudi reislerinden birinin koyunlarına bakan bir çoban ile ilgilidir. Bu çoban Müslüman olmuştu. İhtida ettikten sonra Hız. Resulullah (S.A.V.)'a "Artık ben kavmimin yanına dönemem, Ya Resul Allah! Fakat eski efendimin koyunlarını ve keçilerini ne yapacağımı da bilmiyorum" dedi.

Hız. Resulullah (S.A.V.) "Hayvanların yüzünü Hayber tarafına doğru çevir ve yürümeğe başlamaları için kendilerini bir kere dürtüştür. Allah onları sahiplerine ulaştırır" karşılığını verdi. Çoban Hız. Resulullah (S.A.V.)'ın dediğini yaptı ve sürü Yahudi kalesine ulaştı. Kaledeki muhafızlar sürüyü içeri aldı (Hişam, Cilt 2, Sayfa 191). Bu hadise Hız. Resulullah (S.A.V.)'ın ferde ait haklar meselesini ne kadar ciddiye aldığını ve kendisine bir mal ve mülk emanet edilen kimsenin bu emanete iyi bakmasına ve emanete hıyanet etmemesine, ne kadar ehemmiyet verdiğini göstermektedir. Savaşta mağlûp tarafa ait mal ve mülke galip tarafın el koyması caizdir. Bu asır, medeniyet ve kültür asrıdır. Fakat zamanımızda Hız. Resulullah (S.A.V.)'ın bu asıl hareketine benzer bir şey gösterebilir miyiz? Geri çekiliş halindeki bir düşmanın geride bıraktığı eşyayı sahibine geri vermek, düşmana aylarca yetecek kadar yiyecek teslim etmek demektir. Böylece, düşman kuşatmayı aylarca mukavemet edebilecekti. Buna rağmen, Hız. Resulullah (S.A.V.) hayvanları geri gönderdi; ve bunu, emanete hıyanet etmemenin önemini yeni bir mühtediye iyice anlatmak için yaptı.

Üçüncü hâdis, Allah'ın Habibini (S.A.V.) zehirlemeye teşebbüs eden bir Yahudi kadını ile ilgilidir. Bu kadın, Hız. Resulullah (S.A.V.)'ın kesilmiş bir hayvanın hangi tarafını yemekten hoşlandığını sahabelerden sordu. Kendisine, koyun veya keçinin kol tarafını sevdiğini söylediler. Bunun üzerine, Yahudi kadını bir keçi kesti ve sıcak taşlar üzerinde külbastı dilimleri hazırladı.

Ondan sonra bunlara ve Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın hoşlanacağını hesaplayarak, bilhassa koldan kestiği parçalara şiddetli bir zehir kattı.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) akşam namazını cemaatle kıldıktan sonra çadırına döndüğünde, bu kadının orada kendisini beklemekte olduğunu gördü ve “Benden istediğin bir şey mi var?” diye sordu.

“Evet, ya Ebul Kasım! Benden bir hediye kabul etmeni istiyorum.”

Hz. Resulüllah (S.A.V.) getirilen her ne ise kadından almasını bir sahabeye emretti. Sofraya oturduğunda, bu hediye külbastıyı da Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın önüne koydular. Hz. Resulüllah (S.A.V.) ağzına bir lokma aldı. Bişr ibn El-Bara ibn El-Maz'rur (R.A.) adındaki sahabe de bir lokma aldı. Sofrada hazır olan öteki sahabeler de ellerini uzatıp birer parça et almak üzere idiler. Fakat Hz. Resulüllah (S.A.V.) sanırım bu et zehirlidir, diyerek onları yemekten alıkoymuştu. Bunun üzerine Bişr (R.A.) Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın fikrine iştirak ettiğini söyledi. Bişr eti ağzından çıkarıp atmak istemiş, fakat bunun Resulüllah (S.A.V.)'ı rahatsız etmesi ihtimalinden çekinmişti. “Sizin bir parça aldığınızı görünce ben de aldım, fakat hemen arkasından keşke almasaydınız diye düşünmeye başladım” dedi. Bişr çok geçmeden hastalandı, ve bir rivayete göre, hemen oracıkta ölüverdi. Bazı rivayetlere göre de, bir müddet hastalık çektikten sonra öldü. Hz. Resulüllah (S.A.V.) kadını çağırttı ve ete zehir kattı mı diye sordu. Kadın, Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın bunu nasıl keşfettiğini sordu. Elinde zehirli etten bir parça tutan Hz. Resulüllah (S.A.V.) “Onu bana elim söyledi” dedi. Bununla, zehri lezzetinden fark ettiğini anlatmak istemişti. Kadın yaptığını itiraf etti.

Allah'ın Habibi (S.A.V.) “Bunu niçin yaptın?” diye sordu.

“Kavmim seninle harp ediyordu ve akrabalarım bu harpte ölmüşlerdi. Seni zehirlemeye karar verdim. Çünkü, eğer yalancının biri isen öleceğini ve bizim de kurtulacağımızı ve fakat gerçekten bir peygambersen Allah'ın seni koruyacağını düşündüm”.

Bu açıklamaya dinledikten sonra Hz. Resulüllah (S.A.V.) kadını affetti. Halbuki kadın ölüm cezasını hak etmişti (Müslim). Hz. Resulüllah (S.A.V.) her zaman affetmeliydi. Cezayı, ancak gerektiğinde ve suçlunun kötülük yapmaya devam etmesinden korktuğunda verirdi.

RESULÜLLAHIN RÜYASI DOĞRU ÇIKIYOR

Hicretin yedinci yılında (Milâdî 629 yılı Şubatında) Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın tavaf için Kâbe'ye gitmesi mukadderdi. Mekkenin ileri gelenleri buna muvafakat etmişlerdi. Gitme zamanı gelince, Hz. Resulüllah (S.A.V.) iki bin sahabe ile Mekke'ye doğru yola çıktı. Mekke civarında bir durak yeri olan Mar el-Zahran'a geldikleri vakit, sahabelere zırhlarını çıkarmalarını emretti. Bunları bir yere toplayıp muhafaza altına aldı. Hudeybiye antlaşmasının şartlarına uygun olarak, Hz. Resulüllah (S.A.V.) ve sahabeler, yalnız kına sokulmuş kılıçları taşıdıkları halde, Harem-i Şerife girdiler. Yedi sene ayrıldıktan sonra Mekke'ye dönmek bu iki bin kişi için alelade bir şey değildi. Mekke'de yaşadıkları günlerde maruz bırakıldıkları eziyet ve işkenceleri hatırladılar. Aynı zamanda, Mekke'ye dönüp barış ve sükûn içinde Kâbe'yi tavaf eylemelerine izin veren Allah'a hamd-ü sena ettiler. Mekkeliler evlerini bırakıp civardaki tepelere çıkmışlar ve Müslümanları seyre koyulmuşlardı. Müslümanların kalpleri şevk, heyecan ve gururla dolu idi. Allah tarafından kendilerine vaat edilenlerin hep yerine geldiğini Mekkelilere anlatmak istiyorlardı. Hz. Abdullah (R.A.) bin Ravaha savaş türküleri söylemeğe başladı. Hz. Resulüllah (S.A.V.) onu susturdu ve şu sözleri söyledi: “Savaş türküsü yasak. Sadece de ki: Bir olan Allah'tan başka tapılacak yok. Allah (C.C.) Hz. Resulüllah (S.A.V.) yardım etti; müminleri aşağılık bir durumdan şerefli bir duruma yükseltti; ve düşmanı sürüp kovdu.” (Halbiyye, Cilt 3, Sayfa 73)

Kâbe'yi tavaf ve Safa ile Merve tepeleri arasında sâ'y ettikten sonra, Hz. Resulüllah (S.A.V.) ve sahabeler Mekke'de üç gün kaldılar. Hz. Abbas (R.A.)'ın Meymûne (R.A.) isminde dul bir baldızı vardı; ve onu almasını Hz. Resulüllah (S.A.V.)'a teklif etti. Hz. Resulüllah (S.A.V.) bunu

kabul etti. Dördüncü gün Mekkeliler Müslümanların çekilip gitmesini istediler. Hz. Resulüllah (S.A.V.) sahabelere, Medine'ye dönmek üzere hazırlanmalarını emretti. Anlaşmayı çok titizlikle yerine getirdi ve Mekkelilerin hislerini rencide etmemek için elinden gelen her şeyi yaptı. Bu yüzden, yeni evlendiği zevcesini bile beraberinde götürmeyip Mekke'de bırakmış ve onun, hacılara ait şahsî eşyayı taşıyan kervanla, arkadan kendisine yetişebilmesi için tertibat almıştı. Hz. Resulüllah (S.A.V.) devesine binip Haremi Şeriften derhal uzaklaştı. Geceleyin Sarif denilen bir yerde konakladı ve Hz. Meymûne (R.A.) orada kendisine çadırında mülâki oldu.

Teferruat kabilinden olan bu ehemmiyetsiz hadiseyi Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın hayatı hakkındaki küçük bir kitaba almayabilirdik. Fakat hadisenin önemli bir yönü vardır ki o da şudur: Avrupalı yazarlar, karıları vardı diye, Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ı tenkit ediyorlar ve bunu ahlâkî gevşekliğin ve zevke düşkünlüğün bir delili sayıyorlar. Lâkin, zevcelerinin Allah'ın Habibine karşı gösteriş olduğu sonsuz sevgi ile bağlılık Avrupalı yazarların düşüncesini yalancı çıkarmaktadır. Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın evlilik hayatının saf, kutsî ve egoistlikten uzak olduğu, zevcelelerin bu sevgisi ve bağlılığı ile ispat edilmiştir. Bu bakımdan Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın evliliğinin o derece eşsiz ve müstesna bir özelliği vardır ki, onun zevcelelerine yapmış olduğu iyi muameleyi hiçbir erkek tek olan karısına yapmıştır, denilemez. Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın hayatı zevk ve eğlence düşkünlüğünden mülhem olsaydı, muhakkak surette zevcelelerinin kendisine karşı ilgisizliğine ve hatta düşmanlığına yol açardı. Halbuki olaylar bunun tamamıyla aksini göstermektedir. Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın bütün zevceleleri kendisine çok bağlı idi, ve bu bağlılık onun alçakgönüllü olmasından ve asîl ruhlu davranışından ötürü idi. Başkaları tarafından örnek tutulmaya lâyık olan bu davranışa karşı zevceleleri de sonsuz bir bağlılık duygusu ile mukabele etmişlerdi. Tarihin kaydettiği bir çok olaylar bunu ispat etmektedir. Bunlardan bir tanesi Hz. Meymûne (R.A.) ile ilgilidir. O, Hz. Resulüllah (S.A.V.) ile ilk defa olarak çölde bir çadırın içinde karşılaşmıştı. Onların evlilik hayatına ait münasebetleri âdi ve bayağı bir durumda olsaydı Hz. Resulüllah (S.A.V.) bazı zevcelelerini bedenî güzelliklerinden ötürü ötekilere üstün tutsaydı, Hz. Meymûne (R.A.) Hz. Resulüllah (S.A.V.) ile karşılaştığı günü bütün hayatı müddetince aziz bir hatıra olarak gönlünde taşımazdı. Hz. Resulüllah (S.A.V.) ile izdivacı hoş olmayan veya ilgilenmeye değmez hatıraların izlerini taşısaydı, onunla ilişkisi bulunan her şeyi unuturdu. Hz. Meymûne (R.A.) Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın ölümünden sonra üzüne müddet yaşadı. Fakat Hz. Resulüllah (S.A.V.) ile izdivacının kendisi için taşıdığı manayı ve değeri unutamadı. Sekseninde iken vâki olan ölümünün arifesinde, cismanî zevklerin unutulduğu ve yalnız ebedî değeri olan şeylerin ve faziletin kalbi harekete getirdiği bir anda, Resulüllah (S.A.V.)'ın Medine'ye dönerken konakladığı ve izdivacından sonra onunla ilk karşılaştığı yere gömülmesini vasiyet etti. Bu yer, yaya yürüyüşüyle, Mekke'den bir günlük mesafede kâindir. Dünyada hakikî veya hayal mahsulü bir çok aşk hikayeleri vardır amma, bunun kadar etkileyici olanı pek fazla değildir.

Bu tarihî hac ziyaretinden sonra düşmanın iki meşhur komutanı İslâma gelmişlerdi. Her ikisi de dünyaya ün salmış büyük İslâm ASKERLERİDİR. Bunlardan biri Hz. Halid (R.A.) bin Velid'dir ki, dehası ve cesaretiyle Bizans İmparatorluğunun temelinden sarsmış ve bir çok toprakları birbiri ardınca İslâm ülkesine katmıştı. Öteki, Mısır fâtihî Hz. Amr (R.A.) bin El-As'tır.

MUTA MUHAREBESİ

Hz. Resulüllah (S.A.V.) Kâbe'den döndükten sonra, Yahudiler ve müşrikler tarafından kışkırtılan Suriye sınırındaki Hristiyan kabilelerinin Medine'ye hücum için hazırlanmakta olduğuna dair haberler gelmeğe başlamıştı. Bunun üzerine, Hz. Resulüllah (S.A.V.) durumu yerinde tahkik etmek üzere on beş kişiden ibaret bir heyet gönderdi. Bunlar Suriye sınırında bir ordu toplanmakta olduğunu gördüler. Derhal geri dönüp gördüklerini haber verecekleri yerde, yolda geciktiriler. İslâmiyeti yaymak için faaliyete geçtiler. İslâmî gayret ve hamiyetleri muhakemelerine üstün geldi. Fakat yolda iyi niyetle gösterdikleri gayret, istediklerinin ve beklediklerinin tamamıyla aksi olan bir netice verdi.

Biz bugün o hadiselerle göz attığımızda, düşman tahriklerine kapılarak Medine'ye saldırmayı aklına koymuş olanlardan başka türlü bir davranış beklenemeyeceğini kolayca anlayabiliriz. Suriye sınırı yakınlarında oturan Hristiyan kabilelerinin mensupları İslâmiyet hakkında vaaz eden bu on beş kişilik Müslüman grubu üzerine ok yağdırmaya başladılar. Mamafih, bu Müslümanlar niyetlerinden ve azimlerinden dönmediler. İleri sürdükleri delillere oklarla cevap verildi. Fakat, binlerce kişiye karşı duran on beş Müslüman bir adım dahi geriye gitmedi. Hepsisi de dövüşerek şehit düştü. Hz. Resulullah (S.A.V.) Suriyelilerin bu sebepsiz ve haksız zalimliğini cezalandırmak için sefere çıkmayı tasarladı. Fakat bu arada, toplanan kuvvetlerin çoğunlukta olduğuna dair haberler gelmesi üzerine bu teşebbüsünü başka bir zamana bıraktı.

Mamafih, Hz. Resulullah (S.A.V.) Bizans İmparatoruna (veya Bizans adına Basra'yı idare eden Gassan kabilesi reisine) bir mektup yazdı. Bu mektupta, Suriye sınırındaki hazırlıklardan ve sınırındaki duruma dair bilgi edinmek için gönderdiği on beş Müslümanın alçakça ve sebepsizce öldürülmesinden her halde şikâyet etmiş olsa gerektir. Bu mektubu sahabelerden El-Hars (R.A.) götürmüştü. Yolda Muta denilen yerde konakladı ve orada Bizansın bir memuru olan Gassan reislerinden Şurahbil ile karşılaştı. Bu reis ona "Sen Muhammed'in postacısı mısın?" diye sordu. "Evet" cevabını alınca onu tevkif etti; elini ayağını bağladı ve öldürünceye kadar dayak attı. Büyük bir ihtimalle bu Gassan reisi İslâmiyet hakkında vaaz etmekten başka bir şey yapmamış olan on beş Müslümanla dövüşüp onları öldüren kuvvetlerin komutanı idi. El-Hars'a "Muhammed'in postacısı mısın?" diye sormuş olmasından anlaşılacağı veçhile, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın Bizansa tâbi kabileler tarafından Müslümanlara karşı girişilen tecavüz hakkındaki şikayeti Kayserin kulağına gider diye korktu. Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın habercisini öldürmekle kendi emniyet ve selâmetinin sağlanabileceğini sandı. Hz. Resulullah (S.A.V.) cinayeti haber aldı. Hem bu cinayetin ve hem de daha evvelki cinayetlerin intikamını almak üzere, üç bin kişilik bir ordu topladı ve azatlısı Hz. Zeyd (R.A.) bin Haris'in komutası altında Suriye'ye gönderdi. Zeyd ölürse yerine Cafer (R.A.) ibn Ebi Talib'in, ve Cafer (R.A.) de ölürse yerine Abdullah (R.A.) bin Ravaha'nın komutayı ele almasını emretti. Abdullah (R.A.) bin Ravaha da ölürse, Müslümanlar istediklerini komutan seçeceklerdi. Bunu işiten Yahudi: "Ya Ebul Kasım! Sen gerçek bir peygambersen komutan olmalarını söylediğin bu iç subay muhakkak surette öleceklerdir. Çünkü Allah bir peygamberin söylediği doğru çıkarır" dedi ve ondan sonra Hz. Zeyd (R.A.)'e dönüp ilâve etti: "Benim sözüme inan. Muhammed (S.A.V.) gerçek bir peygamberse muharebeden sağ çıkamayacaksın." İmanı kavi bir Müslüman olan Hz. Zeyd (R.A.) "Ben sağ çıkmasam da Muhammed (S.A.V.) Allah'ın gerçek bir peygamberidir" cevabını verdi (Halbiyya, Cilt 3, Sayfa 75)

Ertesi sabah İslâm ordusu uzun sürecek olan bir sefer için yola çıktı. Hz. Resulullah (S.A.V.) ve sahabeler bir müddet orduya refakat ettiler. Böyle büyük ve mühim bir kuvvet ilk defa olarak başında Hz. Resulullah (S.A.V.) bulunmaksızın sefere çıkıyordu. Hz. Resulullah (S.A.V.) askerlere veda etmek üzere yanlarında yürürken, aynı zamanda onlara öğüt ve talimat veriyordu. Medine halkının, Suriye'ye giden dostlarını ve akrabalarını uğurlarken, vedalaştıkları ve onlardan ayrılıp geri döndükleri bir yer vardı. Hz. Resulullah (S.A.V.) bu yere varınca durdu ve askerlere şu şekilde hitap etti:

Allah'tan korkmanızı ve beraberinizde giden Müslümanlara insafli ve hakkaniyetli davranmanızı isterim. Harbe Allah adına gidiniz ve hem sizin hem de Allah'ın düşmanı olan Suriye'deki düşmanla savaşınız. Suriye'ye gittiğiniz zaman, mabetlerinde Allah'ı çok zikredenlerle karşılaşacaksınız. Onlarla kavga ve münakaşa etmeyiniz ve kendilerine zahmet vermeyiniz. Düşman toprağında kadınları ve çocukları, körleri ve ihtiyarları öldürmeyiniz. Ağaçları kesmeyiniz ve evleri yıkıp tahrip etmeyiniz (Halbiye, Cilt 3)

Hız. Resulullah (S.A.V.) sözünü bitirdikten sonra Medine'ye döndü ve İslâm ordusu ileri yürüyüşe devam etti. bu, Hristiyanlarla dövüşmek için gönderilen ilk İslâm ordusu idi. Müslümanlar Suriye hududuna vardıklarında, Kayserin yüz bin Bizans askerinden ve yüz bin de Hristiyan Arap kabileleri etrafından oluşan iki yüz bin kişilik bir ordu ile yolda bulunduğunu öğrendiler. Bu kadar muazzam bir düşman kuvveti karşısında Müslümanlar ileri yürüyüşe devam

etmemeye ve durumu Hz. Resulullah (S.A.V.)'a bildirmek için Medine'ye adam göndermeye mütemayil gibi göründüler. Çünkü, Hz. Resulullah (S.A.V.) kendilerine yeni takviye kuvveti veya yeni talimat göndermek isteyebilirdi. Komutanlar meşveret için toplandıklarında Abdullah (R.A.) bin Ravaha heyecanla ayağa kalktı ve şunları söyledi: "Ey kavmim! Evlerinizden Allah yolunda şehit olmak için ayrılıp gazaya çıktınız ve şehitliğe tam yaklaştığımız bir anda çekingen gibi görünüyorsunuz. Bu güne kadar düşmanla, sayı ve malzeme bakımından üstün olduğumuz için dövüşmemiştik. Bizim desteğimiz imanımızdı. Düşman sayıca veya malzemece şu kadar üstünmüş, ne çıkar? İki mükâfattan birisi veya ötekisi bizim olacaktır: Ya kazanacağız veyahut da Allah yolunda şehit düşeceğiz." Abdullah sözleri İslâm askerleri üzerinde çok büyük bir tesir yaptı. Hepsisi de onu haklı buldular ve ordu yürüyüşe devam etti. bu sırada Bizans ordusunun kendilerine doğru ilerlemekte olduğunu gördüler. Bunun üzerine, Muta'da Müslümanlar mevzilendiler ve çatışma başladı. Çok geçmeden İslâm komutanı Hz. Zeyd (R.A.) şehit düştü; ve Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın yeğeni Hz. Cafer (R.A.) ibn Ebi Talib Sancağı Şerifi ve komutayı ele aldı. Düşman baskısının arttığını ve Müslümanların maddeten çok üstün kuvvetler karşısında mevzilerinde tutunamadığını gören Hz. Cafer (R.A.) atından indi ve hayvanın ayaklarını kesti. Bu, kendisinin muharebeden kaçmayacağını ve böyle bir şey yapmaktansa ölmeyi tercih edeceğini gösteriyordu.

Paniği ve düşmanın önünden bozgun halinde kaçmayı önlemek üzere, bindikleri hayvanın ayaklarını kesmek Araplar arasında câri olan bir âdetti. Cafer sağ elini kaybetti ve Sancağı Şerifi sol eline aldı. Sol elini de kaybedince, bu defa Sancağı kesik kollarının geri kalan kısımlarıyla göğsüne bastırıp yere düşürmedi. Vâdine sadık kalarak, dövüşe dövüşe şehit oldu. Ondan sonra Abdullah (R.A.) bin Ravaha; Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın emri gereğince, Sancağı Şerifi ve komutayı ele aldı; ve o da dövüşerek şehit düştü. Müslümanların, böyle bir durum ortaya çıkarsa, bir komutan seçmek üzere toplanmaları ve istişarede bulunmalarını Hz. Resulullah (S.A.V.) emretmişti. Fakat böyle bir istişare ve seçim yapacak vakit yoktu. Müslümanların çok üstün düşman kuvvetleri karşısında dağılmaları ihtimal dahilinde idi. Bunun üzerine Hz. Halid (R.A.) bin Velid, bir arkadaşının teklifine uyarak, Sancağı Şerifi aldı ve karanlık basıncaya kadar dövüşe devam etti. Ertesi gün Hz. Halid (R.A.) yorgun ve takati kesilmiş kuvvetleriyle tekrar savaşa girdi; fakat bir savaş hilesi kullandı. Askerlerinin yerlerini değiştirip ön tarafta bulunanları arka tarafa, arka tarafta, sağ kolda bulunanları sol kola kaydırды. İslâm askerleri harp naraları da atmaya başladılar. Düşman Müslümanlara geceleyin imdat geldiğini sanarak korku içinde çekilmeye başladı. Hz. Halid (R.A.) geri kalan İslâm askerlerini böylece kurtardı ve Medine'ye döndü. Hz. Resulullah (S.A.V.) bu hadiselerden bir vahiy ile haberdar edilmişti. Müslümanları mescitte topladı. Onlara hitap etmek üzere ayağa kalktığında gözleri nemli idi. Kendilerine şöyle dedi:

Sizlere, Suriye'ye gitmek üzere buradan yola çıkan ordu hakkında bir iki söz söylemek istiyorum. Ordu düşmana karşı durdu ve dövüştü. Evvela Zeyd, Sonra Cafer ve ondan sonra da Abdullah (R.A.) Sancağı Şerifi taşıdılar. Her üçü de kahramanca dövüşerek birbiri ardınca şehit oldular. Onlar için dua ediniz. Onlardan sonra, Sancağı Halid (R.A.) bin Velid aldı. Kendini komutan tayin etti. O, Allah'ın kılıçlarından bir tanesidir. Böylece, Halid İslâm ordusunu kurtardı ve geri dönmek üzere yola çıktı (Zad el-Ma'ad, Cilt 1 ve Zurkani)

Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın Halid (R.A.) hakkında kullandığı tabir Müslümanlar arasında beğenildi ve rağbet kazandı ve bu büyük asker Allah'ın Kılıcı diye meşhur oldu.

Hz. Halid (R.A.) en son ihtida edenlerden olduğu için, öteki Müslümanlar çok kere kendisiyle alay ederlerdi. Bir gün Hz. Halid (R.A.) ve Hz. Abdurrahman (R.A.) bin Avf bir meseleden ötürü kavga etmişlerdi. Hz. Abdurrahman (R.A.) Hz. Halid (R.A.)'i Hz. Resulullah (S.A.V.)'a şikayet etti. Hz. Resulullah (S.A.V.) Halid'i azarladı ve "Ya Halid! Bedir Gazası zamanından beri İslâmiyete çok hizmeti geçmiş olan birini rahatsız ediyorsun. Sana söyleyeyim ki, İslâmiyete hizmet yolunda Uhud Dağı kadar altın harcasan bile, Abdurrahman kadar sevaba lâayık olamazsın" dedi.

Halid (R.A.) “Fakat, bana takılıyorlar ve ben de cevap vermeye mecbur oluyorum” karşılığını verdi.

Bunun üzerine Hz. Resulullah (S.A.V.) ötekilere döndü ve “Halid’e takılmayınız. O, Allah’ın kâfirlere karşı çekilmiş keskin bir kılıcıdır” dedi. Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın bu sözü birkaç sene sonra harfiyen doğru çıktı.

Hz. Halid (R.A.)’in İslâm ordusu ile geri gelmesi üzerine, bazı Medinelî Müslümanlar savaştan dönmüş olan askerleri bozguncu ve hamiyetsiz diye nitelendirdiler. Yöneltilen tenkitlerde, İslâm askerlerinin hepsinin döğüşerek şehit olması gerekirdi, deniliyordu. Hz. Resulullah (S.A.V.) bu şekilde tarizde bulunanları azarladı. Hz. Halid (R.A.)’in ve askerlerinin hamiyetsiz veya bozguncu olmadıklarını tekrar tekrar hücumla geçmek için geri döndüklerini söyledi. Bu sözlerin satıhta görülebildiğinden çok daha derin bir manası vardı. Müslümanların Suriye’de girişeceği muharebeleri önceden haber veriyordu.

RESULÜLLAH ONBİN SAHABE İLE MEKKE ÜZERİNE YÜRÜYOR

Hicretin sekizinci yılı Ramazanında (Milâdî 629 aralık ayında) Hz. Resulullah (S.A.V.) İslâmiyeti Arabistan’da kesin olarak kökleştiren ve yerleştiren son seferine çıkmıştı.

Müslümanlarla müşrikler arasında yapılan Hudeybiye antlaşmasına göre, Arap kabilelerinin hem müşriklere ve hem de Müslümanlara iltihak etmesine müsaade olunacaktı. Keza, taraflardan biri ötekine saldırıp antlaşmayı bozmadıkça, tarafların on sene müddetle harp etmemesi üzerinde mutabakata varılmıştı. Bu antlaşmaya uygun olarak, Beni Bekir Mekkelilere iltihak etti; Huzu’a kabilesi de Müslümanlarla ittifak yaptı. Arap müşriklerinin antlaşmalara, hele Müslümanlarla yapılmış antlaşmalara karşı saygısı azdı.

Beni Bekir ve Huzu’a kabileleri arasında muallâkta kalmış anlaşmazlıklar vardı. Beni Bekir, Huzu’a ile olan eski hesaplarını temizlemek için, Mekkelilere danıştı. Hudeybiye anlaşmasının imzalanmış bulunduğunu; Peygamberle yaptığı ittifak dolayısıyla Huzu’anın kendini emniyette saydığını; ve binaenaleyh Huzu’aya karşı hücumla geçmenin tam zamanı olduğunu söylediler. Mekkeliler muvafakat etti. bunun üzerine, Mekkeliler Beni Bekir ile birlikte Huzu’aya karşı bir gece baskın yaptılar ve Huzu’alı erkeklerden bir çoğunu kılıçtan geçirdiler. Huzu’a, anlaşmanın bu ihlâlini Hz. Resulullah (S.A.V.)’a haber vermek üzere, hızlı giden hecin develerine binmiş kırk adamını Hz. Resulullah (S.A.V.)’a gönderdi. Onlar, bu tecavüzün intikamını almak için, Mekke üzerine yürümenin artık Müslümanlara farz olduğunu söylediler. Huzu’a delegeleri Hz. Resulullah (S.A.V.) ile görüşti. Hz. Resulullah (S.A.V.) başlarına gelen felâkete kendi felâketi gözüyle baktığını onlara açıkça söyledi. Sonra, gökteki bir buluta eliyle işaret ederek “İslâm askerleri, şuraya hızla düştüğünü gördüğünüz yağmur damlaları gibi imdadınıza koşacaktır” dedi. Huzu’anın Medine’ye delegeler gönderdiği hakkındaki haberler Mekkelileri kuşkulandırdı. Müslümanları saldırıdan alıkoymak üzere, Ebu Süfyan’ı alelacele Medine’ye gönderdiler. Ebu Süfyan Medine’ye vardı ve kendisi Hudeybiye’de bizzat hazır bulunmadığı için, Müslümanlara yeni bir barış anlaşmasını imzalaması lâzım geldiğini iddia etmeye başladı. Hz. Resulullah (S.A.V.) buna cevap vermeyi uygun bulmadı. Ebu Süfyan telaşlandı ve mescide gidip “Ey ahali! Size Mekkeliler namına barış teminatımızı yeniden teyid ediyorum” dedi (Zurkani).

Medineliler bu laftan bir şey anlamadılar ve gülüp geçtiler. Hz. Resulullah (S.A.V.) Ebu Süfyan’a “Beyanınız tek taraflıdır ve onu kabul edemeyiz” dedi. Bu arada, Hz. Resulullah (S.A.V.) bütün kabilelere haber gönderdi. Onların yürüyüşe geçmeye hazır olduklarına kanaat getirince, Medinelî Müslümanlara silahlanmalarını ve hazırlanmalarını söyledi. Aralık ayının birinci günü İslâm ordusu yürüyüşe geçti. Yolda, öteki İslâm kabileleri de kendilerine iltihak ediyordu. Birkaç günlük yürüyüşten sonra ordu Faran çölüne girdi. Sayıları -Tevrat’ta çok önceden haber verildiği gibi- on bine varmıştı. Bu ordu Mekke’ye yaklaştıkça, etraftaki sessizlik Mekkelilere gittikçe korkunç görünmeğe başladı. Tekrar harekete geçmesi ve Müslümanların maksadını öğrenmesi için, Ebu Süfyan’ı sıkıştırdılar. Mekkedan çıktıktan sonra daha bir günlük yol bile gitmemişken,

geceleyin bütün çölün ordugâhta yakılan ateşlerle aydınlanmış olduğunu gördü. Hz. Resulüllah (S.A.V.) her çadırın önünde bir ateş yakılmasını emretmişti. Gecenin karanlığı ve sessizliği içinde bu alevler saçan ateşlerin yarattığı tesir korkunçtu. Ebu Süfyan yol arkadaşlarına sordu: “Bu ne olabilir? Gökten bir ordu mu yağdı? Bu kadar büyük bir Arap ordusu bulunduğunu bilmiyorum.” Yol arkadaşları bazı arap kabilelerinin isimlerini saydılar; fakat bu kabilelerden her birinin adı geçtikçe Ebu Süfyan “Hiçbir Arap kabilesinin veya halkının bu kadar büyük bir ordusu olamaz” diyordu. Ebu Süfyanla arkadaşları tahminlerde bulunurlarken karanlığın içinden “Ya Ebu Hanzala!” diye bir ses geldi. Hanzala Ebu Süfyanın erkek evlâtlarından biri idi.

Ebu Süfyan “Sen misin orada, Abbas?” diye sordu.

H. Abbas (R.A.) “Evet. Resulüllah (S.A.V.)’ın ordusu yakın. Çabul davran, yıksa hakaret ve yenilgi seni bekliyor” cevabını verdi.

H. Abbas (R.A.) ve Ebu Süfyan eskiden beri dosttular. Abbas, bindiği katıra Ebu Süfyanın da binmesi ve kendisiyle birlikte Hz. Resulüllah (S.A.V.)’a gitmesi için ısrar etti. Ebu Süfyan elinden tutup yukarı çekti ve katırının üstünde oturttu. Katırı mahmuzladı ve çok geçmeden Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın çadırının önünde nöbet bekleyen Hz. Ömer (R.A.)’in Ebu Süfyana saldırıp onu öldürmesinden korkmuştu. Fakat, Hz. Resulüllah (S.A.V.) tedbirli davranmış ve Ebu Süfyana rastlayanların onu öldürmeye kalkmamalarını emretmişti. Hz. Resulüllah (S.A.V.) ile karşılaşması Ebu Süfyan üzerinde derin tesir yaptı. İslâmiyetin yıldızının bu kadar parlamasına şaşıtı. Mekkelilerin, yanındaki tek bir dostu ile, şehirden kovdukları Muhammed (S.A.V.) bu mu idi? Aradan ancak yedi sene geçtiği halde, şimdi on bin taraftarı ile Mekke’nin kapılarına dayanmıştı. Durum tamamıyla tersine dönmüştü. Hayatı emniyette olmadığı için yedi sene evvel Mekke’den kaçan Hz. Resulüllah (S.A.V.) şimdi Mekke’ye dönmüştü ve Mekke ona karşı koyacak halde değildi.

MEKKE DÜŞÜYOR

Ebu Süfyanın zihninden her halde bir çok düşünceler geçiyordu. Yedi sene zarfında inanılmayacak kadar muazzam değişiklikler olmamış mıydı? Şimdi, Mekkelilerin lideri sıfatıyla ne yapmalıydı? Mukavemet mi etmeli, yoksa teslim mi olmalıydı? Bu düşüncelerin üzüntüsü ile Ebu Süfyan, görenlere sersemlemiş gibi göründü. Hz. Resulüllah (S.A.V.) Mekke liderinin bu ıstıraplı ve helecanlı halini fark etti. Abbas (R.A.)’a onu alıp götürmesini, geceleyin misafir etmesini söyledi; ve ertesi sabah onunla görüşmeyi vâdetti. Ebu Süfyan geceyi Abbasla birlikte geçirdi. Sabahleyin, ikisi birlikte Allah’ın Habibi’ni ziyaret etti. sabah namazı vakti idi. Sabahın erken vaktinde bu telâşlı faaliyet Ebu Süfyan’ın görmeğe alışık olmadığı bir manzara teşkil ediyordu. İslâmî disiplin altında Müslümanların âdet edindiği bu erkenciliği ne Ebu Süfyan ne de Mekkeliler başkalarında görmemişlerdi. Ebu Süfyan, bütün Müslümanların ibadet için çadırlarından çıktığını gördü. Bazıları abdest almak üzere su bulmak için şuraya buraya koşuyorlardı. Bazıları da cemaatin saf saf dizilmesine nezaret ediyordu. Ebu Süfyan bu erken faaliyetlerde bir mana görememişti. Yoksa bu, kendisini korkutup hareketten alıkoymak için tasarlanmış bir plan mıydı?

Dehşet içinde kalan Ebu Süfyan sordu: “Bunlar ne yapıyorlar?”

H. Abbas (R.A.) “Korkulacak bi şey yok; sadece sabah ibadeti için hazırlanıyorlar” cevabını verdi.

Ebu Süfyan binlerce Müslümanın Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın arkasında saf bağlayıp onun emriyle muayyen hareketler –eğilmeler, yere kapanmalar, tekrar ayağa kalkmalar – yaptıklarını gördü. H. Abbas (R.A.) o nöbetçilik yaptığı için Ebu Süfyanla serbestçe konuşabiliyordu.

Ebu Süfyan sordu: “Pekala, şimdi ne yapıyorlar? Bakıyorum ki, Hz. Muhammed (S.A.V.)’in yaptığını ötekilerde yapıyor.”

“Şunun düşündüğü şeye bak! Bu sadece Müslüman ibadeti, ya Ebu Süfyan! Müslümanlar Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın emriyle her şeyi yaparlar –meselâ yemekten, içmekten bile vazgeçerler.”

Doğru. Ben büyük kral sarayları gördüm. Kısranın sarayında ve Kayserin sarayında bulundum. Fakat Müslümanların peygamberine gösterdiği kadar derin bağlılığı başka kavimlerin kendi büyüklerine gösterdiğine şahit olmadım” (Halbiyya, Cilt 2, Sayfa 90)

İçî korku ve suçluluk duygusu ile dolu olan Ebu Süfyan sözüne devamla, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’dan kavmini (yani Mekkelileri) bağışlamasını rica etse acaba ne olur diye Abbas (R.A.)’a sordu.

Sabah namazı bitince Hz. Abbas (R.A.) Ebu Süfyanı, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın yanına götürdü.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) Ebu Süfyan’a sordu: “Allah’tan başkasının tapılmaya lâayık olmadığını hâlâ anlamadın mı?”

“Anam babam sana kurban olsun! Sen akrabalarına ve yakınlarına her zaman şefkat ve nezaket ve saygı gösterdin. Şimdi kanaat getirdim ki, tapılmaya lâayık bir başkası olsaydı, sana karşı bize yardımı dokunurdu.”

“Benim Allah’ın Resulü olduğumu da anlamadın mı?”

“Anam babam sana kurban olsun! Bundan hâlâ şüphe etmekteyim.”

Ebu Süfyan, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ı Allah’ın Resulü diye kabul etmekte çekingen davranırken, İslâm ordusunun harekâtını gözetlemek üzere kendisiyle birlikte yola çıkan iki arkadaşı İslâmiyeti kabul etmişlerdi. Bunlardan biri Hakim bin Hizam (R.A.) idi. Biraz sonra Ebu Süfyan da onlara katıldı. Fakat, anlaşıldığına göre, samimî olarak iman getirmesi Mekke’nin fethinden sonra vuku bulmuştu. Hakim bin Hizam (R.A.), akrabalarını ve yakınlarını Müslümanlar acaba öldürecekler mi diye Hz. Resulüllah (S.A.V.)’dan sordu.

Allah’ın Haibi (S.A.V.) şöyle cevap verdi: “Bu insanlar çok zulmettiler. Kan döktüler,, aşırı hareketlere giriştiler ve kötü niyetli olduklarını gösterdiler. Hudeybiye’de imzaladıkları barışı bozdular ve Huzaa’ya vahşice saldırdılar. Allah’ın tecavüzden masun ve emin kıldığı bir yerde harbettiler.”

Hakim (R.A.) “Haklısın, ya Resul Allah! Kavmim bütün dediklerini yapmıştır; fakat Mekke üzerine yürüyeceğin yerde Havazin’e hücum etmeliydin” dedi.

“Havazinler de zulüm yaptılar ve vahşilik ettiler. Dilerim ki Allah üç gayenin gerçekleşmesini bana nasip etsin. Mekkenin fethi, İslâmiyetin yükselmesi, Havazin’in yenilgiye uğratılması”

Bu sözleri dinleyen Ebu Süfyan Hz. Resulüllah (S.A.V.)’a sordu: “Mekkeliler kılıç çekmezlerse, kendilerine aman verilir mi?”

Hz. Resulüllah (S.A.V.) “Evet, evlerinde oturup dışarı çıkmayan herkese aman verilecektir” cevabını verdi.

Abbas (R.A.) söze karışıp dedi ki: “Ya Resul Allah! Ebu Süfyan kendisini de düşünüyor. Mekkeliler arasındaki mevkiine ve rütbesine saygı gösterilecek mi diye öğrenmek istiyor.”

Hz. Resulüllah (S.A.V.) şöyle cevap verdi: “Pek âlâ! Ebu Süfyanın evine sığınan herkese aman verilecektir. Silahlarını teslim edenlere aman verilecektir. Kapılarını kapayıp evlerinden dışarı çıkmayanlara aman verilecektir. Hakim bin Hizam (R.A.)’ın evinde oturanlara aman verilecektir.”

Bunları söyledikten sonra, Hz. Resulüllah (S.A.V.) Ebu Ruveyha (R.A.)'yı çağırđı ve Sancağı Şerifi kendisine teslim etti. Ebu Ruveyha (R.A.) zenci bir köle olan Bilâl (R.A.) ile kardeşlik antlaşması yapmıştı. Hz. Resulüllah (S.A.V.) Sancağı teslim ederken “Bu Sancak altında kim durursa ona aman verilecektir” dedi. Aynı zamanda, Bilâl (R.A.)’e Ebu Ruveyha (R.A.)’nın önünde yürümesini ve Ebu Ruveyha (R.A.)’nın taşıdığı Sancak altında aman bulunduğunu herkese ilân etmesini emir buyurdu.

RESULÜLLAH (S.A.V.) MEKKEYE GİRİYOR

Bu tedbirlerin hepsi de isabetli idi. Mekke’de Müslümanlara eziyet yapıldığı günlerde, çok zulüm ve işkenceye maruz kalan Hz. Bilâl (R.A.)’i elleri ve ayakları ipe bağı olarak sokaklarda sürüklemişlerdi. Mekkeliler Bilal (R.A.)’e aman vermemişler, ona hakaret ve eziyet etmişlerdi. Bilâl (R.A.)’in, bu kurtuluş günü, içinde taşıdığı intikam hissi her halde şiddetli idi. Mekke’de maruz kaldığı barbarca, zulümlerin intikamını almasına müsaade etmek lâzımdı. Fakat bu, İslâmiyetin tayin ettiği hudutları aşmamalı idi. Binaenaleyh, Bilâl (R.A.)’e kılıcını çekip eski düşmanlarının boynunu vurmasına izin vermedi. Böyle bir davranış Müslümanlığa aykırı idi. Onun yerine, Hz. Resulüllah (S.A.V.) Bilâl (R.A.)’in kardeşine Sancağı Şerifi teslim etti ve Bilâl (R.A.)’e kardeşinin taşıdığı Sancak altında bütün eski düşmanlarına aman vermek vazifesini de ona verdi. Bu intikam şeklinde hem güzellik ve hem de cazibe vardı. Kardeşinin önünde yürüyen ve eski düşmanlarını aman çağırın Bilâl (R.A.)’in tablosunu hayalimizde canlandırabiliriz. Onun intikama susamışlığı her halde çok devam etmemiş, ve Mekkelileri kardeşinin yüksekte tuttuğu Sancak altında amana çağırarak yürürken zail olmuştu.

Müslümanlar Mekke’ye doğru ilerlerken Hz. Resulüllah (S.A.V.), Ebu Süfyan ile arkadaşlarının Müslüman ordusunu ve Müslüman ordusunun davranışını kolayca seyredebilecekleri bir yere götürülmesi için, Abbas (R.A.)’a talimat vermişti. Abbas (R.A.) bu emri yerine getirdi; ve Ebu Süfyan ile arkadaşları, yüksek bir yerden, Mekkelilerce İslâmiyete karşı bir fesat aleti olarak kullanılan arap kabilelerinin geçişini seyrettiler. Fakat, o kabileler, bugün, küfrün değil, imanın askerleri olarak geçiyorlar; ve putperestlik günlerinin harp nidalarını değil, İslâmiyetin harp nidalarını yükseltiyorlardı. Onlar, yürüyüş nizamında, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın hayatına son vermek niyetiyle değil, bilâkis onun uğrunda hayatlarını feda etmek niyetiyle ilerliyorlardı. Bugün onların gayesi, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’in tebliğine karşı koyup kabileler arasındaki sathi ve zahirî dayanışmayı korumak değil, bilâkis şimdiye kadar karşı koydukları o tebliği bütün dünyaya yaymaktı. Gayeleri insanlar arasında birlik ve dayanışma yaratmaktı. Yürüyüş kolları birbirini takip etti ve bir aralık Eşca kabilesi Ebu Süfyan’ın gözüne ilişti. Kabile efradının yüzlerinde ve söyledikleri savaş türküleri ile savurdıkları harp naralarında İslâmiyete karşı bağlılıklarının ve fedakâr ruhlarının nişanesi görülebiliyordu.

Ebu Süfyan sordu: “Bunlar kim?”

“Eşca kabilesi”

Ebu süfyan hayrette kaldı ve “Bütün Arabistan da Muhammed’e bunlardan daha fazla düşman olan yoktu” dedi.

Hz. Abbas (R.A.) “Bunu Allah’ın lütfuna borçluyuz. Allah, münasip gördüğü anda, İslâmiyet düşmanlarının fikrini değiştirdi” karşılığını verdi.

Son olarak, Muhacirin ve Ensarin teşkil ettiği yürüyüş kolları arasında, Hz. Resulüllah (S.A.V.) gelmişti. Bu kolları yiğit Ömer (R.A.)’in kumanda ettiği iki bin kadar zırhlı asker vardı. Öteki kolları nazaran çok daha heybetli bir manzara arz ediyordu. Bu Müslümanların gayret ve hamiyetleri ve sadakatları yüzlerinde aprlıyordu. Şahit olduğu bu manzara Ebu Süfyan’a çok tesir etti ve “Bunlar kim?” diye sordu.

Abbas “Resulüllah’a refakat eden Muhacirin ve Ensar” cevabını verdi.

Ebu süfyan “dünyada hiçbir kuvvet bu orduya karşı duramaz” dedi, ve abbas (R.A.)’a dönerek, daha kesin bir ifadeyle “Yeğenim, dünyanın en kudretli kralı oldu” diye ilâve etti.

Hz. Abbas (R.A.) “Hakikatı hâlâ anlayamadın, Ebu Süfyan! O, bir kral değil, bir peygamberdir. Allah’ın bir elçisidir” cevabını verdi.

Ebu Süfyan, “Evet, evet. Dediğin gibi olsun. O, bir kral değil bir peygamberdir” diye mırıldandı.

İslâm ordusu Ebu süfyanın yanından geçerken, Ensara komuta eden Saad bin Ubade (R.A.)’ın gözü tesadüfen Ebu Süfyana ilişti. Saad (R.A.), Müslümanların o gün cebren Mekke’ye girmelerine Allah’ın izin verdiğini ve Kureyşlilerin hakkından gelineceğini söylemekten kendini alamadı.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) yaklaşınca, Ebu Süfyan yüksek sesle hitaben şunları söyledi: “Kendi yakınlarının ve akrabalarının kılıçtan geçirilmesine müsaade ettin mi? Ensarın komutanı Saad’dan ve arkadaşlarından böyle işittim. Onlar bu günün bir katliam günü olacağını söylediler. Ya Resul Allah! Sen insanların en hayırlısı, en merhametlisi ve en saygılısın. Kavminin yaptıklarını unutmayacak mısın ve affetmeyecek misin?”

Ebu Süfyan’ın yalvarışı tesirli oldu. Vaktiyle Mekke sokaklarında dövülen ve hakaret gören, malları ellerinden alınıp evlerinden atılan Mekkeli Müslümanlar düşmanlarına acımaya başladılar. Hz. Resulüllah (S.A.V.)’a “Ye Resul Allah! Ensar Mekkelilerin evvelce bize reva gördüğü taşkınlıklar ve eziyetler hakkında çok şey işittiler ve bu yüzden intikam almaya kalkabilirler. Davranışlarının ne kadar ifrata kaçacağını bilemeyiz” dediler.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) bunu biliyordu. Ebu Süfyan’a dönerek “Saad’ın söyledikleri doğru değil. Bu gün bir katliam günü değildir. Eskiden yapılanların affedileceği bir gündür. Allah Kâbe’nin ve Kureyşin şerefini yükseltecektir” dedi.

Ondan sonra, Hz. Resulüllah (S.A.V.) Saad (R.A.)’ı çağırttı ve Ensarın sancağını kendi oğlu Kays (R.A.)’a teslim eylemesini emretti (Hişam, Cilt 2). Ensar komutanlığı böylece Saad (R.A.)’a geçti. Bu, isabetli bir tedbirdi. Mekkelilerin hatırını hoş ettiği gibi Ensarı da hayal kırıklığına uğramaktan kurtardı. İmanı kavi bir delikanlı olan Kays (R.A.)’a Resulüllah’ın tam güveni vardı. Ömrünün son günlerinde geçen bir hadise onun ne derece dindar ve müttaki bir karakteri olduğunu göstermektedir. Kays (R.A.) ölüm döşğinde yatıyorken dostlarının ziyaretini kabul ediyordu. Dostlarından bazıları ziyarete gelmiş, bazıları da gelmemişti. Bunun sebebini anlayamadı ve birisinden sordu. Aldığı cevap şu idi: “Çok hayırsever bir insansınız. Muhtaç olanlara borç vererek yardım ediyorsunuz. Şehirde çoklarının size borcu var. Bazıları, borcun ödenmesini istersiniz diye, ziyaretinize gelmekten çekinmiş olabilirler.”

“Öyle ise, dostlarımla yanıma gelmemelerinin sebebi benmişim. Artık kimsenin Kays’a borcu olmadığını herkese ilân ediniz.”

Bu haberin ilân edilmesinden sonra, Kays (R.A.)’a son günlerinde o kadar ziyaretçi geldi ki, evinin merdivenleri çöktü.

İslâm ordusu yanlarından geçtikten sonra, Abbas (R.A.) Ebu Süfyandan acele Mekke’ye gitmesini, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın geldiğini Mekkelilere duyurmasını ve aman ve barışa kavuşabileceklerini onlara anlatmasını istedi. Ebu Süfyan bu barış ve aman haberini alarak Mekke’ye vardı. Fakat, Müslümanlara düşmanlığı ile tanınmış olan karısı Hind karşısına dikildi. Koyu bir kâfir olmakla beraber, bu kadın çok da cesurdu. Ebu Süfyan’ı sakalından yakaladı ve korkak kocasını öldürmeleri için Mekkelileri teşvik etmeye başladı. Çünkü Ebu Süfyan Mekkelileri, kasabanın şerefi ve müdafaası uğrunda hayatlarını feda etmeye çağırıyordu.

Fakat, Ebu Süfyan Hind'in ne kadar budalaca hareket ettiğini biliyordu. Karısına “Artık o günler geçti. Eve gidip kapıları sımsıkı kapasan ve dışarı çıkmasan senin için daha iyi olur. Ben Müslüman ordusunu gördüm. Artık bütün Arabistan bile onlara karşı duramaz” dedi.

Ondan sonra, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın hangi şartlarla Mekkelilere barış vaat ettiğini anlattı. Mekkeliler bu şartları öğrenince, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın ilânında bildirilen yerlere sığınmak için koşuştular. Onbir erkek ve dört kadın bu barış ve aman ilânının dışında bırakılmıştı. Bunların işlediği suç çok ağırdı. Sorumlu tutuldukları bu suç İslâmiyeti kabulden uzak durmaları veya İslâmiyet aleyhindeki savaflara katılmaları değildi; affedilmeyecek insaniyetsizlikler ve gaddarlıklar irtikâp etmiş olmaları idi. Mamafih, bunlardan ancak dördü idam edildi.

Allah'ın Habibi (S.A.V.) Müslümanlar saldırıya uğramadıkça ve kavgaya evvela Mekkeliler başlamadıkça, döğüşe müsaade etmemesini Halid bin Velid (R.A.)'e emreylemişti. Halid (R.A.)'in şehre girdiği semtte oturanlar barış şartlarını işitmemişlerdi. Bu semtte mevzilenen Mekkeliler Halid (R.A.)'e meydan okudular ve kendisini döğüşe davet ettiler. Bu yüzden vuku bulan çatışmada on iki veya on üç kişi öldü (Hişam,Cilt 2, Sayfa 217). Halid (R.A.) sinirli bir mizaca sahip olan ve çabuk kızan bir adamdı. Bu hadiseyi haber alan birisi hemen Hz. Resulullah (S.A.V.)'a koştu ve Halid'i dövüşmekten alıkoymasını Peygamberden rica etti. bu adam, Halid (R.A.)'in önüne geçilmediği takdirde, bütün Mekkelilerin kılıçtan geçirileceğini söyledi.

Allah'ın Habibi (S.A.V.) derhal Halid (R.A.)'i çağırttı ve “Seni dövüşten men etmedim mi?” dedi.

Halid (R.A.) “Evet, ya Resul Allah, menettin amma evvela bu adamlar bize saldırdılar ve üzerimize ok yağdırmaya başladılar. Bir müddet mukabelede bulunmadım ve dövüşmek istemediğimizi kendilerine söyledim. Fakat dinlemediler ve saldırıdan vazgeçmediler. Bunun üzerine karşı çıktım ve onları dağıttım” dedi.

Müslümanların Mekke'ye girişinde bundan başka aksi bir olay çıkmadı. Mekkenin fethi hemen hemen kan dökülmeksizin başarıldı.

Allah'ın Habibi (S.A.V.) Mekke'ye girdi. Nerede konaklamak istediğini kendisinden sordular.

Allah'ın Habibi (S.A.V.) “Akıl oturacağım bir ev bıraktı mı?” diye sordu. Akıl Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın amcazadesi idi. Hz. Resulullah (S.A.V.) Medine'ye sığındıktan sonra, bütün mallarını akrabaları satmışlar ve oturacağı tek bir ev bile bırakmamışlardı. Bunun üzerine Hz. Resulullah (S.A.V.) “Hif Beni Kinana'da konaklayacağım” dedi. Burası açık bir yerd. Kureyş ve Kinana vaktiyle burada toplanmışlar ve Hz. Resulullah (S.A.V.) diledikleri şekilde cezalandırılmak üzere, Beni Haşim ve Beni Abdul Muttalib tarafından kendilerine teslim edilmedikçe mezkûr iki kabile ile her türlü münasebeti kesmeğe ant içmişlerdi. Onlara hiçbir şey satmayacaklar ve onlardan hiçbir şey satın almayacaklardı. İşte bundan sonradır ki Hz. Resulullah (S.A.V.) amcası, ailesi ve taraftarlarıyla birlikte Ebu Talib vadisine sığınmışlar ve üç sene süren şiddetli bir ablukaya ve boykota göğüs germişlerdi.

Binaenaleyh, Hz. Resulullah (S.A.V.) orada konaklamaya niyet etmesi çok anlamlı idi. Mekkeliler vaktiyle aynı yerde toplanmışlar ve Hz. Resulullah (S.A.V.) kendilerine teslim edilmedikçe onun kabilesi ile barış yapmamaya yemin etmişlerdi. Şimdi, aynı yerde, Hz. Resulullah (S.A.V.) gelmiş bulunuyordu. Mekkelilere adeta şöyle demek istemişti: “Buraya gelmemi istemiştiniz. İşte geldim. Fakat, istediğiniz şekilde değil. Akıbeti tamamıyla insafınıza kalmış bir mağlûp gibi beni istiyordunuz. Lâkin, ben burada galip olarak bulunuyorum. Yalnız kendi kabilem değil, bütün Arabistan dahi şimdi benimle beraberdir. Kabilemin beni sizin elinize teslim etmesini istemiştiniz. Bunun aksine, onlar sizi benim lime teslim etti.” bu zafer günü bir pazartesiye rastlamıştı. Hz. Resulullah (S.A.V.) ile Hz. Ebu Bekir (R.A.)'in Medine'ye gitmek üzere Sevr mağarasından yola çıktıkları gün de bir pazartesi günü idi. Hz. Resulullah (S.A.V.) o gün Sevr tepesinde durarak Mekke'ye dönmüş ve şu sözleri söylemişti:

“Mekke! Seni her yerden çok severim. Fakat halkın burada kalmamı istemiyor.”

Hiz. Resulüllah (S.A.V.) devesine binili olarak Mekke'ye girerken, Ebu Bekir (R.A.) üzüngisinden tutup yanında yürüyor ve Mekke'nin fethini yıllarca evvel müjdeleyen Fetih suresini okuyordu.

KÂBENİN PUTLARDAN TEMİZLENMESİ

Allah'ın Habibi (S.A.V.) doğruca Kâbe'ye gitti ve kutsal yerlerin etrafını devesine binili olarak yedi kere tavaf eyledi. Elinde asâ olduğu halde, Hiz. İbrahim (A.S.) ve oğlu Hiz. İsmail (A.S.) tarafından bir olan Allah'ın ibadeti için yapılan ve fakat onların dalâlete sapmış çocukları elinde bir puthane derekesine düşmüş olan evin içini dolaştı. Oradaki üç yüz altmış putu teker teker kırdı. Her put yere yuvarlanırken, Allah'ın Habibi (S.A.V.): “Hak geldi ve bâtil ortadan kalktı. Bâtil gerçekten çabuk ortadan kalkar” ayetini okuyordu. Bu ayet hicretten evvel nazil olmuştu ve Beni İsrail Suresinin bir parçasıdır. Beni İsrail suresinde, Hiz. Resulüllah (S.A.V.)'ın hicreti ve Mekke'nin fethi önceden haber verilmişti. Hatta Avrupalı yazarlar bile bu surenin Mekkî olduğunu itiraf etmişlerdir. Hiz. Resulüllah (S.A.V.) Mekke'den kaçacağına ve bil'ahare Mekke'nin fethedileceğine dair olan kehanet (yani önceden verilmiş olan haber) şu ayetlerde beyan edilmiştir.

وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِيْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِيْ مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاَجْعَلْ لِّيْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطٰنًا
تَّصِيْرًا وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوًقًا

“De ki: Rabbim! Gireceğim yere girmemi hayırlı bir giriş ve çıkacağım yerden çıkmamı hayırlı bir çıkış yap. Kendinden bana yardımı olacak bir kuvvet ihsan eyle. Hak geldi; bâtil ortadan kalktı. Bâtil gerçekten çabuk ortadan kalkar.” (17:81-82)

Mekke'nin fethi, burada, Hiz. Resulüllah (S.A.V.)'a öğretilen bir dua şeklinde öncen haber verilmiştir. Hiz. Resulüllah (S.A.V.) mutlu şartlar altında Mekke'ye girmemi ve Mekke'den ayrılmamı nasip eyle Yarabbi, diye dua etmesi öğretilmiştir. Kehanet harfiyen yerine gelmiştir. Bahis konusu ayetlerin Ebu Bekir tarafından okunması çok yerinde idi. Bu, Müslümanlara kuvvet verdiği gibi, Allah'a karşı mücadelenin beyhudeliğini ve Allah (C.C.) tarafından Habibine yapılan va'dlerin gerçekliğini Mekkelilere hatırlattı.

Mekkenin fethi ile, Kâbe Hiz. İbrahim (A.S.)'in binlerce sene evvel başlattığı gayeye –bir olan Allah'a ibadete – yeniden tahsis olundu. Putlar tahrip edildi. Bunların arasında Hubal da vardı. Hiz. Resulüllah (S.A.V.) asası ile vurduğunda, Hubal parçalanıp yere düştü. Zübyr Ebu Süfyan'a baktı, gizlemeye muvaffak olamadığı bir tebessümle ona Uhud'u hatırlattı ve “Müslümanlar bitkin ve yaralı bir halde bekler dururken ‘Hubala şükürler olsun, Hubala şükürler olsun’ diye bağırarak onları daha da yaraladığın günü hatırlıyor musun? O gün size zaferi kazandıran Hubal mıydı? Hubal idiyse, onun başına bu gün geleni görüyorsun” dedi.

Ebu Süfyan üzerinde bu sözler derin tesir yaptı ve Muhammed (S.A.V.)'in Tanrısından başka bir tanrı olsaydı, bu gün karşılaştığımız mağlubiyet ve utançtan elbette bizi korurdu, diye itiraf etti.

Hiz. Resulüllah (S.A.V.) ondan sonra, Kâbe duvarlarına yapılmış olan resimlerin silinmesini emretti. Bu emri verdikten sonra, Allah'a şükretmek için iki rekat namaz kıldı. Buna müteakip, Kâbe'nin açık avlusunda iki rekat namaz daha kıldı. Resimlerin Kâbe duvarlarından silinmesi işi Hiz. Ömer (R.A.)'e havale edilmişti. Hiz. Ömer (R.A.) Hiz. İbrahim (A.S.)'in resminden gayri bütün resimleri sildirmişti. Hiz. Resulüllah (S.A.V.) teftiş için geri geldiğinde, bu resmi olduğu gibi durur görünce, onu niçin sildirmeyip bıraktığını Hiz. Ömer (R.A.)'den sordu. “İbrahim (A.S.) Yahudi veya

Hristiyan değil, sadık ve gerçek bir Müslümandır, diyen Kur'an-ı Kerim'in bu yoldaki şahadetini hatırlamadın mı?" dedi. (3:68)

Allah'ın birliğinin büyük bir savunucusu olan Hz. İbrahim (A.S.)'in resmini Kâbe duvarları üzerinde tutmak onun hatırasına karşı bir hakaretti ve sanki Hz. İbrahim (A.S.)'e Allah (C.C.)'la birlikte tapılabileceği manasını kapsamakta idi.

O gün, unutulmaz bir gün, Allah'ın ayetleri ve alâmetleriyle dolu bir gün idi. Allah'ın, yer,ne gelmesi imkansız bir zamanda, Hz. Resulullah (S.A.V.)'a yaptığı va'dler en nihayet yerime gelmişti. Hz. Resulullah (S.A.V.) itikat ve takvanın merkezi idi. Onun şahsında ve onun şahsı vasıtasıyla, Yüce Allah (C.C.) Kendisini izhar etmiş ve likasını, tabir caizse, bir daha aynen eylemişti. Hz. Resulullah (S.A.V.) Zemzem suyu getirtti ve birazını içip geri kalanı ile abdest aldı. Müslümanlar Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın şahsına o kadar candan bağlı idiler ki, bu suyun bir damlasını bile yere akıtmadılar; avuçlarının içinde toplayıp vücutlarına sürdüler. Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın elinin değdiği suya bile bu derece saygıları vardı. Bu manzaraya şahit olan müşrikler, dünyada hiçbir krala tebaası tarafından böyle sevgi ve saygı gösterilmediğini tekrar tekrar beyan ettiler (Halbiyye, Cilt 3, Sayfa 99)

RESULÜLLAH DÜŞMANLARINI AFFEDİYOR

Yapılacak bütün işlerini ve ibadetini bitirdikten sonra, Hz. Resulullah (S.A.V.) Mekkelilere hitaben şöyle dedi: "Allah'ın va'dlerinin nasıl doğru çıktığını gördünüz. Şimdi bana söyleyiniz bakalım, sizi bir olan Allah'a tapmaya davet etmekten gayri suçu bulunmayanlara karşı yaptığınız zulümler ve büyük kötülükler için size ne ceza verilsin?"

Buna, Mekkeliler "Hz. Yusuf (A.S.), günah ve hata işlemiş olan kardeşlerine nasıl muamele ettiyse, sizden öyle bir muamele umuyoruz" diye cevap verdiler.

Mekkeliler affedilmelerini niyaz ederlerken, Mekke'nin fethinden on sene evvel inzal edilen Yusuf Suresi'nde Allah (C.C.)'ın kullandığı sözleri aynen kullandılar. Bu surede, kendisine zulmeden Mekkelilere karşı, Hz. Yusuf (A.S.)'un kardeşlerine yaptığı muameleyi yapması Hz. Resulullah (S.A.V.)'a bildirilmişti. Hz. Yusuf (A.S.) tarafından kardeşlerine yapılan muamelenin kendilerine tatbikini istemek suretiyle, Mekkeliler Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın Hz. Yusuf (A.S.) gibi olduğunu ve Hz. Yusuf (A.S.) kardeşlerine karşı nasıl muzaffer kılındı ise, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın da kendilerine karşı öylece muzaffer kılındığını itiraf ediyorlardı. Mekkelilerin bu rica ve niyazını işitince Hz. Resulullah (S.A.V.) derhal: "Allah'a kasem ederim ki, bugün cezalandırılmayacaksınız ve azarlanmayacaksınız" dedi.

Hz. Resulullah (S.A.V.) Yüce Allah (C.C.)'a hamd-ü sena ederken, Kâbe'de mutad hac merasimini ifa ile meşgul olurken ve Mekkelilere affedildikleri hakkında kararını bildirirken, Ensarın (Medineli Müslümanların) zihinlerinde endişeler belirmeye başlamıştı. Onlardan bazıları, Muhacir'in (Mekke'li Müslümanların) Mekke'ye dönüşü münasebetiyle şahit oldukları sıra ve uzlaşma manzaraları karşısında üzüntü duymuşlardı. Hz. Resulullah (S.A.V.) ,düşkünlük ve felâket gününde kendisine dostluk gösteren ve İslâmiyete ilk vatanını hediye eden Medinelilerle alâkasını kesiyor muydu? Hz. Resulullah (S.A.V.) ecelce ölüm tehdidi altında kendisini kaçmaya zorlayan bu kasabada tekrar yerleşip kalacak mıydı? Mekke'nin artık fethedildiği ve Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın kabilesinin de Müslüman olduğu bu anda, böyle endişeler uzak bir ihtimal gibi görünmüyordu. Hz. Resulullah (S.A.V.) Mekke'de kalmak isteyebilirdi. Allah, Ensarın bu endişelerinden Hz. Resulullah (S.A.V.)'ı haberdar etti. Hz. Resulullah (S.A.V.) başını kaldırdı, Ensara baktı ve "Muhammed'in, doğduğu kasabaya ve mensup olduğu kabileye karşı duyduğu sevgi ve bağlılık dolayısıyla, ıstırap içinde bulunduğunu düşünüyor gibisiniz" dedi. Ensar "Evet, böyle düşünceler aklımızdan geçti" diye cevap verdiler.

Hz. Resulullah (S.A.V.) bunun üzerine şunları söyledi: "Benim kim olduğumu biliyor musunuz? Ben Allah'ın kulu ve Resulüyüm. Sizi nasıl terk edebilirim? Allah'ın dininin kimseden

yardım görmediği bir zamanda siz bana bağlı kaldınız ve hayatınızı feda ettiniz. Sizi terk edip başka bir yerde nasıl yaşayabilirim? Hayır Ensar, buna imkân yok. Ben sizinle beraber yaşayacağım ve sizinle beraber öleceğim.”

Bu emsalsiz sevgi ve sadakat ifadesi Ensarın kalplerini rikkate getirdi ve onları çok heyecanlandırdı. Allah (C.C.)’a ve .resulüne (S.A.V.) karşı bu şekilde güvensizlik beslemelerinden ötürü pişmanlık duydular ve gözyaşı dökerek affedilmelerini dilediler. Hz. Resulullah (S.A.V.) kasabalarından ayrılıp giderse kendilerinde huzur ve sükûn kalmayacağını anlattılar. Buna cevaben Hz. Resulullah (S.A.V.) endişelerinin makul ve verdikleri izahattan sonra, samimiyetlerinin ve sadakatlarının Allah (C.C.) ve Resulü (S.A.V.) indinde makbul olduğunu söyledi.

Bu anda Mekkeliler acaba ne düşünüyor ve ne hissediyorlardı? Belki de bağlılık gözyaşı dökmemişlerdi. Fakat kalplerinin üzüntü ve pişmanlık duygusu ile dolu olduğu muhakkaktı. Zira, kendi topraklarında bulunan kıymetli bir cevheri ellerinden yok pahasına çıkarmamışlar mıydı? Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın Mekke’ye geri geldikten sonra tekrar Medine’ye dönmeye karar vermesi, onları iki kat müteessir etmiş olmalıydı.

İKRİMA İSLÂMİYETİ KABUL EDİYOR

Genel aftan hariç tutulanların bazısı sahabelerin tavsiyesi üzerine affedilmişlerdi. Aftan bu şekilde yararlananlar arasında Ebu Cehil’in oğlu Ikrima da vardı. Ikrima’nın karısı kalben müslümandı. Hz. Resulullah (S.A.V.)’tan kocasının affolunmasını rica etti. Hz. Resulullah (S.A.V.) bu ricayı olumlu karşıladı. O sıralarda Ikrima Habeşistan’a kaçmaya çalışıyordu. Karısı onun peşine düştü ve gemiye binmek üzere iken kendisini buldu. “Hz. Muhammed (S.A.V.) gibi nazik ve yumuşak tabiatlı bir insandan niçin kaçıyorsun?” diye onu azarladı.

Ikrima karısının sözlerine şaşı ve Resulullah (S.A.V.)’ın kendisini affedebileceğine hakikaten inanıyor mu, diye sordu. Karısı, Muhammed (S.A.V.)’in onu bile affedeceğini kasin olarak söyledi; ve esasen Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın böyle bir va’de bulunduğunu da anlattı. Ikrima Habeşistan’a kaçmak fikrinden vazgeçti. Grite dönüp Hz. Resulullah (S.A.V.)’ı görmeye gitti ve “Karımdan öğrendiğime göre, benim gibi birisini bile affetmişsiniz” dedi.

Hz. Resulullah (S.A.V.) “Karınız doğru söylemiş. Sizi gerçekten affettim” cevabını verdi.

Ikrima en amansız düşmanlarını bile affeden bir insanın yalancı veya sahtekâr olamayacağını hükmedip imana geldi ve “Şahadet ederim ki, Allah birdir, eşiti ve benzeri yoktur; ve şahadet ederim ki, siz O’nun kulu ve Resulüsünüz” dedi. Bundan sonra Hz. Resulullah (S.A.V.)’a karşı mahcubiyetinden ötürü başını öge eğdi. Hz. Resulullah (S.A.V.) onu teselli etti ve “Sizi yalnız affetmekle kalmayıp, hakkınızda beslediğim saygının bir nişanesi olmak üzere, benden size verebileceğim bir şey istemenizi de teklif etmeye karar verdim” dedi.

Ikrima “Yalnız, benim için allah’a dua etmenizi ve size karşı işlediğim kötülükleri ve taşkınlıkları bağışlamasını dilemenizi, isterim. Bundan daha başka ve daha iyi bir şey isteyemem” cevabını verdi.

Ikrima’nın bu ricasını işitince Allah’ın Habibi (S.A.V.) derhal Allah (C.C.)’a şöyle dua etti: “Yarabbi! Ikrima’nın bana karşı beslediği düşmanlığı bağışla. Onun ağzından çıkan kötü sözleri affet.”

Bundan sonra Hz. Resulullah (S.A.V.) ayağa kalktı ve abasını Ikrima’nın sırtına koyarak “Her kim Allah’a iman edip bana gelirse bendendir. Evim, benim olduğu kadar, onundur” dedi.

Ikrima’nın ihtida etmesi ile, Hz. Resulullah (S.A.V.)’tan yıllarca evvel sadır olan bir kehanet yerine gelmişti. Hz. Resulullah (S.A.V.) vaktiyle sahabelerine şu rüyasını anlatmıştı: “Bir gece rüyada kendimi cennette gördüm. Gözüme bir salkım üzüm ilişti. Bu salkımın kimin için olduğunu sordum. Birisi ‘Ebu Cehil’in” cevabını verdi. Ikrima’nın Müslüman oluşu münasebetiyle bu rüyayı

tekrar temas eden Hz. Resulüllah (S.A.V.) “Bu rüyayı evvela anlatmıştım. Müminlerin bir düşmanı olan Ebu Cehil cennete nasıl girebilir ve ona böyle bir salkım üzüm nasıl verilebilir, diye düşünmüştüm. Fakat, şimdi rüyamın manasını anlıyorum. Üzüm salkımı İkrima (R.A.) için imiş. Ancak, bana oğlu yerine babasını göstermişlerdi. Rüyalarda bu şekilde bir değişiklik çok vâki olan bir şeydir” dedi. (Halbiyye, Cilt 3, Sayfa 104)

Genel affın dışında bırakılarak idamına karar verilenlerin arasında, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın kızı Zeyneb (R.A.)’in zalimane bir şekilde öldürülmesinden sorumlu bulunan birisi vardı. Bu adam Habbar idi. Zeyneb (R.A.)’in bindiği devenin kayışını kesmiş ve hâmile olan Zeyneb (R.A.) deveden yere yuvarlanıp bebeğini düşürmüştü. Zeyneb (R.A.), bu yüzden, az bir müddet sonra vefat etmişti. Bu, Habbar’ın irtikâp ettiği, insaniyete aykırı fiillerden bir tanesi idi ve bundan ötürü ölüm cezasın hak etmişti. İşte bu adam şimdi Hz. Resulüllah (S.A.V.)’a geldi ve şöyle dedi: “Ya Resul Allah! Senden kaçtım ve İran’a gittim. Fakat Allah’ın putperestlik itikadları belasından ve manevî ölümden bizi kurtardığını bir düşündüm; ve kendi kendime, başkalarına gidip iltica etmektense Resulüllah (S.A.V.)’a niçin gitmeyeyim ve kusurlarımı ve günahlarımı itiraf edip kendisinden niçin af dilemeyeyim dedi.”

Hz. Resulüllah (S.A.V.) bu sözlerden rikkate geldi ve “Ya Habbar! Allah senin kalbine İslâmiyet sevgisi aşılamışsa, ben seni affetmekten nasıl kaçınabilirim? Bundan evvel yaptıklarının hepsini affediyorum” dedi.

İnsan, bu adamların İslâmiyet ile Müslümanlar aleyhinde irtikâp ettikleri kötülükleri ve alçaklıkları saymakla tüketemez. Buna rağmen, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın onları ne kadar kolayca affettiğini bir düşününüz. İşte bu affa temayül ruhu, Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın en katı yürekli düşmanlarını en sadık taraftarları ve hayranları haline getirmişti.

HUNEYN MUHAREBESİ

Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın Mekke’ye girmesi çok anî olmuştu. Mekke civarındaki kabileler, bilhassa güneydekiler, bunu sonradan haber almışlardı. Hadiseyi işitince, kuvvetlerini bir araya toplamaya ve Müslümanlarla harp etmek için hazırlanmaya başladılar. Kendi kahramanlık an’aneleriyle çok övünen Havazin ve Sakif adında iki kabile vardı. Bunlar toplanarak istişarede bulundular ve Malik ibn Avf’ı lider tayin etmeye karar verdiler. Ondan sonra, etraftaki kabileleri kendilerine iltihaka davet ettiler. Davet edilen kabileler arasında Beni Sa’d kabilesi de vardı. Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın süt anası Hz. Halime (R.A.) bu kabileye mensuptu ve Hz. Resulüllah (S.A.V.) çocukken onların arasında yaşamıştı. Bu kabileden çok sayıda erkek toplandı. Bunlar ailelerini ve mallarını yanlarına alarak Mekke’ye doğru yola çıktılar. Niçin bu şekilde hareket ettikleri kendilerine sorulunca “Geriye dönüp kaçtıkları takdirde karılarının ve çocuklarının esir alınacağını ve mallarının yağma edileceğine askerlere hatırlatmak için” cevabını verdiler. Müslümanlarla döğüşmek ve yok etmek hususunda bu derece kararlı idiler. Bu kuvvet askerî hareket için çok müsait bir üs olan Avtas vadisine ulaştı. Burada tabîî sığınaklar, su ve hayvan yemi boldu; ve arazi süvari harekâtı için de elverişli idi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) olanları haber alınca, Abdullah bin Ebu Hadrâd (R.A.)’ı durum hakkında bilgi toplayıp getirmeye memur etti. Abdullah (R.A.) geri geldiğinde, vadide askerî yığınaklar yapıldığını ve düşmanın öldürmeğe ve ölmeğe azimli olduğunu haber verdi. Bahis konusu kabile, okçularının ustalığı ile şöhrat kazanmıştı. Üs olarak seçtikleri arazi bu bakımdan kendileri için çok avantajlı idi.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) ödünç olarak zırhlı elbise ve silah almak için Mekkenin zengin reislerinden Safvan’a müracaat etti. bu adam “Bana baskı mı yapıyorsunuz ve artmakta olan kuvvetinizden korkarak her istediğinizi size vereceğimi mi sanıyorsunuz?” dedi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) “Zorla bir şey almak istediğimiz yok. Bunları bize sadece ödünç olarak vermenizi istiyoruz ve karşılığında sana teminat vermeye hazırız” cevabını verdi.

Bu cevap Safvan’ı tatmin etti ve istenilen malzemeyi ödünç vermeye razı oldu. Toplam yüz tane zırhlı elbise ile münasip miktarda silah verdi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) ayrıca, yeğeni Nevfel

bin Hartis'ten üçbin mızrak ve Abdullah bin Rabi'adan otuz bin dirhem ödünç aldı (Mu'atta, Musned ve Halbiyye).. İslâm ordusu Havazin'e doğru yürüyüşe geçince. Mekkeliler Müslümanlara iltihak etmek isteğinde bulundular. Gerçi onlar Müslüman değillerdi. Fakat Müslüman idaresi altında yaşamayı kabul etmişlerdi. Böylece, iki bin Mekkeli, Müslümanlara katıldı. Ordu yolda meşhur Arap ziyaretgâhı Zat Anvat'ın bulunduğu yere geldi. Burada Araplarca kutsal sayılan yaşlı bin ünnap ağcı vardı. Araplar silah satın aldıklarında evvela Zat Anvat'a giderler ve silahlarına uğur gelsin diye onları bu ziyaretgâhın içine asarlardı. İslâm ordusu bu ziyaretgâhın yanından geçerken bazı askerler “Ya Resul Allah, bizim de Zat Anvat gibi bir ziyaret yerimiz olmasını istiyoruz,” dediler.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) “Musa (A.S.) Kenan'a giderken onun ümmeti yolda putlara tapan insanlar görünce ‘Ya Musa, bize de onların tanrıları gibi bir tanrı yap (7:139)’ demişlerdi. Siz de onlar gibi mi oldunuz?” cevabını vererek fikirlerini hemen reddetti.

ALLAHIN RESULÜ SİZİ ÇAĞIRIYOR

Hz. Resulüllah (S.A.V.) Müslümanları daima Allah'ın büyüklüğünü hatırlamaya ve kendilerini daha evvelki kavimlerin bâtil itikatlarından kurtarması için O'na dua etmeye daima teşvik eylerdi. Müslümanlar Huneyn'e varmadan önce, Havazin kabilesi ve müttefikleri, Müslümanlara hücum etmek için bu günün harplerindeki maskelenmiş topçu mevzileri ve tilki yuvaları gibi pusular hazırlayıp bunların etrafına duvarlar inşa etmişlerdi. Duvarların arkasına da Müslümanları bekleyen askerler gizlenmişti. Müslümanların geçmesi için dar bir geçit bırakılmıştı. Düşman kuvvetinin büyük kısmı da bu pusularda mevzilenmişti. Saha küçük bir düşman kuvveti de kendi develerinin önünde bir saf teşkil etmişti. Müslümanlar, düşman kuvveti sayısının, görebildiklerinden daha fazla olmadığını sanmışlar ve ileri yürüyüşe devam ederek hücumu geçmişlerdi. Pusuda yatan düşman askerleri Müslümanların kâfi derecede yaklaştığına ve onlara kolaylıkla hücum edebileceğine kanaat getirince, develerin önünde saf teşkil ettiler ve İslâm ordusunun merkezine saldırdılar. Bu esnada, gizlenmiş düşman okçuları da İslâm ordusunun yanlarını ok yağmuruna tuttular. Kahramanlık göstermek için fırsat çıkar diye İslâm ordusuna katılan Mekkeliler düşmanın bu çift taarruzu karşısında dayanamadılar. Mekke'ye dönmek için kaçtılar. Müslümanlar zorluklara göğüs germeye alıştıkları. Fakat, develere ve atlara binmiş iki bin Mekkeli, İslâm ordusu ardından kendilerine yol açmaya uğraşırken Müslümanların hayvanları da ürktü. İslâm ordusunda panik çıktı. Üç taraftan gelen baskı genel bir bozgun olarak sonuçlandı. Bu bozguna, sadece Hz. Resulüllah (S.A.V.) ile on iki sahabe bulundukları yerden kımıldamamışlardı. Sahabelerin hepsi savaş meydanından kaçmış değildi. Yüz kadar sahabe mevzilerinden ayrılmamışlardı, fakat Hz. Resulüllah (S.A.V.)'tan uzakta idiler. Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın yanında sadece on iki kişi kalmıştı. Bir sahabenin rivayetine göre, hayvanları tekrar savaş meydanına getirmek için kendisi ve arkadaşları ellerinden geleni yapmışlardı. Fakat Mekkelilerin hayvanlarının darmadağınık kaçışından İslâm ordusu hayvanları da ürkmüştü. Müslümanlar hayvanların dizginlerini çektilerse de, onları geri çevirmek mümkün olmamıştı. Bazen hayvanlarının başlarını kuyruklarına hemen hemen değdirecek kadar çekmişlerdi. Fakat, yedikleri bir sürü mahmuz darbelerine rağmen, hayvanlar ayak direyip savaş meydanına dönmemişler, bilâkis daha da gerilere gitmişlerdi. Biraz evvel zikri geçen sahabe “Kalplerimiz korkudan –Resulüllah'ın selâmet ve emniyeti için duyduğumuz korkudan- titriyordu. Fakat bir şey yapamıyorduk” diye rivayet etmiştir. Sahabeler işte böyle bir duruma düşmüşlerdi. Üç taraftan yağın ok yağmuruna maruz bulundukları halde, Hz. Resulüllah (S.A.V.) ile yanındaki bir avuç adam yerlerinden ayrılmamışlardı. Arkalarında sadece dar bir geçit vardı, fakat buradan yan yana ancak bir iki kişi geçebilirdi. O anda Hz. Ebu Bekir (R.A.) hayvanından indi ve Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın katırından dizginlerini tutarak “Ya Resul Allah! Bir müddet geri çekilelim de İslâm ordusu toplanmaya imkân bulsun” dedi.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) “Katırımın dizginlerini bırak, Ebu Bekir” dedi, ve hayvanı mahmuzlayıp ok yağdıran düşman pusularının bulunduğu dar geçide doğru ilerledi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) hayvanını ileri sürerken:

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبٌ * أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

“Ben bir peygamberim. Yalan iddialarda bulunan birisi değilim. Abdul Muttalib’in oğluyum” diyordu (Buhari). Hz. Resulullah (S.A.V.)’on son derece büyük bir tehlikeye maruz bulunduğu bir sırada söylediği bu sözler çok manidardır; kendisinin gerçek bir peygamber, gerçek bir İlâhi elçi olduğu keyfiyetini bu sözler belirtiyordu. Bununla, ölmekten veya davasının başarısızlığa uğramasından yana hiçbir endişesi olmadığını anlatmak istemişti. Fakat, dört bir yanından okçularla çevrilmiş olmasına rağmen yine de sağ salim kalırsa, Müslümanlar kendisine İlâhi vasıflar isnat etmemeli idiler. Çünkü kendisi bir insandı, Abdul Muttalib’in oğlu idi. Hz. Resulullah (S.A.V.) iman ile bâtil itikat arasındaki farkı ümmetinin zihnine iyice sokmak için işte bu kadar itina ederdi. Ağzından bu unutulmaz sözler çıktıktan sonra, Hz. Resulullah (S.A.V.) Hz. Abbas (R.A.)’ı çağırttı. Hz. Abbas (R.A.)’ın çok gür bir sesi vardı. Ona şunları söyledi: “Ya Abbas! Sesim çıktığı kadar bağır ve Müslümanlara Hudeybiye’deki ağacın altında verdikleri yemini ve Bakara Suresinin inzali sırasındaki kendilerine öğretileni hatırlat. Kendilerine, Allah’ın Resulü sizi çağırıyor, de”

Hz. Abbas (R.A.) kuvvetli sesiyle Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın buyruğunu Müslümanlara duyurdu. Bu buyruk, Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın her sözünü can kulağıyla dinleyen ve ona uyan Eshab-ı Kiram (R.A.) üzerine gök gürültüsü gibi indi. Hayvanlarını harp meydanına sürmekten âciz kalan o sahabeler artık kendilerini bu dünyada bulunan insanlar gibi değil, Mahşer Günü öteki dünyada Allah (C.C.)’ın huzuruna çıkan insanlar gibi hissetmeye başladılar. Abbas’ın sesi onlara bir insan sesi gibi değil, kendilerini amellerinin hesabını vermeye çağıran meleklerin sesi gibi gelmişti. Şimdi hiçbir engel onları harp meydanına dönmekten alıkoyamazdı. Bir çokları hayvanlardan indiler ve onları başıboş bırakarak yalnız kılıç ve kalkanla harp meydanına şitap ettiler. Bazıları da hayvanlarından indiler, onların kafalarını kestiler ve yaya olarak Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın yanına koştular. Rivayete göre, o gün Ensar (R.A.) yavrusunun acı acı bağırdığını işitip ona doğru koşan bir dişi deve veya bir inek süratiyle, Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın yanına doğru koşmuşlardı. Bir an içinde, çoğunluğu Ensardan ibaret bulunan büyük bir sahabe grubu Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın etrafını almış ve düşman yine yenilgiye uğratılmıştı.

Bu gün Ebu Süfyan’ın Müslüman safları arasında bulunması muazzam bir İlâhi alâmet –bir taraftan Allah (C.C.)’ın kudretine ve diğer taraftan Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın kalpleri pak ve sâf yapan feyiz ve kuvvet-i Kudsiyesine bir alâmet – idi. Daha birkaç gün evvel Ebu Süfyan Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın amansız bir düşmanı, Müslümanları yok etmeye and içen kana susamış bir ordunun komutanı idi. Fakat şimdi aynı Ebu Süfyan Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın yanında bir dost, bir taraftar ve bir sahabe olarak bulunuyordu. Düşmanın develeri darmadağın bir halde kaçarken Ebu Süfyan (R.A.), zeki ve tecrübeli bir asker olmak haysiyetiyle, kendi atının da ürkeceğini anladı; derhal hayvandan indi ve Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın katırının üzengisinden tutarak yaya yürümeye başladı. Kılıç elde Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın yanına yürüyor ve kendisi sağ oldukça hiçbir düşmanın onun yanına yaklaştırmamaya azmetmiş görünüyordu. Hz. Resulullah (S.A.V.) Ebu Süfyan (R.A.)’daki bu değişikliği hayret ve sevinçle seyrediyordu. Allah (C.C.)’ın kudretinin bu yeni delili üzerinde tefekküre dalmıştı. Daha beş on gün evvel, bu adam İslâmiyet cereyanını ortadan kaldırmak için bir ordu toplamakla meşguldü. Fakat şimdi bir değişiklik vuku bulmuştu. Eski düşman komutanı şimdi alelade bir piyade askeri gibi Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın yanında yürüyor; efendisinin katırının üzengisini elinden bırakmayıp onun uğrunda ölmeye kakarlı görünüyordu. Hz. Abbas (R.A.) Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın yüzündeki hayret ifadesini gördü ve “Ya Resul Allah! Bu, senin amcaoğlun, ve binaenaleyh kardeşin Ebu Süfyan’dır. Ondan hoşnut değil misin?” dedi.

Hz. Resulullah (S.A.V.) “Hoşnudum ve işlediği bütün hataların bağışlanması için Allah (C.C.)’a niyaz ediyorum” cevabını verdi. Ondan sonra Ebu Süfyan’a dönerek “Kardeşim!” diye hitap etti. Ebu Süfyan (R.A.) kalbinden feveran eden coşkun sevgiyi gizleyemedi. Başını eğdi ve elinde tuttuğu üzengi içinde bulunan Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın ayağını öptü (Halbiyye).

Huneyn muharebesinden sonra, Hz. Resulüllah (S.A.V.) ödünç aldığı savaş malzemesini iade etti. Ödünç verenlere kat kat fazlasıyla bedel ödedi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) ödünç aldığı malzemeyi ve parayı iade derken gösterdiği nezaket ve dürüstlük ödünç verenleri çok etkilemişti. Binaenaleyh, Safvan'ın İslâmiyeti derhal kabul etmiş olmasına hayret edilmez.

AMANSIZ BİR DÜŞMAN SADIK BİR TARAFTAR OLUYOR

Huneyn muharebesi, çarpışmanın devamı sırasında vuku bulan başka bir ilgi çekici hadiseyi tarihçiler daima hatırlatmaktadır. Mekke'de oturan ve Kâbe'de hizmet eden Şayba, Huneyn muharebesinde düşman tarafında bulunuyordu. Kendi ifadesine göre, bu muharebede iki ordu karşılaştığı vakit bir fırsatını bulup Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ı öldürmekten başka bir emeli yoktu. Değil bütün Arabistan, bütün dünya bile Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ı iltihak etse, kendisi yalnız başına İslâmiyete karşı durmaya devam etmek niyetinde idi. Muharebenin en şiddetli anında kılıcını çekti ve Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın üzerine doğru yürüdü. Hz. Resulüllah (S.A.V.)'a yaklaştıkça cesareti kırılıyordu. Azim ve sebatı sarsılmaya başladı. Şayba bunu anlatırken şu sözleri söylemiştir: “Peygambere çok yaklaştığım vakit, adeta beni yakıp yok etmek isteyen bir alev görür gibi oldum. O anda ‘Şayba yanıma gel’ diye beni çağıran Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın sesini duydum. Yanına vardığımda, Hz. Resulüllah (S.A.V.) elini sevgi ve şefkat ifade eden bir tavırla göğsümün üstünde gezdirdi; ve bunu yaparken ‘Ya Rabbi, Şayba'yı bütün şeytani düşüncelerden uzaklaştır’ dedi. “Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın elinin bu şefkatli teması Şayba'yı değiştiriverdi. Ondaki düşmanlık duygusu kayboldu; ve o andan itibaren Şayba Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ı dünyada her şeyden aziz tuttu. Şayba'da bu değişiklik vuku bulunca, Hz. Resulüllah (S.A.V.) onu ileri gidip döğüşmeye davet etti. Şayba bunu anlatırken şöyle demiştir: “O anda, Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın uğrunda ölmekten başka bir düşüncem yoktu. Babam dahi karşıma çıksaydı, kılıcımı göğsüne saplamakta tereddüt etmezdim.” (Halbiyye)

Hz. Resulüllah (S.A.V.) bu muharebeden sonra, vaktiyle kendisini taşıyıp kovan Taif üzerine yürüdü ve Taif'i kuşatma altına aldı. Fakat bazı dostlarının tavsiyesine uyarak kuşatmadan vazgeçti. Daha sonra, Taif halkı kendi istekleriyle Müslüman oldu.

PEYGAMBER GANİMET DAĞITIYOR

Hz. Resulüllah (S.A.V.) Mekke fethinden ve Huneyn zaferinden sonra, düşmanın fidye olarak ödediği veya savaş meydanında terk ettiği parayı ve malı dağıtmak vazifesiyle karşılaşmıştı. Âdete göre hareket edilseydi, bu paranın ve malın iki savaşa katılmış olan Müslümanlar arasında dağıtılması lazım gelecekti. Fakat bu defa, Hz. Resulüllah (S.A.V.) parayı ve malı Müslümanlara dağıtacak yerde, Mekkelilere ve Mekke dolaylarında yaşayan halka dağıttı. Bunlar İslâmiyete karşı henüz bir temayül göstermemişlerdi. İçlerinde Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ı açıkça red ve inkâr edenler çoktu. Gerçi bazıları iman getirmişti, fakat onlar da İslâmiyete henüz yabancı idiler. İslâmiyeti kabul ettikten sonra ne kadar tokgözlülük sahibi olmak gerektiği hakkında bir fikirleri yoktu. Gördükleri fedakârlık ve tokgözlülük örneklerinden faydalanacakları yerde, Müslümanların yaptığı iyi muameleye aynıyle mukabele edecekleri yerde, eskisinden daha açgözlü, daha tamahkâr oldular. Gittikçe daha fazla taleplerde bulunmaya başladılar. Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın üstüne üşüştiler; onu bir ağacın altında bir yere sıkıştırdılar ve omuzlarından âbâsını çekip aldılar. En nihayet Hz. Resulüllah (S.A.V.) kalabalığa hitaben “Verecek başka şeyim yok. Olsaydı size verirdim. Hasis veya tamahkâr bir insan değilim” dedi. (Buhari, Farad el-Hums faslı)

Bundan sonra devesinin yanına gitti, ondan bir tüy kopardı ve hitabesine şu sözlerle devam etti: “Ben bu paradan ve bu maldan bir tüy kadar bir şey dahi istemiyorum. Ancak beşte birini devlet için alıkoymalıyım. Bu, Arap âdetine göre caiz olan bir hissedir; ve benim için değil, sizin için ve sizin ihtiyaçlarınız için harcanacaktır. Unutmayınız ki, halkın parasını gasbeden veya kötüye kullanan Kıyamet Günü Allah'ın nazarında küçük düşecektir.”

Garazkâr münakkidler, Rasulüllah kral olmayı ve bir krallığın başında bulunmayı istiyordu, derler. Fakat, onun bir kral olup da bir düşkünler güruhu ile karşılaştığını farzedelim. O, kral olmayı ve bir krallığın başında bulunmayı isteseydi, açgözlü bir güruha karşı bu Mekke kalabalığına yaptığı muameleyi mi yapardı? Ayak takımını kendi üzerine saldırtır mıydı? Onlarla münakaşa edip kendilerine izahat verir miydi? Ancak peygamberler ve İlâhi elçiler başkalarına bu şekilde örnek olurlar ve yol gösterirler. Dağıtılmak üzere elde bulunan bütün ganimet, para ve kıymetli eşya fakirlere ve lâıyk olanlara dağıtılmıştı. Fakat yine de memnun kalmayanlar, Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın üstüne üşüşenler, dağıtılış şekline şikâyet edip Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ı adalete aykırı hareket etmekle suçlayanlar vardı.

Zul Huveysira isminde birisi Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın yanına geldi ve “Ya Muhammed! Senin ne yaptığını gördüm” dedi.

“Peki, ben ne yaptım?”

“Haksızlık yaptın.”

“Ayıp, ayıp, ayıp! Benim yaptığuma haksızlık dersin, dünyada haklı davranacak kimse bulamazsın.” (Müslim, Kitab el-Zekât)

Gerçek müminler buna fena halde sinirlendiler. Bu adam kalabalığın bulunduğu yerden ayrılp gidince, bir tanesi Hz. Resulüllah (S.A.V.)'a “Bu adam ölümü hak etti. onu öldürmemize müsaade eder misin?” dedi.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) “Hayır. Kanunlarımıza riayet ederse ve görünür bir suç işlemezse, onu öldürmeyiniz” cevabını verdi.

Müminler “Fakat, bir insanın söylediği ve yaptığı bir türlü, inandığı ve istediği başka türlü ise, kendisine ona göre muamele yapmak gerekmez mi?” diye sordular.

“Ben, insanlarla, kalplerinden ve zihinlerinden geçirdikleri şeylere göre muamele edemem. Allah (C.C.) bana bunu emretmedi. Onlara, söyledikleri ve yaptıkları şeylere göre muamele yaparım.”

Hz. Resulüllah (S.A.V.) sözüne devamla, bu adamın ve benzerlerinin bir gün Müslümanlar arasında bir isyan hareketine kalkışacaklarını müminlere söyledi; ve dediği doğru çıktı. Dördüncü Halife Hz. Ali (R.A.) zamanında bu adam ve dostları Hz. Ali (R.A.)'ye isyan ettiler ve İslâmiyette umumiyetle beğenilmeyen Haricîer fırkasının önderleri oldular.

Havazin kabilesinin icabına baktıktan sonra, Hz. Resulüllah (S.A.V.) Medine'ye döndü. Bu, Medineliler için büyük bir gündür. Başka büyük bir gün de, Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın Mekke'de maruz kaldığı kötü muameleden kaçıp bir mülteci olarak Medine'ye geldiği gündü. Bu defa Medine'ye tekrar gelişinde, Hz. Resulüllah (S.A.V.) çok sevinçli idi ve Medine'yi vatan edinmeye kararlı olduğunun farkında idi.

EBU AMİRİN ENTRİKALARI

Şimdi Ebu Amir Madani'nin faaliyetinden bahsetmemiz icap ediyor. Bu adam Hazrec kabilesindendi. Yahudiler ve Hristiyanlarla uzun müddet âşinalık etmiş ve onlardan zikir ve murakabe ile meşgul olmak alışkanlığını kazanmıştı. Bu itiyadı sebebiyle, ona târiki dünya Ebu Âmir derlerdi. Mamafih, kendisi Hristiyan dinini kabul etmiş değildi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) hicretten sonra Medine'ye yerleştiği vakit, Ebu Âmir Medine'den Mekke'ye kaçmıştı. En sonunda Mekke de İslâmiyetin gittikçe artan nüfuzu altına girince, bu adam İslâmiyet aleyhinde yeni bir fesat karıştırmaya başladı. Adını ve kıyafetini değiştirerek Medine civarındaki Kuba köyüne yerleşti. Uzun müddet Medine'de bulunmadığı ve kıyafeti ile giyiniş tarzını değiştirdiği için Medineliler onu tanımamıştı. Yalnız, gizlice münasebette bulunduğu münafıklar kendisini tanıdı. Medine'nin münafıkları ile içli dışlı oldu ve onları tasvibiyle, Suriye'ye gitmeyi ve Hristiyan

hükümdarlar ile Hristiyan Arapları Medine'ye hücumu teşvik etmeyi tasarladı. Kuzeyde bu sinsi işle meşgul olurken, Medine'nin içinde de hoşnutsuzluk ve muhalefet yaratmak için plân kuruyordu. Müttefiki bulunan münafıklar, Suriye kuvvetlerinin Medine'ye hücum edeceğine dair şayialar yayacaklardı. Ebu Amir, hazırladığı bu iki taraflı fesat planı neticesinde, Müslümanların ve Suriyeli Hristiyanların birbirlerine saldıracağını ve şayet plânı muvaffak olmazsa, bizzat Arapların Suriye'ye karşı hücumu tahrik edilebileceğini umuyordu. Bu suretle Müslümanlarla Hristiyanlar arasında bir harp başlayabilecek ve Ebu Amir'in hoşlandığı netice hasıl olacaktı. Planlarını tamamladıktan sonra, kendisi Suriye'ye gitti. Bu arada Medine'deki münafıklar, kurdukları plan gereğince, Medine'ye hücum etmek üzere yürüyüşe geçen bazı kervanlar görüldüğüne dair şayialar çıkardılar. Böyle bir kervan görülmeyince, münafıklar tevellere başvurdular.

TEBUK SEFERİ

Şayiaların ardı arası kesilmeyince, Hz. Resulullah (S.A.V.) Suriye'ye karşı bizzat kendi kumandası altında bir İslâm ordusu sevk etmeyi düşündü. Fakat Arabistan çetin günler yaşıyordu. Memlekette kıtlık baş göstermişti. Bir yıl evvel mahsul alınmamıştı. Yeteri kadar tahıl ve meyve yoktu. Yeni hasat mevsimi de henüz gelmemişti. Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın bu sefer için yola çıkması, Eylülün sonuna veya Ekimin başına rastlamıştı. Münafıklar, şayiaların kendileri tarafından uydurulmuş olduğunu biliyorlardı. Planlarının, Suriyeliler Müslümanlara saldırmadığı takdirde Müslümanların Suriyelilere saldırtmak olduğunu da biliyorlardı. Her iki halde de, büyük Bizans İmparatorluğu ile bir çatışma Müslümanların mahvolmasına yol açacaktı. Muta misali gözlerinin önünde idi. Muta'da Müslümanlar öyle muazzam bir ordu ile karşılaşmışlardı ki, çok güçlülükle geri çekilebilmişlerdi. Münafıklar, Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın hayatına mâl olacak ikinci bir Muta yaratabileceklerini umuyorlardı. Hem Suriyelilerin Müslümanlara hücum edeceğine dair şayialar yayıyorlar, hem de Müslümanların kalplerine korku düşürmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Suriyelilerin çıkarabileceği büyük ordular karşısında Müslümanların dayanmasına imkân olmadığını söyleyerek, Müslümanları Suriye'ye karşı girişilecek bir mücadeleye katılmamaya teşvik ediyorlardı. Bir taraftan Müslümanları Suriye'ye karşı hücumu kışkırtmak, diğer taraftan da Müslümanların harbe çok sayıda askerle iştirakini önlemeye çalışmak, onların planı idi. Müslümanların Suriye ile harbetmesini ve fakat muhakkak surette mağlup olmasını istiyorlardı.

Hz. Resulullah (S.A.V.) bu yeni seferi bizzat idare etmek niyetinde olduğunu açıklayınca, Müslümanlar arasında büyük şevk ve heyecan uyandı. Din uğrunda her fedakârlığa katlanmak üzere Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın davetini bir birleriyle yarışarcasına hızlı bir şekilde kabul ettiler. Müslümanlar böyle büyük ölçüde bir harp için iyi teçhiz edilmiş değillerdi. Hazine boştu. Ancak nispeten hâli vakti yerinde olan Müslümanlar harbin gerektirdiği masrafa katlanabilecek güçte idiler. Lâkin, Müslümanlar din uğrunda her türlü fedakârlığa katlanmak için birbirleriyle yarış etmişlerdi. Rivayete göre, sefer hazırlıkları başladığında Hz. Osman (R.A.) servetinin takriben bin altın dinara balığ olan mühim bir kısmını hibe etmişti. Öteki Müslümanlar da malî güçleri ölçüsünde bağışta bulunmuşlardı. Fakir Müslümanlara da binek hayvanı, kılıç ve mızrak verilmişti. Müslümanlar arasında büyük bir şevk ve heyecan hüküm sürüyordu. O sıralarda, Medine'de Yemen'den göç etmiş Müslümanlar da vardı. Bunlar çok fakirdiler. İçlerinden bir kısmı Hz. Resulullah (S.A.V.)'a gidip sefere katılmak isteğini belirttiler ve "Ya Resul Allah! Bizi de beraber götür. Sefer için gerekli olan vasıtalarından başka bir şey istemeyiz" dediler. Kur'an-ı Kerim'de, bu Yemenli Müslümanlardan ve Peygamber nezdinde yaptıkları teşebbüsten şu şekilde bahsediliyor:

وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ
مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ

Kendilerine binek hayvanı ve malzemesi tedarik edesin diye sana gelen ve ‘Sizi bindirecek hayvan bulamam’ dediğin vakit, bu maksatla harcayacak paraları bulunmadığı için, yaşlı gözlerle üzülerək geri dönen kimseleri ayıplamaya sebep yoktur (9:93).

Yani imkândan mahrum ve âciz olan be kendilerine muharebe meydanına kadar taşıyacak bir vasıta tedarik etmesi için Hz. Resulüllah (S.A.V.)’a başvurdukları halde bu imkân ve vasıtaya kavuşamayan kimseleri ayıplamamak lazımdır. Hz. Resulüllah (S.A.V.) nakil vasıtası tedarik edememişti ve onlar fakirliklerinden ötürü hayal kırıklığı içinde Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın yanından ayrılmışlar ve Müslümanlarla Suriyeliler arasındaki harbe katılamamışlardı. Bunların lideri Ebu Musa idi. Hz. Resulüllah (S.A.V.)’tan ne istediği kendisine sorulunca “Deve veya at istemedik. Sadece, ayakkabımız olmadığını ve uzun sefer yolculuğuna yalın ayak yapamayacağımızı anlattık. Ayakkabımız olsaydı, yaya olarak gider ve Müslüman kardeşlerimizle birlikte harbe iştirak ederdik” diye cevap verdi. Bu ordu Suriye gibi Arabistan dışındaki bir yere gideceğinden ve Müslümanlar Muta’da başlarına geleni henüz unutmadıklarından, her Müslüman Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın şahsi emniyet ve selâmeti için endişe duyuyordu. Medineli kadınlar kendilerine düşen vazifeyi yapmışlar, kocalarını ve evlâtlarını harbe iştirake teşvik etmişlerdi. Sahabelerden biri Tebuk seferine katılmak için Medine’den çıkmış fakat kendisinden çok evvel yürüyüşe geçen Resulüllah komutasındaki orduya yetişemeyeceğini anlayınca geri dönmüştü. Bu sahabe evine geldi ve karısının, uzun zaman kocasından ayrı kalmış bir kadın sevgi ve heyecanıyla, kendisini karşılayacağını sandı. Karısı evin avlusunda oturuyordu. Onu kucaklamak ve öpmek için yanına vardığında, kadın kocasını eliyle geri itti. Hayret içinde kalan adam “İnsan uzun bir ayrılıktan sonra eve gelen kocasına böyle mi muamele eder?” dedi.

Kadın şöyle cevap verdi: “Allah’ın Resulü tehlikeli bir sefere çıkıyor; sen ise karına arzı muhabbet ediyorsun. Bundan utanmıyor musun? Birinci vazifen cenge gitmektir. Başka şeyleri sonra düşünürsün.” Rivayete göre, bu sahabe derhal hayvanının kayışını bağlayıp evinden çıktı ve ardından dört nala sürmeye başladı. Üç günlük yolculuktan sonra İslâm ordusuna yetişti. Müşrikler ve münafıklar belki de Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın kendileri tarafından uydurulup etrafa yayılan şayialara kanacağını ve hiç düşünmeden Suriye ordusuna saldıracağını ümit etmişlerdi. Halbuki Hz. Resulüllah (S.A.V.) ümmetinin müstakbel nesillerine kıyamete kadar örnek olmak düşüncesiyle hareket ediyordu ve müşriklerle, münafıklar bunu akıllarından geçirmemişlerdi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) Suriye’ye yaklaşınca ordunun ileri hareketini durdurdu ve düşmanın durumunu öğrenmek için her tarafa keşif kolları ve gözcüler yolladı. Bunlar geri geldiler ve hiçbir tarafta Suriye ordusunun tahşidatına rastlamadıklarını haber verdiler. Bunun üzerine, Hz. Resulüllah (S.A.V.) geri dönmeye karar verdi. Lâkin huduttaki bazı kabilelerle anlaşmalar imzalamak için birkaç gün bekledi. Silahlı bir çatışmanın vuku bu sefer takriben iki buçuk ay sürmüştü. Medineli münafıklar, Müslümanlarla Suriyeliler arasında bir harp çıkarmak için çevirdikleri entrikanın başarısız kaldığını ve Resulüllah (S.A.V.) sağ salım dönmekte olduğunu anlayınca, artık yalanlarının meydana çıkacağından ve hak ettikleri cezaya çarptırılacaklarından korkmaya başladılar. Fakat sinsi planlarından da vazgeçemediler. Bir takım adamları silahlandırıp Medine civarındaki ar bir boğazın iki tarafında mevziye yerleştirdiler. Boğaz o kadar dardı ki; asker oradan ancak tek sıra halinde geçebilirdi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) İslâm ordusuyla bu mevkiye yaklaşınca, iki yarlarda pusuya yatmış düşman bulunduğu kendisine vahiy vasıtasıyla bildirildi. Hz. Resulüllah (S.A.V.) sahabelerini keşfe gönderdi. Keşfe gidenler, bu dar boğaza ulaştıkları vakit, hücumu hazır adamların pusuda gizlenmiş olduğunu fark ettiler. Fakat, bu adamlar keşif kolunu görünce kaçtılar. Hz. Resulüllah (S.A.V.) onları takip etmek istemedi.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) Medine’ye vardığında, muharebeden kaçan münafıklar kendilerini haklı göstermek için sudan mazeretler ileri sürmeye başladılar. Hz. Resulüllah (S.A.V.) bu mazeretleri kabul etti. Aynı zamanda, onların münafıklığını ve riyakârlığını açığa vurma zamanının geldiğine de karar verdi. Allah, münafıkların gizli toplantılar yapmak üzere Kuba’da inşa ettikleri mescidi yıktırmasını Resulüllah (S.A.V.)’a emretti. Münafıklar başka Müslümanlarla birlikte ibadet etmeye mecbur oldular. Onlara başka bir ceza verilmedi.

Hz. Resulüllah (S.A.V.)'ın Tebuk'tan dönüşünden sonra Taif halkı da kendisine biat ettiler. Bundan sonra diğer Arap kabileleri de İslâmiyete kabul edilmeleri için müracaatta bulundular. Kısa bir zaman içinde bütün Arabistan İslâmiyetin bayrağı altında toplandı.

VEDA HACCI

Hicretin dokuzuncu yılında, Hz. Resulüllah (S.A.V.) hac için Mekke'ye gitti. Hac günü, Kur'an-ı Kerim'in şu meşhur ayetini ihtiva eden vahyi aldı:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

“Bu gün sizin için dininizi kemale vardırıdım, üzerinize tamamladım ve size din olarak İslâmiyeti seçtim.” (5:4)

Hakikatte bu ayet, Allah'ın Habibi'ni Allah'tan getirdiği ve bunca yıldır sözleriyle ve hareketleriyle açıkladığı tebliğ artık tamamlanmıştır, demek istiyordu. Bu tebliğin her parçası bir nimetti. İnsanın Allah'tan alabileceği en büyük nimetleri temsil eden bu tamamlanmış tebliğ, el-İslâm ismiyle hulâsa edilmiştir ki, nefsi Allah (C.C.)'a ve O'nun iradesine terk ve teslim etmek manasına gelir. Nefsi Allah (C.C.)'a ve O'nun iradesine teslim etmek Müslümanların, insanlığın dini olacaktı. Hz. Resulüllah (S.A.V.) bu ayeti hacıların toplandığı Müzdelife vadisinde okumuştur. Müzdelifeden dönerken Hz. Resulüllah (S.A.V.) Mina'da durdu. Zilhicce ayının on birinci günü idi. Büyük bir Müslüman topluluğunun önünde, Veda Hutbesi diye meşhur olan bir hitabe irâd etti. bu hitabesinde şunları söyledi:

Ey insanlar, beni dikkatle dinleyiniz. Çünkü bu vadide bir daha size bu şekilde hitap edecek miyim bilmiyorum. Allah (C.C.) canınızı ve malınızı kıyamet gününe kadar birbirinizin tecavüzünden masun kıldı. Allah (C.C.) mirastan herkese bir hisse tayin etti. meşru varisin menfaatine hâlel veren hiçbir vasiyet kabul edilmeyecektir. Bir evde doğan bir çocuk, o evin babasının çocuğu sayılacaktır. Bu çocuğun nesebine itiraz ve muhalefet eden, İslâmiyetin kanunu gereğince cezalandırılacaktır. Her kim nesebini başka birinin babasına isnat ederse veya birinin kendi efendisi olduğuna dair yalan iddiada bulunursa, Allah (C.C.), melekler ve bütün insanlar ona lânet okuyacaktır.

Ey İnsanlar, karılarınız üzerinde bazı haklarınız vardır. Fakat karılarınızın da sizin üzerinizde bazı hakları vardır. Onlardan iffet ve ahlâk sahibi olmalarını ve başkaları nazarında kocalarını rezil ve rüsvay edecek yollara sapmamalarını istemek sizin hakkınızdır. Karılarınız bunun aksini yaparsa, onları cezalandırmaya hakkınız vardır. Yetkili makam gereken araştırmayı yaptıktan ve sizin ceza vermek hakkına sahip olduğunuz meydana çıktıktan sonra, onları cezalandırabilirsiniz. Bununla beraber, ceza çok şiddetli olmamalıdır. Fakat, karılarınız böyle bir şey yapmazsa ve kocalarını utandıracak ve küçük düşürecek şekilde hareket etmezse, onları gücünüzün yettiği kadar yedirmek, giydirmek ve barındırmak size düşen bir vazifedir. Karılarınıza her zaman iyi muamele etmeniz gerektiğini akıldan çıkarmayınız. Allah (C.C.) sizi onlara bakmak vazifesiyle mükellef tutmuştur. Kadın zayıftır ve haklarını koruyamaz. Evlendiğiniz zaman, Allah sizi o hakları korumak için mutemed tayin etmiştir. Karılarınızı İslâmiyetin kanunu dairesinde evlerinize alınız. Binaenaleyh, Allah (C.C.)'ın elinize tevdi ettiği emanete hıyanet etmemelisiniz.

Ey insanlar, elinizin altında hâlâ harp esirleri var. Binaenaleyh, onları aynen yediğiniz ve giyindiğiniz şekilde yedirmeniz ve giydirmenizi size tavsiye ederim. Onlar affedemeyeceğiniz bir kusur işlerse, kendilerini bir başkasına teslim ediniz. Onlar da Allah (C.C.)'ın kullarıdır. Onlara zahmet ve eziyet vermek kat'iyen caiz değildir.

Ey insanlar, size söylediklerimi dinleyiniz ve hatırdı tutunuz. Bütün Müslümanlar birbirinin kardeşidir. Hepiniz eşitsiniz. Hangi kavme ve kabileye mensup olursa olsun, içtimai mevkii ne olursa olsun, herkes eşittir.

Hız. Resulüllah (S.A.V.) bunu söylerken ellerini kaldırdı ve bir elinin parmaklarını öteki elinin parmaklarına kavuşturarak:

İki elin parmakları nasıl birbirine eşitse, insanlar da birbirine eşittir. Kimse başkalarına nazaran daha fazla bir hak veya üstünlük iddiasında bulunamaz. Siz birbirinizle kardeşsiniz, dedi.

Sözüne devamla:

Bu ay hangi aydır; bu yer hangi yerdir; bu gün senenin hangi günüdür, biliyor musunuz? Diye sordu.

Müslümanlar “bu ay kutsal aydır; bu yer kutsal yerdir; bu gün hac günüdür” diye cevap verdiler.

Bunan sonra şöyle dedi:

Bu ay nasıl kutsal bir aysa; bu yer nasıl tecavüzden emin ve masun bir yerse, ve bugün nasıl mübarek bir güneş, aynı şekilde Allah (C.C.) bütün insanların canını, malını ve namusunu kutsal yapmıştır. Bir insanın canını veya malını almak veya namusuna tecavüz etmek, bu günün ve bu ayın ve bu yerin kutsallığına ihlâl etmek kadar günahdır. Bugün size verdiğim emir yalnız bugün için değildir, her zaman içindir. Bu dünyadan göçüp yaratıcınızın karşısına çıkmak üzere öteki dünyaya gidinceye kadar, bu emri hatırlayıp ona göre hareket etmeniz gerektir.”

Hitabesinin sonunda şu sözleri söyledi:

Size söylediklerimi dünyanın her köşesine yayınız. Bu sözler, belki de, işitenlerden ziyade işitmeyenlere faydalı olacaktır (Sihah-ı Site; Tabari; Hişam ve Hamis)

Bu hitabesi, İslâmiyetin talim ve telkinlerinin ve ruhunun özüdür. İnsanlığın refahı ve dünya barışı ile ne kadar yakından ilgilendiği ve kadınların ve diğer zayıf mahlûkların haklarına karşı ne kadar saygı gösterdiği bu hitabeden anlaşılıyor. Hız. Resulüllah (S.A.V.) ölümünün yakın olduğunu biliyordu. Allah bunu kendisine ima etmişti. Hız. Resulüllah (S.A.V.)’ın izhar ettiği endişeler arasında, kadınların erkeklerden gördüğü muamele dolayısıyla duyduğu endişe de vardı. Ölmeden evvel, kadına lâıyk olduğu mevkii sağlamak için, gayret göstermişti. İnsanlığın yaratıldığı günden beri kadına erkeğin kölesi ve hizmetçisi nazarıyla bakılmıştı. Bu, Hız. Resulüllah (S.A.V.)’ın endişelerinden ve üzüntülerinden bir tanesiydi. Başka bir tanesi de, harp esirleri hakkında duyduğu endişe ve üzüntü idi. Harp esirleri haksız olarak köle gibi tutulmuş ve her çeşit zulüm ve cefayana maruz bırakılmıştı. Hız. Resulüllah (S.A.V.) harp esirlerine Allah (C.C.) indinde sahip oldukları hakları temin etmeden evvel, bu dünyadan göçmemeye aklına koymuştu. İnsanlar arasındaki eşitsizlik de Hız. Resulüllah (S.A.V.)’ı üzüyordu. Arasıra bu eşitsizlik tahammül edilmez bir dereceye ulaşıyordu. Bazı insanlar göklere çıkarılıyor, bazıları da yerin dibine batırılıyor. Bu eşitsizliğe yol açan şartlar, milletler ve memleketler arasında düşmanlığa ve harbe de yol açıyordu. Bu zorluklar da Hız. Resulüllah (S.A.V.)’ın gözünden kaçmamıştı. Eşitsizlik ruhu yok edilmedikçe, insanları birbirlerinin hakkını çiğneyip birbirlerinin canına ve malına saldırmaya sevkeden ve manevî ve ahlâkî bozukluk zamanlarında alabildiğine gelişen bu şartlar ortadan kaldırılmadıkça, dünyada barış ve terakki sağlanamazdı. Hız. Resulüllah (S.A.V.) insanın canı ve malı kutsal günler, kutsal aylar ve kutsal yerler derecesinde kutsaldır, diye talim ve telkinde bulundu. Kimse kadınların refahına, zayıfların hakkına ve milletler arası barışa Hız. Resulüllah (S.A.V.) kadar ilgi ve ihtimam göstermemişti. Hız. Resulüllah (S.A.V.)’ın insanlar arasında eşitliği teşvik etmek için yaptığını kimse yapmamıştı. Kimse insanların iyiliği için Hız. Resulüllah (S.A.V.) kadar şiddetli bir arzu duymamıştı. Binaenaleyh, İslâmiyet kadının mal kazanmak ve tevarüs emek hakkını her zaman korumuşsa, buna şaşılmaz. Batılı milletler, böyle bir hakkı İslâmiyet ortaya çıktıktan ancak bin üç

yüz sene sonra düşünebilmişlerdir. İslâmiyete dahil olan bir şahıs, ne kadar aşağı tabakadan gelmiş olursa olsun, herkesle eşit bir durum kazanır. Hürriyet ve eşitlik, İslâmiyetin dünya kültürüne yaptığı karakteristik bir hizmettir. Başka dinlerin hürriyet ve eşitlik hakkındaki telâkkisi, İslâmiyetin öğrettiği ve uyguladığı hürriyet ve eşitlik telâkkisine nazaran çok geridir. Bir insan mabedinde bir kralın, bir dinî liderin ve alelade bir şahsın durumları aynıdır; aralarında hiçbir fark yoktur. Başka dinlerin mabetlerinde bu çeşit farklar bugün dahi mevcuttur. Böyle olduğu halde, o dinler o dinlere mensup olanlar hürriyet ve eşitlik davasına İslâmiyet'ten daha fazla hizmet ettiklerini ileri sürerler.

RESULÜLLAH VEFAT EDECEĞİNİ İMÂ EDİYOR

Dönüş yolculuğunda, Hz. Resulullah (S.A.V.) ölümünün yaklaşmakta olduğunu sahabelerine tekrar haber verdi ve şöyle dedi: “Ey insanlar, ben de sizin gibiyim. Davet her an gelebilir ve gitmeye mecbur kalabilirim. Keremi bol olan ve her şeyi görüp bilen Rabbim, bir peygamberin ömrü kendisinden evvelki peygamberin ömrünün yarısı kadardır, diye bana bilgi verdi.⁷ Zannedersem yakında daveti alıp göçeceğim. Ey sahabelerim, ben Allah (C.C.)’a cevap vermeye mecbur olacağım. Nitekim siz de mecbur olacaksınız. O zaman ne söyleyeceksiniz?”

Bunun üzerine sahabeler, “Allah’a: İslâmiyetin tebliğini bize bildirdiğini, bütün ömrünü din hizmetine vakfettiğini, insanların iyiliğini son derece istediğini söyleyeceğiz ve O’ndan sana mükâfatların en iyisini vermesini niyaz eyleyeceğiz” şeklinde cevap verdiler.

Hız. Resulullah (S.A.V.) yine sordu: “Allah’ın bir olduğuna, Muhammed’in O’nun kulu ve resulü olduğuna, cennet ve cehennemın gerçek olduğuna, ölümün muhakkak olduğuna, ölümünden sonra hayat bulunduğuna, kıyamet gününün mutlaka geleceğine, bütün ölümlerin bir gün mezarlarından kaldırılıp diriltileceğine ve bir araya getirileceğine şahadet eder misiniz?”

Sahabeler “Evet, bütün bu gerçeklere şahadet ederiz” cevabını verdiler.

Hız. Resulullah (S.A.V.) Allah (C.C.)’a hitap ederek “İslâmiyeti onlara açıkladığıma Sen de şahit ol, Yarabbi!” dedi.

Bu hac ziyaretinden sonra, Resulullah (S.A.V.) ümmetine talim ve telkinlerde bulunmakla meşgul oldu; onların ahlâk seviyesini yükseltmeye, tavır ve hareketlerini ıslâh edip zarifleştirmeye çalıştı. Kendi ölümünden sık sık bahsediyor ve Müslümanları buna hazırlıyordu.

Bir gün, müminlere hitap etmek üzere, minbere çıktı ve o gün aldığı şu vahyi kendilerine okudu:

Allah’tan yardım ve zafer erişip de insanların yığın yığın Allah’ın dinine girdiklerini gördüğün zaman, O’nu överek şanını yükselt ve O’ndan bağışlanma dile. Çünkü O tekrar tekrar bağışlayan ve merhamet edendir (110:2-4).

Yani, Allah (C.C.)’ın yardımıyla, insanların yığınlar halinde İslâmiyete katılacakları zaman yaklaşıyordu. O zaman, Hız. Resulullah (S.A.V.) (ve ümmetinin) vazifesi Allah (C.C.)’ı sena ve tazim etmek ve dinin kuvvetlenmesi yolundaki bütün engelleri kaldırmasını O’ndan niyaz eylemek olacaktı.

Bu münasebetle Hız. Resulullah (S.A.V.) şöyle bir mesel nakletti: “Adamın birisine Allah (C.C.) ‘İstersen Bana dön; istersen dünyayı ıslâh etmek için biraz daha çalış’ dedi. Bu adam da, Rabbine dönmeyi tercih ettiğini söyledi”

Dinleyiciler arasında Hız. Ebu Bekir (R.A.) de vardı. Hız. Resulullah (S.A.V.)’ın bu son hitabesini hem şevk ve heyecanla ve hem de endişe ile dinlemişti. İmanı tam ve kâmil bir

⁷ Bu, genel bir kaide olmayıp sadece ...’a mahsustur. Bir rivayette İsa’nın yüz yirmi yıl yaşadığı zikredilmiştir. ... altmış iki, altmış üç yaşına vardığından, ölümünün yakın olduğunu düşünmüştü.

Müslüman olarak şevk ve heyecan, hitabede Hz. Resulü Allah (S.A.V.)'ın ölümüne dair belirtiler sezen bir dost ve taraftar olarak da endişe duymuştu. Meseli işitince, Ebu Bekir kendini tutmayıp ağlamaya başladı. Dinledikleri hitabenin manasını yarım yamalak anlayan öteki sahabeler, Hz. Ebu Bekir (R.A.)'in gözlerinden yaşlar boşanarak ağlamasına şaşılar. “Acaba Ebu Bekir (R.A.)’e bir şey mi oldu?” diye birbirlerine sordular. Hz. Resulü Allah (S.A.V.) İslâmiyetin gelecekteki zaferlerinden bahsederken Hz. Ebu Bekir (R.A.)’in ağlaması tuhaf görünmüştü. Bilhassa Hz. Ömer (R.A.)’in canı sıkılmıştı.

Hayırlı haberler verildiği halde, bu yaşlı adam ağlıyordu. Hz. Ebu Bekir (R.A.)’e ne olduğunu yalnız Hz. Resulü Allah (S.A.V.) biliyordu. Demek ki, kendi sözlerini anlayan yalnız Hz. Ebu Bekir (R.A.) idi. Demek ki, İslâmiyetin gelecek zaferlerini müjdeleyen ayetlerin aynı zamanda kendi ölümüne de işaret ettiğini sezen yalnız o idi.

Hz. Resulü Allah (S.A.V.) sözüne devamlı, “Ebu Bekir indimde çok azizdir. Birisini başkalarından daha çok sevmek caiz olsa, Ebu Bekir’i sevecektim. Fakat sevginin bu derecesi yalnız Allah içindir. Ey ümmetim, mescide açılan bütün kapılar bu günden itibaren kapansın ve yalnız Ebu Bekir’in kapısı açık kalsın” dedi.

Bu son emir, hiç şüphe yok ki, Hz. Resulü Allah (S.A.V.)’tan sonra Hz. Ebu Bekir (R.A.)’in Birinci Halife olacağına dair bir kehaneti⁸ tazammun ediyordu. Müminlere namazda imamlık yapmak için, onun günde beş defa mescide gelmesi lâzımdı ve bunun için evinin kapısını mescide açık olarak tutmak icap ediyordu. Hz. Ömer (R.A.), yıllarca sonra halifeliği zamanında, Hz. Resulü Allah (S.A.V.)’ın bahis konusu hitabesini işitmiş olanlardan bazısına “Allah’tan yardım ve zafer eriştiği zaman” ayetinin manasını sordu. Anlaşılan, bu ayeti ve müteakip ayetleri Hz. Resulü Allah (S.A.V.)’ın Müslümanlara ne gibi şartlar altında öğrettiğini hatırlamıştı. Keza, bu ayetlerin manasını yalnız Ebu Bekir (R.A.)’in anladığını da herhalde hatırlamış olmalıydı. Hz. Ömer (R.A.), Müslümanların bu ayetler hakkındaki bilgisini denemek istedi. Acaba, Müslümanların Hz. Resulü Allah (S.A.V.) zamanında anlayamadıkları bu ayetlerin manasını şimdi biliyorlar mıydı? Ayetler inzal edildiği vakit yaşı on veya on bir şimdi on yedi veya on sekiz olan Hz. İbn Abbas (R.A.) Hz. Ömer (R.A.)’in sualine cevap vermek istedi ve şöyle dedi: “Ya Emir el-Müminin! Bu ayetler Resulü Allah (S.A.V.)’ın ölümüne dair bir kehaneti ihtiva ediyordu. Bir peygamber işini bitirdiği zaman, artık dünyada kalmak istemez. Ayetlerde İslâmiyetin yakın olan zaferinden bahsediliyordu. Bu zaferin bir de hazin tarafı vardı ve o Hz. Resulü Allah (S.A.V.)’ın az zaman sonra dünyadan ayrılacağı keyfiyeti idi.” Hz. Ömer (R.A.) Hz. İbn Abbas (R.A.)’ı tebrik etti ve bu ayetler vahyedildiği zaman onların manasını yalnız Hz. Ebu Bekir (R.A.)’in anlayabildiğini söyledi.

RESULÜLLAHIN SON GÜNLERİ

En nihayet, her insana gelecek olan gün yaklaşmıştı. Hz. Resulü Allah (S.A.V.)’ın görevi tamamlanmıştı. İnsanlığın hayrı için Allah’ın ona vahyedeceği her şey vahyolunmuştu. Hz. Muhammed (S.A.V.)’in ruhu kavmine yeni bir hayat vermişti. Yeni bir millet, yeni bir hayat görüşü, yeni müesseseler, kısacası yeni bir gökyüzü ve yeni bir yeryüzü ortaya çıkmıştı. Yeni bir nizamın temelleri atılmıştı. Tarla sürülmüş, sulanmış ve yeni bir mahsul için tohum saçılmıştı; ve şimdi ekin yeşermeye başlamıştı. Fakat ekini biçmek başkalarına düşecekti. Onun işi sadece tarlayı sürmek, tohumu ekmek ve sulamaktı. O bir işçi olarak gelmişti; bir işçi olarak yaşamıştı ve bir işçi olarak gidecekti. Emeginin mükâfatını bu dünyaya ait şeylerde değil, Allah (C.C.)’in rızasında ve hoşnutluğunda bulmuştu. Ekini biçme zamanı gelince, o bunu başkalarına bırakıp Allah (C.C.)’a dönmeyi tercih etti.

Allah’ın Habibi (S.A.V.) hastalandı. Birkaç gün mescide gitmeye ve namaz kıldırmaya devam ettiyse de, daha sonra bunu yapamayacak kadar zayıf düştü. Sahabeler her gün Resulü Allah’ın sohbetine o kadar alışmışlardı ki, onun vefat edebileceğine inanmıyorlardı. Fakat Hz. Resulü Allah

⁸ Yani önceden verilen haber (Mütercim).

(S.A.V.) vefat edeceğini onlara tekrar tekrar hatırlatıyordu. Bir gün bu konuya temas ederek şöyle dedi: “İnsan bir hata işerse, öteki dünyada pişmanlık duymaması için daha bu dünyada iken hatasını tamir ermeye çalışması daha iyidir. Eğer ben içinizden birine bir fenalık yaptıysa bunu bilmeyerek yaptım. Binaenaleyh, öyle birisi varsa bana söylesin ve benden o fenalığı düzeltmemi istesin. Hatta farkında olmayarak dahi birinizi incittimse gelsin ve benden intikamını alsın. Öteki dünyada Allah (C.C.)’ın huzuruna çıktığım zaman mahcup duruma düşmek istemem.”

Sahabeler çok müteessir oldular. Hepsinin gözleri yaşla doldu. Onlar için Resulüllah’ın katlanmadığı hangi ıstırap, çekmediği hangi sıkıntı vardı? Başkalarının kâfi yiyeceği ve içeceği bulunsun diye kendisi açlığa ve susuzluğa göğüs germiştir. Başkaları iyi giyinebilsin diye, o elbiselerini kendisi tamir etmiş, ayakkabılarını kendisi yamalamıştır. Böyle olduğu halde, başkalarına yapmış olduğunu sandığı muhayyel hataları bile düzeltmek istiyordu. Çünkü başkalarının hakkına karşı saygısı çok büyüktü.

Bütün sahabeler Resulüllah’ın teklifini acı bir sessizlik ile karşıladılar. Fakat içlerinden bir tanesi ortaya çıktı ve dedi ki: “Ya Resul Allah! Bir defa beni incitmiştin. Muharebeye başlamak üzere saf teşkil ediyorduk. Sen de o sırada yanımdan geçerken dirseğinle böğrümüne çarpmıştın. Bunu farkında olmadan yapmıştın. Fakat, madem ki bize istemeyerek yaptığın fenalıkların bile intikamını alabileceğimizi söyledin, o halde ben bu incinmenin intikamını almak istiyorum.”

Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın teklifine üzüntülü bir sessizlik ile karşılayan sahabeler fena halde içerlediler. Resulüllah’ın teklifinin ruhunu ve bu hadisenin yüceliğini hiç anlamamış olan bu adamın küstahlığı ve sersemliği onları ziyadesiyle hiddetlendirdi. Fakat, bu adam Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın son sözüne inanmış ve ona göre hareket etmeyi aklına koymuş gibi görünüyordu.

Allah’ın Habibi (S.A.V.) “İntikamını almakta serbestsin” dedi ve arkasını dönerek “Gel ve sana sanıl çarptıysa sen de bana o şekilde çarp” diye ilâve etti. bunun üzerine sahabe “Öyle amma, bana çarptığın vakit sırtımda gömleğim yoktu ve böğrüm çıplaktı” dedi.

Hz. Resulüllah (S.A.V.) sahabelere “Gömleğim yukarı kaldırılınsın ve gelip dirseğiyle çarpsın” dedi. Sahabeler Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın dediğini yaptılar. Fakat bu sahabe Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın çıplak böğrüne vuracak yerde, nemli gözlerle eğildi ve Hz. Resulüllah (S.A.V.)’ın çıplak gövdesini öptü.

Allah’ın Habibi (S.A.V.) “Bu yaptığın ne?” diye sordu.

“Aramızda kalacağın günler sayılı olduğunu bize söylemedin mi? O halde, sana karşı sevgimizi ve saygımızı gösterebilmek için daha kaç kere senin mübarek bedenine el süreceğiz? Gerçi sen dirseğinle bana çarpmıştın amma, böyle bir şey için intikam almak kimin aklından geçer? Bu fikir burada hemen aklıma geldi. Bize intikam almamızı teklif ettin. Ben de intikam bahanesiyle seni öptüm.”

O ana kadar galeyan halinde bulunan sahabeler “Keşke aynı şey daha evvel bizim aklımıza gelseydi!” diye teessür duymaktan kendilerini alamadılar.

ALLAHIN HABİBİ (S.A.V.) DÜNYADAN GÖÇÜYOR

Fakat, Resulüllah (S.A.V.) hasta idi ve hastalık ilerliyordu. Ölüm yaklaştıkça yaklaşıyor ve sahabelerin kalplerini hüznün ve elem kaplıyordu. Medine’nin ufkunda her zamanki şa’şaası ve parlaklığı ile doğan güneş sahabelere gittikçe daha donuk ve daha sönük gözüküyordu. Gün her zamanki gibi ağarmıştı fakat aydınlık yerine karanlık getirmiş gibi idi. En nihayet Hz. Resulüllah (S.A.V.) ruhunun fâni bedeninden ayrılıp Yaratıcısının huzuruna çıkacağı an gelip çatmıştı. Güçlkle nefes alıyordu. Son günlerini Hz. Ayşe (R.A.)’nin bir hücresinde geçiren Resulüllah (S.A.V.) ona “Başımı biraz kaldır ve kendine yaklaştır. İyi nefes alamıyorum” dedi. Hz. Ayşe Anamız (R.A.) söylenileni yaptı. Dik oturdu ve Resulüllah (S.A.V.)’ın başını ellerinin arasına aldı. Nezi haletinin belirtileri aşikâr surette görülebiliyordu. Fazla muzdarip ve halecanlı olan Resulüllah

(S.A.V.) kâh bir yanına kâh öbür yanına bakıyor ve mütemadiyen “Hayf Yahudilere ve Hıristiyanlara! Peygamberlerinin mezarına tapınmaya teşvik ediyorlar” deyip duruyordu. Bu, onun ümmetine son tebliği idi, diyebiliriz. Ölüm döşeğinde iken ümmetine şöyle demek ister gibi görülüyordu: “Beni bütün öteki peygamberlerden daha üstün tutmayı ve daha başarılı saymayı öğreneceksiniz. Fakat mezarımı bir tapınma yeri haline getirmemeye dikkat dikkat edin. Mezarım sadece bir mezar olarak kalsın. Başka ümmetler peygamberlerinin mezarına tapabilirler; onları ziyaretgâh merkezleri haline dönüştürebilirler; ve oralarda riyazet çekip takdimele sunabilirler. Başkaları bunları yapsın, fakat siz yapmayın. Yegâne gayeniz bir olan Hz. Allah (C.C.)’a tapmak olduğunu hiçbir zaman hatırdan çıkarmayın.”

Güçlkle kazanılmış olan tek Allah (C.C.) fikrini korumak ve Allah (C.C.) ile insan arasında fark gözetmek hususundaki vazifelerini Müslümanlara ihtar ettikten sonra, gözleri yavaş yavaş kapanmaya başladı. O esnada ağzından çıkan tek söz:

اللَّهُمَّ بِالرَّفِيقِ الْأَعْلَى * اللَّهُمَّ بِالرَّفِيقِ الْأَعْلَى

“Büyüklerin büyüğü olan Dostuma –Büyüklerin büyüğü olan Dostuma” olmuştu. Bununla her halde Allah (C.C.)’a doğru gitmekte olduğunu anlatmak istemiş ve o anda ruhunu teslim etmişti.

Haber mescide ulaştı. Sahabelerden çoğu işlerini güçlerini bırakıp oraya toplanmışlardı. Daha iyi haberler beklerken, Resulullah’ın ölüm haberini almışlardı. Bu haber bulutsuz gökten yıldırım düşer gibi geldi. Hz. Ebu Bekir yakınlarda bulunmuyordu. Hz. Ömer (R.A.) mescitte idi, fakat şiddetli teessür neticesi aklı başından gitmişti. Biri, Resulullah öldü, dedi mi gadaba geliyordu. Hatta kılıcını çekti ve bu lâfı ağzına alanları öldüreceğini söyledi. Hz. Resulullah’ın yapacağı daha pek çok şey vardı; binaenaleyh ölemezdi. Ruhu gerçi bedeninden ayrılmıştı. Fakat bu, sadece Hâlikinin huzuruna çıkmak içindi. Hz. Musa (A.S.) nasıl bir müddet Yaratıcısının huzuruna çıkıp tekrar geri gelmişse, Resulullah da yarım kalan işlerini bitirmek için her halde tekrar geri dönecekti. Meselâ, münafıkların hesabını henüz görmemişti. Hz. Ömer (R.A.) kılıç elde çılgın gibi dolaşüyor ve “Resulullah (S.A.V.) öldü diyeni öldürürüm” diye tehdit savuruyordu. Sahabeler Hz. Ömer (R.A.)’e inanır gibi oldular ve ferahladılar. Evet, hakikaten Hz. Resulullah (S.A.V.) ölmüş olamazdı. Bu işte bir yanlışlık olsa gerekti. Bu arada bazı sahabeler Hz. Ebu Bekir (R.A.)’i aramaya gittiler; onu buldular ve vakıadan kendisini haberdar ettiler. Hz. Ebu Bekir (R.A.) doğruca Medine’deki mescide gitti ve kimse ile konuşmadan Hz. Ayşe (R.A.)’nin hücreğine girdi ve ona sordu “Resulullah öldü mü?”

Hz. Ayşe Anamız (R.A.) “Evet” diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebu Bekir (R.A.) Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın naşının bulunduğu yere gitti, yüzünü açtı, eğildi ve alnını öptü. Gözlerinden sevgi ve elem dolu yaşlar boşanırken “Allah şahidim olsun, ölüm sana iki defa gelmeyecek” dedi.

Bu söz çok manidardı ve Hz. Ömer (R.A.)’in çılgınca bir teessür içinde söylediğine karşı Hz. Ebu Bekir (R.A.)’in cevabını teşkil ediyordu. Hz. Resulullah (S.A.V.) bir defa ölmüştü. Bu cismanî bir ölüm, herkesin başına gelecek ölüm, idi. Fakat o, ikinci bir ölüm görmeyecekti. Manevi ölüm vuku bulmayacak – onun bunca zahmet ve ıstıraba katlanarak ümmetinin kalbine yerleştirdiği inançlar ölmeyecekti. Bu inançların önemlilerinden bir tanesi Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın insan olduğuna ve onların da öleceğine dairdi. Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın ölümünden bu kadar kısa bir zaman sonra Müslümanlar bu inancı nasıl unutabilirlerdi? Hz. Ebu Bekir (R.A.), Hz. Resulullah (S.A.V.)’ın naşı yanında o büyük ve mânidar sözü söyledikten sonra, Hz. Ayşe (R.A.)’nin hücrelerinden çıktı ve müminlerin teşkil ettiği safları yararak minbere doğru ilerledi. Hz. Ömer (R.A.), kılıcı yine elinde olduğu halde, minbere çıkan Hz. Ebu Bekir (R.A.)’in yanına geldi ve Resulullah öldü dediği takdirde onun da kafasını uçurmaya azimli göründü. Hz. Ebu Bekir (R.A.) konuşmaya başlayınca Hz. Ömer (R.A.) onu susturmak için gömleğini çekti, fakat Hz. Ebu Bekir (R.A.) gömleğini kurtardı ve sözünü kesmeyerek şu ayeti okudu:

Muhammed, kendisinden evvel gelip geçen peygamberler gibi bir peygamberden başka bir şey değildir. Şayet o ölürse veya öldürülürse, siz tekrar geri mi döneceksiniz? (3:145)

Yani Hz. Muhammed (S.A.V.) Allah (C.C.)'ın emrini tebliğe memur edilmiş bir insandı. Ondan evvel de Allah (C.C.)'ın emirlerini tebliğe memur insanlar gelmiş v hepsi de ölüp gitmişlerdi. Hz. Muhammed (S.A.V.) ölürse, ashabı tekrar geriye dönüp öğrendikleri her şeyi unutacaklar mıydı? Bu ayet Uhud muharebesi zamanında vahyedilmişti. Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın düşman tarafından öldürüldüğüne dair şayialar çıkmıştı. Müslümanlardan birçoğu ümitsizliğe düşmüş ve muharebe meydanından çekilmişti. Bu ayet, o zaman olduğu gibi, bu defa da Müslümanların moralini kuvvetlendirmişti. Hz. Ebu Bekir (R.A.) ayeti okuduktan sonra, sahabelere şu sözleri söylemişti: “İçinizde her kim Allah’a tapıyorsa, bilsin ki Allah diridir ve ebediyen diri kalacaktır. Fakat içinizden her kim Muhammed’e tapıyorsa, benden öğrensın ki Muhammed (S.A.V.) ölmüştür.” Sahabeler, Hz. Ebu Bekir (R.A.)'in yerinde ve zamanında söylediği bu sözü işitince biraz kendilerine gelmişlerdi. Hz. Ebu Bekir (R.A.)'den yukarıdaki ayeti işitmesi üzerine, Hz. Ömer (R.A.)'de bir değişiklik vuku bulmuş, aklı başına gelmiş ve muhakemesine tekrar sahip olmuştu. Hz. Ebu Bekir (R.A.) sözünü bitirdiğinde Hz. Ömer (R.A.)'in batın gözü açılmış ve Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın gerçekten öldüğünü anlamıştı. Fakat, bunu anlar anlamaz, sendeleyip bitkin bir halde yere yıkılmıştı. Yalın kılıçla Hz. Ebu Bekir (R.A.)'i tehdit etmek isteyen adam onun sözüyle doğru yola gelmişti. Bahis konusu bu ayette o derece bir tazelik ve çekicilik vardı ki, sahabelere bu ayet adeta ilk defa olarak o gün vahyedilmiş gibi görünmüştü. Kur'an'da böyle bir ayet bulunduğunu unutmaları âni ve şiddetli bir elem ve teessüre kapılmalarından ileri gelmişti.

Hz. Resulullah (S.A.V.)'ın ölümü karşısında Müslümanların duyduğu elem ve teessürü sözle ifade etmeye çalışan birçok kimseler olmuş, fakat bunu ilk İslâm şairlerinden Hz. Hassan (R.A.)'ın şu kıtası kadar belîğ bir şekilde ifade eden çıkmamıştır:

كُنْتَ السَّوَادَ لِنَاطِرِي * فَعَمِيَ عَلَيْكَ النَّاطِرُ
مَنْ شَاءَ بَعْدَكَ فَلَيَمُتْ * فَعَلَيْكَ كُنْتُ أَحَاذِرُ

“Sen gözümüzün bebeği idin. Gözüm sen ölünce görmez oldu. Artık kimsenin ölümüne aldırmam. Çünkü yalnız senin ölmenden korkuyordum.”

Bu kıt'a bütün Müslümanların hislerine tercüman olmuş ve kadın erkek, çoluk çocuk herkese Medine sokaklarında aylarca Hassan bin Sabit (R.A.)'in bu kıtasını okuyup dolaşmıştı.